

České vydání

Informace a oznámení

Ročník 66

16. března 2023

Obsah

I Usnesení, doporučení a stanoviska

USNESENÍ

Evropský hospodářský a sociální výbor

574. plenární zasedání Evropského hospodářského a sociálního výboru, 14. 12. 2022–15. 12. 2022

2023/C 100/01 Usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Dlouhodobý odkaz Evropského roku mládeže: začleňování problematiky mládeže a posílení jejího postavení 1

STANOVISKA

Evropský hospodářský a sociální výbor

574. plenární zasedání Evropského hospodářského a sociálního výboru, 14. 12. 2022–15. 12. 2022

2023/C 100/02 Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Genderově orientované investice v rámci národních plánů pro oživení a odolnost (stanovisko z vlastní iniciativy) 8

2023/C 100/03 Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zohledňování genderového hlediska v rámci investic jakožto prostředek k posílení genderové rovnosti v Evropské unii (stanovisko z vlastní iniciativy) 16

2023/C 100/04 Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Informování o základních právech a právním státu (stanovisko z vlastní iniciativy) 24

2023/C 100/05 Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Průmyslová strategie pro odvětví námořních technologií (stanovisko z vlastní iniciativy) 31

2023/C 100/06 Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Posílení postavení mladých lidí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání (stanovisko z vlastní iniciativy) . 38

2023/C 100/07	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Evropská občanská iniciativa Zachraňte včely a zemědělce (stanovisko z vlastní iniciativy)	45
2023/C 100/08	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Krize cen potravin – vliv spekulací a konkrétní návrhy opatření v souvislosti s válkou na Ukrajině (stanovisko z vlastní iniciativy)	51
2023/C 100/09	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Socioekonomická situace v Latinské Americe po krizi COVID-19: úloha občanské společnosti v procesu oživení (stanovisko z vlastní iniciativy)	61
2023/C 100/10	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Digitální transformace v evropsko-středomořském regionu (stanovisko z vlastní iniciativy)	68
2023/C 100/11	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Testu konkurenceschopnosti za účelem vybudování silnějšího a odolnějšího hospodářství EU (průzkumné stanovisko)	76

III Přípravné akty

Evropský hospodářský a sociální výbor

574. plenární zasedání Evropského hospodářského a sociálního výboru, 14. 12. 2022–15. 12. 2022

2023/C 100/12	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke zprávě Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Zpráva o politice hospodářské soutěže za rok 2021 (COM(2022) 337 final)	83
2023/C 100/13	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nový evropský program inovací (COM(2022) 332 final)	89
2023/C 100/14	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k a) návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu a zrušuje nařízení Rady (ES) č. 2679/98 (COM(2022) 459 final – 2022/0278 (COD)), b) návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (EU) č. 2016/424, (EU) č. 2016/425, (EU) č. 2016/426, (EU) č. 2019/1009 a (EU) č. 305/2011, pokud jde o mimořádné postupy pro posuzování shody, přijetí společných specifikací a dohledu na trhem v důsledku mimořádné situace na jednotném trhu (COM(2022) 461 final – 2022/0279 (COD)), c) návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2000/14/ES, 2006/42/ES, 2010/35/EU, 2013/29/EU, 2014/28/EU, 2014/29/EU, 2014/30/EU, 2014/31/EU, 2014/32/EU, 2014/33/EU, 2014/34/EU, 2014/35/EU, 2014/53/EU a 2014/68/EU, pokud jde o mimořádné postupy pro posuzování shody, přijetí společných specifikací a dohled nad trhem v důsledku mimořádné situace na jednotném trhu (COM(2022) 462 final – 2022/0280 (COD))	95
2023/C 100/15	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o horizontálních požadavcích na kybernetickou bezpečnost produktů s digitálními prvky a o změně nařízení (EU) 2019/1020 (COM(2022) 454 final – 2022/0272 (COD))	101
2023/C 100/16	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o vymáhání a konfiskaci majetku (COM(2022) 245 – final)	105
2023/C 100/17	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví společný rámec pro mediální služby na vnitřním trhu (Evropský akt o svobodě sdělovacích prostředků) a mění směrnice 2010/13/EU (COM(2022) 457 final – 2022/0277 (COD))	111

2023/C 100/18	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o směřování k budoucnosti bez azbestu: evropský přístup k řešení zdravotních rizik spojených s azbestem (COM(2022) 488 final) a k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2009/148/ES o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí azbestu při práci (COM(2022) 489 final – 2022/0298 (COD))	118
2023/C 100/19	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roku dovedností 2023 (COM(2022) 526 final – 2022/0326 (COD))	123
2023/C 100/20	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Analýza nedostatků v oblasti investic do obrany a další postup (JOIN(2022) 24 final)	132
2023/C 100/21	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin a změně nařízení (EU) 2021/2115 (COM(2022) 305 final – 2022/0196 (COD))	137
2023/C 100/22	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení (EU) č. 389/2012, pokud jde o výměnu informací uchovávaných v elektronických registrech, které se týkají hospodářských subjektů přepravujících zboží podléhající spotřební dani mezi členskými státy pro obchodní účely (COM(2022) 539 final – 2022/0331(CNS))	145
2023/C 100/23	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví opatření pro řízení, zachování a kontrolu zdrojů použitelná v oblasti působnosti Dohody o rybolovu v jižním Indickém oceánu (SIOFA) (COM(2022) 563 final – 2022/348 (COD))	146

I

(Usnesení, doporučení a stanoviska)

USNESENÍ

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

574. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO VÝBORU, 14. 12. 2022–15. 12. 2022

Usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu **Dlouhodobý odkaz Evropského roku mládeže: začleňování problematiky mládeže a posílení jejího postavení**

(2023/C 100/01)

předkládá předseda sekce SOC **Laurențiu PLOSCEANU** na žádost koordinační skupiny pro Evropský rok mládeže (Katrīna LEITĀNE (předsedkyně), Neža REPANŠEK, Michael McLOUGHLIN, Nicoletta MERLO, Mateusz Maciej SZYMANSKI, Florian MARIN, Pierre BOLLON, Dolores SAMMUT BONNICI a Davor MAJETIĆ)

Právní základ	Článek 50 jednacího řádu usnesení
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	150/0/1

I přes nejistotu plynoucí z války na Ukrajině, pandemie COVID-19 a klimatické krize zůstávají mladí lidé zdrojem dynamiky projektu evropské integrace a jejich kreativita, energie a entuziasmus jsou hnací silou jeho udržitelnosti. Dnešní rozhodnutí jsou určující pro náš zítřejší svět, a proto je bezpodmínečně nutné zapojit jejich hlas do rozhodování, která ovlivní jejich budoucnost. I nepřímé politiky totiž mají totiž na mladé lidi a příští generace výrazný vliv a souvisí s jejich zájmy.

V prosinci 2021 vyhlásila předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen rok 2022 Evropským rokem mládeže, protože „**Evropa potřebuje všechny své mladé lidi**“ a „naše Unie musí mít ducha a vizi, jež v nich budou rezonovat“⁽¹⁾. Jak dále uvedla komisařka Marija Gabriel, „**Evropský rok mládeže by měl přinést změnu paradigmatu, pokud jde o způsob, jak zapojujeme mladé lidi do tvorby politik a rozhodování**“⁽²⁾.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/speech_21_4701.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_21_5226.

Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) ve stanovisku ⁽³⁾ Nová strategie EU pro mládež na období 2019–2027 vyzývá k zaměření na meziodvětvový přístup zaujímající celostní pohled na mladé lidi a jejich potřeby a práva a zdůrazňuje své přesvědčení, že „**prosazování zapojení mládeže do procesu rozhodování** by mělo přesáhnout jednorázové akce. Kromě toho je třeba, aby byla při dalším rozvoji dialogu s mládeží zlepšena úloha mládežnických dobrovolnických organizací a národních rad mládeže a byly využity další metody. Vedení by se v tomto ohledu měly ujmout orgány EU, a EHSV by měl být v čele orgánů posilujících zapojení mládeže na úrovni EU“.

EHSV se již několik let snaží při své práci více naslouchat hlasu mladých lidí a jejich postoje strukturované a smysluplně zapojovat do rozhodovacího procesu EU. K tomuto cíli směřuje přes různá témata, jako je klima a udržitelnost ⁽⁴⁾, kde zavedl kulaté stoly mládeže o klimatu a udržitelnosti a přivedl mladého delegáta do oficiální delegace EU na zasedáních konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu i do delegace EHSV. Zdůrazňuje význam vzdělávání pro udržitelný rozvoj ⁽⁵⁾. Zabývá se zaměstnaností a situací na trhu práce a jeho právní úpravou ⁽⁶⁾. Věnuje se začlenění mladých lidí do přípravy národních plánů pro oživení a odolnost ⁽⁷⁾, přičemž vyzval k lepšímu zapojení mládežnických organizací do prováděcí a monitorovací fáze plánů a do rozhodovacích procesů. Dalším tématem je politika v oblasti mládeže v zemích západního Balkánu ⁽⁸⁾, kde EHSV vyzývá EU, aby západní Balkán dále podporovala ve zlepšování zapojení mládeže. Vybízí k zohledňování perspektivy mládeže v každé oblasti politik prostřednictvím ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi ⁽⁹⁾ a přináší také konkrétní doporučení a návrhy, a navrhuje posílit interní zapojení mladých lidí a mládežnických organizací do práce EHSV.

EHSV kromě toho uvítal ⁽¹⁰⁾ návrh na vyhlášení roku 2022 Evropským rokem mládeže s tím, že je připraven ujmout se v organizaci tohoto evropského roku vedoucí úlohy a navázat na své úspěšné iniciativy jako „Vaše Evropa, váš názor“, kulaté stoly mládeže o klimatu a udržitelnosti a vyslání delegáta mládeže za EHSV na konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. EHSV má jedinečné postavení, aby usnadnil zapojení mládežnických sítí. Zřídil proto **koordináční skupinu pro Evropský rok mládeže**, jejímž úkolem je zajistit zastoupení a propagaci této iniciativy v EHSV a koordinovat probíhající iniciativy týkající se mládeže. Koordináční skupině bylo zadáno posílit spolupráci s mládežnickými organizacemi a mladými lidmi v průběhu i po skončení Evropského roku mládeže a spolupracovat též s ostatními orgány a institucemi EU a organizacemi občanské společnosti na zlepšování průřezové integrace mládeže do jejich každodenních činností.

Koordináční skupina připravila návrh usnesení, v němž vyzývá orgány a instituce EU a vlády členských států k zajištění dlouhodobého odkazu Evropského roku mládeže tím, že budou podporovat strukturované a smysluplné zapojení mládeže do tvorby politik a rozhodování na všech úrovních, stejně jako participativní mechanismy zaměřené na mladé lidi a mládežnické organizace. Vedle toho se EHSV nadále hlásí k závazku více zapojovat mládež do vlastní činnosti a podporovat její začleňování na všech úrovních v zájmu jednotnější a silnější Evropy.

Nemůžeme vždy budovat budoucnost pro naši mládež, můžeme však budovat naši mládež pro budoucnost. – Franklin D. Roosevelt

⁽³⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Zapojovat, propojovat a posilovat mladé lidi: nová strategie EU pro mládež [COM(2018) 269 final] (Úř. věst. C 62, 15.2.2019, s. 142).

⁽⁴⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Směrem ke strukturovanému zapojení mládeže v otázkách klimatu a udržitelnosti v rámci rozhodovacího procesu EU“ (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 44).

⁽⁵⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Posílení postavení mladých lidí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 100, 16.3.2023, s. 38).

⁽⁶⁾ Informační zpráva EHSV *Rovně zacházení s mladými lidmi na trhu práce* (připravuje se).

⁽⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Jak mladým lidem zaručit důstojnou práci a zajistit začlenění osob NEET prostřednictvím řádného vypracování národních plánů pro oživení (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 27).

⁽⁸⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Politika v oblasti mládeže v zemích západního Balkánu jakožto součást agendy inovací pro západní Balkán (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 443, 22.11.2022, s. 44).

⁽⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 46).

⁽¹⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roce mládeže 2022 [COM(2021) 634 final – 2021/0328 (COD)] (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 122).

1. Dlouhodobý odkaz Evropského roku mládeže v EHSV

1.1. EHSV je přesvědčen, že všechny zúčastněné strany mají co nejotevřeněji navázat na jednání koordinační skupiny pro Evropský rok mládeže. Tento rok by skutečně měl zanechat konkrétní stopu a navazující aktivity by měly mít přesah i do Roku dovedností i vzdálenější budoucnosti. S významnými kroky ve prospěch strukturovanějšího a smysluplnějšího zapojení mládeže do budování budoucnosti Evropy počítá také Strategie EU pro mládež a Konference o budoucnosti pro Evropu.

1.2. EHSV se domnívá, že k nalézání inovativních participativních mechanismů, jak perspektivu mládeže začleňovat do tvorby politik na všech úrovních a ve všech politických oblastech, se jako zvláště příhodné nabízejí organizace občanské společnosti, a zejména pak mládežnické organizace. Poukazuje též na úlohu organizací občanské společnosti při posilování aktivního občanství a ochraně základních lidských práv a demokratických hodnot v zájmu mladých lidí.

1.3. EHSV s politováním konstatuje, že občanský prostor pro mládežnické organizace se zužuje⁽¹¹⁾, a upozorňuje na jeho demokratický význam. EHSV žádá přijetí opatření, která by posílila postavení mládežnických organizací a vybavila je udržitelnými zdroji, s jejichž pomocí budou moci navýšit své kapacity k zastupování a obraně svých práv a zájmů.

1.4. EHSV ve svých stanoviscích v posledních letech⁽¹²⁾ poukazuje na úspěšné iniciativy zaměřené na strukturované a smysluplné zapojení mládeže a zavazuje se k přípravě nových iniciativ na podporu účasti mládeže a začleňování její perspektivy do tvorby politik.

1.5. EHSV se domnívá, že aktivní účast mladých lidí na tvorbě politik a rozhodování je nezbytným předpokladem budování budoucnosti Evropy a vize, s níž se mladí lidé budou moci identifikovat. Vyzývá proto orgány a instituce EU, aby prováděly ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi, díky němuž bude možno veškerou tvorbu politik na úrovni EU nahlédnout jejich optikou.

1.6. V návaznosti na návrhy uvedené ve stanovisku k ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi EHSV vyzývá k začleňování mládeže do tvorby politik na všech úrovních a žádá nastolení společného přístupu ke strukturovanému a smysluplnému zapojení mládeže do všech orgánů a institucí EU. Tento přístup by se měl opírat o následující pilíře:

- společná příprava iniciativ, projektů a akcí zaměřených na mládež s mládežnickými organizacemi od prvopočátku s tím, že budou mít právo se vyjádřit ve všem fázích procesu;
- společná odpovědnost za iniciativy, projekty a akce s mládežnickými organizacemi, které budou vystupovat jako hlavní garant a stěžejní budou jejich priority a potřeby;
- posílení kapacity mládežnických organizací a jejich podpora pomocí finančních prostředků a nástrojů, které jim umožní se zapojit;
- příprava procesů k zajištění strukturovaných a smysluplných návazných kroků s viditelným přesahem nad rámec jednorázových schůzí a prostých výzev ke konzultacím.

⁽¹¹⁾ SAFEGUARDING20CIVIC20SPACE20FOR20YOUNG20PEOPLE20IN20EUROPE202020_v4.02028129.pdf (youthforum.org).

⁽¹²⁾ Např. stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Zapojovat, propojovat a posilovat mladé lidi: nová strategie EU pro mládež [COM(2018) 269 final] (Úř. věst. C 62, 15.2.2019, s. 142), Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Směrem ke strukturovanému zapojení mládeže v otázkách klimatu a udržitelnosti v rámci rozhodovacího procesu EU“ (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 44), Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roce mládeže 2022 [COM(2021) 634 final – 2021/0328 (COD)] (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 122), Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 46).

1.7. EHSV se zavazuje zřídit stálou skupinu, která zajistí transparentní meziodvětvové koordinační mechanismy k začleňování perspektivy mládeže do jeho činnosti, a bude hledat další možnosti využití ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi při své práci tak, aby mohl rozvíjet systematický přístup k zapojení mládeže do fungování EHSV.

1.7.1. EHSV dále vyzývá k vytvoření struktury zastupující a zapojující mládežnické organizace ve všech orgánech a institucích EU, a případně též platformy zúčastněných stran, jako je např. Evropská platforma zainteresovaných stran pro oběhové hospodářství, která by byla v působnosti EHSV. Vedle toho by vzhledem k tomu, že nejvýznamnějším participativním procesem v Evropě, při němž činitelé s rozhodovací pravomocí diskutují s mladými lidmi a společně hledají řešení různých otázek, je dialog EU s mládeží, mohlo být užitečné podniknout kroky k posílení tohoto mechanismu např. zavedením společné řídicí struktury⁽¹³⁾, kterou by rovněž vedl EHSV.

1.8. EHSV naléhavě vyzývá k větší účasti mládeže na rozhodovacích procesech od fáze přípravy legislativních návrhů a iniciativ až po provádění, monitorování a navazující činnosti. Tento přístup se používá od roku 2021 v delegaci EU na zasedáních konference smluvních stran UNFCCC, již se pokaždé účastní nejméně jeden mladý delegát. EHSV důrazně doporučuje ostatním delegacím EU, aby postupovaly podobně a zohlednily mezigenerační hledisko.

1.9. K posílení své vlastní úlohy při překlenutí propasti mezi tvůrci politik a mládežnickými organizacemi a mladými lidmi na vnitrostátní i evropské úrovni doporučuje EHSV jednak vytvořit transparentní mechanismus pro strukturované a smysluplné zapojení mládeže v zájmu účinné koordinace legislativní činnosti, např. panelovou diskusi mladých. Za druhé je třeba navázat s mladými lidmi a jejich organizacemi kontakt a zapojit je do vlastní činnosti. Kromě toho by měla být zajištěna koordinace a výměna osvědčených postupů zaměřených na zapojení mládeže na všech úrovních a ve všech členských státech a cílenější informační aktivity. Zejména pak posílení vztahů s vnitrostátními mládežnickými organizacemi a propagace místních mládežnických projektů v EHSV a mezi jeho členy.

1.10. Dále je vzhledem k současnému turbulentnímu geopolitickému kontextu bezpodmínečně zapotřebí zajistit zájem mládeže na udržitelnosti, bezpečnosti a míru. EHSV vítá nedávno přijatý Akční plán pro mládež v rámci vnější činnosti EU a na rok 2023 k němu připravuje stanovisko z vlastní iniciativy. EHSV dále vyzývá EU, aby vzhledem k pozitivní korelaci mezi mobilitou v oblasti vzdělávání nebo odborné přípravy a občanskou a politickou angažovaností mladých lidí západní Balkán dále podporovala ve zlepšování zapojení mládeže. Stejná zásada by měla platit pro vztahy s Ukrajinou a Gruzii. EHSV prosazuje posílení spolupráce na politikách v oblasti mládeže se zeměmi s kandidátským statutem.

1.11. EHSV se bude snažit systematicky zohledňovat postoje mladých lidí ve svých stanoviscích, včetně *stanovisek z vlastní iniciativy* a *průzkumných stanovisek* přijímaných na žádost rotujících předsednictví nebo jiných evropských orgánů a institucí. EHSV díky svým vynikajícím vztahům s nimi učiní maximum, aby tyto žádosti pokrývaly aspekty v zájmu mládeže.

2. Směr pro nadcházející roky: společné budování lepší – ekologičtější, inkluzivnější a digitálnější – budoucnosti

2.1. EHSV zdůrazňuje, že je třeba posílit znalosti a informovanost mládeže o evropských orgánech a institucích, mechanismech fungování, oblastech činnosti, konkrétních příkladech každodenní činnosti a příležitostech k osobnímu a profesnímu rozvoji pro mladé. Měl by být zvýšen počet evropských programů zaměřených na výměnu zkušeností a odbornou přípravu (Erasmus+, Discover EU atd.) na místní i vnější úrovni, stejně jako programů spadajících pod společný dohled s jinými vzdělávacími institucemi v zemi i v cizině. EHSV bude podporovat a motivovat své členy k pořádání iniciativ na místní úrovni se zaměřením na mladé lidi.

⁽¹³⁾ Systém společného řízení Rady Evropy.

2.2. EHSV považuje za potřebné vytvořit a zaručit rámec pro účast všech mladých lidí na rozhodovacím procesu na evropské i vnitrostátní úrovni, a to budováním institucí, které budou otevřenější a ochotnější pracovat s mladými lidmi. Zvláště důležité je pomoci se zapojením do rozhodovacího procesu znevýhodněným, zranitelným a marginalizovaným mladým lidem. Prioritou by mělo být též prosazování účasti mládeže v politických volbách. Účast mládeže navíc přispívá k tvořivosti a inovacím. Mladým lidem je třeba naslouchat a k zapojení do občanského a komunitního života je třeba je motivovat od raného věku.

2.3. EHSV doporučuje usnadňování přístupu ke vzdělávacím službám prostřednictvím programů vzdělávání druhé šance, programů zaměřených na podporu gramotnosti osob předčasně odcházejících ze vzdělávání a opatření ke snižování míry předčasného ukončování školní docházky. Toho se má dosáhnout díky poradenství, podpoře a programům sociální ochrany určeným mladým lidem z venkovských oblastí a těm, kteří pocházejí z chudých rodin.

2.4. Je třeba zajistit kvalitní a inkluzivní vzdělávání a odbornou přípravu i celoživotní učení, aby měl každý znalosti, dovednosti, kompetence a osobní přístup, které Evropa potřebuje k vytvoření spravedlivější, soudržnější, udržitelnější, digitálnější a odolnější společnosti. Mladí lidé potřebují dovednosti, které jim umožní účastnit se plně na životě společnosti a úspěšně zvládat změny na trhu práce⁽¹⁴⁾, a při plnění tohoto cíle je nutno se zaměřit na nejzranitelnější osoby. Kvalifikovaní pracovníci jsou důležitým předpokladem zajištění evropské konkurenceschopnosti, jak uznává též návrh Evropské komise týkající se Evropského roku dovedností 2023⁽¹⁵⁾, společně s nutností zajistit dobré pracovní podmínky, předvídatelnost profesní dráhy a přístup k příležitostem. Podporu zasluhuje také zapojení do vzdělávacích institucí. Prioritou by mělo být provádění evropského pilíře sociálních práv ve vztahu k mládeži. Zapotřebí je rovněž pokročit s reformou vzdělávání, která bude řešit nesoulad nabídky dovedností a poptávky po nich a zaměřit se na celoživotní učení, změny kvalifikace a prohlubování dovedností⁽¹⁶⁾.

2.5. EHSV vyzývá k usnadnění přístupu mladých lidí z venkovských oblastí ke vzdělávacímu systému zajištěním materiální a digitální infrastruktury potřebné ke kvalitnímu vzdělávacímu procesu, a to zvláště v oblasti udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí.

2.6. EHSV vyzývá členské státy, aby ve spolupráci s organizacemi občanské společnosti vytvářely cílený přístup do škol pro osoby se vzácnými onemocněními nebo ty, kteří nemohou školu navštěvovat ze zdravotních důvodů, a zajistily potřebnou infrastrukturu zaručující v prvé řadě rovný přístup ke vzdělávacím službám pro osoby se zdravotním postižením tak, aby nikdo nezůstal opomenut.

2.7. Vzdělávání je klíčovým faktorem plnění všech ostatních cílů udržitelného rozvoje. EHSV proto podporuje práci Evropské komise v oblasti vzdělávání zaměřeného na ekologickou transformaci a udržitelný rozvoj a vyzývá členské státy, aby příslušným způsobem zavedly toto vzdělávání a přizpůsobily mu své systémy⁽¹⁷⁾.

2.8. EHSV navrhuje pořádat ve spolupráci se sociálními partnery a občanskou společností informační nebo poradní akce nebo vzdělávací programy, jejichž cílem by bylo vysvětlení základních prvků tvořících nedílnou součást trhu práce, kde by byly přiblíženy pojmy jako zaměstnavatel, pracovní smlouva apod. K tomu je nutno vyčlenit dostatek zdrojů, zejména pro zranitelnou mládež a osoby v atypických formách zaměstnání. Tytéž informace je třeba poskytovat mladým migrantům hned po jejich příchodu do neznámé země, aby se mohli rychleji integrovat do nové společnosti, jejího vzdělávacího a pracovního systému i kultury. Obecněji by mladí lidé měli mít více možností dozvědět se více o tématech, jako je finanční vzdělávání, a co je velice důležité – měli by dobře znát svá práva jako občané a pracovníci. To vše je důležité, chceme-li mladým lidem pomoci připravit se na budoucí dospělý život.

2.9. EHSV již dříve uvedl, že podnikání může být také klíčovým faktorem pro zlepšení konkurenceschopnosti, inovací a blahobytu a pro rozvoj sociální a zelené ekonomiky, a to zejména v situaci oživení po pandemii. Jedním ze způsobů, jak vytvářet profesní dráhy zejména u mladých lidí, by tak mohla být podpora podnikatelského vzdělávání za účelem rozvoje podnikatelských dovedností⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁴⁾ Viz např. stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Jak prostřednictvím vzdělávání a odborné přípravy podporovat z hlediska celoživotního učení dovednosti, které Evropa potřebuje k vytvoření spravedlivější, soudržnější, udržitelnější, digitálnější a odolnější společnosti (průzkumné stanovisko na žádost portugalského předsednictví) (Úř. věst. C 286, 16.7.2021, s. 27), odstavce 1.2 a 2.3.

⁽¹⁵⁾ Komise zahajuje práci na Evropském roku dovedností (europa.eu).

⁽¹⁶⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu *Rovné zacházení s mladými lidmi na trhu práce (připravuje se)*.

⁽¹⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu *Posílení postavení mladých lidí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání* (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 100, 16.3.2023, s. 38).

⁽¹⁸⁾ Usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru: Příspěvek k pracovnímu programu Evropské komise na rok 2023 (Úř. věst. C 443, 22.11.2022, s. 1), odstavec 4.14.

2.10. EHSV vyzývá členské státy k nalézání vhodných řešení regulace nájemného, která by usnadnila mobilitu pro vzdělávací a profesní účely. Dále vyzývá k provádění programu výstavby sociálního bydlení pro mladé lidi, zejména ve velkých městech a střediscích hospodářského rozvoje.

2.11. EHSV žádá pro mladé lidi zvláště ve venkovských oblastech lepší přístup ke kvalitním zdravotnickým službám, a to zvýšením počtu nemocničních jednotek nebo mobilních zařízení primární zdravotní péče a prováděním osvětových kampaní ve vzdělávacích institucích se zaměřením na důležitá témata, jako je prevence úrazů, poruchy příjmu potravy, vzdělávání v oblasti duševního i obecného zdraví a reprodukční zdraví. Je třeba připravit specifické výzkumné programy na pomoc mladým v boji proti onemocněním (jako je rakovina), neboť léčba určená dospělým pro ně často není vhodná.

2.12. EHSV vyzývá k výraznějšímu a trvalému úsilí o vzdělávání v oblasti pravidel silničního provozu, prevence sexuálně přenosných nemocí, šikany, nenávistných verbálních projevů a konzumace tabáku, alkoholu a drog, které by probíhalo na školách a za účasti mládeže a občanské společnosti a ve spolupráci s nimi.

2.13. EHSV navrhuje, aby byl mladým lidem zajištěn přístup k systémům formálního zastoupení ve vztazích se zainteresovanými aktéry trhu práce a pokud jde o svobodu sdružování a právo pracovníků a zaměstnavatelů zakládat organizace a vstupovat do nich dle vlastního uvážení pro všechny mladé lidi, zejména pak ty, kteří nemají zaměstnání nebo mají nejisté zaměstnání.

2.14. EHSV vyzývá k posílení kapacity sociálních partnerů a organizací občanské společnosti s cílem zastupovat mládež a usnadňovat proces přechodu ze školy do aktivního pracovního života. Účelem je též zapojit mládežnické organizace do institucí sociálního dialogu, kolektivního vyjednávání a tripartitních organizací, které mají různé funkce na trhu práce.

2.15. EHSV vyzývá k modernizaci a posílení institucí působících na trhu práce ve smyslu přizpůsobení služeb, které poskytují, specifickým potřebám mladých lidí tak, aby pro ně byly snadno přístupné, dynamické, přátelské a méně byrokratické.

2.16. EHSV žádá záruku spravedlivého zacházení z hlediska rovných příležitostí pro ženy a muže, ale také pro mladé lidi ve srovnání s jinými věkovými kategoriemi, čímž se myslí mzdy, pracovní podmínky, odborná příprava a příležitosti ke kariéernímu postupu. Práce stážistů, zvláště mladých, by neměla znamenat vykořisťování a nemělo by se jednat o nástroj k obcházení pracovního poměru. Neplacené stáže nebo stáže, u nichž nevzniká nárok na odměnu, mohou mít velmi negativní dopad na zkušenosti mladých lidí s trhem práce⁽¹⁹⁾ a je třeba je zakázat⁽²⁰⁾. Mělo by být posíleno zastoupení mládeže.

2.17. EHSV se domnívá, že je nutné podporovat sociální ekonomiku, neboť tento sektor aktivně pomáhá společensky marginalizovaným mladým lidem a dalším zranitelným osobám, zejména pomocí opatření zaměřených na zvýšení sebeúcty, komunikace atd.

2.18. EHSV se domnívá, že z kontextu vzniklého vlivem pandemie a nízké dostupnosti zdravotnických služeb plyne potřeba více mladým lidem pomáhat s rozpoznáním známek potíží v oblasti duševního zdraví a pohody a šířit správné informace co největšími počtem kanálů tak, aby bylo možno poznat přínosné informace od falešných slibů pomoci či podpory, a to i s pomocí zdravotnických nástrojů.

2.19. EHSV vyzývá k reformě systémů sociální ochrany a pracovněprávních předpisů tak, aby odpovídaly novým skutečnostem a formám práce s tím, že následné změny ve světě práce bude do budoucna možno upravit a regulovat rychleji, a to za dodržování vnitrostátních modelů pracovněprávních vztahů a autonomie sociálních partnerů v plném rozsahu.

2.20. EHSV navrhuje obnovit návaznost důchodových systémů a systémů sociální ochrany na hospodářskou a sociální realitu mládeže. Tyto systémy by měly být spravedlivé, inkluzivní a přizpůsobené realitě trhu práce, měly by být zárukou ochrany mladých lidí, kteří vykonávají nové formy práce, i těch, kteří zaměstnání nejsou. Prioritou musí být kvalitní pracovní místa pro všechny mladé lidi.

⁽¹⁹⁾ Informační zpráva EHSV *Rovné zacházení s mladými lidmi na trhu práce (připravuje se)*.

⁽²⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Jak mladým lidem zaručit důstojnou práci a zajistit začlenění osob NEET prostřednictvím řádného vypracování národních plánů pro oživení“ (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 27), odstavec 1.9.

2.21. EHSV konstatuje, že období koronavirové pandemie ukázalo, že kromě stability a předvídatelnosti zaměstnání jsou důležitým tématem také otázky zdraví a bezpečnosti včetně psychosociálních rizik. Je třeba s mladými lidmi navázat dialog o tom, jak potíží v této oblasti do budoucna předcházet. Účast mladých lidí na trhu práce usnadní dostupnost různých forem zaměstnání na základě norem stability a kvality. Potřebná jsou též opatření k posílení dohledu nad pracovními podmínkami mladých lidí včetně posílení inspekce práce.

2.22. EHSV vyzývá k ochraně práv mládeže a zajištění sociální ochrany prostřednictvím rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, ochrany práva na soukromí a zachování prostoru pro kolektivní vyjednávání. Podporu si zaslouží hledání cest, jak usnadnit flexibilní pracovní dobu v zájmu dokončení studia.

2.23. EHSV žádá více synergie mezi různými nástroji zaměřenými na mládež, jako záruka pro mladé lidi a záruka pro děti. Mladí lidé by měli mít skutečné záruky, které jim nabídnou předvídatelné kariérní vyhlídky. Veřejné financování na podporu mladých lidí na trhu práce by nemělo zesilovat nejistotu a prioritou by mělo zůstat zapojení sociálních partnerů a občanské společnosti na pomoc mládeži na trhu práce.

2.23.1. EHSV si klade za cíl zajistit, aby byla všem dětem a mladým lidem, kteří nemají řádnou rodičovskou péči, poskytnuta vhodná a kvalitní náhradní péče, neboť vztahy jsou za těchto okolností ještě důležitější a sourozencům by mělo být dovoleno zůstat spolu, ledaže by to nebylo v jejich nejlepším zájmu. Obecněji je třeba zařídit, aby podpůrné mechanismy nekončily náhle okamžikem dovršení 18 let věku.

2.24. EHSV poukazuje na nutnost náležitě řešit hospodářské, sociální a environmentální výzvy vyplývající ze současného hospodářského modelu zvláště pro mládež. Při tom je třeba mít na paměti, že základním východiskem snah o budoucí proměnu naší společnosti ve společnost ekologičtější, spravedlivější, inkluzivnější a udržitelnější, která se bude více zaměřovat na dobré životní podmínky, by měl být zájem mládeže. Mládež by měla být průřezovým tématem a cílem investic z fondů ESF.

2.25. EHSV považuje za nutné zajistit mladým lidem příležitosti k zakládání rodiny. Větší úsilí o motivaci mládeže založit rodinu a mít děti je klíčovým předpokladem stability a budoucnosti Evropy. Proto je zásadně důležité zajistit přístup k bydlení, službám péče o děti a flexibilní sociální podpoře vytvořením speciálního programu EU s tímto zaměřením.

2.26. EHSV důrazně žádá, aby byl mladší generaci poskytnut skutečně demokratický a pluralistický veřejný prostor k vyjádření jejích názorů bez obav z vyloučení nebo projevů nenávisi. Současně je nesmírně důležité zvyšovat znalosti a informovanost o manipulaci s informacemi a dezinformacích.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

STANOVISKA

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

574. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO VÝBORU, 14. 12. 2022–15. 12. 2022

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Genderově orientované investice v rámci národních plánů pro oživení a odolnost

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/02)

Zpravodajka: **Cinzia DEL RIO**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Hospodářská a měnová unie, hospodářská a sociální soudržnost
Přijato v sekci	8. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	163/5/14

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV opakuje, že pouze větší a lepší hospodářská a sociální konvergence v Evropské unii, která se zaměří na opatření a strategie, jež jsou v souladu s evropským pilířem sociálních práv, může přispět k zajištění plné genderové rovnosti a k podpoře rovných příležitostí.

1.2. EHSV poukazuje na to, že většina národních plánů pro oživení a odolnost byla členskými státy vypracována bez předběžného posouzení dopadu jednotlivých investic na odstranění nerovností mezi muži a ženami a na usnadnění přístupu žen na trh práce a jejich udržení na něm. Pouze malý počet států přijal strategický přístup zahrnující konkrétní průřezová opatření a reformy šesti investičních os národního plánu pro oživení a odolnost. Metodika přijatá Evropskou komisí je založena na posouzení dopadů provedených opatření. EHSV proto doporučuje, aby Komise při hodnocení přijala konkrétní srovnatelné ukazatele pro měření zlepšení v oblasti rovnosti mezd, přístupu na trh práce, sladění pracovní doby a doby věnované péči a podpory samostatného podnikání žen.

1.3. Mezi opatření zahrnutá do národních plánů pro oživení a odolnost patří přímá a nepřímá opatření s různým krátkodobým či střednědobým až dlouhodobým dopadem, která mají podpořit ženy při vstupu do zaměstnání a při setrvávání v něm, avšak situace mezi jednotlivými zeměmi je roztržštěná a nerovnoměrná. EHSV považuje za prioritu, aby se při provádění národních plánů pro oživení a odolnost posílila přímá i nepřímá opatření, pro která by se měly najít jisté a trvalé způsoby investování, přičemž prostředky by měly být plánovány i ve střednědobém až dlouhodobém horizontu.

1.4. EHSV se domnívá, že mezi přímými opatřeními na podporu zaměstnanosti žen by pobídky k vytváření stabilních a kvalitních pracovních míst pro ženy měly být upřednostňovány před jinými příležitostnými pobídkami a měly by být vyňaty z mapy státní podpory.

1.5. EHSV žádá, aby byla posílena doložka o zvýhodnění podniků, které podporují zaměstnanost žen, včetně rozšíření na všechny projekty veřejných zakázek, a aby byly prováděcí subjekty povinny ve veřejných nabídkových řízeních výslovně uvádět cíle rovnosti žen a mužů.

1.6. EHSV vítá doprovodná opatření a opatření na podporu samostatného podnikání, která jsou stanovena v některých národních plánech pro oživení a odolnost, a doufá, že podpora bude přidělována také na vzdělávání ve finančních a manažerských záležitostech a na přístup k finančním nástrojům.

1.7. Jak je uvedeno ve sdělení Komise o rovnosti žen a mužů, EHSV považuje za důležité přijmout při provádění národních plánů pro oživení a odolnost opatření v daňové oblasti a poskytnout daňové úlevy u druhého zdroje příjmů domácnosti v rodinách s nízkými příjmy a úlevy na příjmy méně majetných neúplných rodin.

1.8. Mezi nepřímá opatření v národních plánech pro oživení a odolnost patří investice do služeb péče o děti a jiných pečovatelských služeb. EHSV považuje za prioritu investovat prostředky do služeb, které umožní sladit pracovní dobu a dobu věnovanou dlouhodobé péči, a do zavedení doplňkových služeb a jejich zpřístupnění domácnostem s nízkými příjmy.

1.9. EHSV se domnívá, že již nelze odkládat konkrétní investice na podporu účasti žen v technických a vědeckých institucích a v technických a vědeckých univerzitních oborech (STEM), které by mohly ve střednědobém až dlouhodobém horizontu podpořit zaměstnanost žen mj. v odvětvích, v nichž v současné době dominují muži.

1.10. EHSV doporučuje, aby národní plány pro oživení a odolnost byly plánovány koordinovaným a doplňkovým způsobem se všemi ostatními zdroji a programy Unie, počínaje zdroji a programy určenými na podporu soudržnosti a venkovských oblastí. Hodnocení Komise v rámci evropského semestru s doporučeními pro jednotlivé země by mělo tyto cíle posoudit z hlediska rovného zastoupení žen a mužů, a to pomocí nových, transparentních a dostupných ukazatelů srovnatelných mezi jednotlivými zeměmi a rozdělených podle pohlaví.

1.11. EHSV doporučuje, aby bylo v rámci evropského semestru povinné zohledňování rovnosti žen a mužů při přípravě rozpočtu na všech úrovních veřejné správy.

1.12. Z dostupných údajů vyplývá, že sociální partneři a organizace občanské společnosti se ve většině zemí zapojili jen skromně a příležitostně. EHSV doporučuje jejich plné zapojení do provádění, monitorování a hodnocení národních plánů pro oživení a odolnost jak na evropské, tak na vnitrostátní a místní úrovni.

2. Úvod

2.1. Cílem tohoto stanoviska je upozornit na reformy a investice, které mají dopad na podporu genderové rovnosti a které členské státy plánují v národních plánech pro oživení a odolnost, a to na základě dostupných informací, které aktualizuje také Evropská komise, Evropský parlament (EP) a předsednictví EU. Za zmínku stojí, že Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) provádí pro švédské předsednictví Rady EU v roce 2023 studii o rovnosti žen a mužů a začleňování genderového hlediska při oživení po pandemii COVID-19⁽¹⁾, která se zabývá právě opatřeními plánovanými v národních plánech pro oživení a odolnost s přihlédnutím k rovnosti mužů a žen ve všech jejich fázích od plánování až po provádění a hodnocení a k tomu, do jaké míry členské státy považují rovnost za nástroj oživení.

2.2. Dne 21. července 2020 přijala Evropská rada ve svých závěrech nástroj NextGenerationEU (NGEU) spolu s víceletým finančním rámcem na období 2021–2027 (VFR 2021–2027). Mezi svými cíli uvádějí VFR a NGEU podporu rovných příležitostí tím, že zajistí, aby činnosti a opatření příslušných programů a nástrojů zahrnovaly hledisko rovnosti žen a mužů a mohly účinně přispívat k dosažení rovnosti v souladu s evropskou strategií.

⁽¹⁾ Studie institutu EIGE *Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery* (Rovnost žen a mužů a začleňování genderového hlediska při oživení po pandemii COVID-19), která bude zveřejněna v roce 2023.

2.3. Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/241⁽²⁾ se zřizuje Nástroj pro oživení a odolnost, jehož cílem je podporovat oživení po pandemii, prosazovat soudržnost a investovat do ekologické a digitální transformace. Nařízení výslovně uvádí, že národní plány pro oživení a odolnost musí podporovat rovnost žen a mužů. EHSV souhlasí s tím, že se v nařízení zdůrazňuje význam opatření zaměřených na boj proti nerovnostem mezi muži a ženami, neboť je to v souladu s cíli evropského pilíře sociálních práv.

2.4. Komise ve svém sdělení o roční strategii pro udržitelný růst na rok 2021 (roční analýza udržitelného růstu 2021) ze dne 17. září 2020 nastínila hlavní směry Nástroje pro oživení a odolnost a vyzvala členské státy, aby věnovaly zvláštní pozornost znevýhodněným skupinám, ženám a mladým lidem vstupujícím na trh práce a vytvářely kvalitní pracovní příležitosti.

2.5. V nařízení EU v přenesené pravomoci ze dne 28. září 2021 jsou stanoveny společné ukazatele a podrobné prvky srovnávacího přehledu oživení a odolnosti, přičemž je určeno 14 ukazatelů. Z těchto ukazatelů pouze čtyři zahrnují rozdělení podle pohlaví⁽³⁾. Například u ukazatelů 6 a 9, které se týkají podporovaných podniků vedených ženami, není žádné rozčlenění podle pohlaví.

2.6. Válka na Ukrajině v důsledku ruské agrese znamenala výrazné zpomalení růstu, jehož vyhlídky jsou poznamenány nejistotou zejména v oblasti dodávek energií a prudce rostoucích nákladů, což jsou faktory, které ovlivňují rozložení výdajů a investic v rámci státních rozpočtů. Tato nejistota ovlivní i provádění národních plánů pro oživení a odolnost.

2.7. Svět práce a celá společnost se snaží vyjít z krize a usilují o dlouhodobé hospodářské a sociální oživení, na němž jsou založeny národní plány pro oživení a odolnost, které nemůže ignorovat přijetí rámce zaměřeného na rovnost žen a mužů, aby se řešily a překonaly nerovnosti a rozdíly mezi nimi, jež krize COVID-19 bohužel v některých výrobních odvětvích, u některých skupin obyvatel a na některých územích prohloubila⁽⁴⁾.

3. Souvislosti, příprava financování a zdroje přidělené v národních plánech pro oživení a odolnost

3.1. V červenci loňského roku předložila Komise Evropskému parlamentu a Radě zprávu o přezkumu provádění tohoto nástroje, v níž se zabývá také nerovnostmi mezi muži a ženami⁽⁵⁾, a uvádí v ní aktuální stav příspěvků členských států na základě předložených národních plánů pro oživení a odolnost, z nichž vyplývají priority 25 národních plánů pro oživení a odolnost analyzovaných na základě šesti pilířů politiky Nástroje pro oživení a odolnost⁽⁶⁾.

3.2. Většina opatření navrhovaných členskými státy má průřezové cíle a není nutně specificky zaměřena na rovnost žen a mužů; ze 129 navrhovaných opatření byly dosud zahájeny investice pouze do 13 z nich. Ne všechny členské státy plánují reformy a zdroje, které jsou výslovně zaměřené na problémy související s rovností žen a mužů nebo uvádějí ženy jako příjemce. Slabá jsou rovněž inovativní opatření v odvětvích, která se vyznačují nízkou zaměstnaností žen⁽⁷⁾. Velká část se soustřeďuje na služby péče o děti a jiné pečovatelské služby a na vzdělávání. Ze zprávy Komise vyplývá, že národní plány pro oživení a odolnost se strategickým přístupem prostřednictvím opatření a reforem zaměřených na rovnost žen a mužů byly přijaty pouze v několika málo zemích.

3.3. Jiné členské státy upřednostňují určité osy, jako jsou opatření pro sociální a územní soudržnost se zaměřením na rovné příležitosti, která často zahrnují cíl rovnosti žen a mužů, nebo opatření zaměřená na zranitelné skupiny, mezi něž často patří ženy a mladí lidé. A konečně jde o opatření doprovázející ekologickou a digitální transformaci se zaměřením na

⁽²⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/241 ze dne 12. února 2021, kterým se zřizuje Nástroj pro oživení a odolnost (Úř. věst. L 57, 18.2.2021, s. 17).

⁽³⁾ Těmito specifickými ukazateli jsou: a) výzkumní pracovníci, kteří pracují v podpořených výzkumných zařízeních; b) počet účastníků v procesu vzdělávání nebo odborné přípravy; c) počet zaměstnaných osob nebo osob zapojených do činností spojených s hledáním zaměstnání; d) počet mladých lidí ve věku 15–29 let, kteří obdrželi podporu.

⁽⁴⁾ Analýza institutu EIGE z roku 2021 *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* (Rovnost žen a mužů a socioekonomický dopad pandemie COVID-19).

⁽⁵⁾ COM(2022) 383 final.

⁽⁶⁾ Nizozemsko předložilo národní plán pro oživení a odolnost později než jiné země; maďarský národní plán pro oživení a odolnost je v současné době pozastaven kvůli problémům souvisejícím s dodržováním zásad právního státu.

⁽⁷⁾ Viz poznámka pod čarou 1 a článek PNRR Italia, *Gender Gap e politiche per l'innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?* (Národní plán pro oživení a odolnost pro Itálii, rozdíly v rovnosti žen a mužů a politiky inovací a digitalizace v národním plánu pro oživení a odolnost: jaká opatření zavést?), Marusca de Castiris, Università degli Studi di Roma Tre, a Barbara Martini, Università di Roma Tor Vergata, září 2022.

odbornou přípravu, přičemž ženy v některých zemích zaostávají, pokud jde o rovný přístup k programům odborného vzdělávání a rekvalifikací. Je třeba poznamenat, že většina členských států ve svých národních plánech pro oživení a odolnost neuvádí genderově podmíněné násilí mezi problémy, jež je třeba prostřednictvím opatření na podporu genderové rovnosti řešit.

3.4. Národní plány pro oživení a odolnost byly sestaveny na základě předběžného hodnocení hospodářské a sociální situace na vnitrostátní úrovni, zpravidla s již stanovenými výdajovými prioritami, které nezohledňovaly genderový rozměr ani z hlediska přidělených zdrojů, ani z hlediska obsahu předložených investičních projektů. Původní návrh nařízení Komise o Nástroji pro oživení a odolnost neobsahoval žádný odkaz na rovnost žen a mužů jako cíl a nezmiňoval ženy jako specifickou cílovou skupinu příjemců. Teprve později, na základě tlaků hospodářského a sociálního partnerství a organizací občanské společnosti, byl v nařízení zveřejněném v únoru 2021 do národních plánů pro oživení a odolnost zaveden genderový rozměr. To je také důvod, proč nejsou otázky rovnosti žen a mužů a zohledňování rovnosti žen a mužů při sestavování rozpočtu přítomny ve všech národních plánech pro oživení a odolnost, ale pouze v těch, které zavedly výdaje a investice zaměřené na rovnost žen a mužů již od počátku.

3.5. Nástroj pro oživení a odolnost vyžaduje, aby členské státy uvedly, jakým způsobem národní plány pro oživení a odolnost řeší nerovnosti mezi ženami a muži, ale posouzení dopadů bude provedeno pouze s ohledem na účinnost přijatých opatření. Je proto důležité, aby Komise ve svém hodnocení měřila účinnost plánovaných opatření a investic za účasti hospodářských a sociálních partnerů a organizací občanské společnosti a pomocí konkrétních srovnatelných ukazatelů. Doposud nashromážděné údaje neodrážejí skutečnou situaci na úrovni členských států. Dnes je tudíž obtížné říci, jaký dopad na šest pilířů budou mít některá opatření pro boj proti diskriminaci na základě pohlaví, a to zejména průřezová opatření.

3.6. Z prostředků vyčleněných na národní plány pro oživení a odolnost dnes nelze získat jasnou představu o investicích podporovaných nejen z Nástroje pro oživení a odolnost, ale také z doplňkových vnitrostátních veřejných a soukromých zdrojů, které jsou zaměřeny výhradně na rovnost žen a mužů v různých oblastech práce a společnosti. Určit výši přidělených prostředků bude možné pouze ve fázi realizace.

3.7. Podle zprávy Komise o konkrétních opatřeních v oblasti rovnosti žen a mužů, s nimiž počítají národní plány pro oživení a odolnost, je však podíl opatření velmi rozdílný: od 11 % přidělených Švédskem po méně než 1 % přidělených Chorvatskem, přičemž několik zemí má méně než 2 %, ale bylo by také nutné vzít v potaz dopad nepřímých opatření stanovených v národních plánech pro oživení a odolnost a přímých a nepřímých opatření plánovaných s využitím evropských zdrojů pro NGEU, které doplňují národní plány pro oživení a odolnost, jako je například iniciativa REACT-EU a fond EZFRV (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova).

3.8. Podle zprávy Komise a prvních informací, které shromáždil institut EIGE, je situace v jednotlivých zemích roztržštěná a nerovnoměrná. Ne všechny země mají údaje členěné podle pohlaví, přestože je o to Evropská komise požádala, aby mohla pravidelně a včas podávat zprávy o výdajích souvisejících s rovností žen a mužů v národních plánech pro oživení a odolnost na základě některých společných prvků.

3.9. Vzhledem k tomu, že ne ve všech členských státech byly před vypracováním národních plánů pro oživení a odolnost k dispozici hloubkové analýzy z hlediska pohlaví, chybí posouzení dopadu opatření na nová, kvalitní a kvalifikovaná pracovní místa. Rovnost žen a mužů považuje za obecnou průřezovou zásadu 14 zemí⁽⁸⁾; pouze Španělsko uvedlo kritérium začleňování hlediska rovnosti žen a mužů v celém národním plánu pro oživení a odolnost. Itálie zavedla specifická opatření pro rovnost žen a mužů a rozpracovala dopad těchto opatření i z hlediska zvýšení zaměstnanosti, přetrvávají však obavy, pokud jde o jejich skutečnou účinnost a kvalitu⁽⁹⁾. V jiných zemích jsou pro podporu rovnosti žen a mužů plánována nepřímá opatření, jako jsou investice do rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, investice do pečovatelských služeb, podpora vzdělávání v oborech STEM, zlepšování pracovních podmínek a odborná příprava, která budou mít dopad ve střednědobém až dlouhodobém horizontu, ale dnes je nelze kvantifikovat. Vedle těchto investic počítají některé členské státy i s přímými opatřeními, jako jsou pobídky pro zaměstnávání žen a usnadnění podnikání žen.

⁽⁸⁾ Viz poznámka pod čarou č. 1.

⁽⁹⁾ Viz poznámku pod čarou č. 6.

3.10. Některé země věnovaly zvláštní pozornost zadávání zakázek s ohledem na rovnost žen a mužů⁽¹⁰⁾, a to prostřednictvím opatření podmiňujících zaměstnávání žen a mladých lidí v rámci veřejných zakázek uzavřených z prostředků národních plánů pro oživení a odolnost. Bylo by žádoucí upravit zadávání veřejných zakázek tak, aby byly prováděcí subjekty povinny výslovně uvádět cíle rovnosti žen a mužů.

3.11. Mezi inovativní národní plány pro oživení a odolnost v této oblasti patří například plány ve Španělsku, Itálii a Francii. Španělský národní plán pro oživení a odolnost zahrnuje významný závazek stanovující, že všechny správní postupy veřejných orgánů musí zohledňovat hledisko rovnosti žen a mužů. Italský národní plán pro oživení a odolnost zavedl pokyny týkající se rovných příležitostí ve smlouvách financovaných z národního plánu pro oživení a odolnost, které stanoví uplatňování bonusových opatření a vzorových ustanovení v oznámeních o výběrových řízeních, rozlišených podle odvětví, typu a povahy projektu, s povinností vyhradit 30 % pracovních míst potřebných pro realizaci zakázky mladým lidem do 36 let a ženám, jakož i osvědčení o rovnosti žen a mužů ze strany podniků. Francouzský národní plán pro oživení a odolnost naproti tomu zavedl nové ukazatele pro podniky, aby mohly vypočítat profesní rovnost a postup prostřednictvím akčního plánu, zatímco irský a chorvatský národní plán pro oživení a odolnost udělují finanční bonusy těm podnikům, které přijmou kritéria na podporu rovnosti žen a mužů⁽¹¹⁾.

3.12. Zpráva Komise z července 2022 zdůrazňuje, že diskuse s hospodářskými a sociálními partnery a organizacemi občanské společnosti během přípravy národních plánů pro oživení a odolnost byly velmi omezené a nepravidelné. Sociální subjekty a další organizace občanské společnosti vyjádřily silné obavy ohledně účasti ve fázi provádění a monitorování opatření. Odborníci na rovnost žen a mužů poukazují⁽¹²⁾ zejména na to, že bez spolehlivých, srovnatelných, cílených údajů rozčleněných podle pohlaví a především kvalitních údajů zahrnujících různé oblasti a odvětví bude obtížné posoudit dopad opatření. EHSV důrazně doporučuje, aby evropské instituce i národní a regionální instituce do provádění, hodnocení a monitorování národních plánů pro oživení a odolnost více zapojily sociální partnery a organizace občanské společnosti, které se zabývají prosazováním rovných příležitostí.

4. Posouzení situace národních plánů pro oživení a odolnost

4.1. EHSV zdůrazňuje význam provádění Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030, která zařazuje dosažení rovnosti žen a mužů (gender equality) mezi 17 cílů, a dále splnění cílů stanovených ve sdělení Komise „Unie rovnosti: strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025“⁽¹³⁾ z hlediska rovné účasti v různých hospodářských odvětvích a rozdílů v odměňování žen a mužů.

4.2. Strategie pro rovnost žen a mužů zahrnuje politiky a opatření zaměřené na potírání veškerých forem diskriminace a nerovného zacházení i s ohledem na LGBTIQ komunitu⁽¹⁴⁾ a musí být referenčním bodem pro provádění národních plánů pro oživení a odolnost. EHSV zdůrazňuje význam provádění klíčových opatření, na nichž se budou podílet všechny strany a jejichž cílem je zajistit rovnou účast a příležitosti na trhu práce, snížit rozdíly v odměňování žen a mužů a nedostatečný přístup k vyšším řídicím funkcím a dosáhnout vyváženého zastoupení žen a mužů v rozhodování a tvorbě

⁽¹⁰⁾ Zadávání zakázek s ohledem na rovnost žen a mužů je inovativní strategie, kterou zavedla Komise s cílem podpořit investice do rovných příležitostí zavedením specifických bonusových požadavků či kritérií pro účast ve výběrových řízeních, které obsahují genderový rozměr, nebo kritérií pro udělení zakázky, která zahrnují sociální parametry. Cílem zadávání veřejných zakázek zohledňujících rovnost žen a mužů je zvýšit rovnost žen a mužů na trhu práce, zlepšit zastoupení žen na nejvyšších pozicích a snížit rozdíly v odměňování.

EIGE zveřejnil v roce 2022 zprávu Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU (Zadávání veřejných zakázek zohledňujících genderové hledisko: klíč ke spravedlivým a účinným veřejným výdajům v EU), v níž udává, že veřejné zakázky mohou nasměrovat a podpořit genderovou rovnost tím, že na základě případových studií a doporučení zajistí větší efektivitu a kvalitu veřejných výdajů.

⁽¹¹⁾ Údaje získané z analýzy institutu EIGE, viz poznámka pod čarou 1.

⁽¹²⁾ Brífink Evropského parlamentu z dubna 2022, Gender equality in the Recovery and Resilience Facility (Rovnost žen a mužů v Nástroji pro oživení a odolnost), v němž byly vyjádřeny obavy na základě několika studií provedených na vnitrostátní úrovni výzkumnými centry nebo univerzitami.

⁽¹³⁾ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 5. března 2020 (COM(2020) 152 final).

⁽¹⁴⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025“ (COM(2020) 698 final) (Úř. věst. C 286, 16.7.2021, s. 128).

politik. EHSV vyzývá k urychlenému přijetí a provedení směrnice o transparentnosti odměňování⁽¹⁵⁾, v níž jsou určeny vnitrostátní nástroje a opatření k řešení a odstranění nedostatků, a požaduje důsledný dohled nad příčinami a povinnostmi.

4.3. Cíl lepšího zapojení žen na trhu práce musí být řešen strukturálně a komplexně, s přihlédnutím k aspektům ekonomické, vzdělávací, geografické, sociální a kulturní povahy, mj. v odlehlých a venkovských oblastech. To vyžaduje integrovaný přístup spojující příspěvek všech evropských, národních a regionálních institucí s účinnými mechanismy sociálního dialogu se všemi aktéry a na různých úrovních.

4.4. V zájmu zvýšení účasti žen na trhu práce EHSV konstatuje, že je naléhavě nutné, aby všechny členské státy co nejdříve provedly směrnici o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem (směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158⁽¹⁶⁾), která zavádí pravidla pro pracovní volno z rodinných důvodů a pružné uspořádání práce pracovníků a podporuje rovnoměrnější rozdělení pečovatelských povinností mezi rodiči, čímž přispívá k odstranění překážek bránících rodinám ve svobodném rozhodování se pro mateřství a rodičovství.

4.5. Doporučení pro jednotlivé země pro roky 2019 a 2020 v rámci semestru týkající se opatření ke snížení nerovnosti mezi ženami a muži přiměla některé členské státy k začlenění genderového rozměru do národních plánů pro oživení a odolnost⁽¹⁷⁾, bohužel k tomu však v jednotlivých zemích docházelo nejednotně.

4.6. V důsledku pandemie a dopadu na postavení žen byla doporučení pro jednotlivé země sporadická a příležitostná. V roce 2022 měly pouze tři země, Rakousko, Německo a Polsko, doporučení pro jednotlivé země týkající se účasti žen na trhu práce a fungování služeb péče o děti, zatímco 22 dalších zemí dostalo doporučení týkající se znevýhodněných skupin⁽¹⁸⁾, což vedlo k nepřímým opatřením v souvislosti se zaměstnaností nebo postavením žen, která lze obtížně kvantifikovat. EHSV konstatuje, že vzhledem k údajům o dopadu krize COVID-19 na hospodářskou a sociální situaci žen by bylo žádoucí přijmout doporučení pro jednotlivé země zaměřená na genderovou rovnost, aby bylo možné v národních plánech pro oživení a odolnost požadovat koherentní plánování ex ante, včetně cílených investic.

4.7. Institut EIGE v několika zprávách upozorňuje na nerovnoměrné rozložení rodinné zátěže, zejména v oblasti péče o děti a služeb dlouhodobé péče o seniory a osoby se zdravotním postižením⁽¹⁹⁾. Tyto povinnosti jsou jedním z hlavních důvodů nízké účasti žen na trhu práce⁽²⁰⁾. V důsledku omezení volného pohybu osob a uzavření škol se situace zhoršila. V této souvislosti stojí za zmínku, že mnoho národních plánů pro oživení a odolnost uznává vztah mezi neplacenými službami v oblasti péče a opatřeními zaměřenými na rovnováhu pracovního a soukromého života a zavedlo zvláštní opatření zejména k posílení služeb péče o děti⁽²¹⁾.

4.8. Tyto služby je třeba zpřístupnit i méně majetným rodinám, a to revizí kritérií pro stanovení sazeb, aby je snáze mohli využívat všichni. Zvláštní pozornost by měla být věnována posílení celodenní výuky ve všech školách všech typů a úrovní se školními i mimoškolními aktivitami a zavádění doplňkových služeb v předškolních zařízeních a družinách, kde děti tráví čas před a po ukončení výuky, a rozšíření veřejné nabídky letních táborů pro dívky a chlapce. Jedná se o nepřímá opatření, pro která by se měly najít jisté a trvalé způsoby investování, což bohužel není zohledněno v národních plánech pro oživení a odolnost, včetně plánování zdrojů ve střednědobém až dlouhodobém horizontu.

⁽¹⁵⁾ Návrh směrnice o transparentnosti odměňování je ve fázi tripartitních jednání.

⁽¹⁶⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU (Úř. věst. L 188, 12.7.2019, s. 79).

⁽¹⁷⁾ Zpráva Evropského parlamentu Doporučení pro jednotlivé země a plány pro oživení a odolnost – tematický přehled otázek týkajících se rovnosti žen a mužů, říjen 2021.

⁽¹⁸⁾ Viz poznámka pod čarou č. 14.

⁽¹⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Úloha rodinných příslušníků poskytujících péči osobám se zdravotním postižením a starším osobám: mohutný nárůst těchto případů během pandemie (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 75, 28.2.2023, s. 75), v němž předložil důležitá doporučení ohledně opatření, která je třeba přijmout.

⁽²⁰⁾ Zpráva institutu EIGE, Gender Mainstreaming – Gender stakeholder consultation (Začleňování genderového hlediska – konzultace se zúčastněnými stranami v oblasti rovnosti žen a mužů), 2019.

⁽²¹⁾ Viz poznámka pod čarou č. 1.

4.9. EHSV by uvítal, kdyby byla pro pracovníky úřadů práce zavedena školení zaměřená na otázky rovnosti žen a mužů s cílem rozvíjet a šířit kulturu bez genderových stereotypů. Zároveň je důležité podporovat partnerství mezi podniky a subjekty působícími v oblasti zaměstnanosti a vzdělávání s cílem podpořit začlenění žen do odvětví, v nichž dominují muži.

4.10. EHSV souhlasí se záměrem upřednostňovat pobídky pro podniky, které v rámci aktivní politiky zaměstnávají ženy a nabízejí jim stabilní pracovní smlouvy a dobré pracovní podmínky. Kromě toho jsou důležité pobídky k doprovodným opatřením a podpoře samostatného podnikání, a to i prostřednictvím cílené podpory určené na vzdělávání ve finančních a manažerských záležitostech a na přístup k finančním nástrojům⁽²²⁾.

5. Konkrétní připomínky

5.1. Krize tvrdě zasáhla ženy, které se často ocitají v situaci, kdy musí přijmout i nekvalifikovanou práci. Kromě toho se u žen čím dál tím více rozšiřuje nedobrovolná práce na částečný úvazek. Prioritou je posílit v národních plánech pro oživení a odolnost přímá a nepřímá opatření zaměřená na zvrácení tohoto trendu a zvýšení účasti žen na trhu práce a podporu vytváření kvalitních a kvalifikovaných pracovních míst.

5.2. V zájmu snížení rozdílů mezi muži a ženami EHSV doporučuje, aby národní plány pro oživení a odolnost byly plánovány koordinovaným a doplňkovým způsobem se všemi ostatními zdroji a programy Unie, počínaje zdroji a programy soudržnosti.

5.3. Kvůli stávajícím rozdílům a nerovnostem mezi ženami a muži nejsou veřejné politiky genderově neutrální, a proto je důležité, aby všechny instituce, jak evropské, tak vnitrostátní a místní, zohledňovaly rovnost žen a mužů při přípravě rozpočtu jako doplňkový požadavek k daňovým politikám. EHSV proto doporučuje, aby se sestavování rozpočtů zohledňujících rovnost žen a mužů stalo povinným požadavkem ve fázi evropského semestru⁽²³⁾.

5.4. EHSV varuje před rizikem, že by Nástroj pro oživení a odolnost, tak jak je navržen, mohl prohloubit nerovnosti v některých výrobních odvětvích, jako je ekologie a digitální odvětví. Ačkoli je rovnost žen a mužů průřezovou prioritou, bez konkrétních a měřitelných opatření na podporu zaměstnanosti žen, a to i z hlediska vysoké kvalifikace v odvětvích s vysokou zaměstnaností žen, hrozí, že se rozdíly v zaměstnanosti žen a mužů ještě více prohloubí, což může vést k dalšímu vyloučení žen do hůře placených činností.

5.5. Národní plány pro oživení a odolnost by měly zahrnovat srovnatelné ukazatele pro měření zlepšení v oblasti rovnosti mezd, přístupu na trh práce v každém odvětví, sladění pracovní doby a doby věnované péči, zvýhodněných půjček a pobídek na podporu samostatného podnikání a samostatné výdělečné činnosti žen.

5.6. Pobídky pro trvalé zaměstnávání žen by měly být upřednostňovány před jinými pobídkami a měly by být vyňaty z mapy státní podpory.

5.7. Jedním z hlavních cílů pro využití plného potenciálu žen ve světě práce a zlepšení produktivity podniků je zlepšení sladění pracovní doby a doby věnované péči. Z tohoto důvodu považuje EHSV za prioritu investovat prostředky do služeb umožňujících sladění práce a péče nejen prostřednictvím doplňkových služeb v mateřských školách a podporou postupného bezplatného poskytování služeb v oblasti vzdělávání ve věkové skupině 0–3 let pro domácnosti s nízkými příjmy, ale také zvýšením investic do služeb dlouhodobé péče a pomoci.

5.8. Dosažení cílů ve službách umožňujících sladění pracovní doby a doby věnované péči musí být podpořeno náborem speciálních odborných pracovníků a průběžným vzděláváním všech pracovníků v těchto službách, kde v současné době převažují ženy.

⁽²²⁾ Španělský národní plán pro oživení a odolnost vyčleňuje 36 milionů EUR na pomoc podnikatelkám v začínajících podnicích; italský národní plán pro oživení a odolnost mobilizuje 400 milionů EUR na podporu účasti žen na podnikatelských aktivitách. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zohledňování genderového hlediska v rámci investic jakožto prostředek k posílení genderové rovnosti v Evropské unii (Úř. věst. C 100, 16.3.2023, s. 16), v němž jsou předloženy návrhy na podporu investic do podnikání žen.

⁽²³⁾ Diskusní dokument Evropské komise, Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence (Postupy genderového rozpočtování: pojmy a důkazy), červen 2022.

5.9. EHSV zdůrazňuje, že je důležité rozšířit doložku o zvýhodnění podniků, které podporují zaměstnanost žen, na všechny veřejné zakázky, aby se podpořily podniky, které se zavazují vytvářet stabilní pracovní místa, posilovat sociální začleňování a snižovat rozdíly v zaměstnanosti žen a mužů.

5.10. Rozdíly mezi muži a ženami ve vědeckých oborech jsou velmi výrazné a zakořeněné již od prvních stupňů školního vzdělávání. Bohužel jen několik národních plánů pro oživení a odolnost zahrnuje opatření na zvýšení účasti žen v technických a vědeckých institucích a ve vědecko-technických univerzitních oborech (STEM). Proto jsou zapotřebí zvláštní investice do plánů odborné přípravy, které by zvýšily účast dívek ve vědě, jakož i ve výzkumu a vývoji, a investice a nové formy podpory cílených projektů, které by zajistily větší účast žen na inovačních činnostech. Tato opatření budou mít pozitivní dopad ve střednědobém až dlouhodobém horizontu, a proto by měl být při jejich plánování zaujat strategický přístup.

5.11. EHSV považuje za důležité přijmout opatření také v daňové oblasti, a to i na doporučení Komise ⁽²⁴⁾ a na základě vnitrostátních předpisů prostřednictvím daňových úlev u druhého zdroje příjmů domácnosti v rodinách s nízkými příjmy, který je často příjmem žen. Důležité je také poskytnout daňové úlevy na příjmy méně majetných neúplných rodin.

5.12. Kromě opatření uvedených v národních plánech pro oživení a odolnost EHSV navrhuje jako strategická doprovodná opatření povinné osvědčení o rovnosti žen a mužů s cílem snížit rozdíly mezi ženami a muži a zlepšit pracovní podmínky žen, bojovat proti genderově podmíněnému násilí ⁽²⁵⁾, šířit prostřednictvím jednání se sociálními partnery tzv. smart-working a zavádět podle osvědčených postupů a předpisů v jednotlivých členských státech dobrovolně zvolenou, placenou práci na částečný úvazek pro ženy vracující se z mateřské dovolené.

5.13. EHSV oceňuje přístup Komise, která ve své zprávě stanoví monitorování opatření národních plánů pro oživení a odolnost jednotlivých zemí z hlediska rovnosti žen a mužů. Bude důležité, aby se mise Evropské komise do jednotlivých členských států zaměřily na opatření týkající se rovnosti žen a mužů a zajistily správu transparentních a dostupných údajů.

5.14. EHSV doporučuje plné zapojení hospodářských a sociálních partnerů a občanské společnosti do provádění, monitorování a hodnocení národních plánů pro oživení a odolnost, a to i prostřednictvím zvláštních „řídících orgánů“ na evropské a národní úrovni, jejichž cílem bude podporovat koordinované plánování iniciativ v oblasti rovnosti žen a mužů.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ Viz poznámka pod čarou č. 10.

⁽²⁵⁾ Členské státy byly vyzvány, aby ratifikovaly Úmluvu MOP č. 190 o násilí a obtěžování na pracovišti, kterou doposud ratifikovaly pouze dvě evropské země.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zohledňování genderového hlediska v rámci investic jakožto prostředek k posílení genderové rovnosti v Evropské unii

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/03)

Zpravodajka: **Ody NEISINGH**

Spoluzpravodajka: **Maria NIKOLOPOULOU**

Žádost o vypracování stanoviska	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato v sekci	23. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	172/6/7

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV je pevně přesvědčen, že díky spolupráci mužů a žen a vytvořením živné půdy pro podnikání žen a přiměřených finančních a legislativních nástrojů, jako je genderové rozpočtování, můžeme v EU a členských státech vytvořit inkluzivní finanční ekosystém a rychleji pokročit směrem k genderové rovnosti.

1.2. Pro ten mají zásadní význam údaje, posouzení dopadů a společné ukazatele. Údaje a ukazatele z členských států a mezi orgány na úrovni EU vyžadují harmonizaci, aby mohly přispět k řešení rozdílů mezi ženami a muži. EHSV zdůrazňuje, že EU by měla shromažďovat údaje rozdělené podle pohlaví v evropském kontextu investic a začleňovat je do ročního indexu rovnosti žen a mužů.

1.3. V zájmu urychlení budoucího růstu podnikání žen je třeba prozkoumat úlohu neformálních, tzv. andělských investorů (*business angels*), investic do začínajících podniků a „okruhu návratu“ (*circle of giving back*).

1.4. EHSV je pevně přesvědčen, že zlepšením postavení žen při získávání finančních prostředků dojde k pozitivnímu působení shora dolů (tzv. *trickle-down effect*), které povede k lepším finančním a sociálním výsledkům.

1.5. EHSV považuje za důležité, aby bylo ženám v zájmu vytvoření živné půdy pro jejich podnikání poskytnuto více příležitostí k vytváření sítí a odborné přípravě a více programů mentorování. Kromě toho EHSV zdůrazňuje význam vzdělávání při zpochybňování genderových stereotypů, včetně stereotypních představ podnikatelů – mužů, a při budování podnikatelské kultury, která připraví ženy na to, aby uvažovaly ambiciózním způsobem.

1.6. EHSV doporučuje, aby členské státy poskytovaly podnikatelkám přístup k dávkám v mateřství a možnost rodičovské dovolené v souladu se zásadami stanovenými v doporučení Rady o přístupu pracovníků a osob samostatně výdělečně činných k sociální ochraně.

1.7. EHSV zdůrazňuje, že členské státy by měly začít vzbuzovat zájem dívek o oblast STEM již v rané fázi, podporovat podnikatelky a ženské vzory v těchto odvětvích a investovat do programů zaměřených na to, aby se dívky na středních školách zajímaly o předměty STEM.

1.8. EHSV doporučuje, aby se do akčního plánu pro sociální ekonomiku začlenilo hledisko genderové rovnosti, a to stanovením cílených opatření pro ženy a zachováním genderového hlediska coby kritéria při přidělování finančních prostředků EU a členských států a při zadávání veřejných zakázek s cílem podpořit a udržet talentované ženy na trhu práce.

1.9. EHSV navrhuje, aby kritériem pro získání veřejných finančních prostředků byla rozmanitost týmů se zvláštním zaměřením na ženy. Je důležité stanovit zvláštní normy, aby se zabránilo tzv. „pinkwashingu“⁽¹⁾.

1.10. EHSV doporučuje, aby všechny evropské orgány a členské státy začaly ve střednědobém horizontu využívat nástroje genderového rozpočtování na všech úrovních rozpočtového procesu. Zásadní význam pro identifikaci oblastí, které je třeba řešit prostřednictvím rozpočtu, má rovněž účast občanské společnosti a sociální dialog.

1.11. Ve finančním sektoru přetrvávají nevědomé předsudky, a proto jsou důležité osvětové kampaně a školení investorů a porot ohledně těchto předsudků. Kromě toho se EHSV domnívá, že všechny poroty evropských finančních institucí by měly co nejdříve dosáhnout genderové vyváženosti, aby se zabránilo homofilii neboli předpojatosti, kdy lidé upřednostňují podobné jedince, a jejich členové by se rovněž měli účastnit školení o nevědomých předsudcích.

1.12. EHSV navrhuje, aby Evropská komise zveřejnila posouzení dopadu ročního rozpočtu EU na rovnost žen a mužů a předložila jej jako přílohu, aby vytvořila pracovní skupinu, která by se účastnila jednání, a aby sladila cíle EU v oblasti genderového mainstreamingu a začlenila je do příštího VFR (2028–2034) a do přezkumu stávajícího VFR v polovině období (2021–2027)⁽²⁾.

1.13. EHSV vyzývá k tomu, aby byla zvýšena dostupnost finančních prostředků EU pro ženské organizace, a to zjednodušením postupů a poskytováním grantů na jejich hlavní činnost.

1.14. EHSV v neposlední řadě požaduje ambiciózní vizi ze strany Evropské komise a evropských orgánů, pokud jde o genderové rozpočtování a zohledňování genderového hlediska v rámci investic, včetně konkrétních cílů týkajících se přidělování finančních prostředků ženám, konkrétních klíčových ukazatelů výkonnosti, právních předpisů, aktualizovaných kritérií a (posílených) programů pro zlepšení podnikání žen a jejich přístupu k financování (např. specializované granty pro ženy, specializované komanditní financování pro fondy vlastněné a spoluvlastněné ženami, úvěrové záruky nebo mikrofinancování, platformy pro společné investice, genderové dluhopisy nebo mikroúvěry).

2. Obecné připomínky

2.1. Genderový mainstreaming je ústředním cílem Evropské unie (EU) v souladu s článkem 2 Smlouvy o Evropské unii i článkem 8 Smlouvy o fungování Evropské unie. Navzdory těmto právním závazkům zajistit rovnost žen a mužů je pokrok při účinném genderovém mainstreamingu, zejména pokud jde o finance a rozpočty, pomalý.

2.2. Cílem tohoto stanoviska je zdůraznit problémy a příležitosti týkající se podnikání, veřejných a soukromých investic a rozpočtování v souvislosti s genderovou rovností a vyzvat evropské orgány a členské státy k ambiciózní vizi zohledňování genderového hlediska v rámci investic a genderového rozpočtování. Toto zaměření bude mít pozitivní dopad na dosažení cílů udržitelného rozvoje, pokud jde o dosažení genderové rovnosti (cíl č. 5) a snížení nerovnosti (cíl č. 10). Je rovněž důležité uznat, že k dosažení genderové rovnosti potřebujeme spolupráci ze strany žen i mužů při prosazování rovnosti.

(1) *Pinkwashing* znamená předstírání velké aktivity v oblasti genderové rovnosti, ačkoliv ve skutečnosti v této oblasti zaostává (termín je srovnatelný s tzv. „lakováním nazeleno“ v oblasti udržitelnosti).

(2) D'Alfonso, A. (2021). Multiannual financial framework for the years 2021 to 2027 (europa.eu) (Informační sdělení EPRS; PE 637.979). Výzkumná služba Evropského parlamentu. *Evropská komise navrhla povinný přezkum fungování VFR v polovině období, který má být proveden do prosince 2023*, s. 8.

2.3. Podle Evropské komise představují ženy přibližně 52 % celkové populace v Evropě, ale tvoří 34,4 % osob samostatně výdělečně činných a 30 % začínajících podnikatelů⁽³⁾.

2.4. Týmy založené pouze muži dostávají téměř 92 % veškerého rizikového kapitálu investovaného v Evropě. Pokud jde o financování, v počátečních fázích je pouze 1 % finančních prostředků určeno podnikům vedeným ženami a v pozdějších fázích tento podíl nikdy nedosáhne více než 30 %, přestože týmy se zakladatelkami a genderově smíšené týmy svou výkonností překonávají své mužské protějšky⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾ ⁽⁷⁾.

2.5. V březnu 2017 OECD informovala, že u žen je ve všech zemích s výjimkou Spojených států, Mexika, Řecka a Indonésie méně pravděpodobné než u mužů, že uvedou, že mají přístup k finančním prostředkům potřebným k zahájení podnikání. Tyto rozdíly mezi ženami a muži mohou souviset s tím, že ženy mají méně zkušeností, působí ve vysoce konkurenčních odvětvích a v odvětvích s nízkým růstem, jakož i s genderově předpojatým úvěrovým ohodnocením a s genderovými stereotypy při hodnocení investic. Pro ženy je také často překážkou menší přístup k základním finančním službám (např. běžným a spořicími účtům)⁽⁸⁾. Kromě toho je u samostatně výdělečně činných žen větší pravděpodobnost, že budou od půjčky odrazeny, než u samostatně výdělečně činných mužů.

2.6. Podle strategie Evropské komise pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025 tvoří ve společnostech rizikového kapitálu a v soukromých kapitálových společnostech ženy pouze deset procent osob s rozhodovací pravomocí, přestože v některých soukromých fondech, které byly identifikovány jako fondy věnující při svém fungování pozornost genderové rovnosti, tvoří ženy 72 % partnerů. Ze zjištění vyplynulo, že v průměru tvoří 85 % společníků rizikového kapitálu muži a pouze 15 % ženy. Jsou-li ženy partnery, obvykle jsou partnery menších fondů.

2.7. Pandemie COVID-19 genderové a ekonomické nerovnosti prohloubila. Pokud jde o sociální a hospodářské aspekty, existuje jasný rozdíl v dopadech koronaviru na jednotlivá pohlaví. Pandemie COVID-19 měla dopad rovněž na přístup žen k financování. Evropské údaje chybí, ovšem Spojené státy čelily dokonce prohlubování již existujících rozdílů mezi ženami a muži ve financování rizikového kapitálu pro začínající podniky vedené ženami⁽⁹⁾.

2.8. Povědomí o zohledňování genderového hlediska v rámci investic celosvětově nadále nabývá na dynamice. Evropský investiční ekosystém pro podnikatelky a zakladatelky je však stále roztříštěný a postrádá systémové a strategické genderové zaměření⁽¹⁰⁾. Zvláštní finanční prostředky pro genderovou rovnost jsou nedostatečné a těmto iniciativám se nedaří přilákat více podnikatelek. Přibližně 50 % finančních prostředků v Evropské unii tvoří peníze daňových poplatníků. Společné úsilí na úrovni EU, které vytvoří rovnější a genderově diferencovanější ekosystém financování, může spolu s doprovodem během celého procesu zakládání podniku přinést konsensus a pomoci překonat překážky bránící změně.

2.9. Když hovoříme o zohledňování genderového hlediska v rámci investic, musíme si být vědomi všech protnutí s dalšími nerovnostmi, které ještě více ovlivňují přístup k financování, jako jsou ženy se zdravotním postižením, ženy s nízkým socioekonomickým postavením, mladé ženy, ženy z přistěhovaleckého prostředí, nebo protnutí se sexuální orientací, rasou atd.

⁽³⁾ https://www.eib.org/attachments/thematic/why_are_women_entrepreneurs_missing_out_on_funding_en.pdf.

⁽⁴⁾ Eurostat a Evropská komise. The State of European Tech 2020; Atomico (2020).

⁽⁵⁾ Why are women entrepreneurs missing out on funding? Reflections and considerations – Executive summary (eib.org).

⁽⁶⁾ Funding women entrepreneurs: How to empower growth, 2020.

⁽⁷⁾ <https://europeanwomeninvc.idcinteractive.net/8/>.

⁽⁸⁾ COSME Programme Call for Proposals Encouraging community building around the issue of women entrepreneurship – Management and running of the WEgate platform.

⁽⁹⁾ Women-Led Startups Received Just 2,3 % of VC Funding in 2020 (hbr.org).

⁽¹⁰⁾ UN Women (2021) Investment with a gender lens in Europe.

3. Konkrétní připomínky

3.1. EHSV je pevně přesvědčen, že zlepšením postavení žen při získávání finančních prostředků dojde k pozitivnímu působení shora dolů (tzv. *trickle-down effect*), které povede k lepším finančním a sociálním výsledkům. Když rozhodnutí přijímají ženy zabývající se rizikovým kapitálem, existuje dvakrát vyšší pravděpodobnost, že budou investovat do týmů se zakladatelkami, čímž se zvýší zaměstnanost žen. Začínající podniky se zakladatelkou přijímají coby zaměstnance 2,5 krát více žen. Společnosti se zakladatelkou a vedoucí pracovníci zaměstnávají šestkrát více žen ⁽¹¹⁾.

3.2. Pro vyhodnocení současné situace a navržení strategií dalšího postupu má zásadní význam shromažďování údajů. V tomto ohledu je již vynakládáno určité úsilí – Evropská komise, Rada, OECD, EuroStat a Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) shromažďují údaje o řadě genderových aspektů. Aby však tyto údaje mohly přispět k řešení rozdílů mezi ženami a muži, vyžadují harmonizaci. Shromažďování příslušných údajů musí být pro členské státy povinné. Použité metodiky a metriky by měly být sloučeny, aby bylo možné vytvořit ucelený pohled, a měly by být schopny využívat další údaje (sociální předsudky, předsudky týkající se etnického původu, předsudky na základě intersekcionality atd.), aby bylo možné sledovat a hodnotit pokrok a politiky. Kromě toho je třeba provádět pravidelnější a kvalitnější analytické studie. EHSV zdůrazňuje, že EU by měla shromažďovat údaje rozdělené podle pohlaví v evropském kontextu investic a začleňovat je do ročního indexu rovnosti žen a mužů.

3.3. Stejně důležité je podívat se na výši investice (investovanou částku) a na úlohu andělských investorů a investic do začínajících podniků. Za výzkum stojí také „okruh návratu“: ženy, které získají investice, se rozvíjejí a začínají zvyšovat vlastní investiční kapitál a samy se stávají andělskými investory. To by mohlo být pozitivním prvkem urychlujícím budoucí růst podnikání žen a mohlo by to být posíleno prostřednictvím cílených propagačních kampaní zaměřených na zlepšení celkového porozumění příležitostem a příspěvkům, které mohou andělská investiční přínést, v kombinaci s informacemi o tom, jak začít. Členské státy by rovněž mohly prozkoumat možnost daňových úlev na podporu tohoto prvku.

3.4. EHSV se domnívá, že genderového mainstreamingu v EU bude dosaženo aktivní podporou genderové rovnosti při veškeré tvorbě politik a veškerém rozhodování, včetně sociální politiky a politiky soudržnosti a politiky EU v oblasti hospodářské soutěže, jakož i při vynakládání prostředků z rozpočtu EU. Stále chybí nezbytné předpoklady a účinné monitorování během provádění, aby bylo možné v případě potřeby napravit politická opatření. Víme, že dopady pandemie COVID-19 nejsou genderově neutrální. EHSV proto znovu vyzývá tvůrce politik na všech úrovních, aby se řídili zásadou genderového mainstreamingu a začleňovali aspekt genderové rovnosti do všech rozhodnutí, včetně rozhodnutí týkajících se rozpočtování, investic a financování a zadávání veřejných zakázek. Sem patří rovněž rozpočtový cyklus VFR na období 2021–2027 a plány pro oživení a odolnost a mělo by to zahrnovat posuzování dopadů na rovnost žen a mužů, řádné závazné ukazatele a rovněž systémy monitorování a hodnocení ⁽¹²⁾.

3.5. Nedávná zpráva Evropského účetního dvora uvádí, že Komise věnovala jen malou pozornost genderové analýze politik a programů, které EÚD zkoumal. Údaje a ukazatele rozříděné podle pohlaví využívala v omezené míře a zveřejnila jen málo informací o celkovém dopadu rozpočtu EU na genderovou rovnost. V oblastech, ve kterých byly podrobně stanoveny právní požadavky, to však usnadnilo začlenění genderové rovnosti do programů.

4. Konkrétní činnosti

4.1. Vytvořit živnou půdu pro podnikatelky

4.1.1. EHSV považuje za důležité, aby bylo ženám v zájmu vytvoření živné půdy pro jejich podnikání poskytnuto více příležitostí k vytváření sítí a odborné přípravě a více programů mentorování. Je zásadní, aby si ženy vytvořily síť „starých známých“ vedle stávající obdobné sítě, kterou mají muži, protože ženy mívají menší a méně rozmanité sítě. Důležitou úlohu hrají rovněž vzory a mentoři: ve studii provedené v Itálii 70 % dívek uvedlo, že mají po setkání se vzorem jiný názor na svou budoucnost.

⁽¹¹⁾ https://www.kauffmanfellows.org/journal_posts/women-vcs-invest-in-up-to-2x-more-female-founders.

⁽¹²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Genderově orientované investice v rámci národních plánů pro oživení a odolnost (Úř. věst. C 100, 16.3.2023, s. 8).

4.1.2. Stereotypní představy o podnikání začínají již během základního vzdělávání. EHSV zdůrazňuje význam vzdělávání při zpochybňování genderových stereotypů, včetně stereotypních představ podnikatelů – mužů, a při budování podnikatelské kultury, která připraví ženy na to, aby uvažovaly ambiciózním způsobem. V Evropě stále existují negativní sociální konotace týkající se podnikatelek a vedoucích pracovnic. Školy rovněž hrají zásadní úlohu při budování finančních a podnikatelských kapacit a tyto dovednosti by měly být zahrnuty do školních osnov počínaje základním vzděláváním a měly by být posíleny a rozvíjeny v celém školním systému. Podnikatelské veletrhy a jiné programy, v jejichž rámci by ženy mohly získat přístup k finančním prostředkům pro začínající podniky a které by uplatňovaly například přístup podporující dívky ve vědách, by byly dobrým způsobem, jak podpořit podnikání žen od rané fáze.

4.1.3. „Syndrom podvodníka“ popisuje jev, kdy lidé pochybují o svých schopnostech a mají pocit, že nejsou dostatečně dobří v tom, co dělají. Tento syndrom existuje v široké míře mezi podnikatelkami. Práce na schopnostech žen a na jejich sebevědomí v průběhu celého vzdělávání tento jev zmírní a otevře více perspektiv pro rozvoj žen⁽¹³⁾.

4.1.4. Překážkou podnikání je do značné míry časová chudoba, kterou ženy v současné době zažívají kvůli neplaceným pečovatelským povinnostem. Klíčovými jsou kulturní změny, jako je společná odpovědnost partnerů za vedení domácnosti a péči o děti a další osoby, v kombinaci se systémovými opatřeními, jako je cenově dostupná nebo bezplatná péče o děti a seniory. EHSV doporučuje, aby členské státy poskytovaly podnikatelkám přístup k dávkám v mateřství a opatřením v oblasti rodičovské dovolené v souladu se zásadami stanovenými v doporučení Rady o přístupu pracovníků a osob samostatně výdělečně činných k sociální ochraně⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾.

4.1.5. Programy odborné přípravy v oblasti podnikání, které se zaměřují na ženy, se obvykle soustředí na trhy a odvětví, v nichž jsou ženy již náležitě zastoupeny. Existují však odvětví, v nichž podnikatelky výrazně chybí, například v oblasti vyspělých technologií a přírodních věd, technologií, inženýrství a matematiky (STEM). EHSV zdůrazňuje, že členské státy by měly začít vzbuzovat zájem dívek o tyto oblasti již v rané fázi, podporovat podnikatelky a ženské vzory v těchto odvětvích a investovat do programů zaměřených na to, aby se o předměty STEM zajímaly dívky na středních školách.

4.1.6. Současná genderová nerovnováha na trhu práce je rovněž překážkou budoucího úsilí žen. Ženy se potýkají s tím, že mají méně příležitostí získat řádnou odbornou přípravu v oblasti řízení a podnikání a dosáhnout úspor, aby mohly začít podnikat. Mladé ženy proto čelí více překážkám, pokud jde o zahájení podnikání. Jejich finanční zdroje mohou být omezeny také rozdíly v odměňování žen a mužů nebo neexistencí spravedlivé odměny za práci. Vzhledem k tomu, že mnoho možností financování vyžaduje počáteční soukromé investice podnikatele, je EHSV přesvědčen, že pozitivní dopad na podnikání žen bude mít odstranění rozdílů v odměňování žen a mužů a odstranění genderové nerovnováhy na trhu práce.

4.1.7. Ženy mají větší tendenci zakládat podniky v udržitelných a sociálních oblastech, aby mohly dosáhnout měřitelného pozitivního dopadu na společnost, a vést začínající sociální podniky⁽¹⁶⁾ ⁽¹⁷⁾. Podniky působící v rámci sociální ekonomiky staví do středu své činnosti hospodářské a sociální potřeby komunit a jejich pracovníků, jakož i environmentální udržitelnost. Investují do dobrých podmínek a v rámci své činnosti kladou zásadní důraz na hodnoty. Proto bude mít navýšení finančních prostředků určených na projekty sociální ekonomiky a podpora vytváření ekosystémů sociálních podniků pozitivní dopad na hospodářskou emancipaci a rozvoj žen. Podpora podnikání žen pak analogicky podpoří růst sociálních podniků. Akční plán Evropské komise pro sociální ekonomiku uvádí, že v *sociálním podnikání jsou podnikatelky zastoupeny více než v běžném podnikání*. Neexistují však žádná cílená opatření na podporu podnikání žen, a to ani sociálního podnikání. EHSV doporučuje, aby bylo do akčního plánu pro sociální ekonomiku začleněno hledisko genderové rovnosti⁽¹⁸⁾, a to stanovením cílených opatření pro ženy.

⁽¹³⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Genderová rovnost (průzkumné stanovisko na žádost českého předsednictví) (Úř. věst. C 443, 22.11.2022, s. 63).

⁽¹⁴⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU (Úř. věst. L 188, 12.7.2019, s. 79).

⁽¹⁵⁾ Doporučení Rady o přístupu pracovníků a osob samostatně výdělečně činných k sociální ochraně, přijato 8. listopadu 2019.

⁽¹⁶⁾ The Value of Investing in Female Founders (Forbes, 2019).

⁽¹⁷⁾ Podle společnosti S&P Global, která provedla průzkum u investorů v 11 zemích.

⁽¹⁸⁾ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Rozvoj hospodářství ve prospěch lidí: akční plán pro sociální ekonomiku (COM(2021) 778 final).

4.2. Vytvořit změnu ve finančním a investičním sektoru

4.2.1. EU by měla hrát vedoucí úlohu při vytváření živné půdy pro genderově uvědomělý ekosystém. Většina finančních prostředků série C pro podniky vedené ženami v letech 2006–2018 v Evropě připadala na čtyři země EU: Švédsko, Německo, Španělsko a Francii. Úspěch v předních zemích byl podpořen silným ekosystémem a cílenými činnostmi na podporu genderového začleňování⁽¹⁹⁾. EHSV doporučuje vytvořit evropskou síť genderově uvědomělých investorů, kteří by mohli sdílet osvědčené postupy a prosazovat již existující příležitosti, pokud jde o financování podnikání žen. Inspirací pro spolupráci se soukromým sektorem by mohl být *Kodex pro investice do žen (Investing in Women Code)* British Business Bank, který je závazkem podniků poskytujících finanční služby zlepšit přístup podnikatelek k nástrojům, zdrojům a financím⁽²⁰⁾.

4.2.2. Ve společnostech rizikového kapitálu a v soukromých kapitálových společnostech tvoří ženy pouze deset procent osob s rozhodovací pravomocí. Je zapotřebí přilákat talentované ženy a zlepšit profesní rozvoj žen ve finančním a investičním odvětví, aby se stávající mužská kultura, která způsobuje, že pro ženy není atraktivní v tomto odvětví setrvat nebo v něm začít, změnila v kulturu inkluzivní. Tato kultura by rovněž měla měřit návratnost investic nejen hospodářskými výsledky, ale také udržitelností a sociální návratností takových investic. EHSV by si proto přál, aby se rozmanitost vedení a zakladatelských týmů stala jedním z hlavních kritérií pro získání veřejných finančních prostředků, včetně veřejných penzijních fondů, a tím podnítila nábor a udržení talentovaných žen ve finančním a investičním sektoru. EHSV rovněž navrhuje, aby si členské státy vyměňovaly osvědčené postupy týkající se metod podpory rozmanitosti týmů a týmů vedených ženami ve finančním sektoru. Mohla by být vytvořena pečeť excelence investora nebo norma v investičním odvětví. Tato norma by mohla sloužit jako jedno z kritérií při posuzování žádosti o veřejné financování⁽²¹⁾. Norma, na rozdíl od jednorázového závazku, by mohla být předmětem auditu a každoročního přezkumu, aby se zabránilo tzv. „pinkwashingu“.

4.2.3. EHSV doporučuje, aby Evropská unie nebo členské státy poskytly institucím v soukromém finančním sektoru přístup k technické pomoci a odborné přípravě v oblasti zohledňování genderového hlediska v rámci investic.

4.2.4. Obecně se předpokládá, že ženy jsou méně ochotné riskovat než muži, jsou opatrnější a projevují méně agresivní konkurenční chování. EHSV navrhuje zohlednit toto méně rizikové chování ve finančních nástrojích a vytvořit specifické produkty pro některé projekty s nízkým rizikem, které vyžadují méně záruk a mají nižší úrokové sazby, aby bylo možné poskytnout půjčku nebo pokrýt vyšší procento počátečního kapitálu při poskytování subvence.

Ve finančním sektoru přetrvávají předsudky, nejčastěji nevědomé, například tam, kde jsou pro předkládání návrhů upřednostňováni muži nebo kde se obsah napsaný ženami zaměřuje na sociální dopad, zatímco muži se více zaměřují na finance a čísla. Pro zvýšení povědomí o těchto předsudcích mohou mít mimořádný význam osvětové kampaně a školení investorů a porot ohledně nevědomých předsudků. Zásadní význam má rovněž zvyšování povědomí v tomto sektoru o významu spolehlivých a odolných obchodních modelů, které pomalu, ale jistě rostou, spíše než zaměření se na rychlý, krátkodobý růst příjmů a ocenění.

4.3. Genderové rozpočtování a zohledňování genderového hlediska v rámci investic prostřednictvím veřejného financování

4.3.1. Rozpočty odrážejí politické priority a jsou nejdůležitějším nástrojem hospodářské politiky pro přeměnu společností. Veřejné politiky hrají důležitou úlohu při určování směru a budování příznivého prostředí pro investory, čímž vytvářejí důstojná pracovní místa. Již dlouho se uznává, že genderové rozpočtování, cílené financování pro posílení postavení žen, vyčlenění rozpočtových prostředků a regulace zadávání postupů a procesů veřejných zakázek zohledňujících genderové hledisko jako prostředek sloužící provádění genderového rozpočtování jsou nezbytnými nástroji pro dosažení genderové rovnosti.

⁽¹⁹⁾ Funding Women Entrepreneurs Through MFF 2021–2027, slyšení Evropského parlamentu Women & Investment, 19. dubna 2021.

⁽²⁰⁾ <https://www.british-business-bank.co.uk/investing-in-women-code/>.

⁽²¹⁾ Dobrým příkladem je norma Diversity VC, která se nyní používá v celé EU a USA: www.diversity.vc.

4.3.2. Genderové rozpočtování je proces, v jehož rámci jsou veřejné rozpočty prověřovány s cílem posoudit, zda přispívají k větší rovnosti žen a mužů, a odpovídajícím způsobem upravovány, aby se zajistilo, že tomu tak je. Genderové rozpočtování vyžaduje dvojí strategii či přístup ve dvou rovinách: začleňování genderové rovnosti do všech rozpočtů a programů a specifické cílené financování s cílem řešit základní příčiny genderové nerovnosti. Genderový rozměr by měl být začleněn do všech fází rozpočtového cyklu, od rozpočtových návrhů (ex ante) přes celou dobu samotného provádění výdajů (ex nunc) až po hodnocení a kontrolu skutečně vynaložených prostředků (ex post). Údaje, posouzení dopadů a společné ukazatele mají zásadní význam pro genderový mainstreaming napříč rozpočtovým cyklem: plánování, provádění, monitorování a hodnocení. I když pro členské státy může být obtížné shromažďovat údaje rozčleněné podle pohlaví, jde o jediný způsob, jak pokročit vpřed a zavést řádné politiky v oblasti genderového mainstreamingu.

4.3.3. EHSV doporučuje, aby všechny evropské orgány a členské státy ve střednědobém horizontu využívaly nástroje genderového rozpočtování na všech úrovních rozpočtového procesu. Zásadní význam pro identifikaci oblastí, které je třeba řešit prostřednictvím rozpočtu, má rovněž účast občanské společnosti a sociální dialog. Genderová analýza je předpokladem pro genderové rozpočtování a genderový mainstreaming v oblasti (finančních) politik, zejména víceletého finančního rámce (VFR), balíčku Next Generation EU a fondů ESI. Zvláštní pozornost by měla být věnována politice soudržnosti, která je jedním ze základních nástrojů pro nápravu nerovnováhy mezi zeměmi a regiony. EHSV doporučuje shromažďovat údaje týkající se genderové rovnosti v rámci politiky soudržnosti na základě ukazatelů vypracovaných specificky za tímto účelem.

4.3.4. EHSV je potěšen skutečností, že Komise zahájila interní školicí program týkající se genderového rozpočtování, který má však stále malý rozsah. EHSV by uvítal, aby všichni lidé pracující na rozpočtech Evropské komise a v evropských finančních institucích byli řádně vyškoleni v oblasti zohledňování genderového hlediska v rámci investic, genderového mainstreamingu a genderového rozpočtování. Toto školení na vnitrostátní úrovni má rovněž zásadní význam pro provádění cílů v oblasti genderové rovnosti.

4.3.5. EHSV se domnívá, že je důležité vytvořit specializované fondy a finanční nástroje na podporu podnikání žen, včetně fondů rizikového a soukromého kapitálu vedených (a společně vedených) a vlastněných ženami, a rovněž prozkoumat inovativní řešení financování, která by se zabývala selháními trhu (např. specializované granty pro ženy, specializované komanditní financování pro fondy vlastněné a spoluvlastněné ženami, úvěrové záruky nebo mikrofinancování, platformy pro společné investice, genderové dluhopisy nebo mikroúvěry).

4.3.6. EHSV se dále domnívá, že ke snížení rozdílů mezi ženami a muži je nezbytné aktualizovat kritéria investičních fondů. Pokud například evropské fondy, jako je InvestEU a Evropský investiční fond, používají jako důležité kritérium při financování začínajících podniků „zkušenosti“, nikoli však „rozmanitost“, nezajišťujeme ženám rovný přístup na kapitálový trh. EHSV navrhuje, aby bylo posuzování fondů rizikového kapitálu a soukromého kapitálu při podávání žádostí o veřejné financování podmíněno existencí plánu genderové rovnosti, jehož součástí bude strategie fondu týkající se zohledňování genderového hlediska a závazek dosažení genderové rovnosti.

4.3.7. Zásady genderového rozpočtování a zohledňování genderového hlediska v rámci investic by měly být používány i za hranicemi Evropy v mechanismech financování vnější činnosti, včetně politik v oblasti rozvojové spolupráce.

4.3.8. Evropská komise by měla provést posouzení dopadu ročního rozpočtu EU na rovnost žen a mužů a předložit je jako přílohu. Tato příloha k rozpočtu bude sloužit jako dokument pro monitorování genderového mainstreamingu, jehož cílem bude přepracovávat v budoucnu rozpočty, a v této souvislosti by Výbor EP pro práva žen a rovnost pohlaví (FEMM) mohl přijmout stanovisko. EHSV rovněž doporučuje, aby byly informace a výzkum v konzultaci s odborníky na genderové rozpočtování a nevládními organizacemi zabývajícími se genderovou rovností zveřejněny v dostatečném předstihu před rozhodnutím Parlamentu o ročním rozpočtu, aby se podpořily rozsáhlé diskuse o rozpočtových a makroekonomických politikách.

4.3.9. EHSV konstatuje, že všechny poroty evropských finančních institucí by měly co nejdříve dosáhnout genderové vyváženosti, aby se zabránilo homofilii neboli předpojatosti, kdy lidé upřednostňují podobné jedince, a jejich členové by se rovněž měli účastnit školení o nevědomých předsudcích. Evropská rada pro inovace například stanovila cíl zvýšit počet začínajících podniků vedených ženami v rámci svého programu Accelerator zvýšením počtu členek poroty na 50 % a vyzváním většího počtu žen k zahájení podnikání. Rada zvýšila podíl začínajících podniků vedených ženami z 8 % na 29 %.

4.3.10. Navrhujeme rovněž jmenovat v rámci Evropské komise a ministerstev členských států pro podnikání ředitele nebo zástupce na vysoké úrovni pro oblast podniků žen, který by měl mezirezortní úlohu při zvyšování povědomí a prosazování hospodářských přínosů, pokud jde o motivování většího počtu žen k zakládání a růstu podniků, včetně sociálních podniků.

4.3.11. EU a členské státy by měly podporovat úlohu veřejných, místních nebo regionálních rozvojových agentur na investičním trhu a jejich úlohu týkající se sociálního dopadu. Například v Nizozemsku tyto agentury pro regionální rozvoj investují do začínajících podniků a velmi oceňují sociální dopad.

4.3.12. Občanská společnost a neziskové organizace, které se zabývají genderovým mainstreamingem, jsou v Evropě obecně nedostatečně financovány. EHSV vyzývá k tomu, aby byla zvýšena dostupnost finančních prostředků EU pro ženské organizace, a to zjednodušením postupů a poskytováním grantů na jejich hlavní činnost. Postupy přidělování prostředků ze strukturálních fondů by měly být více sladěny s přímým financováním, aby se zabránilo byrokracii.

4.3.13. EHSV v neposlední řadě požaduje ambiciózní vizi ze strany Evropské komise a evropských orgánů, pokud jde o genderové rozpočtování a zohledňování genderového hlediska v rámci investic, včetně konkrétních cílů týkajících přidělování finančních prostředků ženám, konkrétních klíčových ukazatelů výkonnosti, právních předpisů, aktualizovaných kritérií a (posílených) programů pro zlepšení podnikání žen a jejich přístupu k financování. EHSV doporučuje, aby byla v rámci Evropské komise zřízena pracovní skupina pro genderové rozpočtování, která by začlenila genderové hledisko do stávajícího VFR a dalších finančních nástrojů. S cílem připravit se na důraznější genderový mainstreaming v budoucnu EHSV navrhuje, aby byla v rámci orgánů EU co nejdříve vytvořena pracovní skupina, která by se účastnila jednání a sladila cíle EU v oblasti genderového mainstreamingu a začlenila je do příštího VFR.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Informování o základních právech a právním státu**(stanovisko z vlastní iniciativy)**

(2023/C 100/04)

Zpravodaj: **Cristian PÎRVULESCU**Spoluzpravodaj: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato v sekci	23. 11. 2022
Datum přijetí na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	199/3/4

1. Závěry a doporučení

1.1. Evropská unie je dle článku 2 SEU založena na společných hodnotách: na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu, dodržování lidských práv, pluralismu, nepřijatelnosti diskriminace, tolerance, spravedlnosti, solidarity a rovnosti žen a mužů. Právní stát a lidská práva tvoří součást evropské identity.

1.2. Listina základních práv Evropské unie, která je zásadním a závazným dokumentem, navíc uvádí, že se Unie „zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a právního státu“⁽¹⁾. Posílit uplatňování Listiny je povinností, ale rovněž smysluplným způsobem, jak chránit občany a přimět je, aby si uvědomili význam právního státu a ochrany základních práv. Výbor podporuje veškeré úsilí v tomto směru, současně však zdůrazňuje, že je zapotřebí, aby orgány a instituce EU aktivně komunikovaly přímo se širokou veřejností. Právní stát a základní práva jsou zásadními otázkami a musí se stát součástí společné občanské a demokratické kultury na našem kontinentě.

1.3. Benátská komise Rady Evropy jasně definuje stěžejní zásady právního státu: zákonnost, právní jistota, předcházení zneužívání pravomoci, rovnost před zákonem a nediskriminace a přístup ke spravedlnosti⁽²⁾. Jedná se o jasná kritéria, na nichž má být založeno posuzování toho, zda je to či ono opatření státu v souladu se zásadami právního státu, a která byla schválena Soudním dvorem⁽³⁾.

1.4. EHSV naléhavě vyzývá všechny orgány EU, aby ukázaly nulovou toleranci vůči porušování zásad právního státu v členských státech. EU má zákonnou povinnost prosazovat právní stát a ochranu základních práv, a to bez ohledu na záměry různých politických aktérů, které mohou být s tímto cílem v rozporu.

⁽¹⁾ Listina základních práv Evropské unie (Úř. věst. C 326, 26.10.2012, s. 391), preambule.

⁽²⁾ Benátská komise Rady Evropy, Seznam kritérií právního státu, přijatý na 106. plenárním zasedání, 2016.

⁽³⁾ Rozsudek ze dne 16. února 2022, Polsko v. Parlament a Rada, C-157/21, EÚ:C:2022:98, bod 325.

1.5. EHSV poukazuje na rozsudek Soudního dvora, podle nějž je rozpočet jedním z nástrojů, které umožňují konkretizovat povinnost všech členských států dodržovat základní hodnoty EU, včetně právního státu a úcty k lidským právům⁽⁴⁾.

1.6. Výroční zpráva Evropské komise o právním státu je cenným nástrojem, který může zabránit tomu, aby v oblasti demokracie, právního státu a ochrany základních práv došlo ke zhoršení situace. Aby však bylo dosaženo jeho cílů, je třeba jej reformovat. Měl by být upraven tak, aby zahrnoval všechny hodnoty podle článku 2 SEU, právní a/nebo finanční opatření v případě, že se doporučení pro jednotlivé země neřeší v plném rozsahu, a pátý pilíř věnovaný sledování vývoje na úrovni jednotlivých států, pokud jde o občanský prostor⁽⁵⁾.

1.7. EHSV již v minulosti zdůraznil, že občanská společnost zastává klíčovou úlohu, co se týče zachování demokracie v Evropě, a že pouze silná a rozmanitá občanská společnost může bránit demokracii a svobodu a chránit Evropu před autoritářstvím⁽⁶⁾. Právní stát navíc nemůže existovat bez demokracie a základních práv a naopak. Tyto tři koncepty jsou vzájemně nedílně spjaté⁽⁷⁾. EHSV proto vyzývá všechny zúčastněné strany, aby přestaly hovořit o tzv. neliberální demokracii a aby tento pojem nepoužívali, ani když chtějí takovou situaci kritizovat. Demokracie bez liberálních zásad neexistuje.

1.8. Do úsilí o to, aby se právní stát stal hmatatelnější realitou, by mělo být zapojeno více zúčastněných stran: sociální partneři, profesní organizace, jako jsou advokátní komory, a místní organizace, které pracují se zranitelnými osobami a komunitami, u nichž více hrozí újma, znevýhodnění a diskriminace.

1.9. Právní stát a lidská práva mohou být některými lidmi vnímány jako příliš abstraktní a vzdálené pojmy používané v žargonu a právní hantýrce. Při informování o problematice právního státu je nutné se zaměřit na sdílené hodnoty a na pojmy čestnosti a spravedlnosti, s nimiž se lze snáze ztotožnit. Pomoci může také vyprávění lidského příběhu, neboť to ukáže, že se za fakty a za statistikami skrývají lidské tváře a konkrétní osoby.

1.10. EHSV vyzývá členské státy, aby problematiku právního státu a základních práv začlenily do školní výuky a vysokoškolského vzdělávání. Občanská výchova by měla být povinná, mělo by se s ní začínat co nejdříve a měla by trvat řadu let. EU a členské státy navíc musí poskytnout prostředky na řádnou odbornou přípravu učitelů občanské výchovy.

1.11. Rámec pro lidská práva je založen na zásadě odpovědnosti, a tudíž vyžaduje opatření k určení toho, kdo je odpovědný za daný výsledek, jakož i k určení žádoucích změn politiky. Je rovněž důležité identifikovat otázky všeobecného zájmu široké veřejnosti, jako je např. přístup k energii, doprava, rovnost regionů, práce, bydlení a zdravotní péče a různé další veřejné služby na místní, regionální a celostátní úrovni.

1.12. Ochranu lidských práv a právní stát upevňuje silný sociální stát, ať již má napříč Evropou jakoukoli podobu. Tato vzájemná provázanost je uznána v evropském pilíři sociálních práv, což je zcela zásadní politický nástroj pro budování inkluzivnější Unie.

1.13. Středobodem demokratického prosazování lidských práv musí být hnutí na místní úrovni a lidé, kteří mají s chudobou osobní zkušenost. Neexistuje lepší způsob, jak hájit lidská práva, a zejména práva sociální, než nechat ve veřejném prostoru a v politických debatách zaznít názory lidí, kteří jsou nerovností, chudobou a sociálním vyloučením zasaženi nejvíce.

⁽⁴⁾ *Polsko v. Parlament a Rada, C-157/21, body 130 a 131 – rozsudek ze dne 16. února 2022, Maďarsko v. Parlament a Rada, C-156/21, body 116 a 117 – rozsudek SDEU EU:C:2022:97.*

⁽⁵⁾ *Laurent Pech a Petra Barđ, Rule of Law Report and the EU Monitoring and Enforcement of Article 2 TEU Values (Zpráva o právním státu a monitorování EU zaměřené na prosazování hodnot podle článku 2 SEU), zpráva pro Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci a Výbor pro ústavní záležitosti Evropského parlamentu, únor 2022, s. 12–13.*

⁽⁶⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Odolná demokracie díky silné a různorodé občanské společnosti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 228, 5.7.2019, s. 24).

⁽⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Evropský kontrolní mechanismus právního státu a základních práv (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 34, 2.2.2017, s. 8).

2. Obecné připomínky

2.1. EHSV připomíná svůj postoj, který vyjádřil ve stanovisku SOC/598 (2018): „Právní stát je neoddělitelně vzájemně spjat se zárukami, které chrání existenci pluralitní demokracie a respektování základních práv. Právní stát zajišťuje, aby vlády dodržovaly normy týkající se základních práv, a pluralitní demokracie pak zajišťuje, aby vlády prováděly politiky, které zlepšují životní podmínky občanů dané země. Dodržování zásad právního státu samo o sobě nezaručuje, že budou v určitém právním předpisu respektována základní práva ani že bude tento předpis vypracován inkluzivním a legitimním postupem na základě náležitě podložené, pluralitní a vyvážené diskuse s veřejností a jejího zapojení. Aby se zamezilo pouhému spravování státu prostřednictvím právních předpisů, je nutné dodržovat spolu se zásadami právního státu také základní práva a standardy pluralitní demokracie“⁽⁸⁾.

2.2. Jak je uvedeno ve zprávách Komise o právním státu z let 2021 a 2022, zachování důvěry občanů ve veřejné instituce a právní stát vyžaduje mimo jiné: existenci nezávislého systému soudnictví s účinným soudním přezkumem k zajištění souladu s právem EU; silné odhodlání veřejnosti bojovat proti korupci a zajistit demokratickou odpovědnost; pluralitu sdělovacích prostředků a jejich svobodu, včetně transparentnosti vlastnictví sdělovacích prostředků; transparentní ústavní a institucionální mechanismy k zajištění brzd a protivah s aktivní účastí občanské společnosti; posílení mezinárodní spolupráce v zájmu udržitelného rozvoje, lidských práv, demokracie a právního státu⁽⁹⁾. Ve zprávě z roku 2022 Komise rovněž zdůrazňuje, že ruská agrese proti Ukrajině významně ohrožuje hodnoty EU a řád založený na pravidlech. Tato agrese je hrubým porušením mezinárodního práva a principů Charty OSN a kromě evropské i globální bezpečnosti a stability podtrývá i demokracii a zásady právního státu⁽¹⁰⁾.

2.3. Porušování zásad právního státu a základních práv nelze legitimizovat na základě žádné demokratické normy týkající se zastupování. Orgány EU, a zejména pak Evropská komise, musí využít všechny nástroje, které mají k dispozici, aby obnovily integritu zásad EU.

2.4. Organizace občanské společnosti a obránci lidských práv monitorují situaci na místě, a tudíž hrají v tomto směru zásadní úlohu, zejména pokud dochází k oslabování právního státu a k útokům na lidská práva⁽¹¹⁾. Autoritářské vlády ohrožují organizace občanské společnosti nejen tím, že zmenšují a různým způsobem omezují prostor pro jejich činnost, ale také prostřednictvím osobních výhrůžek a perzekuce, finančních omezení nebo nedostatečné ochrany před fyzickými nebo verbálními útoky⁽¹²⁾.

2.5. Jak již Výbor uvedl dříve, celková možnost působení organizací občanské společnosti a obránců lidských práv v rámci vymezeném Listinou základních práv EU by měla být výrazně posílena přijetím balíčku, který by zahrnoval školení a předávání znalostí, organizační a finanční podporu a ochranu před útoky a negativními kampaněmi⁽¹³⁾. Za tímto účelem EHSV vybízí Komisi, aby navrhla komplexní strategii pro evropskou občanskou společnost, kterou by se řídila spolupráce, usílil o budování kapacit a účinná komunikace o problematice právního státu a základních práv.

2.6. EHSV se domnívá, že činnost organizací občanské společnosti a obránců lidských práv má zásadní význam, pokud jde o to, pomoci zranitelným skupinám vypořádat se se závažnými výzvami, které se týkají jejich bezpečnosti, dobrých životních podmínek a důstojnosti. Ve zranitelném postavení se jednoho dne může ocitnout každý. Lidé se ve zranitelném postavení často ocitají z více důvodů najednou, což vede ke strukturální marginalizaci a diskriminaci.

⁽⁸⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně rozpočtu Unie v případě všeobecných nedostatků týkajících se právního státu v členských státech [COM(2018) 324 final – 2018/0136 (COD)] (Úř. věst. C 62, 15.2.2019, s. 173).

⁽⁹⁾ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Zpráva o právním státu 2021 – Stav právního státu v Evropské unii (COM/2021/700 final).

⁽¹⁰⁾ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Zpráva o právním státu 2022 – Stav právního státu v Evropské unii (COM/2022/500 final).

⁽¹¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k sdělení Komise Evropskému parlamentu, Evropské radě a Radě Další posílení právního státu v rámci Unie – Aktuální stav a další možné kroky [COM(2019) 163 final] (Úř. věst. C 282, 20.8.2019, s. 39).

⁽¹²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Populismus a základní práva – příměstské a venkovské oblasti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 97, 24.3.2020, s. 53), bod 1.6.

⁽¹³⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Strategie na posílení uplatňování Listiny základních práv v EU (COM(2020) 711 final) (Úř. věst. C 341, 24.8.2021, s. 50).

2.7. Právní stát a základní práva je třeba chránit vzhledem k jejich souvislosti s demokracií, zejména s podporou svobodných a spravedlivých voleb a silné účasti na demokratickém životě⁽¹⁴⁾. Ti, kteří mohou právní stát podryvat, totiž potlačují také politickou opozici a nezávislé hromadné sdělovací prostředky. Nezbytným krokem k ochraně právního státu a základních práv je Akční plán pro evropskou demokracii.

2.8. Pokud jde o informování o problematice právního státu a základních práv, mají významnou úlohu sociální partneři. Zhoršení politického a právního prostředí v zemi dopadá na všechna pracoviště. Firmy, malé a střední podniky a sociální podniky nemohou účinně fungovat, nejsou-li zavedeny systémy ochrany právního státu a základních práv. Sociální partneři by měli odhodlaně usilovat o zlepšení integrity a účinnosti těchto systémů. Pracovníci musí mít možnost svobodně zakládat odbory a vstupovat do odborů dle svého výběru, přičemž odbory musí mít možnost svobodně fungovat⁽¹⁵⁾. Pracovníci a zaměstnavatelé mají právo sjednávat a uzavírat kolektivní smlouvy a v případě konfliktu zájmů vést kolektivní akce na obranu svých zájmů, včetně stávek⁽¹⁶⁾.

2.9. Značnou kapacitu pro shromažďování relevantních informací má Agentura pro základní práva. Ta již vybuodovala rozsáhlou znalostní základnu, kterou mohou využívat všechny zainteresované subjekty. Agentura má solidní odborné znalosti, na nichž by se mělo stavět při posilování jejího komunikačního rozměru. Mělo by jí být poskytnuto více zdrojů, aby se mohla angažovat v oblasti veřejné komunikace ve všech členských státech EU. Je zapotřebí více spolupracovat se specializovanými institucemi, jako je Rada Evropy a Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva (ODHIR).

2.10. EU je aktérem i na celosvětové úrovni a její odpovědnost za dodržování zásad právního státu a základních práv je středobodem její mezinárodní identity a úlohy. Všechny vnější politiky, programy, nástroje a činnosti by měly odrážet skutečnost, že právní stát a základní práva mají pro EU ústřední postavení a jsou důležité pro demokracii a mír ve světě.

3. Konkrétní připomínky

3.1. Pozitivní rétorika a kontextualizace

3.1.1. Vzdělávání občanů v oblasti zásad demokracie, základních práv a právního státu by mělo být posíleno na všech úrovních. Komise by rovněž měla nadále podporovat informovanost veřejnosti prostřednictvím ambiciózního programu v oblasti komunikace⁽¹⁷⁾.

3.1.2. K oslovení evropských občanů již nestačí vyprávět legendy o založení EU. EU by měla nabídnout vizi žádoucí budoucnosti a oprášit klíčové zásady, které v evropském projektu sehrály významnou úlohu⁽¹⁸⁾, včetně právního státu a lidských práv. V souvislosti s vojenskou agresí Ruska vůči Ukrajině je to obzvláště důležité.

3.1.3. Rámec pro lidská práva je založen na zásadě odpovědnosti, a tudíž vyžaduje opatření k určení toho, kdo je odpovědný za daný výsledek a za danou žádoucí změnu politiky. Je rovněž důležité identifikovat otázky všeobecného zájmu široké veřejnosti, jako je např. přístup k dopravě, energii, práci, bydlení a zdravotní péči a k různým dalším veřejným službám na místní, regionální a celostátní úrovni. Nestačí jen kritizovat případy nedodržování norem v oblasti lidských práv, spíše je třeba vysvětlit, čeho všeho můžeme do budoucna při respektování lidských práv a právního státu dosáhnout, a přimět tak lidi, aby mysleli pozitivně⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁴⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o evropském akčním plánu pro demokracii [COM(2020) 790 final] (Úř. věst. C 341, 24.8.2021, s. 56).

⁽¹⁵⁾ Čl. 8 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

⁽¹⁶⁾ Článek 28 Listiny základních práv EU.

⁽¹⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o evropském akčním plánu pro demokracii [COM(2020) 790 final] (Úř. věst. C 341, 24.8.2021, s. 56).

⁽¹⁸⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Populismus a základní práva – příměstské a venkovské oblasti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 97, 24.3.2020, s. 53).

⁽¹⁹⁾ FRA, 10 klíčů k efektivnímu informování o lidských právech, 2018; Evropská síť vnitrostátních institucí pro lidská práva (ENNHRI), Tips for Effective Messaging about Economic & Social Rights (Tipy pro účinnou komunikaci o hospodářských a sociálních právech), 2019.

3.1.4. Právní stát nemůže existovat bez demokracie a základních práv a naopak. Tyto tři koncepty jsou vzájemně nedílně spjaty⁽²⁰⁾. EHSV proto vyzývá všechny zúčastněné strany, aby přestaly hovořit o tzv. neliberální demokracii a aby tento pojem nepoužívali, ani když chtějí takovou situaci kritizovat. Demokracie bez liberálních zásad neexistuje. Neliberální demokracie není alternativní, či dokonce rozmělněnou formou demokracie. Neliberální demokracie prostě demokracií není.

3.2. Nezbytné politiky a příslušné oblasti politiky

3.2.1. Jak již EHSV uvedl dříve, existuje souvislost mezi tím, že se lidem ať již domněle, či skutečně nedaří těžit z hospodářské prosperity, a jejich negativními postoji vůči veřejným orgánům a základním zásadám⁽²¹⁾.

3.2.2. V zájmu prosazování lidských práv a právního státu je zapotřebí učinit kroky k určení politik, které mohou zlepšit každodenní život lidí.

3.2.3. Ochranu lidských práv a právní stát upevňuje silný sociální stát, ať již má napříč Evropou jakoukoli podobu. Tato vzájemná provázanost je uznána v evropském pilíři sociálních práv, což je zcela zásadní politický nástroj pro budování inkluzivnější Unie⁽²²⁾. Pracovníci mají právo na spravedlivou mzdu umožňující důstojnou životní úroveň (6. zásada evropského pilíře sociálních práv) a každý, kdo nemá dostatečné prostředky, má právo na přiměřené dávky zaručující minimální příjem, který mu umožní důstojný život ve všech etapách života a účinný přístup k podpůrnému zboží a službám (14. zásada)⁽²³⁾.

3.2.4. Pandemie COVID-19 je připomínkou toho, jak důležitý je všeobecný, dostupný a spravedlivý systém veřejné zdravotní péče. EHSV opakuje svůj názor vyjádřený ve stanovisku SOC/691 (2022): „EU a její členské státy by se měly zapojit do důkladné společenské reflexe týkající se původu krize a důvodů, proč se většina evropských zdravotních systémů kvůli pandemii dostala na pokraj kolapsu. Roky úsporných politik vedly k obecnému trendu snižování investic do zdravotnictví a dalších zásadních sociálních služeb (pomoc pro osoby ve stavu odkázanosti a pro zranitelné osoby, pečovatelské domy atd.), což utvářelo časovanou bombu, která vybuchla v konfrontaci se zásadní zdravotní výzvou“⁽²⁴⁾.

3.2.5. Pandemie není jedinou krizí, která má dopad na základní práva. Válka na Ukrajině ohrožuje miliony lidí v této zemi i na celém světě. Změna klimatu a s ní spojené výzvy a katastrofy, jako jsou přírodní požáry, mají přímý vliv na lidi na celém kontinentu. Mnoho Evropanů se potýká se zvýšenými cenami energie. Evropské nástroje, jež umožňují v této oblasti jednat, by měly být odpovídajícím způsobem aktualizovány a upraveny.

3.2.6. Politiky, zvláště pak politiky hospodářských reforem, by měly být založeny na systematickém *ex ante* a *ex post* posuzování dopadu na lidská práva⁽²⁵⁾, a to v zájmu usnadnění informovaných a inkluzivních evropských a vnitrostátních diskusí o rozhodčím řízení a opravných postupech pro politická rozhodnutí⁽²⁶⁾.

⁽²⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Evropský kontrolní mechanismus právního státu a základních práv (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 34, 2.2.2017, s. 8).

⁽²¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Populismus a základní práva – příměstské a venkovské oblasti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 97, 24.3.2020, s. 53).

⁽²²⁾ Evropská komise, Evropský pilíř sociálních práv – 20 zásad.

⁽²³⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Evropské rámcové směrnici o minimálním příjmu (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 190, 5.6.2019, s. 1).

⁽²⁴⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Dopad pandemie COVID-19 na základní práva a právní stát napříč EU a budoucnost demokracie (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 275, 18.7.2022, s. 11).

⁽²⁵⁾ Nezávislý odborník OSN na dopady zahraničního dluhu a dalších souvisejících mezinárodních finančních závazků států na plné požívání všech lidských práv, zejména hospodářských, sociálních a kulturních, Guiding Principles for human rights impact assessments for economic reform policies (Obecné zásady pro posuzování dopadu politik hospodářských reforem na lidská práva), dokument OSN A/HRC/40/57, 19. prosince 2018.

⁽²⁶⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Populismus a základní práva – příměstské a venkovské oblasti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 97, 24.3.2020, s. 53).

3.2.7. Měl by být kladen větší důraz na hlavu III (Rovnost) a hlavu IV (Solidarita) Listiny základních práv, neboť jde o stěžejní prvky legitimacy demokratické EU založené na hodnotách⁽²⁷⁾. Všechna lidská práva uznaná v Listině jsou nedělitelná, vzájemně spjata a stejně důležitá. Jak v jednom z přelomových případů upozornil Evropský soud pro lidská práva, jednoznačné rozdělení mezi sociálně-ekonomickými právy a občanskými a politickými právy neexistuje⁽²⁸⁾.

3.2.8. Bylo by žádoucí prohloubit spolupráci mezi orgány EU a členskými státy, aby se zajistilo, že všichni občané a rezidenti budou požívat všech práv uznaných Evropskou úmluvou o lidských právech, Evropskou sociální chartou (v jejích různých formách) a příslušnými úmluvami OSN v oblasti lidských práv. EHSV vyzývá Komisi a členské státy, aby při navrhování, výkladu a provádění právních předpisů EU náležitě zohledňovaly evropský pilíř sociálních práv a Evropskou sociální chartu.

3.2.9. EHSV vyzývá všechny členské státy, aby (revidovanou) Evropskou sociální chartu z roku 1996 podepsaly a ratifikovaly a aby přijaly postup pro podávání kolektivních stížností u Evropského výboru pro sociální práva.

3.2.10. EHSV podporuje iniciativu Komise, díky níž bude možné přijímat nápravná opatření ekonomického charakteru vůči členským státům dopouštějícím se závažného a soustavného porušování hodnot uvedených v článku 2 SEU⁽²⁹⁾. „[Komise] musí vyčlenit odpovídající lidské zdroje a finanční prostředky a důsledně se zabývat upozorněními na případné porušení. Musí při tom uplatňovat přísně objektivní kritéria a porušování předpisů vyšetřovat ve všech členských státech stejným způsobem“⁽³⁰⁾.

3.3. Demokratické prosazování lidských práva a důležitost osobní zkušenosti

3.3.1. Podle rozsáhlého průzkumu, který provedla Agentura pro základní práva, se téměř devět z deseti lidí v EU domnívá, že lidská práva jsou důležitá pro vytvoření spravedlivější společnosti⁽³¹⁾. Evropané mají za to, že lidská práva mohou v jejich životě hrát smysluplnou úlohu.

3.3.2. Mají-li být lidská práva skutečně prosazována v celé Evropě, je zapotřebí zdůraznit, jak tato práva – jako jsou sociální práva týkající se např. práce, sociálního zabezpečení, bydlení, vzdělávání a zdravotní péče – mohou příznivě ovlivnit každodenní život všech lidí v místech, která jsou pro ně nejdůležitější, a v jejich místních komunitách⁽³²⁾.

3.3.3. Středobodem demokratického prosazování lidských práv musí být hnutí na místní úrovni a lidé, kteří mají s chudobou osobní zkušenost. Neexistuje lepší způsob, jak hájit lidská práva, a zejména práva sociální, než nechat ve veřejném prostoru a v politických debatách zaznít názory lidí, kteří jsou nerovností, chudobou a sociálním vyloučením zasaženi nejvíce. Pomoci může také vyprávění lidského příběhu, které ukáže, že se za fakty a za statistikami skrývají lidské tváře a konkrétní osoby. Mají-li se sociální práva brát vážně, jsou zapotřebí nejen jiné politiky, ale také inkluzivnější procesy jejich tvorby⁽³³⁾.

3.3.4. Evropská společnost si nemůže dovolit volit naoko mezi právy na jedné straně a demokracií na straně druhé. Pro dodržování lidských práv je nezbytné zajistit jejich popularizaci, a to vytvářením a podporováním hnutí prosazujícího lidská práva na místní, celostátní i celosvětové úrovni.

⁽²⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Strategie na posílení uplatňování Listiny základních práv v EU (COM(2020) 711 final) (Úř. věst. C 341, 24.8.2021, s. 50).

⁽²⁸⁾ Airey proti Irsku, rozsudek, skutková podstata, žalobní návrh č. 6289/73 (1979), rozsudek ESLP ze dne 9. října 1979, bod 26.

⁽²⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Dopad pandemie COVID-19 na základní práva a právní stát napříč EU a budoucnost demokracie (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 275, 18.7.2022, s. 11).

⁽³⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Právní stát a fond na podporu oživení (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 194, 12.5.2022, s. 27).

⁽³¹⁾ FRA, Many Europeans believe human rights can build a fairer society but challenges remain (Mnoho Evropanů se domnívá, že lidská práva mohou vést ke spravedlivější společnosti, zbývá však ještě mnoho práce), tisková zpráva ze dne 24. června 2020.

⁽³²⁾ Casla, Koldo a Barker, Lyle, Human Rights Local (Lidská práva na místní úrovni), *Human Rights Centre blog – University of Essex*, 17. ledna 2022.

⁽³³⁾ Casla, Koldo, Nothing about us, without us, is really for us (Nic, co je o nás bez nás, není skutečně pro nás), *Global Policy*, 14. října 2019.

3.3.5. Tento proces musí vést skupiny občanské společnosti, přičemž veřejné orgány v EU a v členských státech musí napomáhat demokratickému prosazování lidských práv tím, že budou jednat transparentně a respektovat úlohu občanské společnosti, která usiluje o to, aby za své jednání v této oblasti nesly odpovědnost. Vnitrostátní instituce zabývající se ochranou lidských práv by měly být posíleny a měly by šířit osvětu o možných opravných prostředcích, které mají občané k dispozici.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Průmyslová strategie pro odvětví námořních technologií**(stanovisko z vlastní iniciativy)**

(2023/C 100/05)

Zpravodaj: **Anastasis YIAPANIS**Spoluzpravodaj: **Christophe TYTGAT**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědný orgán	Poradní komise pro průmyslové změny
Přijato v CCMI	11. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	207/2/4

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV vypracovává toto stanovisko z vlastní iniciativy s cílem upozornit na absenci opatření odvětvové politiky, jež by podpořila řešení výzev a potřeb odvětví námořních technologií, a formulovat konkrétní návrhy kroků, které je třeba neprodleně přijmout, aby bylo možné posílit odolnost evropského námořního odvětví a strategickou námořní autonomii Evropy a obnovit globální konkurenceschopnost.

1.2. EHSV má o budoucnost odvětví námořních technologií v Evropě obavy. Toto odvětví se totiž potýká s nekalou konkurencí, především ze strany asijských zemí.

1.3. EHSV žádá, aby bylo odvětví námořních technologií co nejdříve označeno za strategické odvětví EU a jeho činnosti za „kritickou infrastrukturu“, a vyzývá k vypracování strategie pro námořní průmysl a vyčlenění dostatečných zdrojů v útvarech Evropské komise. V rámci udržitelné evropské strategie pro námořní průmysl musí být zohledněno a posouzeno vlastnictví evropských přístavů a jiné související kritické infrastruktury.

1.4. Výbor vyzývá k tomu, aby byla neprodleně přijata opatření na podporu domácí poptávky po ekologických plavidlech a plavidlech s vyspělými technologiemi, včetně zavedení programu EU, který by motivoval k obměně loďstva a modernizaci stávajících plavidel v souladu s cíli Zelené dohody pro Evropu, a aby byly okamžitě učiněny investice do infrastruktury a alternativních paliv.

1.5. EHSV žádá, aby byla do dvoustranných dohod a dohod o volném obchodu začleňována zvláštní ustanovení, která námořním společnostem z EU zajistí volný přístup na trh, budou zakazovat obchodní překážky a vyžadovat reciprocitu a zaručí náležitou péči. Nebudou-li mezinárodní jednání úspěšná, musí EU přistoupit k jednostranným krokům a vyvinout tlak na své mezinárodní konkurenty.

1.6. Výbor se domnívá, že v zájmu zajištění udržitelného hospodářského a sociálního rozvoje, zajištění obrany EU a její strategické námořní autonomie a zabezpečení pracovních míst a kritických kapacit je třeba poskytovat pobídky jednak pro přemístění výrobních zařízení do EU, s využitím technologií vyráběných v EU, a jednak pro udržení dodavatelských řetězců a výroby dílčích součástek v EU.

1.7. EHSV apeluje na Evropskou komisi a členské státy, aby prováděly rozsáhlé programy v oblasti změny kvalifikace, prohlubování dovedností a odborného vzdělávání a přípravy, a to prostřednictvím hodnocení programů a certifikace dovedností a s plným zapojením sociálních partnerů a akademické obce, a vyzývá k finanční podpoře Evropského paktu pro dovednosti ⁽¹⁾ a cílených kampaní, které toto odvětví zatraktivní, mimo jiné pro ženy a mladé lidi.

1.8. EHSV vyzývá ke zintenzivnění úsilí, pokud jde o zajištění **spravedlivé transformace** pro všechny pracovníky a malé a střední podniky, vytváření a posilování evropských rad zaměstnanců a dodržování těch nejpřísnějších mezinárodních sociálních norem a zároveň plné respektování právních předpisů EU a pravidel Mezinárodní organizace práce. Domnívá se, že v tomto ohledu a také při posilování odvětví námořních technologií hraje zásadní roli Evropský výbor pro sociální dialog v odvětví lodního stavitelství.

1.9. Společnosti z odvětví námořních technologií velmi obtížně dosahují na bankovní úvěry a veřejné financování, což se týká především malých a středních podniků. EHSV vyzývá k zavedení pravidel taxonomie EU na podporu udržitelných investic v námořním odvětví, podporu jeho inkluzivnosti a k zajištění právní jistoty pro investice do technologií.

1.10. Výbor požaduje, aby byly finanční prostředky získané za porušení Iniciativy pro námořní paliva FuelEU ⁽²⁾ a příjmy ze systému EU pro obchodování s emisemi ⁽³⁾ použity i na pomoc s financováním odvětví vodní dopravy ⁽⁴⁾ a jeho dodavatelského řetězce, zejména odvětví námořních technologií. EHSV vyzývá k tomu, aby byl zřízen záruční fond EU, který by usnadnil přístup k prostředkům k financování vysoce rizikových investic do námořního odvětví.

1.11. EHSV se domnívá, že nástroje financování EU a přístup na vnitřní trh by neměly být využívány zahraničními společnostmi, které se dopouštějí sociálního dumpingu a narušují rovné podmínky na světovém trhu, a neměly by jim být ani poskytovány. Z návratnosti investic v rámci těchto nástrojů by měly těžit evropské společnosti.

1.12. Aby bylo možné odvětví námořních technologií plně dekarbonizovat, bude muset zcela přejít na alternativní paliva a technologie. EHSV vítá přijetí spoluprogramovaného partnerství pro bezemisní lodní dopravu.

1.13. Výbor se domnívá, že ke zvýšení a obnovení globální konkurenceschopnosti odvětví námořních technologií by mohla přispět „odborná skupina pro námořní záležitosti“ a „evropská průmyslová aliance pro odvětví námořních technologií“.

1.14. EHSV je mimoto připraven poskytnout odvětví námořních technologií rozsáhlejší pomoc při překonávání výzev, s nimiž se toto odvětví potýká, a vyzývá Evropskou komisi a členské státy, aby neprodleně zavedly strategii pro námořní průmysl. EHSV se obává, že nebude-li mít EU k dispozici cílený soubor nástrojů, pak přijde o své námořní kapacity, know-how a pracovní místa a bude v oblasti civilních a válečných lodí a platforem a námořních a příbřežních zařízení zcela závislá na Asii. Jestliže nebude vypracována a urychleně zavedena zvláštní strategie pro námořní průmysl, pak to bude obrovskou politickou chybou.

2. Úvod

2.1. EHSV vypracovává toto stanovisko z vlastní iniciativy v návaznosti na stanovisko CCMI/152 Strategie LeaderSHIP 2020: vize odvětví námořních technologií pro inovativní, udržitelný a konkurenceschopný námořní průmysl v roce 2020 ⁽⁵⁾ přijaté v roce 2018. Cílem je **zvýšit povědomí o závažných problémech, jimž čelí odvětví námořních technologií v EU ⁽⁶⁾, a upozornit na absenci opatření odvětvové politiky ze strany unijních a vnitrostátních orgánů veřejné správy, jež by podpořila řešení výzev a potřeb tohoto odvětví**. EHSV předkládá konkrétní návrhy opatření k zajištění konkurenceschopnosti, růstu a rozvoje podnikatelské činnosti v odvětví námořních technologií. Apeluje na

⁽¹⁾ Pakt pro dovednosti.

⁽²⁾ Návrh týkající se Iniciativy pro námořní paliva FuelEU.

⁽³⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES ze dne 13. října 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství a o změně směrnice Rady 96/61/ES (Úř. věst. L 275, 25.10.2003, s. 32).

⁽⁴⁾ Pojem „vodní doprava“ je třeba chápat široce – zahrnuje odvětví námořních technologií, námořní dopravy, vnitrozemské plavby a rekreační plavby a jachtingu a příslušné dodavatelské řetězce.

⁽⁵⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Strategie LeaderSHIP 2020: vize odvětví námořních technologií pro inovativní, udržitelný a konkurenceschopný námořní průmysl v roce 2020 (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 262, 25.7.2018, s. 8).

⁽⁶⁾ *Odvětví námořních technologií zahrnuje loděnice a kompletní dodavatelský řetězec výrobců a dodavatelů námořních systémů a technologií a námořního vybavení. Nezahrnuje poskytovatele námořních služeb (například rejdářské společnosti, přístavní orgány a poskytovatele přístavních služeb).*

orgány EU, členské státy, sociální partnery a další zúčastněné strany, aby společně určily politické kroky a co nejdříve je provedly s cílem zachovat a ochránit toto strategické odvětví za účelem zajištění obrany EU a ochrany pobřeží, námořní autonomie, přístupu k obchodu, modré ekonomiky a celosvětového vedoucího postavení v námořní oblasti.

2.2. EHSV záměrně vychází ze struktury sdělení Evropské komise o strategii LeaderSHIP ⁽⁷⁾, aby zdůraznil malý pokrok, kterého bylo dosaženo ve čtyřech navrhovaných směrech, a upozornil na nutnost okamžitého a cíleného zásahu v odvětví námořních technologií, zejména s ohledem na dopad pandemie a války na Ukrajině.

3. Zlepšení přístupu na trhy a spravedlivé tržní podmínky

3.1. Očekává se, že poptávka po potravinách, zboží a energii poroste, což bude vyžadovat rozšíření infrastruktury (námořní i vnitrozemské) vodní dopravy, posílení kapacit, zvýšení počtu plavidel a rozvoj technologií a řízení logistiky. Roste i poptávka po lodním a pobřežním cestovním ruchu a volnočasových aktivitách.

3.2. Pandemie COVID-19 a válka na Ukrajině ukázaly strategická rizika přílišné závislosti EU na jiných státech, neboť vyvolaly nedostatky a blokády dodavatelských řetězců a nárůst cen surovin a energie, v důsledku čehož se společnosti v odvětví námořních technologií ocitly pod ještě větším tlakem. Válka na Ukrajině Evropské unii rovněž připomněla, že je důležité mít kritické námořní vojenské kapacity, včetně obchodních a válečných plavidel a technologií pro obranu, bezpečnost a ochranu hranic a pobřeží.

3.3. Celosvětově čelí výrobci z EU tvrdé konkurenci. Asijské společnosti, zejména z Číny a Jižní Koreje, dobývají čím dál více trhů díky silné vládní podpoře, mimo jiné prostřednictvím komplexních systémů státní podpory, a současně díky uplatňování nižších sociálních a environmentálních norem. Umožnilo jim to ovládnout tradiční trhy EU a získat objednávky od evropských společností za ceny působící újmu. Současný nárůst inflace a vysoké ceny energie vyvíjí na evropské výrobce další tlak. EHSV se obává o budoucnost odvětví námořních technologií a domnívá se, že je nutné neprodleně podniknout kroky s cílem posílit odolnost evropského námořního odvětví, obnovit jeho globální konkurenceschopnost, ochránit silnou pozici Evropy v oblasti komplexního lodního stavitelství a rekreačních plavidel a ochránit strategickou námořní autonomii Evropy.

3.4. V rámci udržitelné evropské strategie pro námořní průmysl musí být zohledněno také vlastnictví evropských přístavů a jiné související kritické infrastruktury. V mnoha případech je totiž kompletně nebo v určitém podílu zakoupily čínské podniky, které jsou zcela nebo zčásti ovládány čínským státem. V zájmu zajištění strategické autonomie Evropy bude naprosto nezbytné přezkoumat vlastnické poměry a vrátit tyto objekty pokud možno zpět do evropských rukou.

3.5. EHSV požaduje odvětvovou strategii pro námořní technologie, která by posílila globální konkurenceschopnost tohoto odvětví a umožnila mu využívat obchodních příležitostí plynoucích ze souběžné ekologické a digitální transformace. Usiluje-li EU o to, aby byla nadále konkurenceschopná na tomto silně dotovaném a nevyváženém světovém trhu, kde její hlavní konkurenti nedodrží pravidla WTO, pak je třeba neprodleně vytvořit zvláštní obchodní mechanismy EU, zajistit přístup k financování a vypracovat programy odborné přípravy a programy výzkumu a vývoje. EHSV dále požaduje, aby byly námořní technologie považovány za strategické odvětví EU, jako je tomu v USA, Číně, Japonsku nebo Jižní Koreji, a aby byl pro toto odvětví vyčleněn dostatek lidských a finančních zdrojů v útvarech Evropské komise.

3.6. Evropské odvětví námořních technologií je základním kamenem obrany a dohledu v EU, přepravy zboží, energie a cestujících a plnění strategických cílů EU v rámci Zelené dohody pro Evropu a modré ekonomiky. EHSV vyzývá k neprodlenému přijetí opatření na podporu domácí poptávky po ekologických plavidlech a plavidlech s vyspělými technologiemi, včetně zavedení programu EU, který by motivoval k obměně loďstva (například vnitrostátních rybářských loďstev, loďstev pro dopravu na krátké vzdálenosti a kabotáž a rekreačních plavidel) a modernizaci stávajících plavidel v souladu s cíli Zelené dohody pro Evropu.

⁽⁷⁾ *LeaderSHIP 2020 – The Sea: new opportunities for the Future* (Strategie LeaderSHIP 2020 – Moře: nové příležitosti pro budoucnost).

3.7. EHSV podotýká, že na konkurenceschopnost tohoto odvětví má přímý vliv Zelená dohoda, neboť přináší změnu paradigmatu pro celé odvětví vodní dopravy. Její provedení povede k rychlejšímu zavádění alternativních paliv a technologií. EHSV však poukazuje na to, že nedostatečně rozvinutá infrastruktura a omezená dostupnost alternativních paliv brání rychlejší změně, a požaduje proto okamžité investice do této oblasti, například prostřednictvím zřízení zvláštního námořního fondu EU. Je třeba zohlednit zvláštní charakteristiky jednotlivých druhů plavidel a vypracovat konkrétní plány pro pohonné systémy, paliva a bezemisní technologie.

3.8. EHSV je znepokojen obchodními překážkami, s nimiž se evropské společnosti potýkají v Asii, a požaduje, aby byla do stávajících i budoucích dvoustranných dohod a dohod o volném obchodu a hospodářských partnerstvích začleněna ustanovení, která námořním společnostem z EU zajistí volný přístup na trh, budou zakazovat obchodní překážky a vyžadovat reciprocitu a zaručí náležitou péči.

3.9. EHSV se domnívá, že mezinárodní diskuse a dohody jsou nejlepším nástrojem v boji proti obchodnímu protekcionismu, a žádá Evropskou komisi, aby zintenzivnila své mezinárodní úsilí o formulování celosvětových pravidel. Případně musí Evropská komise podnikat jednostranné kroky, a to tak dlouho, jak je to nezbytné, aby vyvinula tlak na své mezinárodní konkurenty. Podle EHSV je jednou z hlavních priorit zasáhnout proti zahraničnímu subvencování a cenám působícím újmu.

3.10. Odvětví námořních technologií je základním kamenem evropské modré ekonomiky, neboť staví a modernizuje plavidla, struktury a technologie, například pro rozvoj ekologických rybářských plavidel, obnovitelné energie z moří, akvakultury a hlubokomořské těžby. Aby bylo možné dosáhnout cílů Zelené dohody pro Evropu, bude EU muset výrazně navýšit svou průmyslovou kapacitu pro obnovitelnou energii z moří a pro další alternativní paliva. V opačném případě se EU bude muset při rozvoji tohoto strategického trhu a dosahování vlastních cílů Zelené dohody pro Evropu spoléhat na zahraniční kapacity. Aby se tomuto riziku předešlo, vyzývá EHSV Evropskou komisi, aby strategické odvětví námořních technologií a jeho činnosti neprodleně označila za „kritickou infrastrukturu“.

3.11. Výbor je pevně přesvědčen, že EU bude moci dosáhnout vedoucího hospodářského postavení pouze tehdy, bude-li mít na svém území silná výrobní zařízení, neboť je to jediná možnost, jak zajistit udržitelný hospodářský a sociální rozvoj, obranu EU a její strategickou námořní autonomii a bezpečí a pracovní místa pro občany EU. EHSV rovněž vyzývá k vytvoření zvláštního programu a pobídek pro výrobce, kteří chtějí svá výrobní zařízení přemístit do EU (relokalizace).

4. Zaměstnanost a dovednosti

4.1. Odvětví námořních technologií zajišťuje v přímořských regionech v celé Evropě zhruba 1 milion pracovních míst⁽⁸⁾.

4.2. Ekologizace a digitalizace a zavádění průlomových technologií vyžaduje specializaci pracovní síly. EHSV v této souvislosti apeluje na Evropskou komisi a členské státy, aby vypracovaly a okamžitě zavedly rozsáhlé programy v oblasti změny kvalifikace, prohlubování dovedností a odborného vzdělávání a přípravy, a to prostřednictvím hodnocení programů a certifikace dovedností a s plným zapojením sociálních partnerů a akademické obce. EHSV kromě toho vyzývá ke konkrétní finanční podpoře Evropského paktu pro dovednosti a cílených kampaní, které toto odvětví z atraktivní, mimo jiné pro ženy a mladé lidi a pro osoby se zdravotním postižením a se zvláštními dovednostmi. EHSV rovněž poukazuje na to, že odvětví námořních technologií potřebuje pracovníky s pokročilými dovednostmi v oblasti robotiky, umělé inteligence, kybernetické bezpečnosti, sensoriky, automatizace a 3D tisku, jakož i vysoce kvalifikované inženýry, a to vedle zvláštní potřeby dělnických profesí v tomto odvětví (například svářečů, elektrikářů, montérů potrubí).

4.3. Evropské společnosti dodržují ty nejpřísnější mezinárodní sociální normy a zároveň se plně řídí právními předpisy EU a pravidly Mezinárodní organizace práce. EHSV oceňuje snahu evropských společností jít příkladem a zvyšovat mezinárodní pracovní normy, je si vědom významu dobrých pracovních podmínek, důstojných mezd a sociálního zabezpečení pro pracovníky v tomto odvětví a vyzývá ke zvýšenému úsilí o vytvoření a posílení evropských rad zaměstnanců. Výbor rovněž opětovně zdůrazňuje, že v souladu se směrnicí o vysílání pracovníků musí být pracovníkům vyslaným do jiného členského státu zaručen stejný soubor základních práv, jaký platí v hostitelské zemi.

⁽⁸⁾ A Future European Maritime Technology Industrial Policy (Budoucí evropská politika pro odvětví námořních technologií).

4.4. Jak bylo zdůrazněno ve strategii LeaderSHIP 2020 (2013), odvětví námořních technologií se potýká s obtížemi při zajišťování mezigeneračního přenosu know-how. EHSV je velmi zklamán, že (na úrovni EU) dosud nebyla přijata žádná konkrétní opatření, a požaduje, aby byl vypracován jasný plán, který by umožnil uskutečnit spravedlivou transformaci, zatraktivnit odvětví námořních technologií, vytvořit odpovídající vzdělávací zařízení a zařízení odborné přípravy a navrhnout na základě nových trendů a obchodních modelů a s ohledem na ekologickou a digitální transformaci nové osnovy a dovednosti. Rámec pro spravedlivou transformaci se musí opírat o sociální dialog a musí zahrnovat dostatečné zdroje na to, aby bylo možné přilákat nové pracovníky a podpořit přechod mezi zaměstnáními a změnu kvalifikace a prohlubování dovedností pracovníků, včetně školení v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v souvislosti s novými technologiemi a procesy. Je třeba vyhodnotit a certifikovat všechny programy, aby bylo vzdělávání jednotné a založené na stejných standardech.

4.5. EHSV se domnívá, že při posilování odvětví námořních technologií hraje zásadní roli evropský výbor pro sociální dialog. Kvalitní sociální dialog (realizovaný například formou ambiciózních společných kroků), dohody a spolupráce mezi sociálními partnery, mj. prostřednictvím evropského výboru pro sociální dialog, mají stěžejní význam a je třeba je respektovat.

5. Přístup k financování

5.1. EHSV považuje za nezbytné udržet výrobní zařízení v Evropě a zajistit jejich konkurenceschopnost a vyzývá EU a členské státy, aby financování tohoto odvětví učinily prioritou. Odvětví námořních technologií se potýká s rostoucími obtížemi v přístupu k bankovním úvěrům a veřejnému financování a má velmi omezené možnosti přístupu k jiným zdrojům financování, přičemž nejhůře jsou na tom malé a střední podniky. EHSV rovněž vyzývá k zavedení pravidel taxonomie EU na podporu udržitelných investic v námořním odvětví, která by nikoho neopomněla a zabránila jakékoliv diskriminaci subjektů v tomto odvětví. Mimoto je nutné sladit kritéria environmentální výkonnosti s právními předpisy EU a zajistit právní jistotu pro technologické investice.

5.2. EHSV se domnívá, že EU by měla finančně motivovat majitele lodí v EU, aby stavěli plavidla v Evropě, a zároveň se snažit udržet dodavatelské řetězce a výrobu dílčích součástek v co největším rozsahu v EU. Vzhledem k tomu, že námořní příležitosti nejsou téměř vůbec zmiňovány nebo řešeny v dohodách o partnerství a národních plánech pro oživení a odolnost, je třeba zvážit vyčlenění zvláštních prostředků a zveřejnění výzev k podávání návrhů.

5.3. Výbor požaduje, aby byly finanční prostředky získané za porušení Iniciativy pro námořní paliva FuelEU a příjmy ze systému EU pro obchodování s emisemi využity i jako další účelový zdroj financování odvětví námořních technologií, zejména co se týče výzkumu, vývoje a inovací. EHSV je připraven podílet se na vytváření nových politik a systémů financování EU a žádá orgány EU, aby jej zapojily do všech budoucích jednání o této otázce.

5.4. Jelikož stávající finanční nástroje nejsou dostačující nebo přizpůsobené kapitálově náročným odvětvím, vyzývá EHSV znovu Evropskou komisi, „aby vytvořila finanční nástroj, který by napomohl navýšení investic do odvětví s vysokým kapitálovým rizikem, jímž evropské odvětví námořních technologií je“⁽⁹⁾, přičemž je rovněž třeba „zvážit vypracování finančního programu, který by evropským podnikům pro recyklaci plavidel umožnil vrakování větších typů plavidel“. EHSV vyzývá k tomu, aby byl zřízen záruční fond EU, který by usnadnil přístup k prostředkům k financování vysoce rizikových investic do námořního odvětví. Z finančních prostředků EU je třeba podpořit také demontáž a recyklaci plavidel s ukončenou životností, včetně rekreačních a rybářských plavidel.

5.5. Mimoto je nepřijatelné, aby společnosti ze zemí mimo EU, které nedodržují normy EU, měly nadále přístup k finančním prostředkům EU (například od Evropské investiční banky) a na vnitřní trh. EU by proto měla přísně uplatňovat zásadu reciprocity a náležitě péče v souvislosti s dodržováním norem EU a zajistit, aby finančních nástrojů EU a přístupu na vnitřní trh nevyužívaly společnosti, které se dopouštějí sociálního dumpingu a narušují rovné podmínky na světovém trhu,

⁽⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Strategie LeaderSHIP 2020: vize odvětví námořních technologií pro inovativní, udržitelný a konkurenceschopný námořní průmysl v roce 2020 (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 262, 25.7.2018, s. 8).

a aby jim nebyly poskytovány. Evropská komise by měla ve vztahu k subvencovaným zahraničním loděnicím a výrobcům námořního vybavení uplatňovat nařízení o zahraničních subvencích a měla by zvážit přepracování nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1035⁽¹⁰⁾ týkajícího se cen působících újmu v loďarství.

6. Výzkum, vývoj a inovace

6.1. V zájmu splnění cílů Zelené dohody pro Evropu a provedení průmyslové strategie EU je zapotřebí zaujmout odvětvový přístup, který bude zahrnovat specifická opatření odvětvové politiky. EHSV zdůrazňuje, že od teorie k praxi je dlouhá cesta, a je značně zklamán tím, že nebyla přijata opatření na podporu průmyslového pokroku v EU. Výbor, sociální partneři a místní výrobci marně čekají na impuls k přechodu tohoto odvětví na ekologická plavidla, alternativní paliva a technologie s cílem vyhovět požadavkům balíčku „Fit for 55“⁽¹¹⁾.

6.2. Využívání nových průlomových technologií (jako jsou například inteligentní senzory pro lodě i přístavy, analýzy dat, internet věcí, cloud computing, umělá inteligence) má zásadní význam pro udržení náskoku před konkurencí. Ty umožní integrovanější přepravní služby a dodavatelské řetězce, vyšší bezpečnost a energetickou účinnost a dokonalejší design. EHSV však poukazuje na to, že místní výrobci již nyní investují do výzkumu, vývoje a inovací v průměru významných 9 % svého ročního obrátu, a požaduje, aby byly na tyto přední výrobce zaměřeny veřejné politiky a byla jim zvýšena finanční podpora.

6.3. Výbor rovněž požaduje, aby bylo na vnitrostátní, unijní a mezinárodní úrovni vyvinuto intenzivnější úsilí o zvýšení kapacit v oblasti kybernetické bezpečnosti, neboť s technologickým vývojem a zaváděním automatizovaných procesů a plavidel se bude zvyšovat kybernetické riziko.

6.4. Aby bylo možné odvětví námořních technologií plně dekarbonizovat, bude muset zcela přejít na alternativní paliva a technologie. Přestože je toto odvětví energeticky neúčinnějším způsobem dopravy, poukazuje EHSV na skutečnost, že stále existuje prostor pro zlepšení, pokud jde o recyklaci, investice do ekologizace, bezemisní přístavy odolné vůči změně klimatu, infrastrukturu vodních cest a zefektivnění přístavních logistických řetězců. EHSV vyzývá k podpoře výzkumu a inovací v odvětví námořních technologií, poněvadž mají zásadní význam pro rozvoj průlomových technologií a potenciálních alternativních řešení v oblasti námořní dopravy a také pro konkurenceschopnost odvětví námořních technologií. V tomto ohledu je třeba usilovat o rozsáhlou spolupráci s obranným průmyslem.

6.5. Budoucnost odvětví námořních technologií závisí na shromažďování a správě dat, neboť analýza dat představuje významnou příležitost pro zlepšení logistiky, provozu a environmentální výkonnosti lodí a prostorového monitorování velkých mořských oblastí.

6.6. Pro odvětví námořních technologií má zásadní význam ochrana know-how a duševního vlastnictví. Poznatky vzešlé z výzkumu, vývoje a inovací financovaných z prostředků EU musí přispět k větší konkurenceschopnosti společností v EU a musí být přínosné pro společnost. Ekologické a inteligentní námořní technologie vyvinuté v rámci projektů EU by proto měly být považovány za strategické pro konkurenceschopnost a strategickou autonomii EU a mělo by být možné dočasně omezit přístup společností ze zemí mimo EU k výsledkům těchto projektů v souladu s právními ustanoveními programu Horizont Evropa. V rámci tohoto programu je třeba financovat výzkum, vývoj a inovace i v dalších sektorech vodní dopravy, které ještě nejsou zahrnuty do stávajících partnerství, například v sektorech rekreační plavby a jachtingu.

6.7. Dále pak EHSV upozorňuje na to, že investice do výzkumu, vývoje a inovací mohou EU zajistit vedoucí postavení v celosvětové konkurenci, a vítá proto přijetí spoluprogramovaného partnerství pro bezemisní lodní dopravu.

7. Závěrečné připomínky

7.1. Výbor se – stejně jako v případě jiných druhů dopravy – domnívá, že ke zvýšení a obnovení globální konkurenceschopnosti odvětví námořních technologií by mohla přispět „odborná skupina pro námořní záležitosti“ a „evropská průmyslová aliance pro odvětví námořních technologií“.

⁽¹⁰⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1035 ze dne 8. června 2016 o ochraně proti cenám působícím újmu v loďarství (Úř. věst. L 176, 30.6.2016, s. 1).

⁽¹¹⁾ „Fit for 55“: plnění klimatického cíle EU pro rok 2030 na cestě ke klimatické neutralitě.

7.2. Pokud nebudou přijata žádná opatření na odvětvové úrovni, může být toto stanovisko EHSV jednou z posledních výzev k okamžité podpoře odvětví námořních technologií s cílem zachovat trh, průmyslové kapacity a pracovní místa v Evropě a získat zpět ztracené trhy. EHSV učinil ze své strany vše potřebné, aby upozornil na potřebná politická opatření, a je připraven podniknout další kroky ke zvýšení konkurenceschopnosti tohoto odvětví. Jestliže EU neprodleně nepřijme opatření a nevypracuje a urychleně nezavede zvláštní strategii pro námořní průmysl, pak hrozí, že bude v oblasti civilních a válečných lodí a struktur a námořních a příbřežních zařízení zcela závislá na Asii. Byla by to nejen velká škoda, ale také obrovská politická chyba!

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

**Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Posílení postavení mladých lidí
s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání**

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/06)

Zpravodajka: **Tatjana BABRAUSKIENĚ**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	24. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	126/1/1

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV vyzývá členské státy, aby potvrdily svůj záměr zařadit opatření v oblasti klimatu a udržitelný rozvoj mezi hlavní témata vzdělávacích programů, k čemuž se zavázaly na 26. zasedání konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu⁽¹⁾. Je nezbytné si uvědomit, že je zapotřebí nalézt ve spolupráci s mladými lidmi nové pojetí budoucího vývoje a navrhnout novou společenskou smlouvu, která umožní vnést do vzdělávacího systému pozitivní změny.

1.2. EHSV zdůrazňuje, že v zájmu dosažení změny paradigmatu je nutné zaujmout komplexní průřezový přístup, díky němuž bude moci probíhat spolupráce mezi různými zúčastněnými stranami, sociálními partnery a organizacemi občanské společnosti. Organizace mládeže a neformální vzdělávání hrají stěžejní roli při zvyšování povědomí o cílech udržitelného rozvoje a při podpoře jejich realizace.

1.3. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby se na potřeby mladých lidí zaměřila i v budoucnu v rámci Evropského roku dovedností 2023 a aby se v souvislosti s ním zabývala otázkami udržitelného rozvoje a problémy, kterým mladí lidé v měnícím se světě čelí.

1.4. EHSV je potěšen tím, že bude Komise plnit koordinační úlohu při podpoře projektů, odborné přípravy, výměny osvědčených postupů a komunikace mezi učiteli, aby bylo možné uskutečnit cíle udržitelného rozvoje v oblasti vzdělávání. Bude však třeba vypracovat na místní, celostátní a regionální úrovni přístupy a strategie týkající se teoretického i praktického vzdělávání pro udržitelný rozvoj, které by měly vycházet z důsledných průzkumů a jasných akčních plánů a měly by zahrnovat monitorování, aby bylo možné toto vzdělávání soustavně vylepšovat a vyměňovat si zkušenosti.

1.5. EHSV zdůrazňuje, že zásadní význam má sociální a občanský dialog, který může přispět k začlenění cílů udržitelného rozvoje do všech úrovní vzdělávání, do formálního a neformálního vzdělávání a do odborné přípravy učitelů, aby bylo zaručeno, že budou zahrnovat jasné dovednostní rámce, které umožní definovat konkrétní cíle učení a hodnotící metody.

1.6. EHSV poukazuje na to, že v zájmu boje proti změně klimatu je třeba zajistit, abychom všichni disponovali nezbytnými znalostmi, zejména pokud jde o veškeré aspekty udržitelné spotřeby a produkce, odpovědného výběru potravin, snižování plýtvání potravinami a využívání udržitelné energie. Vzdělávání dětí by mělo být podpořeno celoživotním učením rodičů a vzděláváním občanů. Kromě toho je zapotřebí prosazovat osvětu pro všechny, mimo jiné poskytováním podpory organizacím mládeže v této otázce.

⁽¹⁾ Závěry spolupředsedů ze summitu ministrů školství a životního prostředí na zasedání COP26 *Learn for our Planet. Act for the climate.*

1.7. EHSV žádá, aby byly investice EU lépe propojeny se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje a aby k tomuto účelu byly využívány prostředky z fondů EU, například z Nástroje pro oživení a odolnost, programů Erasmus+ a Horizont, Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) a Evropského sociálního fondu plus (ESF+).

1.8. EHSV vyzývá všechny členské státy k zajištění udržitelných a kvalitních veřejných investic, aby tak bylo možné začlenit cíle udržitelného rozvoje do vnitrostátních vzdělávacích systémů, a to nejen teoreticky, ale také v praxi. Za tímto účelem by měly být vytvořeny komplexní vzdělávací osnovy pro osvojení si dovedností v oblasti kritického myšlení a informovaného rozhodování.

1.9. EHSV vyzývá členské státy, aby učitelům poskytovaly účinnou podporu s cílem zatraktivnit tuto profesi. Evropa se totiž potýká s obrovským nedostatkem učitelů. K realizaci vzdělávání v oblasti udržitelnosti však jsou zapotřebí učitelé, kteří jsou respektováni, pobírají důstojnou mzdu a mají dobré pracovní podmínky. V zájmu transformace vzdělávacího systému je nezbytné zajistit kvalitní počáteční a průběžnou odbornou přípravu učitelů, rovnost a inkluzi v systémech vzdělávání a odborné přípravy a inovativní organizaci škol.

1.10. EHSV požaduje, aby byli mladí lidé učiněni ústředními aktéry procesu vzdělávání a učení. Toho lze dosáhnout snížením byrokratické zátěže, která je spojena s učitelskou prací, a položením důrazu na inovativní pedagogiku a úzkou spolupráci s žáky. V této souvislosti je důležité připravit všechny učitele na efektivní využívání nových technologií a na nové kontexty vzdělávání, ať už v rámci vzdělávacích programů, nebo v jejich vlastním životě. Bylo by vhodné posoudit, zda by bylo možné vytvořit zvláštní online platformu nebo portál pro výměnu osvědčených postupů.

1.11. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby usilovala o zavedení evropského ukazatele týkajícího se snižování míry chudoby a předčasných odchodů ze vzdělávání v souladu se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje, a to s cílem odstranit nerovnosti. Spolu s tímto evropským ukazatelem by mohl být vypracován ukazatel globální.

2. Východiska a souvislosti

2.1. Nezbytnost udržitelného rozvoje

2.1.1. Politici, rozhodující činitelé a zúčastněné strany na všech úrovních musí uznat, že rozsáhlá transformace z lineárního hospodářství, které je založené na fosilních palivech a náročné z hlediska využívání zdrojů, na oběhové hospodářství šetrné ke klimatu je sice naléhavě potřebná, nicméně působí velké zvraty v životě občanů a jejich plánech do budoucna, a to především v případě mladých lidí a příštích generací.

2.1.2. Ruská válka proti Ukrajině rovněž poukázala na neudržitelnou závislost Evropy na energii z fosilních zdrojů a uvedla ekologickou transformaci do nového geopolitického kontextu. Je nevyhnutelné a více než kdy jindy nezbytné urychlit dekarbonizaci, aby bylo možné naši závislost snížit. S ohledem na současné a budoucí problémy představuje Agenda 2030, jejích 17 cílů udržitelného rozvoje a závazek nikoho a žádné místo neopomenout jedinečnou cestu k ekonomice blahobytu, obnově k lepšímu a dosažení rovnějšího, spravedlivějšího, inkluzivnějšího, udržitelnějšího a odolnějšího světa.

2.1.3. V blízké budoucnosti by EU měla jít příkladem a ukázat, jak lze hospodářsky udržitelným způsobem uskutečnit ekologickou a sociálně spravedlivou transformaci. EHSV vyzývá členské státy a orgány EU, aby v zájmu dosažení tohoto cíle posílily postavení mladých lidí a zapojily je do rozhodovacího procesu, přizpůsobily systém vzdělávání a svět práce a zmobilizovaly další mladé lidi. Podle Světového akčního programu pro mládež do roku 2000 a na další období^(?), který přijalo Valné shromáždění OSN v roce 1995, jsou mladí lidé ve všech zemích jak významným lidským zdrojem v oblasti rozvoje, tak klíčovými hybateli sociálních změn, hospodářského rozvoje a technologických inovací. EHSV poukazuje na to, že mladí lidé jsou vedoucími představiteli budoucnosti. Je třeba podpořit jejich přístup k progresivním inovacím a plně je zapojit do tvorby politik, aby se posílil udržitelný rozvoj.

2.1.4. Cílem tohoto stanoviska z vlastní iniciativy je prozkoumat, zda a jak jsou cíle udržitelného rozvoje začleněny do vzdělávacích osnov členských států a zda lze přístup jednotlivých členských států považovat za transformativní vzdělávání na podporu udržitelného rozvoje^(?). Kromě toho jsou ve stanovisku formulována doporučení, která mají Evropské komisi a členským státům pomoci identifikovat, jakým způsobem by bylo možné podpořit příležitosti a překonat problémy týkající se dalšího rozvoje politik v oblasti mládeže a zároveň zajistit, aby bylo vzdělávání pro udržitelný rozvoj začleňováno již od rané fáze.

^(?) OSN – Světový akční program pro mládež.

^(?) Existují různé pojmy. V tomto stanovisku je používán pojem „transformativní vzdělávání na podporu udržitelného rozvoje“. V daném kontextu však lze zaměnitelně použít pojmy „vzdělávání pro udržitelný rozvoj“ a „vzdělávání pro environmentální udržitelnost“. Viz též slovník pojmů uvedený v příloze.

2.2. Politické prostředí

2.2.1. V roce 2015 přijala Organizace spojených národů cíle udržitelného rozvoje, aby světu poskytla ambiciózní plán, pomocí něhož bude možné společně řešit zhoršování stavu životního prostředí a otázky sociálního a hospodářského rozvoje. Při realizaci sedmnácti cílů udržitelného rozvoje a 169 souvisejících cílů, jichž má být dosaženo do roku 2030, hraje stěžejní úlohu vzdělávání. Vzdělávání je lidským právem a mělo by být (včetně vzdělávání ohledně udržitelnosti) přístupné všem. Podle zprávy organizace UNESCO o provádění cílů udržitelného rozvoje však veřejné vzdělávání není bezplatné pro všechny a často není inkluzivní. Provádění dílčího cíle č. 4.7 náležejícího k cílům udržitelného rozvoje se proto ukázalo být obtížné. Kromě toho „mnoho zemí stále není plně odhodláno učinit z opatření v oblasti klimatu klíčovou součástí osnov“⁽⁴⁾.

2.2.2. Dílčí cíl č. 4.7 náležející k cílům udržitelného rozvoje uvádí, že do roku 2030 budou muset signatáři „zajistit, aby všichni studující nabývali znalostí a dovedností potřebných k prosazování udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání zaměřeného na udržitelný rozvoj a udržitelný způsob života, lidská práva, rovnost žen a mužů, prosazování kultury míru a nenásilí, globálního občanství a uznávání kulturní rozmanitosti a přínosu kultury k udržitelnému rozvoji“. Příslušné stanovisko EHSV Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech⁽⁵⁾ je v souladu s tímto doporučením.

2.2.3. V posledních letech se politika EU stále více zaměřuje na environmentální udržitelnost. Zelená dohoda pro Evropu⁽⁶⁾ zavedená v roce 2019 představuje plán Evropské komise, který má zajistit, aby bylo hospodářství EU udržitelné, a to v souladu s jejím cílem, aby se Evropa stala do roku 2050 prvním klimaticky neutrálním kontinentem.

2.2.4. V souvislosti se záměrem zajistit, aby vzdělávání a odborná příprava přispívaly k ekologické transformaci, navrhla Evropská komise řadu iniciativ: zaprvé zahájení Koalice pro vzdělávání v oblasti klimatu⁽⁷⁾, zadruhé nedávno přijaté závěry Rady nazvané Podpora zapojení mladých lidí jakožto aktérů změn v zájmu ochrany životního prostředí⁽⁸⁾ a doporučení Rady o učení v zájmu ekologické transformace a udržitelného rozvoje⁽⁹⁾ a zatřetí vytvoření evropského rámce kompetencí v oblasti změny klimatu a udržitelného rozvoje⁽¹⁰⁾.

2.2.5. Ve dnech 4.–5. dubna 2022 zdůraznila Rada pro vzdělávání, mládež, kulturu a sport významnou úlohu, kterou hraje sport při vzdělávání pro udržitelné životní prostředí, a doporučila nalézt „způsoby, jak podporovat vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a rozvinutí smyslu pro environmentální a občanskou odpovědnost mezi sportovními kluby, federacemi a dalšími zúčastněnými stranami v oblasti sportu“⁽¹¹⁾.

2.2.6. Také Evropský rok mládeže 2022 má sloužit k podpoře nových příležitostí a možností, jež poskytuje ekologická a digitální transformace. Tato transformace by měla být inkluzivní a měla by se při ní věnovat pozornost začleňování mladých lidí s omezenými příležitostmi a zranitelných skupin mladých lidí. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby se na potřeby mladých lidí zaměřila i v budoucnu v rámci Evropského roku dovedností 2023 a aby se v souvislosti s ním zabývala otázkami udržitelného rozvoje a problémy, kterým mladí lidé v měnícím se světě čelí.

⁽⁴⁾ Globální monitorovací zpráva UNESCO o vzdělání, 2021/2: non-state actors in education: who chooses? who loses?

⁽⁵⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 56, 16.2.2021, s. 1).

⁽⁶⁾ Zelená dohoda pro Evropu.

⁽⁷⁾ Evropská komise – Koalice pro vzdělávání v oblasti klimatu.

⁽⁸⁾ Závěry Rady a zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě – Podpora zapojení mladých lidí jakožto aktérů změn v zájmu ochrany životního prostředí (Úř. věst. C 159, 12.4.2022, s. 9).

⁽⁹⁾ Doporučení Rady ze dne 16. června 2022 o učení v zájmu ekologické transformace a udržitelného rozvoje (Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Bianchi, G., Pisiotis, U. a Cabrera Giraldez, M., *GreenComp The European sustainability competence framework*, Punie, Y. a Bacigalupo, M. editor, EUR 30955 EN, Úřad pro publikace Evropské unie, Lucemburk, 2022, ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286, JRC128040.

⁽¹¹⁾ Závěry Rady a zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě, s názvem „Sport a pohybová aktivita – slibné nástroje ke změně chování v zájmu udržitelného rozvoje“ (Úř. věst. C 170, 25.4.2022, s. 1).

2.2.7. Je důležité lépe propojit investice EU se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje a využívat k tomuto účelu prostředky z fondů EU, například z Nástroje pro oživení a odolnost, programů Erasmus+ a Horizont, Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERFR) a Evropského sociálního fondu plus (ESF+). Boj proti úbytku biologické rozmanitosti, znečišťování a změně klimatu je jednou ze čtyř zastřešujících priorit nového programu Erasmus+ na období 2021–2027, a to spolu se začleňováním a rozmanitostí, digitální transformací a účastí na demokratickém životě. EHSV vítá, že v rámci programu Erasmus bude podpořena také online mobilita s cílem snížit uhlíkovou stopu.

3. Mládež, vzdělávání a udržitelný rozvoj

3.1. V rámci změny kvalifikace a prohlubování dovedností mladých lidí je třeba zohlednit význam rozvoje dovedností v oblasti zmírňování změny klimatu a přizpůsobování se jí a v oblasti oběhového hospodářství. Sociální partneři (organizace zaměstnavatelů a odborové svazy pracovníků) a organizace občanské společnosti hrají klíčovou úlohu při vymezování odborných a pracovních profilů zaměstnání a norem a při začleňování aspektů udržitelnosti do učňovské přípravy a školení zaměstnanců. Sociální partneři a občanská společnost pomáhají mladým lidem přizpůsobit se při přechodu ze školy do zaměstnání způsobem, při němž je zohledňován také udržitelný rozvoj. Sociální a občanský dialog má zásadní význam a je třeba jej posílit.

3.2. Mladí lidé potřebují digitální a sociální inkluzivnost, kvalitní vzdělávání a odbornou přípravu, stabilní zaměstnání, dobré pracovní podmínky, cenově dostupné bydlení a podporu v každodenním boji proti změně klimatu. Je zapotřebí uskutečnit další výzkum a shromáždit více údajů ohledně dopadu změny klimatu na země a regiony a na místní úrovni, přičemž je třeba je propojit s prognózou v oblasti dovedností a pracovních míst. Vzhledem k tomu, že v Evropě a na dalších kontinentech panuje rozsáhlá potravinová krize, musí být mladí lidé informováni o všech aspektech udržitelné spotřeby a produkce, snižování plýtvání potravinami a odpovědného výběru potravin.

3.3. Je třeba odstranit nerovnost zavedením globálního a evropského ukazatele týkajícího se snižování míry chudoby a předčasných odchodů ze vzdělávání v souladu se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje. Vylidňování venkova kvůli nedostatečným pracovním vyhlídkám a vzdělávacím příležitostem má nepříznivý dopad na mladé rodiny. Předčasný odchod ze vzdělávání je problémem v městských a venkovských oblastech, a proto musí být uplatňovány účinné politiky zaměřené na trh práce a spravedlivý hospodářský růst, aby se snížil počet osob, které nejsou zaměstnané ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy (NEET) ⁽¹²⁾.

3.4. V souvislosti se vzděláváním v oblasti udržitelného rozvoje je zásadní účinně provést Evropský rámec pro kvalitní a efektivní učňovskou přípravu ⁽¹³⁾ a posílit Evropský rámec pro kvalitu stáží.

3.5. EHSV se domnívá, že vzhledem k rozsahu, složitosti a naléhavosti těchto otázek je zapotřebí posílit a lépe koordinovat úsilí ze strany EU a členských států, mimo jiné pokud jde o zlepšení vzdělávání pro udržitelnost, které má nyní rozhodující význam. Patří sem také vzdělávání ohledně využívání udržitelné energie. Je třeba, aby byly politiky EU a členských států v oblasti vzdělávání soustavně monitorovány a mapovány a aby si země a organizace vyměňovaly osvědčené postupy. Ústředním prvkem vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje jsou humanistické hodnoty, které se zaměřují na nabytí znalostí a vypracovávání vyvážených praktických řešení se zohledněním environmentálních a sociálních důsledků.

3.6. Zásadní úlohu při vzdělávání pro udržitelné životní prostředí hrají učitelé a rodiče. Je třeba podpořit učitele a školitele pomocí kvalitní počáteční a průběžné odborné přípravy v oblasti udržitelnosti. EHSV ve svém stanovisku nazvaném Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech ⁽¹⁴⁾ poukázal na významnou skutečnost, a sice že všichni potřebujeme nezbytné znalosti za účelem boje proti změně klimatu. Celoživotní učení pro rodiče a vzdělávání občanů hraje zásadní roli a je třeba je posílit tím, že budou zapojeni všichni, mimo jiné poskytováním podpory organizacím mládeže v této otázce.

⁽¹²⁾ Zkratka NEET vychází z anglického výrazu „Not in Education, Employment or Training“ (tj. osoba, která není zaměstnaná ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy).

⁽¹³⁾ Doporučení Rady ze dne 15. března 2018 o Evropském rámci pro kvalitní a efektivní učňovskou přípravu (Úř. věst. C 153, 2.5.2018, s. 1).

⁽¹⁴⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Směrem ke strategii EU pro posílení zelených dovedností a kompetencí ve prospěch všech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 56, 16.2.2021, s. 1).

3.7. EHSV vyzývá členské státy, aby učitelům poskytovaly účinnou podporu s cílem zatraktivnit tuto profesi. Evropa se totiž potýká s obrovským nedostatkem učitelů. K realizaci vzdělávání v oblasti udržitelnosti však jsou zapotřebí učitelé, kteří jsou respektováni, pobírají důstojnou mzdu a mají dobré pracovní podmínky. V zájmu transformace vzdělávacího systému je nezbytné zajistit kvalitní počáteční a průběžnou odbornou přípravu učitelů, rovnost a inkluzi v systémech vzdělávání a odborné přípravy a inovativní organizaci škol, aby tak vznikla kultura míru a bezpečnosti. Aby bylo možné posílit postavení mladých lidí s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje prostřednictvím vzdělávání, jsou zapotřebí schopní odborníci, kteří mají k dispozici řadu různých a asertivních nástrojů. Zdatní učitelé vědí, jak při své každodenní práci co nejlépe využít pařížské prohlášení⁽¹⁵⁾ a prohlášení z Osnabrücku o odborném vzdělávání a přípravě⁽¹⁶⁾ v rámci prosazování občanství a společných hodnot svobody, tolerance a nediskriminace v procesu vzdělávání.

3.8. Mladí Evropané představují se svou tvůrčí představivostí, nadšením a energií nedocenitelný lidský kapitál a zdroj inovativních myšlenek a hrají nejdůležitější úlohu v rámci úsilí o dosažení udržitelného rozvoje v členských státech EU, a to jak nyní, tak v blízké budoucnosti. V tomto ohledu mají členské státy EU velký zdroj nevyužitých potenciálů. Při podpoře udržitelného vzdělávání a učení hrají důležitou roli organizace mládeže a oblast neformálního vzdělávání.

3.9. EHSV požaduje, aby byli mladí lidé učiněni ústředními aktéry procesu vzdělávání a učení. Toho lze dosáhnout snížením byrokratické zátěže, která je spojena s učitelskou prací, a položením důrazu na inovativní pedagogiku a blízký vztah s žáky. Kromě toho je třeba připravit všechny učitele na využívání nových technologií a na nové kontexty vzdělávání, ať už v rámci vzdělávacích programů, nebo v jejich vlastním životě. Transformativní vzdělávání vyžaduje transformativní učitele, transformativní dovednosti a transformativní občany. Učitelé a školitelé potřebují dostatek času, prostoru a zdrojů, aby mohli uplatňovat praktický a průřezový přístup ke vzdělávání pro environmentální udržitelnost, který bude založen na účinné týmové spolupráci zúčastněných stran. Jedná se o průřezovou otázku, která se v rámci interdisciplinárního pedagogického přístupu vztahuje na všechny oblasti všeobecného a odborného vzdělávání.

3.10. Je potěšující konstatovat, že mladí lidé již nyní přispívají k udržitelnému rozvoji ve svých zemích a k mezinárodním cílům v oblasti klimatu v souladu s „šetrností k životnímu prostředí“ a kromě toho se aktivně zapojují do mezinárodních sítí hnutí mládeže zaměřených na ochranu přírody a boj proti změně klimatu. Kromě výše uvedeného je třeba přizpůsobit veškeré vzdělávací systémy tak, aby poskytovaly prostor pro transformativní vzdělávání, které ještě většímu počtu mladých lidí umožní, aby své úsilí směřovali k dosažení transformativní změny, kterou potřebujeme. Podle nedávné zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) má „transformativní učení rozhodující význam, neboť pomáhá podnitit jak společné uvědomění, tak kolektivní postup“⁽¹⁷⁾.

4. Udržitelný rozvoj musí být považován za nepřetržitý a komplexní proces učení

4.1. Je důležité uznat, že stát a společnost se nemohou udržitelně rozvíjet bez neustálého učení, nabývání nových zkušeností a jejich pochopení. V tomto ohledu musí být udržitelný rozvoj pojímán jako nepřetržitý proces, pomocí něhož se společnost musí naučit žít udržitelněji z environmentálního, hospodářského a sociálního hlediska. Vzdělávání pro udržitelnost umožňuje přístup k informacím a zvyšuje informovanost, a zejména pak buduje kapacitu lidí inovovat a zavádět řešení, a proto hraje zásadní roli, abychom mohli změnit způsob, jakým žijeme a pracujeme. Chceme-li vzdělávat mladé lidi tak, aby vědomě přistupovali k nejsložitějším otázkám udržitelného rozvoje, s nimiž se potýkají komunity a státy, pak je nezbytné vytvořit komplexní vzdělávací osnovy pro osvojení si dovedností v oblasti kritického myšlení a informovaného rozhodování.

4.2. Ze studií a průzkumů, které provedla Evropská komise v rámci přípravy návrhu doporučení Rady o učení v zájmu environmentální udržitelnosti, vyplývá, že pouze 13 členských států má jasnou definici vzdělávání pro udržitelný rozvoj nebo vzdělávání pro environmentální udržitelnost. Je politováníhodné, že v některých členských státech nejsou pojem „vzdělávání pro udržitelný rozvoj“ a dílčí cíl č. 4.7 náležející k cílům udržitelného rozvoje uplatňovány, ačkoli jsou

⁽¹⁵⁾ Prohlášení o prosazování občanství a společných hodnot svobody, tolerance a nediskriminace v procesu vzdělávání | Eurydice.

⁽¹⁶⁾ Prohlášení z Osnabrücku o odborném vzdělávání a přípravě jako faktoru umožňujícím oživení a spravedlivý přechod k digitální a zelené ekonomice – osnabrueck_declaration_eu2020.pdf.

⁽¹⁷⁾ Šestá hodnotící zpráva IPCC, zpráva pracovní skupiny III: *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*, s. 2 871.

uznávány coby nedílná součást cíle udržitelného rozvoje č. 4 týkajícího se kvalitního vzdělávání a coby hlavní prvek umožňující realizaci všech ostatních cílů udržitelného rozvoje. Analyzované zprávy o jednotlivých zemích se konkrétně nezabývaly otázkou financování. Itálie, která začala přijímat závazky ohledně vzdělávání pro udržitelný rozvoj, nicméně jasně uvedla, že nedostatek finančních prostředků je jedním z hlavních důvodů, proč při provádění tohoto vzdělávání nedochází k pokroku. Pokaždé, když jsou vlády nuceny seškrtnat výdaje kvůli hospodářské či energetické krizi nebo krizi spojené s nárůstem životních nákladů, se tyto škrty dotknou také vzdělávání, stejně jako dalších sociálních oblastí. Nedostatek investic má za následek různé formy privatizace a asymetrie v systémech, což narušuje rovnost a pedagogickou a akademickou svobodu.

4.3. Podnětem k zamyšlení je také to, zda k úspěšnému provedení vzdělávání pro udržitelný rozvoj potřebujeme centralizovanou strategii jdoucí shora dolů, nebo zda tento úspěch ovlivňují jiné faktory. Dánsko a Nizozemsko vnitrostátní strategii pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj nemají, jejich školy se však tomuto tématu aktivně věnují. Finsko vnitrostátní strategii má, obává se však, že vzdělávání pro udržitelný rozvoj neprobíhá ve školách jednotně. Itálie již vzdělávání pro udržitelný rozvoj začlenila do svých vnitrostátních osnov, potýká se však s určitými problémy při jeho provádění na regionální úrovni. Ve Francii byla vypracována celostátní strategie, kterou řídí místní vzdělávací orgány a která je prováděna ve všech školách prostřednictvím vnitrostátních osnov a pedagogických projektů. Díky tomu se na této strategii podílejí všechny úrovně, což je zárukou jejího úspěchu.

4.4. Jednou ze zásadních otázek je stanovení pořadí důležitosti vzdělávání pro udržitelný rozvoj. V nedávné době byl zveřejněn průzkum⁽¹⁸⁾, který uskutečnila OECD ve spolupráci s Evropskou komisí a jehož smyslem bylo prozkoumat ve všech členských státech EU a v zemích OECD znalosti mladých lidí v oblasti environmentální udržitelnosti. Tento nový přístup v oblasti studií a hodnocení by mohl vyslat pozitivní signál ohledně priority, kterou je třeba vzdělávání pro udržitelný rozvoj přiznat v členských státech. Mohlo by být přínosné podrobněji prozkoumat vztah mezi opatřeními OSN na podporu vzdělávání pro udržitelný rozvoj a opatřeními OECD na podporu rozvoje vzdělávací politiky prostřednictvím Programu pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) s cílem zjistit případné asymetrie v tom, jakým způsobem tyto dva soubory opatření utvářejí vzdělávací systémy.

4.5. Jednou z potenciálních překážek je provedení vzdělávání pro udržitelný rozvoj v zemích s federálním systémem. Z vnitrostátních zpráv vyplývá, že míra koordinace mezi dotčeným federálním ministerstvem a regionálními orgány se v jednotlivých členských státech liší – Německo má v tomto směru potíže, zatímco Rakousko má síť, která koordinaci reguluje. Způsob zapojení rakouské spolkové vlády do iniciativ jdoucích zdola nahoru je příkladem, který by mohly ostatní země následovat.

4.6. Pro současnou a budoucí společnost je mimořádně důležité opětovně posoudit, přehodnotit a nově vymezit vzdělávání z hlediska udržitelného vzdělávání a učení – od předškolní úrovně až po vysokou školu a další fáze –, aby do něj byly nakonec začleněny zásady, znalosti, dovednosti, přesvědčení a hodnoty spojené s udržitelností ve všech třech oblastech: v ekologii, ve společnosti a v hospodářství. Tento proces by měl být globální, mezioborový a měl by zahrnovat iniciativy na místní úrovni a širokou veřejnost a být podporován příslušnými vládami. Jeho provádění v jednotlivých zemích však musí zohlednit místní charakteristiky a specifické kulturní rysy.

4.7. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj by mělo šířit znalosti o životním prostředí a jeho stavu a ukázat možnosti, které existují, pokud jde o přizpůsobení našeho hospodářství tak, aby bylo možné položit přednostní důraz na pohodu lidí a dobrý stav planety a zároveň podpořit mezigenerační rovnost a ochránit přírodní prostředí. Toto přizpůsobené hospodářství by mělo přikládat větší význam metodám řízení šetrným k životnímu prostředí, poskytovat příležitosti pro rozvoj důsledného dodržování přírodních a kulturních hodnot a mělo by se řídit hodnotami, jež budou vycházet z ekologické etiky odpovědnosti za ochranu životního prostředí v zájmu současných a budoucích generací a za udržitelné využívání přírodních zdrojů.

4.8. Transformativní vzdělávání pro udržitelný rozvoj by mělo:

— být založeno na zásadách a hodnotách, jež jsou základem udržitelného rozvoje,

⁽¹⁸⁾ Borgonovi, F., a kol., *Young people's environmental sustainability competence: Emotional, cognitive, behavioural, and attitudinal dimensions in EU and OECD countries*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, č. 274, OECD Publishing, Paříž, 2022. Borgonovi, F., a kol., *The environmental sustainability competence toolbox: From leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, č. 275, OECD Publishing, Paříž, 2022. Tyto dokumenty byly připraveny jako podklad pro nadcházející výhled OECD týkající se dovedností pro rok 2023.

- mít dopad na všechny tři oblasti udržitelného rozvoje: životní prostředí, společnost a hospodářství,
- podněcovat celoživotní a všeživotní učení, které podpoří udržitelnou, respektující, odpovědnou, aktivní a kritickou společnost,
- znamenat vzdělávání, které je vysoce kvalitní, je aktivně podporováno a zaujímá celostní přístup,
- podporovat přístupné vzdělávání založené na právech, které je respektující, inkluzivní a cení si rozmanitosti,
- myslet globálně, ale mělo by se také zaměřit na místní otázky a kulturní charakteristiky,
- pokrývat formální, neformální a informální vzdělávání,
- zohlednit evoluční povahu koncepce udržitelného rozvoje.

4.9. Neexistují univerzální modely transformativního vzdělávání pro udržitelnost. Každá země tedy bude muset s účinným zapojením příslušných sociálních partnerů, organizované občanské společnosti a dalších zúčastněných stran, včetně organizací mládeže, určit své vlastní priority a opatření v oblasti udržitelného rozvoje a vzdělávání. Pro formování škol tak, aby bylo posíleno vzdělávání v oblasti udržitelnosti, má zásadní význam kooperativní vedení a občanské vzdělávání. Je třeba určit cíle, hlavní směry činnosti a mechanismy, přičemž je třeba zohlednit místní environmentální, sociální a hospodářské podmínky a kulturní charakteristiky.

4.10. V souvislosti s vytvářením systému vzdělávání pro udržitelný rozvoj je nutné přejít z tradičního vzdělávání na model zaměřený na udržitelnost, který by měl být založen na rozsáhlých mezioborových znalostech za pomoci integrovaného přístupu k rozvoji společnosti, hospodářství a životního prostředí. Součástí takového vzdělávání by měla být práce na úrovni formálního (školy, vysoké školy, instituce pro pokročilou odbornou přípravu) a neformálního vzdělávání (zřizování školicích středisek, diskusních skupin a kulatých stolů, využívání sdělovacích prostředků atd.) a informálního vzdělávání (vzájemné učení prostřednictvím akcí, výměn mládeže, projektů realizovaných mládeží atd.). Vzdělávací a školicí programy začleňující vzdělávání pro environmentální udržitelnost musí být přístupné a inkluzivní. Vlády musí v rané fázi zohlednit situaci mladých lidí ze znevýhodněného prostředí a musí nalézt způsoby, jak tyto skupiny začlenit.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

**Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Evropská občanská iniciativa
Zachraňte včely a zemědělce****(stanovisko z vlastní iniciativy)**

(2023/C 100/07)

Zpravodaj: **Arnold PUECH d'ALISSAC**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	19. 5. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	24. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	168/0/2

1. Závěry a doporučení

1.1. Úspěch této evropské občanské iniciativy ukazuje, že evropští občané mají od Evropské komise velmi vysoká očekávání. EHSV by především rád poblahopřál organizátorovi a ocenil nasazení občanů, kteří se zasloužili o tento úspěch, s ohledem na to, jak je obtížné shromáždit všechny potřebné podpisy. Vyzývá proto Evropskou komisi, aby na požadavky této evropské občanské iniciativy poskytla přesné a konkrétní odpovědi.

1.2. EHSV vyjadřuje politování nad tím, že se ve zvoleném názvu Zachraňte včely a zemědělce neodrazil hlavní cíl této evropské občanské iniciativy, tj. ukončit do roku 2035 používání syntetických pesticidů. EHSV mimoto upozorňuje, že Evropská komise připravuje nebo již přijala řadu právních aktů na ochranu včel, opylovačů a biologické rozmanitosti, na podporu udržitelného používání pesticidů a na pomoc zemědělcům při agroekologické transformaci. Uznává nicméně, že se v rámci těchto opatření nepodařilo plně dosáhnout zamýšlených cílů. Vyzývá proto Evropskou komisi, aby přijala další opatření ke skutečnému a účinnějšímu dosažení svých ambiciózních cílů. Doporučuje například ve větší míře podporovat přesné zemědělství, digitální zemědělství, biologickou ochranu, robotiku a také agroekologii.

1.3. EHSV zdůrazňuje, že je třeba vzít v potaz všechny tři pilíře udržitelnosti (environmentální, sociální a ekonomický), aniž by byl v zásadním kontextu udržitelnosti systémů a potravinové soběstačnosti opomíjen ekonomický aspekt, jemuž se často nevěnuje pozornost.

1.4. EHSV rovněž vyzývá Evropskou komisi, aby před přijetím jakéhokoli rozhodnutí provedla posouzení dopadu, zejména s cílem posoudit náklady dané iniciativy pro zemědělskou výrobu a hospodářství, které je třeba porovnat s ekonomickými náklady, jež zemědělcům způsobuje úbytek biologické rozmanitosti.

2. Souvislosti

2.1. *Evropská občanská iniciativa prosazující zemědělství, které je šetrnější ke včelám, lidem a životnímu prostředí*

2.1.1. Nástroj evropské občanské iniciativy nabízí evropským občanům možnost aktivně se zapojit do demokratických procesů Evropské unie (EU) a vyzvat Evropskou komisi, aby navrhla nové právní předpisy. Jakmile evropská občanská iniciativa získá podporu alespoň jednoho milionu občanů EU a dosáhne potřebných prahových hodnot alespoň ve čtvrtině členských států⁽¹⁾, musí na ni Evropská komise reagovat.

⁽¹⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/788 ze dne 17. dubna 2019 o evropské občanské iniciativě (Úř. věst. L 130, 17.5.2019, s. 55)..

2.1.2. Evropská občanská iniciativa „Zachraňte včely a zemědělce! Začněme se zemědělstvím, které je šetrné ke včelám a nenarušuje zdravé životní prostředí“ dosáhla těchto prahových hodnot, a proto vyzývá Evropskou komisi, aby navrhla právní akty s cílem ukončit do roku 2035 používání syntetických pesticidů, obnovit biologickou rozmanitost a podpořit zemědělce v procesu transformace.

2.2. Kontext úbytku opylovačů a biologické rozmanitosti v Evropě

2.2.1. Výzvy této evropské občanské iniciativy přicházejí v době, kdy v Evropě klesá počet včel. Podle Evropského červeného seznamu včel dochází k tomuto úbytku u jedné třetiny druhů včel a motýlů a desetině z nich hrozí vyhynutí⁽²⁾.

2.2.2. 84 % evropských plodin je však alespoň částečně opylováváno živočichy⁽³⁾ a 78 % volně rostoucích rostlin v EU závisí na hmyzích opylovačích⁽⁴⁾. Jejich ochrana má tedy v současném zásadním kontextu zajišťování potravin a potravinové soběstačnosti pro zemědělskou produkci klíčový význam. Včely jsou navíc nezbytné pro produkci medu, přičemž EU je v tomto ohledu soběstačná jen ze 60 %. K uspokojení poptávky potřebuje dovážený med (přičemž 28 % dováženého medu pochází z Číny), který se kvalitou nevyrovná evropskému medu.

2.2.3. Podle hodnotící zprávy Mezivládní vědecko-politické platformy pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby (IPBES)⁽⁵⁾ o opylovačích, opylování a produkci potravin jsou hlavními příčinami úbytku opylovačů změny ve využívání půdy, intenzivní zemědělské postupy a používání pesticidů, znečištění životního prostředí, invazní nepůvodní druhy, patogeny a změna klimatu.

2.2.4. Pro to, aby se včelám dařilo a včelaři měli pravidelnější produkci medu, má zásadní význam také diverzifikovaná potrava (nektar a pyl) dostupná v dostatečném množství po celý rok⁽⁶⁾.

2.2.5. Úbytek včel je součástí globálnějšího kontextu úbytku biologické rozmanitosti. Ve zprávě IPBES o globálním posouzení biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb⁽⁷⁾ z roku 2019 totiž byl konstatován nebývalý úbytek biologické rozmanitosti.

2.2.6. V návaznosti na tyto zprávy IPBES zveřejnil v květnu 2022 Národní výzkumný ústav pro zemědělství, potraviny a životní prostředí (INRAE) a francouzský Výzkumný ústav pro využívání moře (IFREMER) kolektivní vědeckou expertízu o dopadech přípravků na ochranu rostlin na biologickou rozmanitost a ekosystémové služby⁽⁸⁾. V této expertíze se poukazuje na to, že k úbytku biologické rozmanitosti přispívá řada různých faktorů a že je vzhledem k jejich provázanosti obtížné stanovit, v jaké míře se na tomto úbytku podílí přípravky na ochranu rostlin. Díky vědeckým poznatkům však kolektivní vědecká expertíza dokázala stanovit jasnou příčinnou souvislost mezi používáním přípravků na ochranu rostlin a úbytkem některých populací, což se týká i hmyzích opylovačů.

2.3. Evropská komise připravuje nebo již přijala řadu právních aktů na ochranu včel, na podporu udržitelného používání pesticidů a obnovy biologické rozmanitosti a na pomoc zemědělcům při agroekologické transformaci

2.3.1. Pokud jde o ochranu včel a opylovačů: EU v roce 2018 zahájila iniciativu EU zaměřenou na opylovače, jejímž cílem je bojovat proti úbytku volně žijících opylovačů v EU. Zahrnuje deset opatření v rámci tří prioritních témat:

- zlepšení znalostí o úbytku opylovačů, jeho příčinách a důsledcích,
- řešení příčin úbytku opylovačů,
- zvyšování povědomí, zapojování společnosti jako celku a podpora spolupráce.

⁽²⁾ Nieto a kol., *European Red List of Bees* (Evropský červený seznam včel), 2014.

⁽³⁾ Williams, I. H., *The dependence of crop production within the European Union on pollination by honeybees* (Závislost rostlinné výroby v Evropské unii na opylování včelami medonosnými), 1994.

⁽⁴⁾ Ollerton a kol., *How many flowering plants are pollinated by animals?* (Kolik kvetoucích rostlin je opylováváno živočichy?), 2011.

⁽⁵⁾ IPBES, *Assessment Report on Pollinators, Pollination and Food Production*, 2016.

⁽⁶⁾ ITSAP, *Ressources alimentaires pour les abeilles*, 2015.

⁽⁷⁾ IPBES, *Le rapport de l'évaluation mondiale de la biodiversité et des services écosystémiques*, 2019.

⁽⁸⁾ INRAE a IFREMER, *Impacts des produits phytopharmaceutiques sur la biodiversité et les services écosystémiques*, 2022.

Evropský účetní dvůr však ve své zvláštní zprávě č. 15/2020 o ochraně volně žijících opylovačů v EU⁽⁹⁾ konstatoval, že „tato iniciativa měla na zastavení jejich úbytku jen malý účinek a že pro naplnění svých cílů potřebuje lepší řízení“. Sama Evropská komise ostatně ve své zprávě o provádění iniciativy⁽¹⁰⁾ uznala, že ačkoli bylo dosaženo významného pokroku při provádění opatření iniciativy, je třeba vyvinout další úsilí v boji proti různým příčinám úbytku.

2.3.2. Pokud jde o snižování dopadů a rizik přípravků na ochranu rostlin: Evropská komise zahájila přezkum své směrnice o udržitelném používání pesticidů, aby vyřešila hlavní problém omezené účinnosti směrnice při snižování jejich používání a rizik pro lidské zdraví a životní prostředí, a v červnu 2022 předložila nový návrh nařízení⁽¹¹⁾. Mezi hlavní opatření patří:

- právně závazné cíle na úrovni EU snížit do roku 2030 používání a riziko chemických pesticidů a používání nejnebezpečnějších pesticidů o 50 %,
- nová opatření, která zajistí, aby zemědělci prováděli integrovanou ochranu rostlin,
- mimo stanovené výjimky zákaz všech pesticidů v citlivých oblastech.

2.3.3. Uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh v EU je přísně regulováno. Právní rámec pro uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh v EU je stanoven nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009⁽¹²⁾. V souladu s ním se před schválením účinné látky na evropské úrovni provádí posouzení rizik, aby se předešlo možným nepříznivým účinkům na zdraví nebo životní prostředí. Kromě toho právě probíhá revize pokynů pro posuzování rizik přípravků na ochranu rostlin pro včely („Bee Guidance Document“⁽¹³⁾), aby se zohlednil nejnovější vědecký vývoj v této oblasti.

2.3.4. Pokud jde o obnovu biologické rozmanitosti v zemědělských oblastech: EU se může opřít, i když se to netýká pouze zemědělských oblastí, o síť Natura 2000 a směrnice o ptácích⁽¹⁴⁾ a stanovištích⁽¹⁵⁾, které tvoří základ evropských právních předpisů v oblasti ochrany přírody. Evropská komise rovněž zavedla Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030⁽¹⁶⁾. Tato strategie zahrnuje opatření a závazky k obnově biologické rozmanitosti v zemědělských oblastech, jak je uvedeno v návrhu nařízení o obnově přírody⁽¹⁷⁾, který Evropská komise předložila dne 22. června 2022. Konkrétně článek 8 návrhu by měl zakotvit závazný cíl pro členské státy zvrátit do roku 2030 pokles populací opylovačů a článek 9 by měl zakotvit závazky k obnově zemědělských ekosystémů, například pokrýt do roku 2030 alespoň 10 % zemědělské plochy EU „krajinnými prvky s vysokou rozmanitostí“.

2.3.5. Pokud jde o pomoc zemědělcům při transformaci: nová SZP na období 2023–2027 je klíčovým nástrojem k dosažení ambiciózních cílů Zelené dohody pro Evropu a k podpoře zemědělců. Ze zvláštní zprávy Účetního dvora z roku 2020 vyplývá, že přínos současné SZP nezastavil úbytek biologické rozmanitosti v zemědělství⁽¹⁸⁾. Účetní dvůr dospěl k závěru, že „způsob, jakým Komise sleduje výdaje na biologickou rozmanitost v rozpočtu EU, není spolehlivý, dopad přímých plateb SZP je omezený nebo není znám a že Komise a členské státy upřednostňují opatření rozvoje venkova s menším dopadem“. V rámci nové SZP mají být uskutečněna nová opatření s cílem zlepšit její dopad na životní prostředí, jako je například lepší podmíněnost.

⁽⁹⁾ Evropský účetní dvůr, Zvláštní zpráva č. 15/2020.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 261 final.

⁽¹¹⁾ COM(2022) 305 final.

⁽¹²⁾ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnice Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 1).

⁽¹³⁾ Evropský úřad pro bezpečnost potravin, *Revised guidance on the risk assessment of plant protection products on bees (Apis mellifera, Bombus spp. and solitary bees)*, 2022.

⁽¹⁴⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků (Úř. věst. L 20, 26.1.2010, s. 7).

⁽¹⁵⁾ Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. L 206, 22.7.1992, s. 7).

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 380 final.

⁽¹⁷⁾ COM(2022) 304 final.

⁽¹⁸⁾ Evropský účetní dvůr, Zvláštní zpráva č. 13/2020.

2.3.6. Na opylovače mohou mít nepřímo příznivý vliv i právní předpisy a kroky EU v jiných odvětvích než v zemědělství, například legislativní balíček „Fit for 55“, co se týče cíle EU snížit do roku 2030 emise uhlíku o 55 % (protože změna klimatu má dopad i na včely), akční plán nulového znečištění, jehož cílem je odstranit znečištění ovzduší, vody a půdy, směrnice o obnovitelných zdrojích energie nebo nová Lesní strategie EU, v jejímž rámci chce Evropská komise do roku 2030 vysadit v Evropě tři miliardy stromů.

3. Obecné připomínky

3.1. EHSV zdůrazňuje význam evropských občanských iniciativ jakožto nástroje přímé účasti evropských občanů. Evropská občanská iniciativa je totiž nejsilnějším nástrojem participativní demokracie na evropské úrovni. EHSV jakožto prostředník mezi organizacemi občanské společnosti a evropskými orgány v průběhu let docílil posílení významu evropských občanských iniciativ a jejich viditelnosti v každodenní práci evropských orgánů. Těší jej, že toto stanovisko je prvním předkládaným stanoviskem ke konkrétní evropské občanské iniciativě, a to ještě před reakcí Evropské komise, a vyzývá Evropskou komisi, aby na předložené požadavky poskytla přesné odpovědi.

3.2. EHSV vyjadřuje politování nad tím, že se ve zvoleném názvu Zachraňte včely a zemědělce neodrazil hlavní cíl této evropské občanské iniciativy, tj. ukončit do roku 2035 používání syntetických pesticidů. Poukazuje na to, že Evropská komise připravuje nebo již přijala řadu právních aktů, které se snaží na tyto požadavky reagovat, ale uznává, že se v rámci těchto opatření nepodařilo plně dosáhnout zamýšlených cílů. Vyzývá proto Evropskou komisi, aby přijala další opatření ke skutečnému a rychlejšímu dosažení svých cílů. EHSV nicméně zdůrazňuje, že je třeba vzít v úvahu všechny tři pilíře udržitelnosti (environmentální, sociální a ekonomický), a to v zásadním kontextu udržitelnosti systémů a potravinové soběstačnosti, a před přijetím jakéhokoli rozhodnutí provést posouzení dopadu, zejména s cílem posoudit náklady iniciativy pro zemědělskou výrobu a hospodářství.

4. Konkrétní připomínky

4.1. Pokud jde o požadavek evropské občanské iniciativy „Omezit do roku 2030 používání syntetických pesticidů v zemědělství EU o 80 %, a to počínaje nejnebezpečnějšími látkami, abychom se do roku 2035 zbavili syntetických pesticidů zcela“:

4.1.1. EHSV varuje před stanovením idealistických nebo nedosažitelných cílů v příliš krátkém časovém horizontu. Poukazuje na to, že Evropská komise již navrhla snížit do roku 2030 používání chemických pesticidů a s nimi spojené riziko a používání nejnebezpečnějších pesticidů o 50 %. Obecněji vzato nesouhlasí s vytyčením cílů v oblasti omezení používání pesticidů, aniž by zemědělci měli k dispozici účinná a dostupná alternativní řešení.

4.1.2. EHSV upozorňuje na to, že regulační rámec pro partnerství veřejného a soukromého sektoru v Evropě patří z hlediska cílů k nejnáročnějším na světě, neboť stanoví zásadu, že nesmí docházet k nepřijatelným dopadům na životní prostředí.

4.1.3. EHSV se domnívá, že ukončení používání pesticidů by nemělo být považováno za jediný nebo hlavní nástroj na záchranu včel, neboť úbytek včel medonosných a volně žijících opylovačů má řadu různých příčin. Je nezbytné bojovat proti všem těmto příčinám. Například v případě včely medonosné spatřují profesionální včelaři hlavní problém v boji proti kleštíku včelímu a sršni asijské a doufají, že se objeví nové možnosti léčby, aby mohli lépe ochránit své včely.

4.1.4. EHSV upozorňuje na význam včel medonosných, volně žijících opylovačů a jiného hmyzu pro zemědělství (například opylování plodin, přirozená regulace škůdců atd.). Poukazuje například na oboustranně prospěšná partnerství mezi zemědělci a včelaři, jako jsou iniciativy typu „Adopte une ruche“⁽¹⁹⁾ (Adopce včelstev), které organizují zemědělci. Zemědělci, kteří adoptují včelstva, totiž věnují při provádění fytosanitárních ošetření k ochraně svých plodin zvláštní pozornost ochraně včel. Měly by být také vyvinuty systémy typu „ApiAlert“⁽²⁰⁾, které by umožnily spočítat úhyn včelstev a určit skutečné příčiny jejich úhynu.

4.2. Pokud jde o požadavek evropské občanské iniciativy „obnovit přírodní ekosystémy v zemědělských oblastech, aby se zemědělství stalo zdrojem obnovy biologické rozmanitosti“:

⁽¹⁹⁾ Le Betteravier, *Quand 14 agriculteurs de l'Aisne deviennent apiculteurs*.

⁽²⁰⁾ 20 Minutes, *Toulouse: Pour suivre la mortalité des abeilles, BeeGuard met au point un compteur vidéo sur ses ruches connectées*.

4.2.1. EHSV zdůrazňuje, že lidská činnost, například některé zemědělské postupy, je sice jednou z příčin úbytku opylovačů a biologické rozmanitosti, ale že zemědělství může představovat i řešení. Uvítal by například větší podporu projektů, jako je opětovná výsadba živých plotů nebo rozvoj medonosných zdrojů ze strany zemědělců, aby se z nich stali aktéři ochrany včel a biologické rozmanitosti. Bude také nezbytné platit zemědělcům více za ekosystémové služby, které poskytují, aby se podpořila jejich účast na tomto typu projektu.

4.2.2. EHSV bere na vědomí vysoké ambice Evropské komise, která má v úmyslu učinit ze zemědělství prostředek k obnově biologické rozmanitosti – prostřednictvím cílů a opatření strategie v oblasti biologické rozmanitosti a strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ a návrhu nařízení o obnově přírody –, a vyjadřuje obavy ohledně respektování potravinové soběstačnosti EU.

4.2.3. EHSV se domnívá, že je třeba podporovat také dobrovolné zemědělské iniciativy na podporu opylovačů nebo biologické rozmanitosti, které se šíří po celé Evropě. Například ve Francii vydala organizace FNSEA sborník zemědělských iniciativ prospěšných pro opylovače⁽²¹⁾. Tento sborník, jehož účelem je šířit osvědčené postupy „Api-Agri“, uvádí přehled dobrovolných iniciativ ve Francii ve prospěch opylovačů a shromažďuje inspirativní, pozitivní a pragmatické příklady. Na stejném principu byla v roce 2018 v Dánsku zahájena komunikační kampaň s názvem „10 bee-friendly recommendations for your farm“⁽²²⁾ (Deset doporučení pro zemědělské podniky na ochranu včel). V rámci této kampaně jsou propagovány různé dobrovolné iniciativy, které mohou zemědělci provádět na úrovni zemědělských podniků, jako je výsadba živých plotů, výsadba květinových pásů nebo omezení úletu při aplikaci přípravků na ochranu rostlin, a to postřikem za vhodných klimatických podmínek (například při slabém větru) nebo použitím systémů pro omezení úletu.

4.2.4. EHSV se domnívá, že při obnově přírodních ekosystémů v zemědělských oblastech bude muset Evropská komise využít soubor nástrojů: udržování a obnova agroekologické infrastruktury, diverzifikace plodin na podporu vytváření mozaiky plodin v krajině, rozvoj agrolesnictví, ekologického zemědělství a produktů s logotypem označení kvality a původu (SIQO), zachování trvalých travních porostů, omezení používání pesticidů a jejich dopadů atd.

4.3. Pokud jde o požadavek evropské občanské iniciativy „reformovat zemědělství upřednostňováním drobného, rozmanitého a udržitelného zemědělství, podporou rychlého rozšiřování agroekologických a ekologických postupů a umožněním nezávislého odborného vzdělávání za účasti zemědělců a výzkumu v oblasti zemědělství bez pesticidů“:

4.3.1. EHSV poukazuje na zprávu 300 odborníků z 23 členských států, kteří analyzovali možné dopady budoucí SZP na ochranu a obnovu biologické rozmanitosti⁽²³⁾. Vědci předkládají konkrétní návrhy na zlepšení dopadu SZP na biologickou rozmanitost a na pomoc zemědělcům při této transformaci. EHSV doporučuje Evropské komisi a členským státům, aby se jimi inspirovaly v souvislosti s reformou SZP, která je mocným nástrojem zemědělské reformy.

4.3.2. EHSV se nicméně domnívá, že agroekologické transformace a zlepšení biologické rozmanitosti nelze dosáhnout pouze z Bruselu prostřednictvím SZP, a zdůrazňuje rovněž význam místní úrovně. Bude totiž zapotřebí vypracovat ve spolupráci se zemědělci a vlastníky půdy také místní řešení, aby bylo možné přizpůsobit se specifickým rysům území.

4.3.3. EHSV by dále rád zdůraznil, že pokládá za nesmírně důležité hledání účinných alternativ, aby bylo nalezeno řešení pro každého zemědělce. Proto je podle něj zapotřebí podporovat ve větší míře přesné zemědělství, digitální zemědělství, biologickou ochranu, robotiku a také agroekologii, a to s významným finančním příspěvkem na rozvoj výzkumu, zavádění inovací a jejich přijetí ze strany jednotlivých odvětví a zemědělců.

4.3.4. EHSV uznává, že včelařství má jako hospodářské odvětví v mnoha členských státech velký význam a přispívá zejména k rozvoji venkova a udržení obyvatel v dané oblasti. Vzhledem k nedostatečné produkci medu v Evropě by měla být posílena podpora včelařství a využití hospodářského potenciálu medu a dalších včelích produktů (pyl, vosk, mateří kašička atd.), aby se zachovalo profesionální včelařství šetrné k životnímu prostředí, které bude schopno uspokojit poptávku po medu v Evropě. EHSV upozorňuje rovněž na to, že je důležité, aby se včelaři zapojovali do profesních sdružení, aby se mohli lépe organizovat a účinněji hájit zájmy evropského včelařství. Zejména pak žádá, aby Evropská komise využila nadcházející revizi směrnice o medu a posílila v této souvislosti označování medu a sledovatelnost jeho původu, aby tak bylo možné účinněji bojovat proti podvodům a proti dovozu medu ze třetích zemí nedodržujících naše normy, který poškozují evropskou produkci medu.

⁽²¹⁾ Evropský úřad pro bezpečnost potravin, *Recueil des initiatives agricoles favorables aux pollinisateurs*, 2022.

⁽²²⁾ Dánská rada pro zemědělství a potraviny, *10 bee-friendly recommendations for your farm*, 2018.

⁽²³⁾ Pe'er a kol., *How can the European Common Agricultural Policy help halt biodiversity loss? Recommendations by over 300 experts* (Jak může společná zemědělská politika EU pomoci zastavit úbytek biologické rozmanitosti? Doporučení vydaná více než 300 odborníky), 2022.

4.3.5. EHSV doporučuje, aby Evropská komise urychleně zavedla reciprocitu norem s cílem omezit narušování hospodářské soutěže ve vztahu k evropským zemědělcům a zajistit tak, aby akceptovali agroekologickou transformaci.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Krize cen potravin – vliv spekulací a konkrétní návrhy opatření v souvislosti s válkou na Ukrajině

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/08)

Zpravodaj: **Peter SCHMIDT**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	14. 7. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	24. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	157/7/5

1. Závěry a doporučení

EHSV:

1.1. upozorňuje na celosvětovou krizi cen potravin, kterou ještě zhoršila válka na Ukrajině, jež vyvolala narušení dodávek nepostradatelných potravin, jako jsou například pšenice a slunečnicový olej. Zdůrazňuje, že krize není způsobena pouze konfliktem, ale také strukturálními a systémovými problémy, jež způsobují hlad a ohrožují živobytí lidí na celém světě. K potravinám by se nemělo přistupovat jako k finančnímu aktivu, neboť nejde o komoditu jako v případě mnoha dalších;

1.2. uznává sice, že otázka cen potravin a spekulací je velmi složitá a že příčinné souvislosti je třeba dále zkoumat, **současná struktura komoditního trhu však nepřispívá** k „udržitelnému hospodářství v souladu s našimi potřebami“ a k cílům spojeným s udržitelným rozvojem, ambicemi v oblasti klimatu a spravedlivou transformací zakotvenými v Agendě OSN 2030 a Zelené dohodě pro Evropu, ale aktivně působí proti nim. Oslabuje úsilí o vyřešení problému hladu, o podporu spravedlivých příjmů pro zemědělce a pracovníky a spravedlivých cen pro spotřebitele, jakož i o ochranu malých a středních zpracovatelů potravin a odvětví maloobchodu před riziky rostoucí inflace. **Musí být proto změněna prostřednictvím předpisů tak, aby přispívala k blahobytu lidí a společenskému rozvoji v zájmu plnění cílů udržitelného rozvoje.** Vzhledem k tomu, že EU je již nyní nejregulovanějším trhem, je zřejmé, že má-li být tato regulace účinná, měla by být rozšířena na celosvětové úrovni;

1.3. zdůrazňuje, že je třeba řešit koncentraci v potravinových řetězcích a finanční vlastnictví; vyzdvihuje skutečnost, že **celosvětový fyzický obchod s obilovinami je vysoce koncentrovaný**. Odhaduje se, že 70–90 % světového obchodu s obilovinami kontrolují čtyři společnosti: Archer-Daniels-Midland, Bunge, Cargill a Louis Dreyfus. Tyto společnosti mají oligopolní postavení nejen ve světovém obchodu s obilovinami, ale rovněž v oblasti informací o základních zásadách trhu, a jejich financilizace je také na vysoké úrovni;

1.4. konstatuje, že fondy obchodované v obchodním systému (ETF) a indexové podílové fondy, včetně fondů konkrétně spojených s potravinami a zemědělstvím, představují nové a široce využívané možnosti finančních investic a zisku, přičemž běžní jednotlivci se do těchto investičních nástrojů stále více zapojují prostřednictvím svých penzijních fondů a individuálních účtů penzijního připojištění. **Vzestup těchto investičních fondů vázaných na akcie se snaží přetvářet zemědělsko-potravinářské systémy způsobem, který upřednostňuje potřeby akcionářů před jinými sociálními a environmentálními cíli;**

1.5. konstatuje, že **vysoké a rychle rostoucí ceny a utajování akciových podílů vytvářejí nejistotu a vyvolávají strach a paniku**. Strach a panika, zejména v dobách vysoké nejistoty, jako například po vypuknutí války na Ukrajině, vedou k neúměrně vysokým cenám a jejich nestabilitě, protože trh ovládají spekulativní obchodníci, kteří se snaží přizívit na cenovém boomu;

1.6. vyzývá členské státy a orgány EU, aby **zvýšily transparentnost trhu**, zejména prostřednictvím:

- podávání zpráv o ESG a zveřejňování nefinančních informací subjektů zapojených do spekulací. Je třeba prozkoumat úlohu ratingu ESG, pokud jde o spekulace s potravinami,
- každý subjekt na celém světě včetně zemí a soukromých subjektů by měl podávat zprávy do informačního systému pro trh se zemědělskými produkty (AMIS),
- dalšího prověřování mimoburzovních transakcí;

1.7. zdůrazňuje, že trhy s komoditními deriváty zajišťují klíčové služby pro producenty a uživatele potravinářských komodit, konkrétně řízení rizik a určování cen, a že fungování těchto trhů je spekulativní činností ohroženo. Naléhavě vyzývá členské státy a orgány EU, aby přijaly **nezbytná opatření k omezení nadměrných spekulací s komoditami**, zejména tím, že zajistí:

1.7.1. regulaci **trhu s futures**:

- znovuzavedení regulovaného trhu pro potravinové deriváty, jako tomu bylo již po několik desetiletí až do konce minulého století, což zachová funkci futures pro zajištění. Z hlediska zemědělců jsou futures důležité pro řízení rizik. Umožňují jim stanovit cenu vstupů i výstupů pro určitý čas v budoucnosti,
- zavedení přísných omezení pohybu cen a denních limitů pozic, jakmile obchodní aktivity na trzích s komoditními futures vykáží anomálie (směrnice o trzích finančních nástrojů – MiFID II). Limity pozic by měly být upraveny tak, aby odrážely skutečný zájem obchodující strany, pokud jde o potřebu zajistit expozici riziku v reálném životě,
- omezení přístupu k derivátům/zajištění na „kvalifikované a dobře informované investory a obchodníky, kteří mají skutečný zájem o podkladové zemědělské komodity“,
- zavedení krátkodobých, střednědobých/dlouhodobých smluvních závazků s cílem zvýšit stabilitu,
- motivaci bank a investičních společností k ukončení finančních spekulací s potravinovými komoditami zavedením zvýšených kapitálových požadavků s cílem snížit pákový efekt;

1.7.2. regulaci **indexů (komoditních a potravinových)**:

- regulace a zákaz fondů komoditních indexů a replikace prostřednictvím swapů a produktů obchodovaných na burze, neboť to maximalizuje propojení mezi trhy s energiemi a potravinami; limity pozic neplatí pro obchodníky s komoditním indexem/obchodníky se swapy, neboť jsou synchronizovány,
- ukončení poskytování veřejných prostředků a prostředků vzájemných fondů⁽¹⁾ subjektům zapojeným do spekulací s potravinami – a žádný veřejný subjekt by neměl obchodovat s potravinovými deriváty pro spekulativní účely, které neslouží veřejnému zájmu,
- zákaz měkkých komodit (např. fondy, ETF) alokovaných v portfoliích institucionálních subjektů (např. penzijní fondy, pojišťovny),
- vzhledem k potřebě regulace tohoto trhu je třeba v budoucích stanoviscích EHSV dále rozpracovat konkrétní doporučení;

⁽¹⁾ Subjekty kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (SKIPCP).

1.7.3. řešení financionalizace potravinářského odvětví jako masivního vydělávání peněz na úkor lidí:

- zavedení mimořádného globálního zdanění nadměrných zisků před výplatou dividend a financováním korporací a daně ze spekulací s potravinami ⁽²⁾ s cílem omezit vysokofrekvenční obchodování,
- rozbití oligopolů na všech úrovních řetězce mezinárodního obchodu s potravinami a finančních zájmů.

2. Souvislosti – krize cen potravin jako následek války na Ukrajině

2.1. Navzdory nadějším, že se svět z krize dostane rychleji a že se potravinové zabezpečení začne v roce 2021 zotavovat z pandemie, **hlad ve světě v roce 2021 dále vzrostl**. Rozdíly v dopadech pandemie a v oživení spolu s omezeným rozsahem a dobou trvání opatření sociální ochrany vedly k **prohlubování nerovností**, které v roce 2021 přispěly k dalšímu zhoršení, pokud jde o dosažení cíle „vymýcení hladu“ do roku 2030, přičemž nejvíce postiženy byly ženy a děti. Odhaduje se, že v roce 2021 čelilo hladu 702 až 828 milionů lidí na světě (což odpovídá 8,9, resp. 10,5 % světové populace), což je celkem o 150 milionů lidí více než v roce 2019, tedy v době před pandemií COVID-19 ⁽³⁾.

2.2. Probíhající **válka na Ukrajině**, do níž jsou zapojeni dva z největších světových producentů základních obilovin, olejnatých semen a hnojiv, jakož i další vnější otřesy, narušují mezinárodní dodavatelské řetězce a zvyšují ceny obilí, hnojiv a energie. Tato situace přichází v době, kdy se dodavatelské řetězce stále ještě vzpamatovávají z následků pandemie COVID-19 a jsou již nyní negativně ovlivňovány stále častějšími extrémními klimatickými jevy, zejména v zemích s nízkými příjmy, což by mohlo mít velmi závažné důsledky pro celosvětové potravinové zabezpečení a výživu. **Nejedná se o potravinovou nouzi, ale konflikt způsobil dočasný nedostatek potravin a vážné narušení potravinového řetězce a problémy s distribucí ⁽⁴⁾, včetně míst, kde se nacházejí zásoby, jakož i negativní dopad na produkci (sklizeň a výsadba/osev) na Ukrajině.**

2.3. V průběhu roku 2022 zaznamenala Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) **rekordní index cen potravin**, s cenami o 34 % vyššími než v předchozím roce. Je důležité poznamenat, že index cen potravin FAO dosáhl již v lednu letošního roku stejně vysokých hodnot, jako byla maxima zaznamenána v roce 2008. V této souvislosti bylo nevyhnutelné, že výkyvy v dodávkách, které postihly dvě z hlavních zemí vyvážejících obilí, do jisté míry destabilizují světové trhy. **Rozsah a měřítko současného kolísání cen však lze základními zásadami trhu vysvětlit pouze částečně.** Jednou ze základních chyb potravinového systému, která proměnila ukrajinskou krizi v celosvětovou krizi potravinového zabezpečení, je neprůhledná a nefunkční povaha trhů s obilovinami ⁽⁵⁾.

2.4. EHSV ve svém usnesení Ukrajina – od pomoci k obnově – návrhy evropské občanské společnosti upozorňuje na celosvětovou krizi týkající se cen potravin, kterou ještě prohloubila válka na Ukrajině, a vyzývá členské státy a orgány EU, aby podnikly nezbytná opatření s cílem omezit nadměrné spekulace s komoditami a zvýšit transparentnost trhu. Evropský parlament rovněž ve dvou nedávných usneseních vyzval k přijetí opatření, která by zabránila nadměrným spekulacím ⁽⁶⁾.

⁽²⁾ Daň z finančních transakcí výhradně na základě spekulací s potravinami – Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Rady o společném systému daně z finančních transakcí a změně směrnice 2008/7/ES COM(2011) 594 final (Úř. věst. C 181, 21.6.2012, s. 55).

⁽³⁾ FAO, IFAD, UNICEF, WFP a WHO (2022), In Brief to The State of Food Security and Nutrition in the World 2022 (Stručně ke zprávě o stavu potravinového zabezpečení a výživy ve světě za rok 2022). Nové zaměření potravinových a zemědělských politik, aby byla zdravá strava dostupnější. Řím, FAO.

⁽⁴⁾ Statistiky FAO.

⁽⁵⁾ IPES Food.

⁽⁶⁾ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 6. července 2022 o řešení problémů při zabezpečování potravin v rozvojových zemích (2021/2208(INI)) (Úř. věst. C 47, 7.2.2023, s. 149) a usnesení Evropského parlamentu ze dne 24. března 2022 o potřebě naléhavého akčního plánu EU s cílem zajistit potravinové zabezpečení v EU i mimo ni s ohledem na ruskou invazi na Ukrajinu (2022/2593(RSP)) (Úř. věst. C 361, 20.9.2022, s. 2).

2.5. **Současná struktura komoditního trhu nepřispívá k „udržitelnému hospodářství v souladu s našimi potřebami“⁽⁷⁾ a k cílům spojeným s udržitelným rozvojem, ambicemi v oblasti klimatu a spravedlivou transformací zakotvenými v Agendě OSN 2030 a Zelené dohodě pro Evropu.** Nepřispívá ani k podpoře spravedlivých příjmů pro zemědělce⁽⁸⁾ a pracovníky a spravedlivých cen pro spotřebitele, ani k ochraně zpracovatelů potravin (zejména malých a středních podniků) a odvětví maloobchodu před riziky rostoucí inflace.

3. Úloha a důsledky spekulací s komoditami: trhy a mechanismy

3.1. **Spekulace je investice v naději na budoucí zisk s rizikem ztráty.** Spekulace s komoditami může mít tři formy: i) přímý nákup nebo prodej fyzické komodity, ii) nákup nebo prodej smlouvy o budoucím nabytí nebo dodání komodity a iii) nákup nebo prodej akcií nebo dluhopisů společnosti, která produkuje komodity nebo s nimi obchoduje. Standardizované komoditní smlouvy se nazývají „futures kontrakty“ nebo „komoditní deriváty“ a obchoduje se s nimi na „tržích s komoditními deriváty“, což jsou regulované finanční trhy. **Spekulace s komoditami tedy mohou probíhat jak na fyzických, tak na finančních komoditních tržích a nepřímo i na akciových tržích a tržích s dluhopisy.**

3.2. Trhy s komoditními deriváty zaznamenaly od počátku 21. století velký příliv likvidity od „netradičních“ investorů v důsledku změn v regulačních rámcích, kterými se tyto trhy řídí. **Příchod nových obchodníků bývá označován jako „financionalizace“ komoditních trhů⁽⁹⁾.** Nárůst likvidity sice přispěl k hloubce trhů s komoditními deriváty, což ztížilo přímou manipulaci s trhem, ale zároveň vedl ke spekulativní poptávce, která nesouvisí s podmínkami na fyzickém trhu s komoditami, což oslabuje schopnost těchto trhů plnit klíčové funkce.

3.3. **Regulované trhy s komoditními deriváty plní ve své původní podobě dva hlavní účely: i) řízení rizik pro producenty a uživatele komodit a ii) určování cen.** Řízení rizik se uskutečňuje prostřednictvím zajištění, což znamená zaujímání kompenzovaných pozic na fyzickém trhu a na trhu s deriváty, a tedy stanovení ceny komodity v době umístění zajištění. Zajištění vyžaduje úzký vztah mezi trhy s komoditními futures a fyzickým trhem. K zajištění tohoto úzkého vztahu bývá fyzický obchod obvykle porovnáván s cenou derivátu. Tento postup sice zajišťuje účinnost zajištění, ale zároveň zajišťuje **přímé promítnutí spekulativních pozic na derivátových tržích do fyzického trhu.**

3.4. Futures kontrakty se obchodují s různými měsíci splatnosti. Každý futures kontrakt má dohodnutého kupujícího a prodávajícího. Nabídky kupujících a prodávajících páruje clearingové středisko burzy. Porovnaná cena se neplatí v plné výši. Místo toho oba obchodníci převedou záruční vklad na maržový účet, který je registrován u clearingového střediska. Zisky a ztráty se odečítají přímo ze záručního vkladu. **Obchodování s komoditními futures je tedy vysoce spekulativní.**

3.5. Když se futures kontrakt blíží datu splatnosti, mají obchodníci dvě možnosti: i) držet se smlouvy a požadovat dodávku (v případě prodávajícího) nebo převzetí (v případě kupujícího), nebo ii) zvolit kompenzovanou pozici a ukončit kontrakt před datem splatnosti. Velká většina všech kontraktů s komoditními futures je vypořádána kompenzovanými pozicemi. **Obchodování s komoditními futures tedy nevyžaduje, aby obchodník vlastnil fyzickou komoditu,** kterou prodává, nebo aby vlastnil skladovací kapacitu pro převzetí fyzické komodity, kterou kupuje.

⁽⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Udržitelné hospodářství v souladu s našimi potřebami (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 106, 31.3.2020, s. 1).

⁽⁸⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v potravinovém řetězci [COM(2018) 173 final] (Úř. věst. C 440, 6.12.2018, s. 165).

⁽⁹⁾ UNCTAD (2009), The Financialization of Commodity Markets, kapitola II Zprávy o obchodu a rozvoji v roce 2009. UNCTAD: Ženeva; UNCTAD (2011), Price Formation in Financialized Commodity Markets: The Role of Information.

3.6. Na registrovaných komoditních burzách mohou obchodovat pouze makléři. Makléři obchodují jménem svých klientů a pro jejich osobní zisk. **Existuje velký sekundární trh, na kterém se komoditní deriváty prodávají a přebalují mimo burzu.** S futures kontrakty se obchoduje také mimo regulované burzy – jde o tzv. mimoburzovní transakce (OTC), kdy se obchody sjednávají bez účasti clearingového střediska. **Díky tomu jsou komoditní deriváty snadno dostupné drobným investorům,** většinou ve formě fondů obchodovaných v obchodním systému (ETF) pro konkrétní komodity nebo komoditní indexy ⁽¹⁰⁾.

3.7. Vzhledem k deregulaci trhů s komoditními deriváty a snadnosti jejich obchodování jsou tyto trhy vysoce likvidní a **obchod s komoditními deriváty výrazně převyšuje obchod s fyzickými komoditami.** Klíčovým předpokladem pro určování cen je likvidita. Určování cen je schopnost trhu správně a včas odrážet informace o podmínkách fyzické poptávky a nabídky. Určování cen je zajištěno pouze tehdy, pokud všichni obchodníci přijímají pozice nezávisle a výhradně na základě svých znalostí o podmínkách fyzické poptávky a nabídky; tyto podmínky se označují jako „základní zásady trhu“. **Určování cen oslabují obchodníci, kteří přijímají pozice, jež nesouvisejí se základními zásadami trhu.**

3.8. **Ne všichni obchodníci přijímají pozice na základě hlavních zásad trhu** ⁽¹¹⁾. V odborné literatuře se rozlišuje mezi aktivními a pasivními obchodníky. Aktivní obchodníci se dále dělí na informované a neinformované obchodníky. **Aktivní a informovaní obchodníci** jsou společnosti obchodující s komoditami, které v rámci své hlavní obchodní činnosti obchodují s komoditními futures pro zajištění před ztrátou a pro spekulativní účely, a specializovaní správci peněžních prostředků (např. hedgeové fondy), kteří realizují obchodní strategie založené na informacích o trhu.

3.9. **Aktivní a neinformovaní obchodníci (obchodníci s pozitivní zpětnou vazbou)** jsou správci peněžních prostředků, kteří uplatňují obchodní strategie založené na statistické analýze vzorců a jen minimálně nebo vůbec na informacích o trhu. **Pasivní a neinformovaní obchodníci (indexoví obchodníci)** jsou institucionální investoři, jako jsou penzijní fondy, a také drobní investoři investující do ETF, kteří za účelem diverzifikace portfolia usilují o expozici širokému souboru komoditních cen, včetně zemědělských komodit, a také cen energií a minerálů a kovů. Expozice se dosahuje prostřednictvím replikace komoditních indexů, podobně jako je tomu u akciových indexů.

3.10. Replikace indexu zahrnuje přijetí pouze nákupních pozic, které se převádějí na konci data splatnosti futures kontraktů. **Indexoví obchodníci jsou proto ve svém přijímání pozic jednostranní. Synchronizují se rovněž napříč komoditními skupinami,** což předznamenává silnou poptávku napříč širokým spektrem komodit a vede ke společnému pohybu cen různých komoditních skupin, který nesouvisí se základními zásadami trhu ⁽¹²⁾.

3.11. Tyto spekulativní cenové signály mohou zhoršit obchodníci s pozitivní zpětnou vazbou, kteří posuzují tržní podporu pro cenové směřování. **Tím, že obchodníci s pozitivní zpětnou vazbou sázejí na určitý cenový směr, mu sami poskytují další podporu, což vede ke vzniku spekulativních bublin a vysokému kolísání cen.** Spekulativní bubliny mohou přetrvávat, zejména pokud jsou informace o základních zásadách trhu omezené, tedy v době vysoké nejistoty, a pokud na trhu převažují neinformovaní a pasivní obchodníci.

3.12. Shromažďování informací o trhu je nákladné a relativně nákladnější než statistická analýza nebo zběžné sledování stručných přehledů, zejména pokud obchodníci investují na více trzích současně. **Informovaných obchodníků je proto relativně málo a jedná se zpravidla o velké obchodní společnosti, které shromažďují informace o trhu v rámci svých obchodů s fyzickými komoditami.** To způsobuje, že komoditní derivátové trhy jsou náchylné k přetrvávajícím spekulativním bublinám, zejména v dobách nejistoty a paniky na trhu.

⁽¹⁰⁾ Heidorn, van Huellen, Loayza-Desfontaines, Riedler, Schmaltz a Schröder (2014), Flankierende Ansätze zur Verbesserung der Markttransparenz und Bekämpfung von Marktmissbrauch im Rohstoffterminhandel, Bundesministerium der Finanzen (BMF), Berlín, Mannheim.

⁽¹¹⁾ Van Huellen (2020), Approaches to Price Formation in Financialized Commodity Markets, *Journal of Economic Surveys*, 34(1): 219–237. DOI: 10.1111/joes.12342.

⁽¹²⁾ Van Huellen (2018), How financial investment distorts food prices: evidence from U.S. grain markets, *Agricultural Economics*, 49(2): 171–181. DOI: 10.1111/agec.12406.

3.13. **Globální fyzický obchod s obilovinami je vysoce koncentrovaný.** Odhaduje se, že 70–90 % světového obchodu s obilovinami kontrolují čtyři společnosti, jež dosahují nadměrných zisků: Archer-Daniels-Midland, Bunge, Cargill a Louis Dreyfus, známé pod společným označením ABCD ⁽¹³⁾ (společnost Archer-Daniels-Midland zaznamenala nejvyšší zisky ve své téměř 120leté historii a meziroční nárůst provozních zisků o 38 % ⁽¹⁴⁾). Tyto společnosti mají oligopolní postavení nejen ve světovém obchodu s obilovinami, ale rovněž v oblasti informací o základních zásadách trhu, včetně skladování. **Skladové pozice jsou drženy pro transakční, preventivní nebo spekulativní účely.** Informace o stavech zásob jsou pečlivě střeženy před konkurencí. Jako obchodníci se dívají dopředu a snaží se nakupovat levně a prodávat draze.

3.14. **Společnosti ABCD jsou také vysoce financionalizované.** Archer-Daniels-Midland a Bunge jsou společnosti kótované na burze podléhající tlakům akcionářů, kteří upřednostňují krátkodobé zisky před dlouhodobými investicemi. Mezi akcionáře patří zajištěné fondy (např. Black Rock), investiční banky a ve velké míře také institucionální investoři, jako jsou penzijní fondy. Cargill a Louis Dreyfus jsou soukromě vlastněné společnosti, které vedle obchodu s obilovinami počítají mezi své dceřiné společnosti také zajišťovací fondy, banky, společnosti zaměřené na nákladní dopravu, expedici, skladování, nemovitosti a infrastrukturu.

3.15. **Velcí obchodníci s fyzickými komoditami** obchodují jak na derivátových, tak na fyzických trzích a využívají vlastní makléřské služby pro přímý přístup na trhy s komoditními deriváty. Mají také **značnou moc nad svými dodavateli a zákazníky.** Díky tomu mohou odkládat platby za účelem zvýšení hotovostních rezerv nebo zpožďovat dodávky komodit, pokud očekávají změnu cen ve svůj prospěch. **Na rozdíl od výrobců a spotřebitelů se fyzickým obchodníkům daří při volatilitě trhu,** protože velké a rychlé změny cen vytvářejí příležitosti k prodeji skladových a finančních pozic s vysokými zisky v krátkém časovém rozmezí.

3.16. **Vysoké a rostoucí ceny a utajování akciových podílů vyvolávají strach a paniku. Strach a panika, zejména v dobách vysoké nejistoty, jako například po vypuknutí války na Ukrajině, vedou k neúměrně vysokým cenám a jejich nestabilitě, protože trh ovládají spekulativní obchodníci, kteří se snaží přizívit na cenovém boomu ⁽¹⁵⁾.** Fyzičtí obchodníci nemají v krátkodobém a střednědobém horizontu velký zájem intervenovat, protože vysoké ceny zvyšují hodnotu jejich spekulativních i transakčních skladových pozic, které prodávají s obrovským ziskem. **Všichni obchodníci ABCD zaznamenali v roce 2021 rekordně vysoké nebo téměř rekordně vysoké zisky.**

3.17. **Mimořádně vysoké ceny vyvolávají obavy z nedostatku a nedostupnosti zásob a zvyšují poptávku po preventivním skladování.** Hromadění potravinářských komodit, ať už formou vytváření zásob z dovozu nebo zavedením zákazu vývozu, vytváří umělý nedostatek na fyzickém trhu, což dále podporuje růst cen. Spekulativní nárůst cen je tak sebenaplňujícím způsobem ex post potvrzen základními zásadami trhu. Během potravinové krize v roce 2008 reagovala Indie na vysoké ceny obilovin zavedením zákazu vývozu rýže, což vedlo k prudkému zvýšení jejich cen. Čína v současné době vytváří velké zásoby kukuřice, rýže a pšenice kvůli obavám z jejich nedostatku ⁽¹⁶⁾. Vlády, které se zapojují do hromadění potravinářských komodit, sice jednají spekulativně, ale jejich hromadění je vedeno spíše strachem a snahou naplnit právo na potraviny pro své občany než ziskuchtivostí. Tím se tyto aktivity jasně odlišují od spekulací finančních a fyzických obchodníků. **Hromadění zásob ze strany vlád a spotřebitelů je reakcí na vysoké ceny potravin, nikoli jejich příčinou, a nepřispívá k potravinovému zabezpečení a strategické autonomii ani v EU, ani v rozvojových zemích.**

4. Úloha ratingových agentur v environmentální, sociální a správní oblasti (ESG) a obchodních společností

4.1. Vnitrostátní **ekoznačky**, jako je rakouská ekoznačka UZ49 nebo německá ekoznačka FNG, v současné době ve svém procesu hodnocení výslovně nezohledňují spekulace s potravinami. Deriváty, nepoužité výhradně pro účely zajištění, jsou obecně zakázány. Ekoznačky považují dodavatelské řetězce v potravinářském průmyslu za příliš složité na to, aby

⁽¹³⁾ Murphy, Burch a Clapp (2012), Cereal Secrets: The World's Largest Gain Traders and Global Agriculture, Oxfam Research Report.

⁽¹⁴⁾ Z výroční zprávy za rozpočtový rok prosinec 2020 až prosinec 2021.

⁽¹⁵⁾ IFPRI.

⁽¹⁶⁾ Článek společnosti Bloomberg.

mohly poskytnout snadno použitelný soubor pravidel. Příkladem může být používání hnojiv, která mohou být hodnocena různě na základě uhlíkové stopy, chybějící údaje pro identifikaci problémů se zábory půdy, nedostatečná transparentnost ohledně spekulativních obchodních aktivit ve výročních zprávách atd. Složitost dodavatelských řetězců nevede k pevně zakódovaným kritériím pro vyloučení, ale k méně důležitým „kontroverzním kritériím“, u nichž je vyšší pravděpodobnost, že je budou ratingové agentury interpretovat výrazně odlišně. **Vnitrostátní ekoznačky nezahrnují do svého hodnotícího procesu explicitně zavedená kritéria spojená s měkkými komoditami. Kontroverzní kritéria zaměřená na správu a řízení hrají v celkovém ratingovém procesu menší roli vzhledem k možnosti různých výkladů. Tato kontroverzní kritéria se týkají především etiky podnikání, kdy do hry vstupuje spekulativní obchodování, nedostatečná transparentnost, zabírání půdy atd. Jedna ekoznačka například zkoumá „ESG kvalitu“ fondu při použití komoditních derivátů, proces a jeho možné výsledky však zůstávají nejasné a nejsou veřejně zdokumentovány.**

4.2. Klíčovou součástí ratingu ESG je hodnocení správy a řízení podniků (vlastnictví, kontrola, správní rada, účetnictví atd.) a chování podniků (etika podnikání a daňová transparentnost) v potravinářském průmyslu. **Chybí však ukazatele, jako je procentní podíl spekulativního obchodování s měkkými komoditami, které provádí finanční orgány, nebo transparentní informace o úrovni skladování ve skladovacích zařízeních, a jen zřídka se na ně vztahují kritéria správy a řízení.**

4.3. **Ratingové agentury hodnotí trh s potravinami jako zranitelnější než jiná odvětví.** Odvětví potravinářských výrobců vykazuje ve srovnání s ostatními odvětvími ESG nadprůměrně vysoké klimatické riziko, neboť zemědělsko-potravinářské odvětví nejen přispívá k problémům souvisejícím s klimatem (jako je zvýšení teploty, sucha, povodně atd.), ale je na ně rovněž citlivé. Průměrný ESG rating společností v potravinářském průmyslu sice za posledních pět let vzrostl, ale **ve skupině srovnatelných společností v potravinářském průmyslu převažuje vysoký podíl společností s majoritním akcionářem, s velkou převahou rodinného vlastnictví.** Tato korporátní struktura nese rizika týkající se správy a řízení společnosti spojená se složitou vlastnickou strukturou s rozdílnými hlasovacími právy: smlouvy o správě/transakce mezi společnostmi a ovládajícím vlastníkem nebo subjekty vlastněnými stejnou ovládající osobou. Upřednostňování osobního obohacení dominantního vlastníka před zajištěním udržitelných zisků může způsobit, že menšinoví investoři budou vystaveni rizikům rozhodnutí, která výrazně zvýhodňují rodinné skupiny. **V potravinářském průmyslu převládá kontrolované vlastnictví: 58,4 % společností, které tvoří index MSCI ACWI, má akcionáře nebo skupinu akcionářů, kteří ovládají 30 % nebo více hlasovacích práv.**

4.4. Většina společností v potravinářském průmyslu (60 %) je uvedena na seznamu s vyšším ratingem investičního stupně ESG (BBB). Téměř pětina má vysoký nebo velmi vysoký rating ESG. Tento vývoj vede k velkému přílivu správců aktiv do akcií potravinářského průmyslu. Ceny potravin jsou na nejvyšší úrovni za posledních deset let a růst by mohl přetrvávat. Investoři se však stále více straní odvětví, která porušují zásady ESG, jako je například odvětví palmového oleje. **Poroste poptávka po budování portfolia založeného na komoditách v souladu s ESG.** Od září 2008 do září 2011 vzrostl index FAO o 12 %, což je více než inflace. Dopad nárůstu cen potravin na zásoby se vyznačoval těmito rysy: za prvé, jeho dopad byl široký. Růst cen potravin měl pozitivní dopad na výrobce potravin, zpracovatele potravin a společnosti vyrábějící rychloobrátkové spotřební zboží. Tentokrát bude ESG klíčovým určujícím faktorem při rozhodování o alokaci aktiv. Příkladem dopadu tohoto nového způsobu uvažování na ceny akcií je slabší výkonnost akcií palmového oleje v době růstu cen palmového oleje v roce 2021. **Jak je však uvedeno v bodech 4.1–4.4, tyto ratingy ESG se nevztahují na problematiku spekulací s potravinami. Pokud například v rámci etiky podnikání a řízení společnosti posuzujeme vysoce spekulativní obchodování nebo nadměrné hromadění fyzických zásob komodit, které nutí zvýšit úroveň cen, je třeba odpovídajícím způsobem upravit celkový rating ESG. V této souvislosti může být průměrný rating ESG u potravinářského průmyslu i investičních společností příliš vysoký.** To je třeba podrobněji prozkoumat.

4.5. Vysoká a rychle rostoucí míra koncentrace v zemědělsko-potravinářském odvětví posiluje průmyslový model potravinářství a zemědělství, zhoršuje jeho sociální a environmentální dopady a prohlubuje stávající nerovnováhu sil⁽¹⁷⁾. **Giganti v oblasti správy aktiv, jmenovitě BlackRock, Vanguard, State Street, Fidelity a Capital Group, vlastní dohromady významný podíl firem, které dominují na různých místech zemědělsko-potravinářských dodavatelských řetězců.** Pokud je posuzujeme společně, vlastní těchto pět společností spravujících aktiva přibližně 10–30 %

(17) Zpráva IPES Food.

akcií nejvýznamnějších firem v zemědělsko-potravinářském odvětví. Firmy s nejvyšším podílem vlastnictví ze strany velkých společností spravujících aktiva jsou ty, které dominují ve vysoce koncentrovaných tržních segmentech, včetně zemědělských vstupů, obchodování s komoditami a zpracovaných a balených potravin⁽¹⁸⁾. Tyto podnikové strategie mohou společně vést k širším dopadům, jako je větší nerovnost v potravinovém systému, oslabení inovací v tomto odvětví a posílení tržní a politické moci předních firem v odvětví. **K vybudování pevného základu, na němž bude možné formulovat další politické směry pro další postup v případě investic do vlastního kapitálu v potravinářském a zemědělském odvětví, je zapotřebí dalšího výzkumu.**

4.6. V případě investic do vlastního kapitálu v zemědělsko-potravinářském odvětví vystupuje do popředí řada aspektů financionalizace. Fondy obchodované v obchodním systému (ETF) a indexové podílové fondy, včetně fondů konkrétně spojených s potravinami a zemědělstvím, představují nové možnosti finančních investic a zisku, přičemž běžní jednotlivci se do těchto investičních nástrojů stále více zapojují prostřednictvím svých penzijních fondů a individuálních účtů penzijního připojištění⁽¹⁹⁾. **Vzestup těchto investičních fondů vázaných na akcie se snaží přetvářet zemědělsko-potravinářské systémy způsobem, který upřednostňuje potřeby akcionářů před jinými sociálními a environmentálními cíli.** Například Van Eck Vectors Agribusiness ETF je největším zemědělským indexovým fondem. Za posledních 10 let dosáhl průměrného ročního výnosu 8,32 %. Jeho čistá hodnota aktiv mezitím mezi lety 2020 a 2021 vzrostla na 32 %.

5. Stávající regulační rámec: výzvy a překážky

5.1. Směrnice MiFID II (2014/65/EU) zavedla komplexní požadavky na informování a oznamování s cílem omezit nadměrné spekulativní obchodování a podpořit transparentnost. Navrhla limity pozic pro jednotlivé obchodní systémy nejen pro obchodování s cennými papíry, ale rozšířila je i na rovnocenné mimoburzovní transakce. Podniky jsou rovněž povinny poskytovat denní zprávy o pozicích obchodním systémům a regulačním orgánům.

5.2. **Tato opatření, zejména redukce pozic, jsou sice užitečná, jejich účinnost při omezování nadměrných spekulací na finančních trzích je však nedostatečná.** Jsou úzce spojena s otázkou úlohy těchto spekulací při tvorbě cen. Kritika limitů pozic ze strany občanské společnosti a vědecké obce se netýká výhradně (možných) slabin v provádění limitů pozic, ale také regulačních otázek, jako je i) četnost přezkumu, ii) zohlednění indexových fondů při určování limitů pozic a iii) pravidla regulačních orgánů pro výjimky. Regulační orgány musí čelit otázkám, kdy začnou platit limity pozic a proč silný příliv kapitálu do zemědělských komodit v posledních dvou letech nevyvolal poplach. Zásadní význam má rovněž větší transparentnost regulačních orgánů.

5.3. **Všechny transakce by měly být oznámeny vnitrostátním orgánům, jakmile k nim dojde:** u všech komoditních derivátů, včetně OTC smluv, na všech hlavních burzách by mělo být zavedeno hlášení obchodů v reálném čase (nebo co nejbližší reálnému času). Co nejvíce obchodů by se mělo uskutečňovat na transparentních platformách a **všechny OTC smlouvy by měly být registrovány.** Na různé druhy smluvních stran by se měly vztahovat příslušné požadavky na zveřejňování: účastníci trhu a pozice by měli být kategorizováni podle typu subjektu (např. banka nebo fyzický obchodník) a činnosti (např. spekulativní nebo zajišťovací) a podle toho by měli podléhat příslušným požadavkům na zveřejňování a regulačním omezením.

5.4. **CFTC například zveřejňuje pouze týdenní údaje o obchodních pozicích, ačkoli existují i denní údaje.**

5.5. Měly by být zavedeny limity, pokud jde o to, o kolik se ceny mohou během jednoho dne zvýšit nebo snížit, a burza by měla mít právo trh v případě překročení těchto limitů uzavřít. Měly by být zavedeny časově vázané vnitrodenní cenové limity stanovené zpočátku na opatrných, ale přiměřených úrovních, které by mohly být po zjištění případných nepříznivých důsledků, jako je nedostatečná likvidita, postupně zpřísňovány.

⁽¹⁸⁾ Clapp, J. (2019), The rise of financial investment and common ownership in global agrifood firms, *Review of International Political Economy*.

⁽¹⁹⁾ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09692290.2019.1597755>.

5.6. Limity pozic by kromě toho měly být upraveny tak, aby se snížil vliv jediného subjektu na ceny. Limity pozic *ex ante* by měly být agregovány napříč finančními trhy. Měla by být zavedena omezení počtu změn smluv během jednoho dne.

5.7. Mimoburzovní obchody by měly být regulovány a transakce by měly být registrovány u clearingového střediska, které by nad nimi vykonávalo dohled. Registrované burzy by také měly mít právo ukončit obchodování, pokud nelze zajistit pořádek na trhu. Žádný obchodník by neměl mít možnost činit burzu odpovědnou za případné ztráty vzniklé v důsledku zastavení obchodování, které spadá do regulačních pravomocí burz.

5.8. Měly by být zavedeny limity agregovaných pozic pro všechny typy derivátových smluv a měly by se vztahovat na všechny smluvní strany: **veškeré výjimky z limitů pozic by měly být omezeny na podniky, které obchodují přímo s fyzickými komoditami a využívají komoditní trhy k zajištění rizik, jež jsou pro jejich obchodní činnost klíčová.**

5.9. Měl by být zaveden daňový režim, který by omezil využívání pasivních spekulací, fondů obchodovaných na burze a vysokofrekvenčního obchodování na trzích se zemědělskými deriváty. Daň z finančních transakcí by rovněž mohla pomoci omezit nadměrné spekulace a zároveň získat finanční prostředky na financování rozvoje a změny klimatu. Zdanit transakce, které se objevují v řádu milisekund, však může být příliš obtížné. Díky automatizovanému obchodování trvá jeden obchod v průměru osm sekund. Bylo by vhodnější zdanit burzu jako celek na základě definovaných kritérií, než se zaměřovat na každý vstup na trh a na výstup z něj.

5.10. V důsledku ukrajinské krize se ceny pšenice na některých místních trzích rozcházejí, přičemž rozdíl mezi cenami v hotovosti a referenčními futures na chicagské burze prudce klesl, protože kupující pšenice odmítají ceny, jež jsou nejvyšší zaznamenané od roku 2008. To může být na úkor zemědělců, kteří se již nyní potýkají s nejhorsí inflací zemědělských nákladů za poslední roky. Tento scénář na hotovostním trhu, který pozorujeme v důsledku války, poškozují současnou schopnost zemědělců prodávat svou starou, a dokonce i novou úrodu pšenice. Někteří pěstitelé tvrdí, že obilná síla odmítla jejich nabídky. Pšeničné futures jsou v naprosto absurdním režimu. Futures a hotovost se prudce rozcházejí.

5.11. Aby bylo možné uvést diskusi o další regulaci do souvislostí, je třeba poznamenat, že EU již má nejregulovanější finanční trhy. Je zřejmé, že má-li být tato regulace účinná, měla by být rozšířena na celosvětové úrovni.

5.12. **Závěrem lze říci, že spekulace na finančních trzích nejsou jediným faktorem, který se podílí na dynamice cen na trzích s komoditními futures, a tím i na růstu cen potravin,** ale je to faktor významný. Je třeba provést hlubší analýzu regulačních nástrojů, jejich fungování a možného přizpůsobení v době krize.

6. Další kroky: návrhy občanské společnosti na opatření

6.1. EHSV vyzývá členské státy a orgány EU, aby **zvýšily transparentnost trhu**, zejména prostřednictvím podávání zpráv o ESG a zveřejňování nefinančních informací subjektů zapojených do spekulací. Je třeba prozkoumat úlohu ratingu ESG z hlediska spekulací s potravinami. Zejména je třeba přezkoumat metodiky ratingových agentur, pokud jde o způsob jejich hodnocení potravinářského průmyslu a účastníků potravinářského odvětví obecně. V současné době se ratingy ESG shodují z méně než 50 %. To vede k chybným hodnocením, která mají významný dopad na příliv agrofondů.

6.2. Každý subjekt na celém světě, včetně zemí a soukromých subjektů, by měl podávat zprávy do informačního systému pro trh se zemědělskými produkty (AMIS), případně prostřednictvím FAO. Čím více je známo o zásobách potravin, tím lépe. Informace o skladování/tocích rezerv v celosvětovém měřítku mají zásadní význam. Měly by se také dále kontrolovat mimoburzovní transakce. Všechny OTC produkty musí být zúčtovány a registrovány prostřednictvím clearingového střediska. Údaje o pozicích rozčleněných podle klientů by měly být k dispozici regulačním orgánům.

6.3. EHSV zdůrazňuje, že trhy s komoditními deriváty plní klíčové služby pro producenty a uživatele potravinářských komodit, konkrétně řízení rizik a určování cen, a že fungování těchto trhů je spekulativní činností ohroženo. EHSV proto naléhavě vyzývá členské státy a orgány EU, aby přijaly **nezbytná opatření k omezení nadměrných spekulací s komoditami**, zejména tím, že zajistí:

6.3.1. regulaci **trhu s futures** pro potravinové deriváty, jako tomu bylo již po několik desetiletí až do konce minulého století, což zachová funkci futures pro zajištění. Další doporučená opatření zahrnují:

- zavedení přísných omezení pohybu cen a denních limitů pozic, jakmile obchodní aktivity na trzích s komoditními futures vykáží anomálie (MiFID II). Limity pozic by měly být upraveny tak, aby odrážely skutečný zájem obchodující strany, pokud jde o potřebu zajistit expozici riziku v reálném životě. Pomohla by větší transparentnost a účinné uplatňování limitů pozic,
- omezení přístupu k derivátům/zajištění na „kvalifikované a dobře informované investory a obchodníky, kteří mají skutečný zájem o podkladové zemědělské komodity“,
- zavedení krátkodobých, střednědobých/dlouhodobých smluvních závazků s cílem zvýšit stabilitu,
- motivace bank a investičních společností k ukončení finančních spekulací s potravinovými komoditami zavedením zvýšených kapitálových požadavků s cílem snížit pákový efekt. Příklady velkých finančních institucí (např. Deutsche Bank, ERSTE Bank, Raiffeisen Austria atd.), které zakázaly spekulativní obchodování s potravinami prostřednictvím derivátů, ukazují, že je možné, aby tyto subjekty odpovídajícím způsobem přizpůsobily své řízení,
- přísnější regulaci v případě anomálií. Burzy by měly zavést pravidla, která omezí destabilizující vliv vysokofrekvenčního obchodování ⁽²⁰⁾,
- posílení a zvýšení pružnosti mechanismů monitorování a ukládání sankcí za zneužívání postavení na trhu v zájmu zajištění včasné reakce;

6.3.2. regulaci **indexů (komoditních a potravinových)**, zejména regulaci a zákaz fondů komoditních indexů a replikaci prostřednictvím swapů a produktů obchodovaných na burze, neboť to maximalizuje propojení mezi trhy s energiemi a potravinami. Limity pozic neplatí pro obchodníky s komoditním indexem/obchodníky se swapy, neboť ti se synchronizují. Mělo by být rovněž zastaveno poskytování veřejných prostředků subjektům zapojeným do spekulací s potravinami – a žádný veřejný subjekt by neměl obchodovat s potravinovými deriváty pro spekulativní účely, které neslouží veřejnému zájmu. Měl by být také zaveden zákaz měkkých komodit (např. fondy, ETF) alokovaných v portfoliích institucionálních subjektů (např. penzijní fondy, pojišťovny). Vzhledem k potřebě regulace tohoto trhu je třeba v budoucích stanoviscích EHSV dále rozpracovat konkrétní doporučení;

6.3.3. **řešení financionalizace potravinářského odvětví** jako masivního vydělávání peněz na úkor lidí, např. zavedením mimořádného zdanění nadměrných zisků před výplatou dividend korporací a daně ze spekulací s potravinami ⁽²¹⁾ s cílem omezit vysokofrekvenční obchodování, jakož i rozbitím oligopolů na všech úrovních řetězce a finančních zájmů.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽²⁰⁾ <https://www.welthungerhilfe.de/welternaehrung/rubriken/wirtschaft-menschenrechte/befeuert-finanzspekulation-die-globale-ernaehrungskrise>.

⁽²¹⁾ Daň z finančních transakcí výhradně na základě spekulací s potravinami – stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Rady o společném systému daně z finančních transakcí a změně směrnice 2008/7/ES COM(2011) 594 final (Úř. věst. C 181, 21.6.2012, s. 55).

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Socioekonomická situace v Latinské Americe po krizi COVID-19: úloha občanské společnosti v procesu oživení

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/09)

Zpravodaj: **Jose PUXEU ROCAMORA**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	16. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	159/2/0

1. Závěry a doporučení

1.1. Soustředit úsilí na zlepšení dialogu a posílení spolupráce mezi oběma regiony pomocí horizontálního přístupu a víceúrovňového dialogu.

1.2. Vzájemné vztahy mezi dvěma regiony se upevňují na základě sdílených hodnot a cílů. Je však zapotřebí, aby byly atraktivní také z hlediska zdrojů, přenosu technologií a výsledků a z hlediska svého sociálního rozměru.

1.3. V rámci geopolitického soupeření mezi EU a Latinskou Amerikou umožní vytvoření strategické autonomie posílit spolupráci obou regionů, podpořit rozhodnutí přijmout multilateralismus a posílit přítomnost obou regionů na mezinárodní scéně a jejich mezinárodní úlohu, pokud jde o strategické otázky.

1.4. Jedním z nejdůležitějších znaků spjatých se zranitelností v Latinské Americe je nízká kvalita pracovních míst. Oživení by se mělo zaměřit na podporu vytváření formálnějších a důstojnějších pracovních míst, zlepšení odborné přípravy a odvětvových politik a podporu minimální mzdy a kolektivního vyjednávání, a to v rámci sociálního dialogu.

1.5. Evropa a Latinská Amerika prosazují demokracii a právní stát a rovněž environmentální udržitelnost, což znamená, že je třeba občanské společnosti zajistit ochranu a záruky, aby se tak mohla stát hlavním aktérem rozvoje a zásadním způsobem se angažovat v rámci překonávání krizí a aby bylo možné podpořit potřebný sociální dialog, a to v zájmu dosažení nové společenské smlouvy.

1.6. Je nezbytné dodržovat zásadu „nikoho neopomíjet“ a přehodnotit pojetí zranitelnosti tak, aby zahrnovalo nejen otázku příjmů, ale také hledisko dopadu na různé skupiny obyvatelstva, mj. ženy, osoby se zdravotním postižením, starší osoby a děti. Svobodně a demokraticky organizované občanské společnosti jsou tím nejlepším nástrojem umožňujícím přetavit toto tvrzení v realitu.

1.7. Ze sociálního napětí v Latinské Americe a ohrožení, jemuž čelí demokracie po celém světě, je patrné, že je třeba přehodnotit způsob, jakým se přistupuje k rozvoji, připravit větší počet politik, které budou také kvalitnější, zajistit větší začlenění a pluralismus a porozumět hluboce zakořeněným důvodům nespokojenosti, aby bylo možné je přetransformovat směrem ke společenskému blahobytu. Evropa a Latinská Amerika mohou být partnery v rámci aliance pro demokracii, udržitelnost, sociální spravedlnost a multilateralismus⁽¹⁾.

1.8. Evropa a Latinská Amerika by měly být partnery v rámci aliance pro obranu demokracie a pro spravedlivější a rovnostářštější ekonomiky a společnosti, jež by posílila multilateralismus a jež by v plné míře přijala závazek ochrany životního prostředí. V rámci této aliance by musely být v plné míře uznány a zapojeny organizované občanské společnosti, organizace na ochranu lidských práv, odborové a podnikatelské organizace, sdružení na ochranu životního prostředí a další subjekty.

2. Obecné připomínky

2.1. Po skončení expanzivního cyklu dochází v Latinské Americe v oblasti surovin k postupnému hospodářskému zpomalování. Před koronavirovou krizí dosahoval průměrný růst pouhých 0,3 %. Období let 2014–2020 bylo obdobím nejnižšího hospodářského růstu za posledních sedm desetiletí, přičemž veřejný dluh dosáhl rekordních výšin.

2.2. Zdravotní krize způsobená koronavirem měla v tomto regionu závažné následky, byl zde překonán celosvětový průměr počtu případů a úmrtí. To znamenalo velkou zátěž pro systémy zdravotní péče, které měly již tak potíže léčit endemická onemocnění a dokonce poskytovat primární zdravotní péči⁽²⁾. Krize COVID-19 pouze umocnila negativní důsledky politik prováděných v průběhu několika desetiletí (škrtý v rozpočtech v oblasti zdravotnictví, snižování počtu zaměstnanců, snížení investic do infrastruktury atd.), které se při řešení problému způsobeného virem ukázaly jako neúčinné.

2.3. Pokud jde o krizi způsobenou pandemií, většina zemí se jí snažila předejít tím, že zaváděly omezení pohybu a připravovaly podpory a transfery pro ohrožená odvětví. Kromě toho byly provedeny nebývalé proticyklické fiskální a měnové politiky⁽³⁾. Navzdory tomu došlo kvůli již existujícím strukturálním nedostatkům a fiskálním omezením, pokud jde o opatření přijímaná v reakci na krizi, k vysokým lidským a ekonomickým ztrátám a zhoršení situace v oblasti sociálního začlenění.

2.4. Průměrná inflace v tomto regionu roste, přičemž v roce 2021 dosáhla 9,8 % a pro rok 2022 se očekává, že v důsledku války vystoupá na 11,2 %⁽⁴⁾. Následkem toho se prohlubují rozdíly, které brání rozvoji.

2.5. Latinská Amerika čelí tzv. rozvojovým pastem⁽⁵⁾

2.5.1. Past produktivity znamená, že je nutné diverzifikovat hospodářské struktury a poskytovat sofistikovanější produkty a služby. Opětovné přeorientování ekonomiky na primární sektor nezaručí patřičné začlenění do globálních hodnotových řetězců a dostatečně nemotivuje k investování. Navíc pandemie zasáhla zejména mikropodniky a malé a střední podniky, pro něž je obtížnější zavádět nové technologie, zatímco válka oslabuje odvětví zemědělství.

2.5.2. Aby bylo možné překonat past sociální zranitelnosti, je nezbytné zlepšit fungování institucí, v jejichž působnosti jsou otázky práce a sociální ochrany, a to tam, kde je třeba vytvořit více formálních pracovních míst inkluzivního charakteru a více kvalitních pracovních míst, a rozbít tak začarovaný kruh zranitelnosti, nestálých příjmů a nedostatečné sociální ochrany.

(1) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Udržitelné dodavatelské řetězce a důstojná práce v mezinárodním obchodě“ (průzkumné stanovisko) (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 197); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k novému rámci pro dohody o volném obchodu, dohody o hospodářském partnerství a o investicích, který zaručí skutečné zapojení organizací občanské společnosti a sociálních partnerů a zajistí informovanost veřejnosti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 290, 29.07.2022, s. 11).

(2) UNESCO (2021), *COVID-19 y vacunación en América Latina y el Caribe: desafíos, necesidades y oportunidades* (COVID-19 a očkování v Latinské Americe a Karibiku: výzvy, potřeby a příležitosti).

(3) OECD (2021), *Perspectivas económicas de América Latina 2020* (Hospodářské výhledy Latinské Ameriky 2020).

(4) Údaje MMF.

(5) OECD (2022), *Perspectivas económicas de América Latina 2021* (Hospodářské výhledy Latinské Ameriky 2021).

2.5.3. Aby se vyřešila institucionální past, jsou zapotřebí lepší instituce a politiky v oblasti začleňování, které by umožnily obnovit důvěru, zlepšit kvalitu veřejných služeb, naplnit očekávání široké střední třídy a zaručit dostatečnou odolnost vůči populistickým a autoritářským nutkáním.

2.5.4. Past environmentální zranitelnosti je dána tendencí ke koncentraci výroby v odvětvích, v nichž jsou intenzivně využívány přírodní zdroje, a pro její překonání je třeba vynaložit vysoké náklady na pozměnění modelu, pro který jsou typické vysoké emise uhlíku a využívání neobnovitelných zdrojů.

2.6. Strukturální problémy a rozvojové pasti⁽⁶⁾ mají dopad na oživení hospodářské a pracovní činnosti. V roce 2020 pokleslo HDP tohoto regionu o 6,8 %⁽⁷⁾. V roce 2021 dosáhl průměrný růst 6,1 % a v roce 2022 se očekává, že region poroste jen o 2,1 %, což je považováno za nedostatečné pro to, aby bylo možné vykompenzovat zhoršování strukturálních potíží. Situaci zhoršuje krize vyvolaná ruskou agresí vůči Ukrajině a růst cen fosilních paliv, zemědělských vstupů a potravin, a to navzdory tomu, že některé země zvýšily svou nabídku základních produktů pro vývoz.

3. Sociální a hospodářský dopad pandemie a války

3.1. Z 22 milionů pracovních míst, k jejichž ztrátě došlo v roce 2020, stále zbývá obnovit 4,5 milionu, a to zejména pokud jde o místa vyžadující nejnižší kvalifikaci, pracovní místa žen a mladých lidí a neformální zaměstnání. Mezi lety 2019 a 2020 poklesla míra účasti žen na zaměstnanosti z 51,4 % v roce 2019 na 46,9 % v roce 2020. Ztráta pracovních míst v domácnostech (20,9 %) se v roce 2019 týkala 11 až 13 milionů žen⁽⁸⁾.

3.2. Region z hlediska snižování chudoby ztratil více než jedno desetiletí a je možné, že ho čeká další ztracené desetiletí⁽⁹⁾. V roce 2021 dosahovala míra chudoby 32,1 % a míra extrémní chudoby 13,8 %. Počet chudých osob dosahuje 201 milionů a počet lidí žijících v extrémní chudobě se zvýšil z 81 na 86 milionů.

3.3. Zdravotní a inflační krize také potvrdila zranitelnost obyvatel se středními příjmy, pro které jsou typické nízká míra odvodů do systému sociálního pojištění a nízké pokrytí v rámci nepříspěvkového systému sociální ochrany⁽¹⁰⁾. Neformální ekonomika poklesla, ale navzdory tomu stále vytváří 140 milionů pracovních míst, a to zejména pro pracovníky v zemědělství, ženy a mladé lidi. To s sebou nese větší zranitelnost, nižší sociální mobilitu a menší schopnost státu vybírat daně a poskytovat ochranu.

3.4. Pandemie měla závažný dopad na děti a mladé lidi kvůli omezení ochrany, kterou poskytuje prezenční vzdělávání: 114 milionů dětí přestalo docházet do školy, což v některých zemích trvalo až dva roky. Propast v oblasti konektivity, digitálních dovedností a schopností rodin čelit nucené digitalizaci prohloubila rozdíly mezi studenty s vysokými příjmy a studenty s nízkými příjmy, které odpovídají dvěma rokům vzdělávání⁽¹¹⁾. Kromě toho se zvýšila zátěž spojená s pečovatelskou činností, kterou nesou ženy. Zasaženy byly rovněž osoby se zdravotním postižením, a to zhruba 85 milionů těchto osob. Nedostatek dostupných informací a diskriminace v oblasti zdravotní péče zhoršují nestabilní situaci v oblasti začleňování, kterou ohrožuje také inflace.

3.5. Vzhledem k omezené nabídce, jež se koncentrovala do zemí globálního Severu, se země Latinské Ameriky dostávaly k očkovacím látkám prostřednictvím dvoustranných jednání. 93 milionů dávek získaly z programu COVAX, EU vyvezla více než 130 milionů dávek očkovacích látek a dalších 10 milionů dávek darovaly členské státy EU⁽¹²⁾. Navzdory těmto obtížím dosahuje proočkovanost dvěma dávkami v tomto regionu v průměru 63,3 % obyvatel. Nicméně v některých zemích činí 89 %, zatímco v jiných nebylo naočkováno ani 1 % obyvatel⁽¹³⁾.

⁽⁶⁾ Tamtéž.

⁽⁷⁾ ECLAC (2021), *Estudio económico de América Latina y el Caribe* (Hospodářská studie Latinské Ameriky a karibské oblasti).

⁽⁸⁾ MOP (2022), *Panorama Laboral* (Situace v oblasti zaměstnanosti); ECLAC, 2021, *Panorama Social de América Latina* (Sociální situace v Latinské Americe).

⁽⁹⁾ ECLAC (2021), op. cit.

⁽¹⁰⁾ Nieto Parra, (2020), *Desarrollo en transición en América Latina en tiempos de la COVID-19* (Rozvoj v procesu transformace v Latinské Americe v době pandemie COVID-19), Fundación Carolina.

⁽¹¹⁾ UNESCO (2021) *La educación en América Latina y el Caribe ante la COVID-19* (Vzdělávání v Latinské Americe a Karibiku v době pandemie COVID-19).

⁽¹²⁾ 2. prosince 2021 – zasedání vedoucích představitelů EU a zemí Latinské Ameriky a Karibiku: Spojenými silami k udržitelnému oživení po pandemii COVID-19 – tisková zpráva předsedy Charlese Michela a předsedkyně Ursuly von der Leyen.

⁽¹³⁾ Our World in Data.

4. Gradující sociální nepokoje

4.1. Společenské mobilizace, které v roce 2019 otrásly několika zeměmi, nebyly zcela vyřešeny. V některých případech došlo k nárůstu napětí a kvůli růstu cen potravin se bude tato situace dále zhoršovat. Rozhořčení občanů souvisí s nízkou kvalitou veřejných politik, korupcí, zranitelností středních tříd, sociálním vyloučením a nejistotou. Očekávání v sociální oblasti, která vznikla v prvním desetiletí 21. století, nebyla naplněna, v důsledku čehož se prohloubila propast mezi občany a institucemi. Výsledky regionálního volebního cyklu 2020–2022 ukazují tendenci ke změně, což pro zvolené vedoucí představitele znamená velké výzvy.

4.2. Tento region patří mezi oblasti s nejvyššími nerovnostmi na světě. Mezi lety 2019 a 2020 se rozsah vrstev s vysokými a vyššími středními příjmy snížil o 1 %, zatímco rozsah vrstev se středními a nižšími středními příjmy se snížil o 3,5 %; vrstvy s nízkými příjmy (s příjmy nižšími, než je 1,8 násobku hranice chudoby) se rozšířily o 4,7 % a o 3,3 % se zvýšil počet obyvatel žijících v chudobě nebo extrémní chudobě ⁽¹⁴⁾.

4.3. Dalším faktorem vyvolávajícím nespokojenost je nedostatek bezpečí, kterému obyvatelé Latinské Ameriky čelí, a to zejména ve městech. Násilí jistě může být spojeno s organizovanou trestnou činností a nelegálním obchodem a neschopností států je zvládnout ⁽¹⁵⁾. Nejde však pouze o násilí v rámci trestné činnosti, existuje zde také násilí sociální, jež je spojeno s extrémní mírou chudoby a které vyžaduje veřejné politiky zaměřené na zajištění důstojné práce a změn v zájmu kvalitního vzdělávání pro všechny, a násilí politické, jehož cílem je zbavit se protivníka a pokusit se udržet si tímto způsobem moc. Během pandemie a protestních vln vzrostlo rovněž velmi znepokojivé násilí vůči odborářům, novinářům, ochráncům životního prostředí nebo obráncům lidských práv a podnikatelům.

4.4. V návaznosti na poslední zasedání Parlamentního shromáždění EU – Latinská Amerika, na němž byla zdůrazněna potřeba větší ochrany pracovníků justice, by bylo vhodné vyhodnotit projekt COPLA (Corte Penal Latino Americana y del Caribe – Trestní soud Latinské Ameriky a Karibiku).

4.5. Strukturálním problémem je zranitelnost vůči změně klimatu: jedná se o jeden z nejvíce postižených regionů, v němž může hospodářský dopad dosahovat až 85,852 miliard EUR ročně. Na tyto důsledky je třeba nahlížet skrze jejich sociální rozměr, jež představuje nedostatek potravin a katastrofy, ke kterým dochází stále častěji.

4.6. Nejistota, chudoba a autoritářské režimy vyvolaly rozsáhlé přesuny osob po celém kontinentu. Zranitelnost spojená s těmito procesy migrace a azylu způsobila humanitární krizi, na kterou nepřišla odpovídající reakce a jež vyžaduje regionální přístup.

4.7. Demokratické režimy jsou v ohrožení. Demokratické režimy jsou v ohrožení. Elity, strany a parlamenty procházejí krizí legitimacy a důvěry, což spolu s vnímáním korupce a vysokou mírou fragmentace a polarizace způsobilo, že se mechanismy pro přijímání kolektivních rozhodnutí a vyjednávání staly nedostatečnými ⁽¹⁶⁾. Současná situace celosvětové nestability ještě více zdůrazňuje hrozbu autoritářství a nezbytnost posílit demokratické režimy.

5. Směrem k nové společenské smlouvě

5.1. Navzdory nespokojenosti a nízké důvěře v systém jsou občané připraveni prosadit politické změny, a to jak prostřednictvím protestů v ulicích, tak i ve volbách. V těchto procesech mobilizace plní významnou úlohu mladí lidé a ženy a jejich angažovanost v politickém prostoru je cenným přínosem. Je nezbytné podporovat model institucionalizovaného sociálního dialogu na způsob toho, který již existuje v Evropě, a upevnit stávající spolupráci s Evropským hospodářským a sociálním výborem a s Mezinárodní asociací hospodářských a sociálních rad a obdobných institucí.

5.2. Motorem těchto změn by měli být občané. Je třeba posílit mechanismy týkající se veřejných jednání a účasti a zajistit jejich přístupnost a ochranu. Je nezbytné obnovit důvěru prostřednictvím tvorby otevřených a inkluzivních politik, připravit jasné strategie v oblasti komunikace a mít k dispozici systému sociální kompenzace. Rovněž je nutné posílit systémy přijímání odpovědnosti, mimo jiné hodnocení politik a jejich dopadů.

⁽¹⁴⁾ ECLAC (2021), op. cit.

⁽¹⁵⁾ UNODC (2019), *Estudio Mundial sobre el homicidio* (Celosvětová studie o vraždách).

⁽¹⁶⁾ IDEA Int. (2021), *El estado de la democracia en las Américas 2021* (Stav demokracie na americkém kontinentu 2021).

5.3. Nové společenské smlouvy je možné dosáhnout prostřednictvím průřezových dohod mezi socioekonomickými skupinami, mezi územími a mezi generacemi a podporou odolných a udržitelných strategií v oblasti výroby, které vytvoří kvalitní pracovní místa a umožní ekologickou a digitální transformaci. Stejně tak jsou nezbytné rozsáhlé a účinné systémy sociální ochrany a udržitelnější model financování rozvoje. To by mělo zajistit dodržování práv, důstojnost pracovních míst – včetně důstojných minimálních mezd –, kolektivní vyjednávání, všeobecnou sociální ochranu a to, že díky sociálnímu dialogu budou provedena opatření pro spravedlivou transformaci v oblasti klimatu a technologií.

5.4. Tato společenská smlouva vyžaduje stabilní a fiskálně udržitelnou politiku veřejných výdajů. Z krátkodobého hlediska jsou důležitá opatření v oblasti mezinárodní spolupráce, zvýšení likvidity a její směřování do zemí se středními příjmy a odpuštění dluhů zemím s nízkými a středními příjmy. Vedle toho všeho je nutné, aby se zvýšila účinnost výběru daní, a posílily se tak státní příjmy. Ze střednědobého hlediska je třeba posílit progresivní zdanění a zefektivnit výběr daní, aby bylo možné financovat trvalé náklady aktivní sociální politiky. Dále bude nezbytné dosáhnout mezinárodní shody, pokud jde o restrukturalizaci veřejného dluhu. V dlouhodobém výhledu je třeba zvýšit účast na daních, digitální výběr daní a ekologické zdanění. Stejně tak je nezbytná mezinárodní spolupráce za účelem snížení daňových úniků a vyhýbání se daňovým povinnostem⁽¹⁷⁾.

5.5. V této souvislosti má v tomto regionu zásadní význam rozvoj sociálně tržního hospodářství, které hraje významnou úlohu při rozvoji inkluzivního a odolného systému výroby a práce. Proto je nezbytné vytvořit spravedlivé trhy a distribuční řetězce⁽¹⁸⁾. Je důležité uznat a posílit úlohu interních poradních skupin při monitorování dohod o volném obchodu⁽¹⁹⁾.

6. Aliance s Evropskou unií

6.1. V rámci politiky EU v oblasti rozvojové spolupráce se uznává, že je nezbytné uplatňovat nové režimy přesahující paradigmaty Sever–Jih a poskytování oficiální rozvojové pomoci, přičemž je třeba zavést nové formy partnerství několika subjektů a na více úrovních⁽²⁰⁾. Nástroj pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci (NDICI) reaguje na potřebu flexibilnějšího přístupu k rozdělování finančních prostředků na základě geografických a tematických kritérií a na potřebu řešení globálních výzev a plánu týkajícího se cílů udržitelného rozvoje. Záměrem je zde prostřednictvím strategie Global Gateway propojit svět inteligentním, čistým a bezpečným způsobem v rámci digitálního, energetického a dopravního odvětví a posílit zdravotnické, vzdělávací a výzkumné systémy. Účelem těchto změn je zajistit EU nezbytné zdroje a nástroje pro sladění jejích hodnot a zájmů ve více propojeném, zpochybňovaném a složitém mezinárodním prostředí.

6.2. Za účelem vytvoření strategií byla zahájena iniciativa „tým Evropa“ (Team Europe), jejímž účelem je propojit úsilí evropských orgánů, členských států a jejich prováděcích agentur a rozvojových finančních institucí.

6.3. V rámci evropské rozvojové spolupráce bylo vynaloženo značné úsilí s cílem překonat klasifikaci založenou na příjmu na obyvatele a byla přijata koncepce „rozvoje v procesu transformace“, která je z hlediska potřeb tohoto regionu vhodnější. Stále je však třeba zlepšit dialog a schopnost komunikovat o tom, jak pevné jsou tyto vztahy, a o výhodách, které přinášejí.

6.4. Za současné situace, kdy na celosvětové, kontinentální a vnitrostátní úrovni vyvstává mnoho mimořádně závažných výzev, je důležité zdůraznit, že Evropa a Latinská Amerika by mohly být ideálními partnery v rámci aliance pro obranu demokracie a pro spravedlivější a rovnostářšší ekonomiky a společnosti, jež by posílila multilateralismus a jež by v plné míře přijala závazek ochrany životního prostředí. Je rovněž třeba upozornit, že tato aliance by nebyla životaschopná, pokud by v jejím rámci nebyly v plné míře uznány a zapojeny organizované občanské společnosti, organizace na ochranu lidských práv, odborové a podnikatelské organizace, sdružení na ochranu životního prostředí a další subjekty.

⁽¹⁷⁾ ECLAC (2021), *Panorama Fiscal de América Latina 2021* (Situace Latinské Ameriky v daňové oblasti 2021).

⁽¹⁸⁾ Evropská komise (2021), Akční plán pro sociální ekonomiku.

⁽¹⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Udržitelné dodavatelské řetězce a důstojná práce v mezinárodním obchodě“ (průzkumné stanovisko) (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 197); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k novému rámci pro dohody o volném obchodu, dohody o hospodářském partnerství a o investicích, který zaručí skutečné zapojení organizací občanské společnosti a sociálních partnerů a zajistí informovanost veřejnosti (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 290, 29.07.2022, s. 11).

⁽²⁰⁾ Sanahuja J.A. a Ruiz Sandoval, E. (2019), *La Unión Europea y la Agenda 2030 en América Latina: políticas de cooperación en una región de „desarrollo en transición“* (Evropská unie a Agenda 2030 v Latinské Americe: politiky spolupráce v regionu „v rozvoji v procesu transformace“), Fundación Carolina; *Nuevo Consenso Europeo de Desarrollo* (Nový evropský konsensus týkající se rozvoje) 2017, víceletý finanční rámec 2021–2027, 2018.

7. Podpora oživení ve spolupráci s občanskou společností

7.1. V roce 2020 byly zaznamenány určité změny ve struktuře původu přímých zahraničních investic. Do roku 2019 byly hlavními investory v tomto regionu evropské podniky, které představovaly 55 % přímých zahraničních investic. V roce 2020 však evropské investice poklesly o 49 %, meziregionální pak o 35 %, zatímco investice ze strany USA se snížily o 4 % ⁽²¹⁾ a čínské investice vzrostly.

7.2. Evropská strategie pro překonání krize je založena na zlepšení evropského hospodářského modelu prostřednictvím Zelené dohody pro Evropu a fondů Next Generation EU. Tyto aspekty jsou klíčové pro biregionální strategii a pro vytvoření nástrojů na podporu energetické, digitální, ekologické a sociální transformace, jež bude mít pro oba regiony široké přínosy.

7.3. Je nezbytné posílit obchodní vztahy tohoto regionu s Evropou prostřednictvím již uzavřených dohod či dohod s Mercosurem, Chile či Mexikem. Tyto dohody nejenže posilují obchod, ale ovlivňují také kvalitu pracovních míst a jejich sociální funkci, přenos technologií a transformaci směrem k udržitelnosti. Tímto způsobem se podporuje obchodní partnerství, které se od partnerství s ostatními subjekty a od ostatních modelů mezinárodních vztahů, jež jsou dravější a méně zodpovědné, bude lišit svou kvalitou a udržitelností z dlouhodobého hlediska, ale rovněž svou výnosností. Obchodní dohody se však musí zaměřit na lidi a jejich základní práva, důstojnou práci a solidaritu s těmi nejzranitelnějšími, šetrný přístup k životnímu prostředí a obranu demokracie a musí být schopny účinně prosazovat práva. Jejich hlavními aspekty jsou:

7.4. Přilákání investic, které by podpořily dosažení cílů udržitelného rozvoje, a to i za přispění mnohostranného regulačního rámce, se zaměřením na kvalitu života lidí, jejich práva, důstojná pracovní místa, začleňování, udržitelnost a obranu demokracie. V zájmu dosažení společných cílů je rovněž žádoucí intenzivnější spolupráce prostřednictvím projektů a pozitivní provádění evropského Strategického kompasu.

7.4.1. Digitalizace jako příležitost pro rozvoj. Latinská Amerika se nachází na střední úrovni rozvoje v oblasti digitalizace, ale míra růstu, pokud jde o digitalizaci, je zde v rámci rozvíjejících se zemí nejnižší. V digitální oblasti se prolínají digitální aliance EU–Latinská Amerika a Karibik, která souvisí s položením transatlantického optického kabelu (EllaLink), a strategie Evropské unie v oblasti konektivity „Global Gateway“. S rozhodnou podporou procesů digitalizace musí jít ruku v ruce upevnění sociálního rozměru a posílení podniků.

7.4.2. Podpora formální ekonomiky a předcházení neformálnímu zaměstnávání ⁽²²⁾. Součástí mnohostranných dohod jsou zvláštní doložky, které vyžadují dodržování dohod MOP a zaručení práv, zamezení dětské práce a posílení inspekcí práce. Tyto doložky mají pozitivní dopad na budování kapacit v andských zemích, s nimiž byly uzavřeny dohody uzavřeny ⁽²³⁾.

7.4.3. Přímá podpora zlepšení, kvality a rozsahu vzdělávání na všech úrovních a posílení sítí v oblasti vzdělávání a vědy s Evropou. Program Erasmus Mundus představuje velký přínos, který je možné v ještě vyšší míře využít za účelem propojení univerzit.

7.4.4. V roce 2021 zahájila EU proces přezkumu své obchodní politiky a posílení svého přístupu k obchodu a udržitelnému rozvoji. V tomto kontextu uvedla, že jejím cílem je otevřená, udržitelná a asertivní obchodní politika a že s tou je neoddelitelně spjata začleňování udržitelného rozvoje. To znamená, že vedle podpory konkurenceschopnosti výrobních odvětví a hospodářských subjektů (velkých, středních i malých) je současně nutné prosazovat hodnoty a zásady,

⁽²¹⁾ Zpráva ECLAC z roku 2021, *Inversión Extranjera Directa en América Latina 2021* (Přímé zahraniční investice v Latinské Americe 2021).

⁽²²⁾ Viz Evropský konsensus o rozvoji (2006); sdělení Evropské komise o podpoře důstojné práce pro všechny (2006); Agenda pro změnu, Evropská komise (2011); Nový Evropský konsensus o rozvoji (2017); Pracovní dokument útvarů Komise Promote decent work worldwide: Responsible global value chains for a fair, sustainable and resilient recovery from the COVID-19 crisis (Podpora důstojné práce na celém světě: Odpovědné celosvětové řetězce pro spravedlivé, udržitelné a odolné oživení po krizi COVID-19), Evropská komise (2020); Nový nástroj pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci (NDICI) Evropské unie (2020).

⁽²³⁾ Fairlie Reinoso A. (2022), *Nuevos retos para el Acuerdo Comercial Multipartes de la Unión Europea con Perú, Colombia y Ecuador* (Nové výzvy pro mnohostrannou obchodní dohodu Evropské unie s Peru, Kolumbií a Ekvádorem); Fundación Carolina-EULAC.

jako je demokracie a veškerá lidská, kulturní, genderová, environmentální, pracovní a odborová práva. Organizovaná občanská společnost obou regionů by se měla aktivně podílet na posilování svých vzájemných vztahů prostřednictvím tematických setkání – ať už formou videokonferencí, nebo na osobní úrovni – s ambicióznějším harmonogramem a prováděcím plánem.

7.4.5. Evropská unie si předsevzala, že do roku 2050 dosáhne klimatické neutrality a že povede celosvětové úsilí v oblasti ochrany a zeleného oživení planety⁽²⁴⁾. Prosazování těchto cílů v rámci evropské obchodní politiky za účelem dosažení ambicióznější spolupráce v oblasti životního prostředí⁽²⁵⁾ je významné z hlediska obchodních vztahů s Latinskou Amerikou a z hlediska posílení občanské společnosti, která čelí různým hrozbám, souvisejícím jak se zranitelností vůči změně klimatu, tak se skutečností, že se střetává s násilnými subjekty. Je zásadní chránit tyto osoby a rovněž ty, které brání lidská práva, odboráře a novináře a naléhat na latinskoamerické vlády, aby se zavázaly k tomu, že zaručí jejich bezpečnost.

7.4.6. Iniciativa „tým Evropa“ podporuje úsilí zaměřené proti odlesňování Amazonie a nová fáze programu EUROCLIMA+ přidělí 140 milionů EUR na podporu závazků přijatých v rámci Pařížské dohody. Latinská Amerika však věnovala jen 15 % fiskálních investic na hospodářské oživení po pandemii a z tohoto procenta je na zelené oživení určeno méně než 6,9 %. Je nezbytné podporovat tento region v jeho úsilí o dosažení ekologického zdanění a ekologických veřejných výdajů i soukromých investic. Je rovněž namístě posílit alianci pro odpovědné hospodaření se strategickými surovinami a pro zajištění udržitelného přenosu technologií na základě evropských odborných zkušeností a znalostí.

7.4.7. V zájmu partnerství Evropské unie s Latinskou Amerikou je nezbytné dosáhnout dohody s Mercosurem, což znamená společný trh se 780 miliony spotřebitelů. To by mohlo zvýšit HDP Brazílie o 1,5 % a HDP Paraguaye až o 10 %. Aspekty ochrany životního prostředí musí představovat pokrok, který bude udávat cestu pro biregionální partnerství nové generace. Je třeba pokročit v hledání funkčních systémů, tak aby bylo možné začlenit certifikáty týkající se ochrany životního prostředí pro některé produkty a rovněž reciproční doložky. Pokud EU zaznamená úspěch při realizaci tohoto rozměru, přinese to strategické posílení její vize celosvětového rozvoje a jejího strategického potenciálu.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Zelená dohoda pro Evropu [COM(2019) 640].

⁽²⁵⁾ Giles Carnero, R. (2021) *La oportunidad de una cláusula ambiental de elementos esenciales en acuerdos comerciales de la Unión Europea con Estados terceros: a propósito del Acuerdo Unión Europea-Mercosur* (Vhodnost environmentální doložky týkající se podstatných prvků v obchodních dohodách Evropské unie se třetími zeměmi: případ dohody Evropská unie – Mercosur); Fundación Carolina, pracovní dokument. 44.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Digitální transformace v evropsko-středomořském regionu

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/10)

Zpravodajka: **Dolores SAMMUT BONNICI**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	16. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	181/0/3

1. Závěry

1.1. Digitální transformace přináší revoluci do všech oblastí života, výrazným způsobem zvyšuje efektivitu a umožňuje uživatelům žít plnohodnotnější život. V období po pandemii COVID-19 je považována za pilíř odolnosti a od počátku pandemie se exponenciálně zrychlila, zejména díky opatřením EU v digitální oblasti, která se v rámci strategie zaměřené na zmírnění dopadů této pandemie ukázala jako účinná.

1.2. Přínosy digitalizace jsou dobře známé v konkrétních odvětvích, jako je elektronické vzdělávání, elektronické zdravotnictví, elektronická veřejná správa, zemědělské podnikání, elektronická justice a elektronické bankovníctví. Mnohé vlády ve středomořském regionu tato odvětví podporují, ale toto úsilí není v celém regionu homogenní a může vést k ještě hlubší digitální propasti mezi zeměmi. Zásadní význam má proto zajištění infrastruktury na podporu těchto technologií.

1.3. Digitální propast, pokud jde o přístup k digitálním technologiím a jejich využívání, existuje nejen mezi jednotlivými středomořskými zeměmi, ale také v rámci zemí tohoto regionu, přičemž hůře jsou na tom venkovské a odlehlé oblasti, neformální pracovníci, ženy a starší lidé. Aby tedy nedocházelo k prohlubování stávajících nerovností, je nezbytné usilovat o odstranění digitální propasti jak na regionální, tak na celostátní úrovni.

1.4. Digitální konektivita se stává právem každé lidské bytosti. Z plánu generálního tajemníka OSN pro digitální spolupráci již vzešel soubor cílů pro rok 2030. Naproti tomu „právo odpojit se“ je diskutovanou otázkou a realitou v řadě evropských zemí.

1.5. Digitální dovednosti jsou zásadní, a proto by vzhledem k velmi vysoké míře nezaměstnanosti mladých lidí měly být začleněny do programů odborné přípravy zaměřených na mladé lidi v tomto regionu. Účinná politika trhu práce ve Středomoří se zaměří nejen na to, aby mladí lidé technologie používali, ale aby je také vytvářeli. Zaměstnání i podnikání v této oblasti jsou velmi slibnou profesní dráhou.

1.6. K ochraně uživatelů před digitálními riziky, jako jsou kybernetické útoky, a k zajištění toho, aby mechanismy ochrany údajů respektovaly lidská práva na digitální soukromí, je nezbytný spolehlivý právní rámec. Index kybernetické bezpečnosti, který zveřejňuje Mezinárodní telekomunikační unie (ITU) poměřuje na celosvětové úrovni úsilí zemí zajistit kybernetickou bezpečnost. Tento index ukazuje celkově vyšší úroveň bezpečnosti v severním Středomoří. Mezi zeměmi jižního Středomoří pak nejlepší výsledky vykazuje Egypt.

1.7. Ten je rovněž zapotřebí k zajištění spravedlivého a konkurenceschopného digitálního trhu s ohledem na digitální giganty. Mezi právním rámcem v digitální oblasti zemí severní a jižní části Středomoří je patrný značný nepoměr. Lze poukázat na to, že chybí nezávislý orgán, který by se v oblasti jižního Středomoří staral o prosazování digitální transformace.

1.8. EHSV výslovně zdůrazňuje, že úmluvy OSN v oblasti lidských práv a základní úmluvy MOP musí být ambiciózně provedeny ve všech státech Středomoří, aby mohla digitální transformace skutečně přispět k prosperujícímu ekologickému, hospodářskému a sociálnímu rozvoji.

2. Úvod

2.1. Digitální transformace má dopad na všechny aspekty našeho života, od spotřeby po práci a výrobu. V reakci na celosvětovou pandemii COVID-19 došlo v posledních několika letech k nebývalému zrychlení této transformace. Digitalizace je na obou březích Středozemního moře považována za jeden z hlavních pilířů oživení a lidé si digitální nástroje osvojují rychleji než kdykoli předtím. Práce na dálku a výkon práce mimo pracoviště se stává realitou a elektronický obchod a ekonomika platform rostou nebývalým tempem, čímž se kompenzuje ukončování činnosti podniků v důsledku pandemie. Tato rychlá transformace však může zároveň vést k prohloubení nerovnosti, neboť právě nejzranitelnější skupiny obyvatel, které čelí digitálnímu vyloučení, byly pandemií zasaženy nejvíce.

2.2. Hlavními cíli tohoto dokumentu je:

- zhodnotit současný stav digitální transformace v evropsko-středomořském regionu, programy a dosažený pokrok;
- zdůraznit potenciální přínosy digitalizace – zejména nové příležitosti pro malé a střední podniky – v souvislosti s elektronickým obchodem, elektronickým vzděláváním, elektronickou veřejnou správou, elektronickým zdravotnictvím a digitálním bankovníctvím;
- identifikovat překážky bránící digitalizaci, přičemž hlavní překážky se týkají digitální infrastruktury a přístupu, digitální propasti jak uvnitř země (venkov/město, ženy/muži, mládež/starší lidé), tak mezi zeměmi (sever/jih), nedostatku základních digitálních dovedností a digitální gramotnosti. Digitální transformace tedy může vést ke zvýšení nerovnosti v dané zemi a také k rozdílu ve vzorcích rozvoje mezi zeměmi v regionu;
- upozornit na rizika spojená s digitalizací, od rizik týkajících se kybernetické bezpečnosti, digitální suverenity, ochrany údajů a digitálního pirátství až po rizika týkající se občanské svobody.

3. Souvislosti

3.1. V současné době prožíváme období rychlé digitalizace a digitální nástroje se objevují ve všech aspektech našeho života, mimo jiné v oblasti zdraví, práce, správy věcí veřejných, vzdělávání a podnikání. Digitální dovednosti jsou v novém světě práce nezbytné pro zajištění pracovních příležitostí a jsou odměňovány vyššími příjmy. Digitální ekonomika se skládá z hlavních odvětví IT/IKT, jako je výroba hardwaru, poradenství v oblasti softwaru a IT, informační služby a telekomunikace, z digitální ekonomiky s úzkým rozsahem zahrnující digitální služby a ekonomiku platform a z digitalizované ekonomiky s širokým rozsahem, do níž spadá elektronické podnikání, elektronický obchod, průmysl 4.0, precizní zemědělství a algoritmičká ekonomika, přičemž v popředí digitální ekonomiky stojí ekonomika sdílení a zakázková ekonomika⁽¹⁾.

3.2. Digitalizace byla na vzestupu již před pandemií COVID-19, kdy se projevil hlavní nedávné trendy digitálních technologií v oblastech blockchainu, analýzy dat, umělé inteligence (UI), 3D tisku, internetu věcí, automatizace a robotiky, cloud computingu⁽²⁾ a také systémů sledování a dálkového elektronického sledování.

(1) Bukht, R. a Heeks, R., Defining, conceptualising and measuring the digital economy (Vymezení digitální ekonomiky, vypracování její koncepce a její měření), *Development Informatics Working Papers*, č. 68, 2017.

(2) Digital economy report 2019 (Zpráva o digitální ekonomice z roku 2019), UNCTAD.

3.3. Tento trend rychlého zavádění digitálních nástrojů a technologií byl nazván čtvrtou průmyslovou revolucí. Má mimořádný potenciál zvýšit celosvětové příjmy a kvalitu života.

3.4. Vzhledem k tomu, že platformy sociálních médií využívá více než 30 % obyvatel na celém světě, však může být digitalizace vnímána jako dvousečná zbraň, která může posílit sociální soudržnost a sblížit různá kulturní prostředí, nebo také působit jako nástroj šíření extrémních názorů, ideologií a falešných zpráv.

3.5. Počet osob využívajících internet v posledních desetiletích roste a ve Středomoří v roce 2020 dosáhl podíl těchto osob výše až 93,2 % obyvatel ve Španělsku, 90,8 % na Kypru, 90,1 % v Izraeli, 86,9 % na Maltě, 86,6 % ve Slovinsku, 84,1 % v Maroku, 77,7 % v Turecku, 77,6 % v Černé Hoře a 71,9 % v Egyptě. Nejnižší hodnotu v regionu vykazuje Alžírsko, kde mělo v roce 2018 internet k dispozici 49 % populace (poslední dostupné údaje, databáze Světová telekomunikace/ukazatele IKT Mezinárodní telekomunikační unie (ITU)). Tyto údaje jen podtrhují regionální rozdíly, pokud jde o přístup k digitálním technologiím. Je třeba poznamenat, že v rámci jednotlivých států mají mnohem nižší úroveň co do připojení venkovské a odlehle oblasti.

3.6. Středomořské členské státy EU podpořily digitální transformaci a posílily své virtuální politiky, včetně jednotného digitálního trhu ⁽³⁾ a programu Digitální Evropa ⁽⁴⁾. Evropská komise v březnu 2021 zveřejnila evropskou digitální dekádu, v níž jsou nastíněny digitální cíle pro rok 2030 a vize digitální transformace Evropy ⁽⁵⁾. Jedním z nástrojů digitální dekády je centrum Digitalizace pro rozvoj (D4D) ⁽⁶⁾, které bylo spuštěno v prosinci 2020 a jehož cílem je harmonizovat a koordinovat digitální iniciativy mezi členskými státy ⁽⁷⁾. Digitalizace je navíc hlavním pilířem nové Agendy pro Středomoří, kterou Evropská komise navrhla v únoru 2021. Cílem této nové agendy je zejména „zelená, digitální, odolná a spravedlivá obnova, která se bude řídit Agendou pro udržitelný rozvoj 2030, Pařížskou dohodou a Zelenou dohodou pro Evropu“ ⁽⁸⁾.

3.7. Pandemie COVID-19 ovlivnila pracovní chování a přiměla lidi vykonávat práci mimo pracoviště. Práce na dálku má sice řadu nevýhod, přináší však i výhody – od kratší doby strávené dojížděním přes nižší emise a pozitivní vliv na životní prostředí až po lepší rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem zejména pro rodiče ⁽⁹⁾. Možnosti v oblasti práce na dálku se však na obou březích Středozemního moře liší. Mnoho pracovníků z jihu má méně možností pracovat na dálku, protože nemají přístup k potřebným nástrojům nebo jednoduše vykonávají práci, kterou na dálku provádět nelze. S. Al Azzawi (2021) vypracovala index schopností práce na dálku („teleworkability“) pro arabské země a zjistila, že v možnostech pracovat na dálku jsou v celém regionu značné rozdíly. Potvrzuje, že nejzranitelnější pracovníci nemají možnost pracovat na dálku, a proto byli pandemií zasaženi nejvíce ⁽¹⁰⁾. Ze zkušeností Evropy s rozsáhlým zaváděním práce z domova je jasné vidět, že je důležité zavést právní rámec pro „právo odpojit se“, aby byly respektovány hranice mezi osobním a pracovním životem ⁽¹¹⁾.

3.8. Digitalizace vedla k vzestupu ekonomiky platform a zakázkové ekonomiky. I když v rámci ekonomiky platform existuje mnoho příležitostí, vedla tato ekonomika také k rostoucím obavám ohledně pracovních podmínek a zejména omezeného sociálního zabezpečení, roztržité pracovní doby a nízké úrovně příjmů a boje za zajištění kolektivních

⁽³⁾ Cílem jednotného digitálního trhu je zlepšit přístup, kvalitu a bezpečnost připojení v členských státech. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-4.html>.

⁽⁴⁾ Evropskou digitální dekádu tvoří čtyři hlavní pilíře, které se vztahují na dovednosti, infrastrukturu, veřejnou správu a podnikání: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_cs.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_cs.

⁽⁶⁾ The Digital for Development (D4D) Hub.

⁽⁷⁾ Langendorf, M., Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls (Uplatňování Digitální agendy pro Evropu v partnerských zemích Středomoří: příležitosti a nástrahy), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2021.

⁽⁸⁾ Obnovené partnerství se zeměmi jižního sousedství, Evropská komise, 2021.

⁽⁹⁾ Working from home: From invisibility to decent work (Práce z domova: od neviditelnosti k důstojné práci), MOP, 2021.

⁽¹⁰⁾ Al Azzawi, S., Lives Versus Livelihoods: Who Can Work from Home in MENA? (Život vs. živobytí: kdo na Blízkém východě a v severní Africe může pracovat z domova?), *pracovní dokument Evropského uprchlického fondu*, č. 1471, 2021.

⁽¹¹⁾ Informační sdělení EPRS *The right to disconnect* (Právo odpojit se), PE 642.847 – červenec 2020.

práv⁽¹²⁾. V tomto ohledu vyzývá Deklarace o budoucnosti práce přijatá u příležitosti 100. výročí založení MOP (2019) k vypracování politik a opatření zaměřených na řešení výzev a využití příležitostí digitální transformace práce, včetně práce prostřednictvím platform.

3.9. Rychle postupující digitální transformace, zejména v hospodářském a pracovním životě, má přirozeně silný dopad na všechny sociokulturní struktury. Během arabského jara tak bylo možné pozorovat, že digitální komunikační nástroje byly využívány především k úspěšné organizaci občanského odporu a ke spolupráci mezi aktivisty. Další vývoj však ukázal, že v zemích, kde nebyly zřízeny udržitelné demokratické struktury, se opět prohloubilo potlačování základních svobod, včetně svobody projevu v digitálních médiích, jakož i práv pracovníků, včetně práva na svobodu sdružování, jehož význam je ještě zásadnější v ekonomice platform a v zakázkové ekonomice. Například nezávislé organizace občanské společnosti, jako jsou odbory, nevládní organizace v oblasti lidských práv nebo organizace zaměstnavatelů, a jejich aktivisté jsou potlačováni pouze proto, že uplatňují základní svobody nebo vyjadřují nesouhlasné názory. Kromě toho jsou opakovaně blokovány internetové stránky domácích i mezinárodních sdělovacích prostředků a nezávislých organizací občanské společnosti. Úmluvy OSN v oblasti lidských práv a úmluvy MOP jsou v některých státech Středomoří často prováděny pouze formálně, nikoli však řádně.

3.10. Digitalizace má zásadní význam pro rozvoj malých a středních podniků⁽¹³⁾. Její přínosy sahají od nižších nákladů, úspory času a zdrojů a vyšší efektivity až po lepší integraci dodavatelského řetězce a diferenciaci výrobků⁽¹⁴⁾. Podrobnější představu o těchto přínosech přináší zpráva OECD o podnikání malých a středních podniků z roku 2019⁽¹⁵⁾. Jedním z příkladů je analýza dat velkého objemu, která v kombinaci se senzory, aplikacemi, cloud computingem a 3D tiskem umožňuje větší přizpůsobení na míru.

3.11. Přestože digitalizace přináší malým a středním podnikům četné výhody, tyto podniky se potýkají s řadou překážek, přičemž jednou z nejnámennějších je nedostatečný přístup k financím⁽¹⁶⁾. Druhou zásadní překážkou je nedostatečný přístup k digitálním dovednostem, vzdělávání a odborné přípravě, a to vzhledem ke skutečnosti, že zavádění digitálních obchodních modelů a technologií vyžaduje jak finanční investice, tak právě digitální dovednosti v rámci podniku. Evropsko-středomořské sdružení ekonomů (EMEA) vypracovalo na základě průzkumu zaměřeného na malé a střední podniky v jižním Středomoří index digitální připravenosti malých a středních podniků. Ukázalo se, že úroveň připravenosti na digitální transformaci závisí na kapacitě infrastruktury, telekomunikacích a technologickém pokroku dosaženém na úrovni jednotlivých zemí, ale také na kapacitě podniků na mikroúrovni. Větší podniky jsou na digitalizaci lépe připraveny a u novějších podniků je větší pravděpodobnost, že ji budou provádět⁽¹⁷⁾.

3.12. Nevýhodou digitalizace je ztráta pracovních míst v důsledku automatizace v některých hospodářských odvětvích. Důležitou úlohu, co se týče podpory pracovníků při prohlubování dovedností, může hrát občanská společnost, a to s cílem učinit z digitální transformace transformaci spravedlivou, která bude v souladu s akčním plánem EU zaměřeným na zásadu „nikoho neopomíjet“.

3.13. Pro podporu digitalizace a v zájmu navrhování co nejúčinnějších politik je nesmírně důležité měřit a sledovat digitální transformaci pomocí spolehlivých a měřitelných ukazatelů. Evropská komise od roku 2014 vypracovala index digitální ekonomiky a společnosti (DESI)⁽¹⁸⁾, který ukazuje pokrok v oblastech digitalizace v členských státech, ale také přetrvávající digitální propast⁽¹⁹⁾. Index DESI může tvořit základ referenčního rámce pro monitorování v případě středomořských zemí, které nejsou členy EU.

⁽¹²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Lepší pracovní podmínky pro silnější sociální Evropu: plné využití přínosů digitalizace ve prospěch budoucnosti práce (COM(2021) 761 final) a k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení pracovních podmínek při práci prostřednictvím platform (COM(2021) 762 final) (Úř. věst. C 290, 29.7.2022, s. 95).

⁽¹³⁾ Informační zpráva EHSV *Digitalizace a malé a střední podniky v oblasti Středomoří*.

⁽¹⁴⁾ Kergroach, S., Giving momentum to SME digitalization (Impuls pro digitalizaci malých a středních podniků), *Journal of the International Council for Small Business*, sv. 1, č. 1, 2020, s. 28–31.

⁽¹⁵⁾ Zpráva OECD o podnikání malých a středních podniků, 2019.

⁽¹⁶⁾ Informační zpráva EHSV *Přístup k financím pro malé a střední podniky a podniky se střední kapitalizací v období 2014–2020: příležitosti a výzvy*.

⁽¹⁷⁾ Ayadí, R. a Forouheshfar, Y., MSMEs digitalization in the Mediterranean: A new digital preparedness index (Digitalizace mikropodniků a malých a středních podniků ve Středomoří: nový index digitální připravenosti), *pracovní dokument EMANES*, 2022, bude brzy zveřejněno.

⁽¹⁸⁾ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>.

⁽¹⁹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_21_5481.

4. Obecné připomínky

4.1. Zásadní dopad digitální transformace se projevuje v celé společnosti a ve všech ekonomikách. Ačkoli se jižní Středomoří potýká s problémy, pokud jde o zajištění všeobecné dostupnosti a zlepšení digitálních dovedností občanů, není ani tento region výjimkou a i zde se digitální transformace zrychluje a jejich přínosů se využívá v mnoha oblastech.

4.2. V důsledku opatření k omezení fyzického kontaktu se zintenzivnilo *elektronické obchodování*. Běžně se rozšířilo nakupování přes internet a vzrostlo elektronické obchodování jak mezi podniky a spotřebiteli (B2C), tak mezi podniky (B2B). Generální ředitel největšího afrického provozovatele elektronického obchodu Jumia oznámil čtyřnásobný nárůst prodeje potravin, zejména v Tunisku a Maroku, kde opatření k omezení volného pohybu osob vedla ke 100 % nárůstu prodeje ⁽²⁰⁾.

4.3. *Elektronické vzdělávání* se rozvíjelo rychlým tempem, protože COVID-19 vedl k uzavírání škol. Vlády dokonce zavedly některé platformy elektronického vzdělávání, například platformu Darsak v Jordánsku. Některé země, jako například Egypt, zavedly hybridní systém ⁽²¹⁾. Velmi oblíbenými se stávají on-line platformy, a to i pro konkrétní projekty, které mají umožnit spojení s místními profesními sdruženími, obcemi a klíčovými aktéry ⁽²²⁾. Část finančních prostředků EU by měla být konkrétně zaměřena na vzdělávání/odbornou přípravu v oblasti prohlubování digitálních dovedností a na to, aby mladí lidé mohli rozvíjet své elektronické dovednosti a věnovat se studiu oboru IT a umělé inteligence, a zajistili si tak práci v budoucnu.

4.4. Předpokládá se, že *elektronická veřejná správa* sníží byrokracii a zátěž spojenou s administrativními postupy, což povede k efektivnějšímu a snadnému poskytování veřejných služeb. Kromě toho může být nástrojem přispívajícím k demokratizaci a zvýšení aktivní účasti občanů. Posílení elektronické veřejné správy je prioritou členských států EU a tvoří jeden z pilířů indexu DESI. Tímto směrem se ubírá i region jižního Středomoří. Významného pokroku v rámci své vnitrostátní iniciativy v oblasti elektronické veřejné správy dosáhlo Maroko ⁽²³⁾. V roce 2019 spustil Egypt systém elektronických plateb pro, mimo jiné, výběr daní a úhradu účtů. Jordánské ministerstvo digitální ekonomiky převedlo v lednu 2020 svou infrastrukturu informačních a komunikačních technologií (IKT) do cloudu, aby rozšířilo služby pro občany ⁽²⁴⁾.

4.5. *Elektronické zdravotnictví* je nákladově efektivní způsob získávání a poskytování potřebné podpory. Řešení v oblasti elektronického zdravotnictví hrála klíčovou roli v boji proti onemocnění COVID-19. Tato řešení využívají telemedicínu a mobilní zdravotnické aplikace. V posledních dvou letech se v boji proti pandemii osvědčila pro účely epidemiologického dozoru analýza dat velkého objemu. Například v Tunisku spustila skupina lékařů digitální platformu *Tobba.tn* pro on-line konzultace ⁽²⁵⁾.

4.6. *Digitální bankovníctví* je účinným nástrojem pro uskutečnění finančního začlenění, přičemž mobilní bankovníctví již svou roli prokázalo v minulosti. Řešení v oblasti finančních technologií mohou podpořit digitální transformaci a posílit finanční začlenění. Tyto služby se začínají prosazovat a jejich cílem je zcela ukončit používání šeků a hotovostních transakcí, což by mohlo vést k vyloučení starších osob, které nemusí být vybaveny nezbytnými digitálními dovednostmi.

4.7. *Elektronická justice* usnadňuje přístup k právním službám a snižuje náklady na soudní jednání, podání atd. a čas potřebný k přístupu k nim.

⁽²⁰⁾ Sidlo, K., Digital Transformation in the Southern Neighbourhood (Digitální transformace v zemích jižního sousedství), *průzkum EuroMeSCo a Euromed*, 2021.

⁽²¹⁾ El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

⁽²²⁾ V rámci následujícího projektu se například navrhuje, aby vlastníkem platformy byla EU, obce, univerzity, podniky nebo ministerstva školství v Turecku, Maroku, Egyptě a Alžírsku: Akpınar P., van Heukelingen, N., Babüroğlu O.N. a Durukan, F.R., A new formula for collaboration: Turkey, the EU & North Africa (Nový plán spolupráce: Turecko, EU a severní Afrika), 2022.

⁽²³⁾ Digital Government Review of Morocco (Přehled týkající se digitální veřejné správy v Maroku), OECD, 2018.

⁽²⁴⁾ El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

⁽²⁵⁾ El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

4.8. Vzhledem k současným dopadům globálního oteplování, zmenšujícímu se potravinovému řetězci a vyšším cenám potravin se může zemědělství stát konkurenceschopnějším a efektivnějším díky uplatnění přístupu precizního zemědělství a využití dat velkého objemu a technologie blockchain. To může vést k vysoké účinnosti v oblasti hospodaření s vodou či s půdními živinami a v oblasti tlumení nákazy díky pokročilému sledování teploty a menší potřebě lidské práce⁽²⁶⁾, a stát se tudíž nástrojem pro zmírňování klimatických problémů.

4.9. Způsoby využívání internetu se v jednotlivých středomořských zemích liší. V zemích jižního Středomoří převažuje využívání internetu prostřednictvím mobilních telefonů a sociálních médií. Na rozdíl od zemí severního Středomoří však není příliš rozšířené nakupování přes internet. To lze do jisté míry vysvětlit finančním vyloučením a nízkou mírou vlastnictví bankovních účtů na jihu⁽²⁷⁾.

5. Překážky bránící digitalizaci

5.1. Jednou z hlavních překážek bránících digitalizaci je digitální propast, která existuje nejen mezi jednotlivými zeměmi, zejména mezi zeměmi ve Středomoří (značné rozdíly existují v rámci indexu připravenosti sítě – Network Readiness Index; NRI – z roku 2021⁽²⁸⁾). Jednotlivé skupiny obyvatel nemají stejnou úroveň přístupu k technologickým nástrojům ani na úrovni jednotlivých států. Rozdíly existují mezi muži a ženami, venkovskými a městskými oblastmi, mladými lidmi a staršími osobami. Z hlediska podniků existuje digitální propast na základě velikosti a odvětví činnosti, přičemž menší podniky – na rozdíl od velkých – čelí neúměrně vysokým nákladům nejen na vybavení, ale také a především kvůli nutnosti prohlubovat dovednosti pracovníků. Zdrojem digitálního vyloučení mohou být i další socioekonomické faktory, jako je úroveň příjmů a dosažené vzdělání.

5.2. Většina zemí jižního sousedství má značné nedostatky v pokrytí mobilním internetem. Tento problém vzniká zejména v zemích o velké zeměpisné rozloze, jako je Alžírsko a Libye, a v menší míře v Egyptě. Investice do digitální infrastruktury a budování stabilního vysokorychlostního internetového připojení mají zcela zásadní význam ve venkovských oblastech, v nichž může digitalizace představovat potenciální nástroj přispívající k růstu podporujícímu začlenění⁽²⁹⁾.

5.3. Jako další překážka bránící digitalizaci je často zdůrazňována digitální negramotnost. Ta se více vyskytuje mezi osobami s nižším dosaženým vzděláním. Z tohoto důvodu se požadují reformy vzdělávacích programů a programů odborné přípravy tak, aby tyto programy zahrnovaly digitální dovednosti nezbytné pro budoucí trh práce. Digitalizace je rovněž považována za součást potřeb zaměstnanců v oblasti prohlubování dovedností.

5.4. Dalším faktorem ovlivňujícím digitální gramotnost je pohlaví, přičemž muži mají obecně lepší přístup k digitálním nástrojům a v souladu s tím i lepší znalosti, pokud jde o digitální dovednosti. V Tunisku používá internet 72,5 % mužů, zatímco u žen je to 61,1 %. Některé země již tento rozdíl překlenuly. Například ve Slovinsku je tento rozdíl menší než 2 procentní body, internet používá 87,2 % mužů a 86 % žen. Naproti tomu v Turecku je rozdíl v přístupu k internetu mezi muži a ženami větší a činí 11,2 procentního bodu (Světová telekomunikace/ukazatele IKT Mezinárodní telekomunikační unie (ITU)). Členské státy EU se zavázaly, že do roku 2030 překlenou rozdíly mezi muži a ženami v oblasti digitálních dovedností tím, že vypracují politiky, které budou dívky podporovat ve studiu předmětů v oblasti IKT, a budou sledovat pokrok prostřednictvím srovnávacího přehledu Women in Digital (WiD).

6. Rizika spojená s digitalizací

6.1. Rostoucí obavy z toho, že vlády, podniky a občané postupně ztrácejí kontrolu nad svými údaji, staví do centra pozornosti otázku „digitální suverenity“. Toto ovlivňuje také schopnost zemí inovovat a utvářet právní předpisy v digitálním prostředí⁽³⁰⁾. Tyto obavy jsou na místě, protože Evropa a Středomoří zaostávají v investicích do umělé inteligence, zatímco přítomnost zahraničních gigantů v oblasti sociálních médií má stále větší vliv.

⁽²⁶⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Transformace energetiky a digitální transformace ve venkovských oblastech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 59).

⁽²⁷⁾ El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

⁽²⁸⁾ <https://networkreadinessindex.org/nri-2021-edition-press-release/>.

⁽²⁹⁾ Smart Cities and Inclusive Growth (Inteligentní města a růst podporující začlenění), OECD, 2020.

⁽³⁰⁾ Informační sdělení EPRS *Digital sovereignty for Europe* (Digitální suverenity pro Evropu), PE 651.992 – červenec 2020.

6.2. Některé středomořské země se zdráhají pustit se do rychlé digitální transformace. Politická neochota vychází ze strachu ze ztráty kontroly nad obyvatelstvem, což vede k filtrování a cenzuře. Digitální nástroje mohou na druhou stranu organizacím občanské společnosti umožnit propagovat své názory a prosazovat demokracii. Tuniský kvartet pro národní dialog, jemuž byla udělena Nobelova cena míru za rok 2015, je příkladem toho, že organizace občanské společnosti mohou hrát důležitou úlohu při mírové transformaci společnosti.

6.3. Vzhledem k tomu, že digitalizace připravuje půdu pro sociální a hospodářský rozvoj, by měl nezávislý orgán zavést odpovídající digitální regulační rámec, jehož pomocí budou prosazovány zásady digitálních práv, jako je neutralita internetu.

6.4. Rychlá digitalizace zvyšuje riziko kybernetických hrozeb. Úloha orgánů při vytváření dobře koncipovaného legislativního rámce na ochranu uživatelů je klíčová. V současnosti mají zákony o kybernetické bezpečnosti Maroko, Tunisko, Alžírsko a Egypt. Tyto zákony však postrádají prvky ochrany údajů⁽³¹⁾. Ochrana citlivých osobních údajů, jako jsou údaje o zdravotním stavu atd., má zcela zásadní význam.

6.5. Ochrana údajů se stává jednou z nejdůležitějších oblastí digitální transformace. Otázka vlastnictví a ochrany obrovského množství údajů je jednou z priorit tvůrců politik. Je to reakce na prudký nárůst analýz dat velkého objemu dat a na to, že platformy sociálních médií získávají nebyvalou moc a vliv. Uvádí se, že regulační rámec v jižním sousedství je stále nedostatečně rozvinutý a právní předpisy pro nově vznikající technologie nejsou přijímány dostatečně rychle⁽³²⁾. Některé země dokonce vyjadřují nedostatek politické vůle v této věci pokročit. Tento problém je ještě palčivější v případě citlivých údajů, například pokud jde o zdravotnické aplikace a platformy. Skepse panuje zejména v jižních zemích, kde stále ještě nemusí být zavedeny právní předpisy týkající se GDPR ani podobná ochrana soukromí. V Evropě si akt o digitálních službách a akt o digitálních trzích kladou za cíl vybudovat bezpečnější digitální prostor pro uživatele a zároveň podpořit inovace a konkurenceschopnost.

6.6. Dalším úskalím digitalizace je digitální pirátství. Digitalizované výtvořky, na které se vztahují práva duševního vlastnictví, lze velmi snadno a levně kopírovat a šířit ve velkém měřítku. Podniky v tvůrčím odvětví budou tímto jevem stíženy ještě více a při neexistenci účinných právních předpisů budou obchodní modely umělců a tvůrčích pracovníků nadále neudržitelné.

6.7. Digitalizace může vést k občanskému útlaku. V některých zemích jsou digitální práva napadána ze strany státních orgánů, protože digitalizace je považována za prostředek dohledu. Například během pandemie byly ke sledování šíření viru využívány aplikace pro sledování polohy, což vyvolalo obavy, co se týče lidských práv⁽³³⁾. Možné sledování každé digitální činnosti představuje vážnou hrozbu pro demokracii a může být použito jako prostředek útlaku. Ve zprávě o svobodě internetu z roku 2021 je na prvním místě Francie se skóre 78 bodů ze 100, Itálie má skóre 76, Tunisko 63, Maroko 53, Libanon 51, Jordánsko 47, Turecko 34 a Egypt 26⁽³⁴⁾.

6.8. Přetrvávající digitální propast může v rámci středomořského regionu potenciálně vést k výraznějším nerovnostem a rozdílům. V některých zemích chybí digitální infrastruktura (pokrytí nebo přístup k pevnému širokopásmovému připojení) nebo mohou některé odlehle a venkovské oblasti jednoduše zůstat bez pokrytí nebo sítě 4G/5G. Další příčinou rozdílů jsou nedostatečné digitální dovednosti obyvatel a digitální negramotnost. Nízká úroveň digitální gramotnosti je častější zejména v jižních zemích a především u žen a starších osob⁽³⁵⁾.

⁽³¹⁾ Langendorf, M., Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls (Uplatňování Digitální agendy pro Evropu v partnerských zemích Středomoří: příležitosti a nástrahy), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2021.

⁽³²⁾ Sidlo, K., Digital Transformation in the Southern Neighbourhood (Digitální transformace v zemích jižního sousedství), *průzkum EuroMeSCo a Euromed*, 2021.

⁽³³⁾ Langendorf, M., Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls (Uplatňování Digitální agendy pro Evropu v partnerských zemích Středomoří: příležitosti a nástrahy), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2021.

⁽³⁴⁾ <https://freedomhouse.org/policy-recommendations/internet-freedom>.

⁽³⁵⁾ Sidlo, K., Digital Transformation in the Southern Neighbourhood (Digitální transformace v zemích jižního sousedství), *průzkum EuroMeSCo a Euromed*, 2021.

6.9. Vznik technologických gigantů vytváří překážku pro spravedlivou hospodářskou soutěž na digitálních trzích. Kvůli daňovým únikům jsou trhy nespravedlivé pro místní vznikající malé a střední podniky, které nemají velkou šanci na přežití. To přispívá rovněž k digitálnímu odlivu mozků. Dalším rizikem spojeným s technologickými giganty je jejich schopnost pohlcovat vznikající subjekty, což vytváří monopoly a brání vzniku digitálních center v Evropě a oblasti Středomoří. Důvodem může být chybějící regulační rámec, a dokonce i mezery v daňových zákonech pro nadnárodní společnosti, což negativně ovlivňuje spravedlivou hospodářskou soutěž.

6.10. Nedostatečné provádění úmluv OSN v oblasti lidských práv a úmluv MOP v některých státech středomořského regionu představuje překážku zakládání nezávislých organizací občanské společnosti, včetně nevládních organizací, nezávislých odborových svazů a sdružení zaměstnavatelů, a ohrožuje tak udržitelnou digitální transformaci. EHSV výslovně zdůrazňuje, že úmluvy OSN v oblasti lidských práv a úmluvy MOP musí být ambiciózně provedeny ve všech státech Středomoří, aby mohla digitální transformace skutečně přispět k prosperujícímu ekologickému, hospodářskému a sociálnímu rozvoji.

6.11. Velkou hrozbou pro země v celém regionu navíc představuje válka na Ukrajině, která by mohla být spojena s vyšším rizikem kybernetických útoků.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Testu konkurenceschopnosti za účelem vybudování silnějšího a odolnějšího hospodářství EU

(průzkumné stanovisko)

(2023/C 100/11)

Zpravodaj: **Christian ARDHE**

Spoluzpravodaj: **Giuseppe GUERINI**

Žádost o vypracování stanoviska	předsednictví Rady Evropské unie, 30.6.2022
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	10.11.2022
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	54/1/2
Přijato na plenárním zasedání	14.12.2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	150/4/11

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV považuje žádost českého předsednictví o vypracování průzkumného stanoviska k testu konkurenceschopnosti za velmi aktuální. Vzhledem k současným a předpokládaným budoucím výzvám je podle EHSV zásadně důležité zvýšit konkurenceschopnost hospodářství EU. EHSV uznává, že jednotný trh a sociálně tržní hospodářství EU představují největší přednosti, na nichž může Unie při svém úsilí o dosažení hospodářského růstu stavět, a proto vyzývá k provádění testu konkurenceschopnosti za účelem podpory podnikání, vytváření pracovních míst a lepších pracovních podmínek i udržitelného hospodářského růstu a sociální soudržnosti.

1.2. EHSV chápe test konkurenceschopnosti jako přístup, jenž zajistí, aby byla v procesu rozhodování řádně zohledněna hlediska týkající se konkurenceschopnosti. K tomu jsou zapotřebí odpovídající znalosti o dopadech iniciativ na konkurenceschopnost a je třeba mít také při rozhodování hledisko konkurenceschopnosti neustále na paměti.

1.3. EHSV zdůrazňuje, že test konkurenceschopnosti by měl být klíčovou součástí vyváženého rozhodovacího procesu EU a měl by se používat v rámci každého procesu tvorby politik a právních předpisů EU. Měl by se vztahovat na legislativní iniciativy, sekundární právní předpisy, fiskální opatření, strategie a programy i na mezinárodní dohody. Měl by být začleněn také do procesu evropského semestru, neboť politiky členských států mají v tomto ohledu zásadní význam.

1.4. Vzhledem k tomu, že faktickým základem pro test konkurenceschopnosti je důsledné posouzení dopadů, je zásadní zajistit, aby bylo posouzení dopadů na konkurenceschopnost povinné, účinné a bylo plně prosazováno. Mělo by tomu tak být v každé fázi rozhodovacího procesu. EHSV oceňuje stávající pokyny a soubor nástrojů pro zlepšování právní úpravy, poukazuje však na to, že jak zdůraznil Výbor pro kontrolu regulace, je jednoznačně nutné dosáhnout zlepšení, zejména pokud jde o provádění nástrojů.

1.5. EHSV se domnívá, že při testu konkurenceschopnosti by se měl posuzovat dopad na podniky, zaměstnanost a pracovní podmínky na různých úrovních, včetně nákladů na dodržování předpisů a dalších přímých účinků, multiplikačních dopadů na hodnotové řetězce a jejich následných makroekonomických dopadů. V tomto ohledu by měla být věnována pozornost konkurenčnímu postavení široké škály podniků z hlediska odvětví, velikosti a podnikatelského modelu, včetně podniků sociální ekonomiky.

1.6. EHSV považuje za důležité zabývat se pozitivními i negativními dopady na konkurenceschopnost, a to nejen s cílem zabránit oslabování konkurenceschopnosti, ale také zvýšit konkurenceschopnost, přičemž je třeba věnovat zvláštní pozornost konkurenceschopnosti s ohledem na rozvoj produktů a služeb v EU, které jsou konkurenceschopné na světovém trhu. Při testu konkurenceschopnosti je třeba vzít v úvahu velkou rozmanitost podniků, které mohou být ovlivněny různými způsoby.

1.7. I když se test konkurenceschopnosti zaměřuje především na iniciativy s jinými primárními cíli, než je zlepšení konkurenceschopnosti, EHSV vyzývá Komisi, aby připravila také zvláštní agendu pro konkurenceschopnost, jejímž hlavním dlouhodobým cílem bude posílení konkurenceschopnosti EU.

1.8. Agenda pro konkurenceschopnost by měla vycházet ze sociálně tržního hospodářství EU a měla by se zaměřovat na základní otázky, jako jsou jednotný trh a zahraniční obchod, investice a přístup k financování, daňové systémy, výzkum a inovace, dovednosti a trhy práce, jakož i mikropodniky a malé a střední podniky a souběžná transformace. Měla by také zohledňovat rámec pro udržitelné financování, podle něž by konkurenceschopnost měla být v souladu se sociálními a environmentálními cíli. Vzhledem k tomu, že konkurenceschopnost rovněž souvisí se sociálními a environmentálními aspekty a je záležitostí, která se týká všech, musí být do přípravy agendy úzce zapojeni zástupci sociálních partnerů a dalších subjektů občanské společnosti, přičemž sociální dialog musí hrát klíčovou úlohu, jak je uvedeno v evropském pilíři sociálních práv.

2. Souvislosti

2.1. Toto stanovisko je reakcí na žádost českého předsednictví o vypracování průzkumného stanoviska EHSV v oblasti konkurenceschopnosti EU a regulačních aspektů právních předpisů EU, které se vztahují na podniky EU. Jedná se v něm o test konkurenceschopnosti za účelem vybudování silnějšího a odolnějšího hospodářství EU. Předsednictví zdůrazňuje, že EU musí snížit svou strategickou závislost a zajistit, aby byla odolnější a zároveň otevřená vůči vnějšímu světu a aby evropské podniky byly konkurenceschopné.

2.2. Švédská vláda rovněž označila konkurenceschopnost za jeden z aspektů, na něž se hodlá na politické úrovni zaměřit během svého nadcházejícího předsednictví EU.

2.3. EHSV již vyzval k provádění testu konkurenceschopnosti ve svém stanovisku k balíčku „Fit for 55“⁽¹⁾, v němž se uvádí, že „při přechodu ke klimaticky neutrální společnosti musíme začít používat model, který povede k prosperující ekonomice. Pokud chceme, aby byla EU průkopníkem a zbytek světa ji následoval, měli bychom usilovat o vytvoření nejúspěšnějšího modelu – takového, který bude spravedlivý a udržitelný z hospodářského, sociálního a environmentálního hlediska“. Dále EHSV v tomto stanovisku uvedl, že „všechny legislativní návrhy předložené v rámci balíčku „Fit for 55“ by měly být v souladu se zásadami cílů udržitelného rozvoje zkontrolovány pomocí testu konkurenceschopnosti, aby byly správně pochopeny úplné důsledky pro podnik“. Ještě předtím vyzval EHSV k provádění testu konkurenceschopnosti ve svém stanovisku k Unii kapitálových trhů⁽²⁾.

2.4. Ve zprávě z Konference o budoucnosti Evropy je rovněž uveden požadavek, aby nové politické iniciativy EU byly podrobeny „testu konkurenceschopnosti“ s cílem analyzovat jejich dopad na podniky a jejich podnikatelské prostředí (náklady na podnikání, inovační schopnost, mezinárodní konkurenceschopnost, rovné podmínky atd.) a aby byl tento test v souladu s Pařížskou dohodou a cíli udržitelného rozvoje (včetně rovnosti žen a mužů) a nenarušoval ochranu lidských, sociálních a pracovních práv ani normy v oblasti ochrany životního prostředí a spotřebitele.

2.5. Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen nedávno ve svém projevu⁽³⁾ prohlásila, že EU hodlá zavést test konkurenceschopnosti jakožto běžnou součást přípravy svých právních předpisů.

⁽¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: „Fit for 55“: plnění klimatického cíle EU pro rok 2030 na cestě ke klimatické neutralitě (COM(2021) 550 final) (Úř. věst. C 275, 18.7.2022, s. 101).

⁽²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Unie kapitálových trhů pro občany a podniky – nový akční plán (COM(2020) 590 final) (Úř. věst. C 155, 30.4.2021, s. 20).

⁽³⁾ Projev předsedkyně von der Leyen na plenárním zasedání Evropského parlamentu k přípravě zasedání Evropské rady ve dnech 20.–21. října 2022.

3. Důvody pro test konkurenceschopnosti a potřeba jeho provádění

3.1. Konkurenceschopnost jakožto jednoznačný cíl je v různých podobách součástí evropské agendy již od Lisabonské strategie z roku 2000 a následně se na ni zaměřuje strategie Evropa 2020, průmyslová strategie a také řada zpráv týkajících se evropské konkurenceschopnosti a jednotného trhu. V průběhu let však mezinárodní konkurence velmi zesílila a vzhledem k současným i předpokládaným budoucím výzvám je naprosto zásadní vytvořit nový impuls pro posílení konkurenceschopnosti EU. Reakcí EU na pandemii COVID-19 byl nástroj Next Generation EU, rozsáhlý investiční program, jehož účelem je posílit globální konkurenční postavení ekonomiky EU a který staví na ekologičtějších a více digitalizovaných podnicích, jimž se dostává podpory spočívající v účinnějších veřejných službách, posílené infrastruktuře a dynamickém trhu práce.

3.2. Podíl Evropy na světovém hospodářství se již nějakou dobu snižuje. Odhaduje se, že v roce 2050 bude EU představovat méně než 10 % celosvětového hrubého domácího produktu (HDP) a 85 % předpokládaného růstu celosvětového HDP bude v příštích několika letech pocházet ze zemí mimo EU. Nepříznivý výhled, pokud jde o růst v Evropě, pak přispívá k relativnímu hospodářskému poklesu. To znamená, že hlas Evropy má ve světě menší váhu a globální úloha a vliv EU v rámci mezinárodní spolupráce oslabuje ⁽⁴⁾.

3.3. Krátkodobý výhled do značné míry souvisí s ruskou invazí na Ukrajinu, která nadále negativně ovlivňuje hospodářství EU, a také se skutečností, že EU se stále zotavuje z různých dopadů pandemie COVID-19. Válka vyvinula další tlaky na růst cen energií a potravinových komodit, které pak zvyšují globální inflační tlaky a oslabují kupní sílu domácností ⁽⁵⁾. V reakci na vysokou míru inflace zvýšila Evropská centrální banka úrokové sazby v eurech, což je podobné opatření, jež přijala Federální rezervní banka v USA. Oslobující globální růst navíc snižuje vnější poptávku. EU a její členské státy reagovaly tím, že znásobily podporu poskytovanou podnikům prostřednictvím několika programů s cílem zachovat jejich konkurenceschopnost v rámci nepříznivého a velmi nestabilního ekonomického výhledu.

3.4. Kromě bezprecedentní situace způsobené pandemií a válkou čelí Evropa historicky významné strukturální transformaci vyvolané geopolitickým vývojem, demografickou změnou, digitalizací a přechodem na klimaticky neutrální a oběhové hospodářství. Tím se mění trhy a urychluje se hospodářská soutěž, pokud jde o výrobní faktory. Úspěch transformace v konečném důsledku závisí na tom, jak dobře funguje celé hospodářství. Evropa bude konkurenceschopná v celosvětovém měřítku a dokáže zajistit nezbytnou prosperitu pouze tehdy, získá-li vedoucí postavení v oblasti inovací a udržitelnosti.

3.5. Je třeba rozlišovat mezi konkurenceschopností na vnitřním a celosvětovém trhu. Konkurenceschopnost na vnitřním trhu zahrnuje hospodářskou soutěž za rovných podmínek, harmonizaci pravidel a odstraňování překážek ⁽⁶⁾, zatímco konkurenceschopnost na celosvětovém trhu znamená příznivé podmínky a lepší a dostupnější výrobky a služby v rámci hospodářské soutěže s konkurenty mimo EU. K lepším podmínkám pro globální konkurenceschopnost přispívá rovněž dobře fungující vnitřní trh.

3.6. Mezi různými politickými cíli je důležité docílit rovnováhy. Je však nutné více se zaměřit na vytváření situací výhodných pro všechny strany vzhledem k tomu, že konkurenceschopné podniky jsou přínosem pro hospodářství a společnost jako celek a že zdravé hospodářství a stabilní společnost zvyšují odolnost a přispívají ke konkurenceschopnému podnikatelskému prostředí.

3.7. Je rovněž zřejmé, že EU musí posílit své mezinárodní postavení a vliv v oblasti digitální a ekologické transformace. Silnější postavení v rozvoji a zavádění digitálních technologií není jen otázkou hospodářské konkurenceschopnosti, ale také se zde jedná o bezpečnost a geopolitickou úlohu EU. Dále je předpokladem pro to, aby se EU stala tvůrcem celosvětových norem, například v oblasti důvěryhodné umělé inteligence.

⁽⁴⁾ Achtung Europa, Evropské středisko pro mezinárodní politickou ekonomii (ECIPE), 2021.

⁽⁵⁾ Letní hospodářská prognóza 2022.

⁽⁶⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Náklady vyplývající z neexistence společného evropského postupu – přínosy jednotného trhu (průzkumné stanovisko) (Úř. věst. C 443, 22.11.2022, s. 51).

3.8. Potřeba silnějšího globálního vlivu se týká i boje proti změně klimatu. To vyžaduje jak značný diplomatický vliv, tak i silnou konkurenceschopnost, pokud jde o nákladovou efektivnost, inovace, dovednosti a dodávky nízkouhlíkových výrobků, technologií a řešení na světové trhy. Situace se pozitivně vyvíjí v tom smyslu, že řada podniků v EU již přizpůsobuje investice environmentálním a sociálním cílům, o čemž svědčí rychle rostoucí využívání produktů splňujících kritéria v environmentální, sociální a správní oblasti na světových a evropských finančních trzích. EU vypracovává plnohodnotný rámec pro udržitelné financování, který musí zajistit větší transparentnost a prostor pro produkty splňující kritéria v environmentální, sociální a správní oblasti a být v souladu s celkovou udržitelností.

3.9. S přihlédnutím k tomu, jak významná je prosperující ekonomika s konkurenceschopnými podniky při vytváření prosperity a dobrých životních podmínek v Evropě a také při vytváření udržitelných řešení klimatických a environmentálních problémů, je nezbytné zajistit podnikům v EU příznivé prostředí pro inovace, investice a obchod. Jelikož mnoho prvků podnikatelského prostředí je určováno politickým, regulačním a fiskálním rámcem, tvůrci politik musí zajistit, aby tento rámec podporoval konkurenceschopnost podniků a následně i hospodářství a společnost jako celek.

4. Prvky testu konkurenceschopnosti

4.1. Vzhledem k tomu, že neexistuje jednotná ani univerzální definice konkurenceschopnosti, obsah testu konkurenceschopnosti bude záviset na rozsahu testu a na tom, jaká hlediska se při něm budou zohledňovat. Žádost českého předsednictví výslovně odkazuje na konkurenceschopnost podniků EU s cílem vybudovat silnější a odolnější hospodářství EU.

4.2. Konkurenceschopnost podniků lze popsat jako jejich schopnost uspět na trhu ziskovým způsobem a vytvářet hodnotu pro ně samotné i pro společnost jako celek. To opět závisí na dostupnosti výrobních faktorů (kvalifikovaná pracovní síla, energie a suroviny, kapitál, data), na celkových výrobních nákladech, poptávce po výrobcích a trzích s nimi a na schopnosti podniků inovovat a využívat příležitosti a zároveň posilovat model sociálně tržního hospodářství EU.

4.3. Základní přednosti, z nichž je třeba vycházet při snaze o zvyšování konkurenceschopnosti, spočívají v jedinečném sociálně tržním hospodářství EU společně s řádnou makroekonomickou správou, výzkumem a inovacemi, sociálním dialogem, zapojením občanské společnosti a komplexními systémy vzdělávání, motivovanou pracovní silou se stabilními pracovními místy, systémy zdravotní a sociální péče, prosperujícím odvětvím sociální ekonomiky a udržitelnými investory. Vzhledem k současným a předpokládaným budoucím výzvám vyzývá EHSV k provádění testu konkurenceschopnosti s cílem podpořit podnikání, tvorbu pracovních míst a lepší pracovní podmínky, udržitelný hospodářský růst a sociální soudržnost.

4.4. EHSV chápe test konkurenceschopnosti jako přístup, jenž zajistí, aby byla v procesu rozhodování řádně zohledněna hlediska týkající se konkurenceschopnosti. K tomu je nutné chápat, jak iniciativy ovlivní konkurenceschopnost, a mít také při rozhodování hledisko konkurenceschopnosti neustále na paměti. Test konkurenceschopnosti se tedy skládá ze dvou úrovní:

- úroveň posouzení dopadů („technická“ úroveň), která se týká posouzení různých způsobů, jakými politické a regulační iniciativy ovlivňují konkurenceschopnost,
- úroveň rozhodování (politická úroveň), která spočívá v tom, že je třeba věnovat náležitou pozornost konkurenceschopnosti a náležitě ji zohlednit při utváření nových iniciativ a zároveň stavět na modelu sociálně tržního hospodářství EU.

4.5. EHSV se domnívá, že je důležité, aby byl test konkurenceschopnosti co nejkomplexnější a bral v úvahu dopady na podniky a dodavatelské řetězce, na zaměstnanost a pracovní podmínky a také jejich následné makroekonomické dopady. Důkladný test konkurenceschopnosti u všech nových iniciativ by měl sloužit jako kontrolní opatření k zajištění toho, aby návrhy podporovaly vyšší konkurenceschopnost, vytváření pracovních míst a udržitelný růst.

5. Posouzení dopadů jako základ testu konkurenceschopnosti

5.1. Test konkurenceschopnosti by měl být založen na spolehlivých informacích o dopadech politických a regulačních iniciativ na různých úrovních, včetně nákladů na dodržování předpisů, snadného přístupu na trhy a dalších přímých dopadů na podniky. Obzvláště důležité jsou multiplikační dopady v hodnotových řetězcích, jako jsou dopady na dostupnost energie a surovin. Test konkurenceschopnosti by se měl rovněž zaměřovat na následné dopady na pracovní místa, investice, inovace, produktivitu, aspekty soudních sporů, fungování jednotného trhu, zahraniční obchod a celkově na evropský sociální model a udržitelný růst.

5.2. Stávající pokyny a soubor nástrojů pro zlepšování právní úpravy, které byly zavedeny v rámci programu zlepšování právní úpravy Evropské komise, již vyžadují, aby iniciativy, u nichž se očekává, že budou mít významné hospodářské, sociální nebo environmentální dopady, byly doprovázeny posouzením dopadů. Zpráva o posouzení dopadů musí obsahovat popis environmentálních, sociálních a hospodářských dopadů, včetně dopadů na malé a střední podniky a konkurenceschopnost. EHSV požaduje, aby byly podávány komplexní zprávy o dopadech na konkurenceschopnost široké škály podniků z hlediska odvětví, velikosti a obchodního modelu, včetně podniků sociální ekonomiky.

5.3. EHSV vítá obsah stávajícího souboru nástrojů a konstatuje, že v pracovním dokumentu OECD byl nástroj Evropské komise pro konkurenceschopnost označen za nejkompaktnější stávající dokument pro posuzování dopadů právních předpisů na konkurenceschopnost⁽⁷⁾. Jednoznačně je však nutné dosáhnout zlepšení, zejména pokud jde o provádění a prosazování daných nástrojů.

5.4. Podle Výboru pro kontrolu regulace byla analýza dopadů často nedostatečně rozvinutá a některé významné dopady nebyly dostatečně posouzeny. Jak je popsáno v jeho výroční zprávě za rok 2021⁽⁸⁾, Výbor pro kontrolu regulace často požadoval další analýzy dopadů na spotřebitele, konkurenceschopnost, inovace, členské státy a malé a střední podniky. Nežádá rovněž žádat o dodatečnou kvantifikaci, zejména pokud jde o administrativní náklady a úspory. Výbor pro kontrolu regulace ve své výroční zprávě za rok 2020⁽⁹⁾ nejčastěji poukazoval na nedostatečnou analýzu konkurenceschopnosti (často spojenou s nedostatečnou analýzou nákladů), dopadů na malé a střední podniky a společenských dopadů.

5.5. EHSV proto zdůrazňuje, že je třeba, aby se posouzení dopadů podrobněji zaměřovala na konkurenceschopnost, a tím se zajistilo, že budou náležitě vyvážená. Výbor rovněž považuje za důležité, aby různé části uvedeného souboru nástrojů související s konkurenceschopností, včetně těch, které se týkají konkurenceschopnosti odvětví, malých a středních podniků, inovací, hospodářské soutěže, vnitřního trhu, obchodu a investic, byly posuzovány jednotným způsobem.

5.6. Při testu konkurenceschopnosti je třeba vzít v úvahu velkou rozmanitost podniků, které mohou být ovlivněny naprosto různými způsoby. EHSV proto požaduje řádné posouzení dopadů na různá odvětví podnikání a ekosystémy, na podniky různé velikosti (včetně mikropodniků a malých a středních podniků), podniky působící v různých částech hodnotových řetězců a na různých trzích a v různých zeměpisných oblastech a na podniky s různými obchodními modely, včetně korporací, družstev a podniků sociální ekonomiky.

5.7. EHSV požaduje, aby byla věnována zvláštní pozornost mezinárodní konkurenceschopnosti podniků EU, která je obzvláště důležitá z hlediska otevřené strategické autonomie EU a vývozních příležitostí.

5.8. EHSV zdůrazňuje, že posouzení dopadů na konkurenceschopnost by se nemělo omezovat na dopady jednotlivých iniciativ izolovaně, ale mělo by rovněž zohlednit kumulativní zátěž, zejména pak náklady na dodržování předpisů nebo jiná opatření, která mají vliv na tytéž subjekty. Posouzení by navíc mělo zohledňovat krátkodobé i dlouhodobé dopady, a to i v různých výhledových scénářích. Aby bylo možné nalézt nejlepší možnost politiky, je rovněž nezbytné posoudit dopad alternativních možností na konkurenceschopnost a komplexně je vysvětlit. Dále je důležité, aby se posouzení dopadů na konkurenceschopnost více zaměřilo na kvantitativní údaje a podrobněji je propracovalo.

⁽⁷⁾ *How do laws and regulations affect competitiveness* (Jak právní a správní předpisy ovlivňují konkurenceschopnost), OECD, 2021.

⁽⁸⁾ Výbor pro kontrolu regulace, výroční zpráva za rok 2021.

⁽⁹⁾ Výbor pro kontrolu regulace, výroční zpráva za rok 2020.

5.9. EHSV požaduje důkladné posouzení a důkazy pozitivních i negativních dopadů na konkurenceschopnost. Cílem by mělo být nejen zabránit oslabování konkurenceschopnosti, ale také usilovat o ambicióznější cíl, jímž je zvýšení celkové konkurenceschopnosti evropského sociálně tržního hospodářství za účelem stimulace silného, udržitelného a inkluzivního růstu.

5.10. EHSV se rovněž domnívá, že je důležité komplexně posoudit konkurenceschopnost z hlediska udržitelnosti. Environmentální udržitelnost souvisí s konkurenceschopností podniků, a to nejen jako nákladový faktor, ale také proto, že řada účastníků trhu, včetně zákazníků, investorů a finančníků, očekává dobrou environmentální výkonnost. Totéž platí pro sociální udržitelnost, včetně dodržování lidských práv, respektování genderové rovnosti a dodržování pracovních práv. Přitom je třeba sladit několik aspektů, mimo jiné včetně technologického pokroku, nákladů a společenského přijetí.

5.11. Vzhledem k tomu, že posouzení dopadů na konkurenceschopnost je faktickým základem pro test konkurenceschopnosti, EHSV považuje za zásadní zajistit, aby bylo posouzení dopadů na konkurenceschopnost povinné, účinné a bylo plně prováděno a prosazováno. Toto posouzení by rovněž mělo být v průběhu legislativního procesu aktualizováno, pokud dojde k podstatným změnám. EHSV zároveň zdůrazňuje, že k uskutečnění posouzení jsou zapotřebí odpovídající zdroje a správné dovednosti. EHSV dále doporučuje, aby bylo prováděno pravidelné referenční srovnávání s postupy konkurenčních zemí.

5.12. Test konkurenceschopnosti by měl rovněž plně využívat další existující nástroje, jako jsou kontroly účelnosti, program REFIT a platforma Fit pro budoucnost. Ty jsou obzvláště důležité pro posouzení kumulativních dopadů různých iniciativ.

6. Test konkurenceschopnosti jako součást rozhodování

6.1. EHSV se domnívá, že test konkurenceschopnosti by měl být klíčovou součástí vyváženého rozhodovacího procesu a měl by se používat v rámci všech procesů tvorby politik a právních předpisů EU, včetně strategií a programů EU, rozpočtových a fiskálních ustanovení, sekundárních právních předpisů a mezinárodních dohod. Měl by být uplatňován v procesu evropského semestru, neboť politiky členských států mají v tomto ohledu zásadní význam.

6.2. I když se test konkurenceschopnosti zaměřuje především na iniciativy s jinými primárními cíli, než je zlepšení konkurenceschopnosti, EHSV vyzývá Komisi, aby připravila také zvláštní agendu pro konkurenceschopnost, jejímž dlouhodobým cílem bude posílení konkurenceschopnosti EU.

6.3. Agenda pro konkurenceschopnost by se měla zaměřovat na dlouhodobou perspektivu a věnovat pozornost základním otázkám, jako je rozvoj jednotného trhu, omezování překážek na trhu, posilování investic a zlepšování přístupu k finančním prostředkům a financování, zohledňování genderového hlediska v rámci investic, usnadňování zahraničního obchodu a vnější spolupráce, podpora inovací, špičkových talentů a excelence ve výzkumu, rozšiřování dovedností prostřednictvím vzdělávání, odborné přípravy a celoživotního učení, zvyšování inkluzivnosti trhů práce, zlepšování pracovních podmínek, urychlování postupů pro udělování povolení, snižování byrokracie a nákladů na dodržování předpisů a zajištění toho, aby byly daňové systémy více motivující. Měla by rovněž posílit podnikatelské modely, které uvádějí konkurenceschopnost do souladu se sociálními a environmentálními cíli, jako je tomu například v případě podniků a organizací, které při svých investicích dodržují environmentální, sociální a správní kritéria.

6.4. Zásadní součástí této agendy by měly být také podpora mikropodniků a malých a středních podniků a posílení digitální a ekologické transformace. Mimoto by měla být věnována náležitá pozornost kapacitám členských států, odlišnostem a nezbytné spolupráci mezi členskými státy i vymahatelnosti iniciativ a pravidelnému monitorování provádění a výsledků agendy. EHSV zdůrazňuje rovněž klíčovou úlohu sociálního dialogu, jak je uvedeno v evropském pilíři sociálních práv.

6.5. Pokud jde o krátkodobá opatření, EHSV oceňuje rychlé přizpůsobení politiky EU v oblasti hospodářské soutěže pandemii COVID-19 a válce na Ukrajině a jejich hospodářským důsledkům⁽¹⁰⁾. Flexibilita při uplatňování pravidel státní podpory, třebaže je pouze výjimečná a dočasná, má zásadní význam pro to, aby podniky v EU mohly přežít ve velmi těžkých časech, a tedy i pro zachování konkurenceschopnosti, které evropské podniky dosáhly prostřednictvím inovací a produktivity.

6.6. Zásadní význam má rovněž řádná a spravedlivá hospodářská soutěž jak na vnitřní úrovni, tak ve vztahu k zahraničním konkurentům. Výbor oceňuje probíhající činnost zaměřenou na zefektivnění pravidel státní podpory pro zdravotní a sociální služby obecného hospodářského zájmu, aby se zvýšila kvalita a dostupnost těchto služeb pro občany na místní úrovni⁽¹¹⁾.

6.7. EHSV rovněž z obecného hlediska vítá iniciativu Komise týkající se *nařízení o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh*, neboť jeho cílem je zabránit narušením, jež by měla dopad na fungování jednotného trhu, a zajistit tak rovné podmínky ve vztahu k zahraničním konkurentům⁽¹²⁾.

6.8. Agenda v oblasti konkurenceschopnosti by byla dalším krokem, jak reagovat na základní cíl uvedený v žádosti českého předsednictví, tj. vybudovat silnější a odolnější hospodářství EU. Přispěla by tedy k dobrým životním podmínkám občanů EU a rovněž k dosažení klimaticky neutrálního a oběhového hospodářství. Vzhledem k tomu, že konkurenceschopnost je záležitostí, která se týká všech, musí být do přípravy agendy úzce zapojeni zástupci sociálních partnerů a dalších subjektů občanské společnosti.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Politika hospodářské soutěže připravená na nové výzvy (COM(2021) 713 final) (Úř. věst. C 323, 26.8.2022, s. 34).

⁽¹¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu uplatňování pravidel státní podpory v oblasti zdravotních a sociálních služeb obecného hospodářského zájmu v období po pandemii – připomínky a návrhy k hodnocení provedenému Komisí za účelem pozměnění legislativního balíčku z roku 2012 (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 323, 26.8.2022, s. 8).

⁽¹²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh (COM(2021) 223 final – 2021/0114 (COD)) (Úř. věst. C 105, 4.3.2022, s. 87).

III

(Přípravné akty)

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

574. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO VÝBORU, 14. 12. 2022–15. 12. 2022

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke zprávě Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Zpráva o politice hospodářské soutěže za rok 2021

(COM(2022) 337 final)

(2023/C 100/12)

Zpravodaj: **Philip VON BROCKDORFF**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropská komise, 27. 10. 2022
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	10. 11. 2022
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	51/0/3
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	206/0/2

1. Závěry a doporučení

1.1. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) požaduje trvalý dialog s Komisí o dalších opatřeních potřebných k posílení fungování jednotného trhu.

1.2. EHSV naléhavě vyzývá GŘ pro hospodářskou soutěž, aby průběžně sledovalo režimy schválené Komisí a zahájené členskými státy v reakci na COVID-19 a válku na Ukrajině, aby se zabránilo přesměrování finančních prostředků společností, které nejsou hospodářsky životaschopné.

1.3. EHSV tedy vyzývá Komisi, aby využila maximální flexibilitu přípustnou v rámci pravidel státní podpory s cílem umožnit členským státům schválit režimy, jež poskytnou účinnou podporu podnikům zasaženým válkou na Ukrajině.

1.4. EHSV vítá nové pokyny Komise pro státní podporu v oblasti klimatu, životního prostředí a energetiky a považuje je za krok správným směrem.

1.5. EHSV podporuje šetření týkající se protisoutěžního jednání velkých technologických společností; to je v souladu s postojem, který EHSV přijal k aktu o digitálních trzích.

1.6. EHSV požaduje silnější spolupráci mezi vnitrostátními orgány v rámci Evropské sítě pro hospodářskou soutěž s cílem více prosazovat právní předpisy EU v oblasti hospodářské soutěže vůči společnostem, které se dopouštějí přeshraničních obchodních praktik omezujících hospodářskou soutěž a škodlivých pro zákazníky.

1.7. EHSV vyzývá k zajištění rovných podmínek hospodářské soutěže v celém odvětví letecké dopravy. Varuje však před takovým vývojem trhu v oblasti letectví, který by vyústil v dominantní postavení několika málo leteckých společností.

1.8. EHSV podporuje Komisi navržené nařízení o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh, které jsou poskytovány podnikům ze zemí mimo EU, jež jsou činné v EU. Vyzývá však Komisi, aby se zaměřila též na subvence narušující trh a další protisoutěžní praktiky ve státních a soukromých podnicích mimo EU.

1.9. EHSV varuje před možnými protisoutěžními dohodami nebo zneužitími dominantního postavení v odvětví hypermarketů a prodejen potravin, které by měly dopad na spotřebitele prostřednictvím vyšších cen a na výrobce v podobě nižších cen nákupních.

1.10. EHSV vítá návrh Komise týkající se nového nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu, který doplňuje další legislativní opatření EU pro řešení krizí.

1.11. EHSV požaduje další kroky za účelem posílení hospodářské soutěže a jednotného trhu v době, kdy ekonomiky nadále čelí problémům způsobeným vysokými cenami energií, omezením na straně nabídky a hospodářské nejistotě.

1.12. EHSV je pevně přesvědčen, že agenda EU pro zelenou a digitální ekonomiku vycházející ze základů sociálně tržního hospodářství by se neměla měnit kvůli válce na Ukrajině.

1.13. EHSV konečně doporučuje též použití státní podpory v rozsahu přípustném podle předpisů EU, a to v zájmu zmírnění socioekonomických dopadů války na Ukrajině a se zvláštním zřetelem k genderové rovnosti a širší genderové perspektivě, zejména pak v případě uprchlíků do členských států sousedících s Ukrajinou.

2. Souvislosti

2.1. Zpráva o politice hospodářské soutěže za rok 2021 předkládá hlavní politický vývoj a legislativní iniciativy přijaté během loňského roku a výběr prosazovacích opatření. V roce 2021 Komise provedla přezkum hlavních nařízení, pokynů a sdělení v oblasti hospodářské soutěže, jak je stanoven v jejím sdělení nazvaném Politika hospodářské soutěže připravená na nové výzvy⁽¹⁾, které vymezuje úlohu politiky hospodářské soutěže v úsilí Evropy o oživení a v zájmu ekologické a digitální transformace a odolného jednotného trhu.

2.2. Komise také přijala návrh nového nařízení s cílem řešit narušení způsobená zahraničními subvencemi narušujícími vnitřní trh, které třetí země poskytují společnostem aktivním na jednotném trhu⁽²⁾, po němž následovaly návrhy aktu o digitálních trzích a aktu o digitálních službách z roku 2020, jejichž cílem je řešit širokou škálu digitálních výzev⁽³⁾. Zejména akt o digitálních trzích zavádí povinnosti, které vůči podnikům a spotřebitelům na jednotném trhu působí jako strážci přístupu.

2.3. Byla aktualizována antimonopolní pravidla a pravidla pro spojování podniků a související pokyny s cílem řešit problémy. Tato aktualizace zahrnovala přezkum pravidel pro vertikální dodávky a horizontální spolupráci, přičemž zejména posledně zmíněná pravidla byla zaměřena na usnadnění spolupráce podniků tak, aby došlo ke zlepšení hospodářské účinnosti. Komise kromě toho zveřejnila výsledky svého hodnocení sdělení o definici trhu, které poskytuje pokyny týkající se toho, jak je prosazována hospodářská soutěž na výrobních a zeměpisných trzích.

⁽¹⁾ Politika hospodářské soutěže připravená na nové výzvy, COM(2021) 713 final.

⁽²⁾ COM(2021) 223 final.

⁽³⁾ COM(2020) 842 final.

2.4. Komise rovněž aktualizovala pravidla státní podpory a související pokyny s cílem pomoci řešit měnící se okolnosti a podpořit ekologickou a digitální transformaci. Obzvláště významná je nutnost posílit odolnost jednotného trhu tváří v tvář hospodářské nejistotě. To Komise provádí prostřednictvím sledování vývoje trhu. Včasné a relevantní bylo též zavedení dočasného rámce pro opatření státní podpory za účelem poskytnutí podpory podnikům v celé EU. Události způsobené ruskou agresí na Ukrajině vyžadují další úpravy politik ze strany Komise. Mezitím Komise zavedla investiční podporu do konce roku 2022 a podporu solventnosti do 31. prosince 2023, což členským státům umožňuje získat soukromé finanční prostředky a dát je k dispozici malým a středním podnikům.

2.5. Stejně tak důležitý byl přezkum pokynů pro státní podporu v oblasti klimatu, životního prostředí a snižování emisí uhlíku v hospodářských činnostech. Bylo nezbytné rozšířit oblast působnosti těchto pokynů, které se nyní vztahují na nové hospodářské činnosti, jako je čistá mobilita a snižování emisí uhlíku v průmyslu. Revidované pokyny tedy podporují Zelenou dohodu pro Evropu.

2.6. Kromě toho Komise revidovala nařízení o blokových výjimkách pro vertikální dohody a pokyny k vertikálním omezením. Cílem je aktualizovat předchozí pravidla, která vzhledem k vývoji na trhu, jako je růst on-line prodeje, již nebyla považována za vhodná pro daný účel.

2.7. Oblast působnosti obecného nařízení o blokových výjimkách byla také rozšířena za účelem snazší realizace programů financovaných EU. To v zásadě pomáhá zefektivnit pravidla státní podpory uplatňovaná na vnitrostátní financování a v souvislosti se specifickými programy EU.

2.8. Kromě toho byly přijaty revidované pokyny k regionální podpoře s cílem umožnit členským státům podporovat znevýhodněné regiony a regiony, které se potýkají se strukturálními problémy.

2.9. Důležitou událostí byla úprava provedená Komisí týkající se současného a budoucího prosazování v souvislosti s problémy způsobenými digitální transformací. Za zásadní byla označena účinnost a účelnost, se kterou Komise může reagovat na praktiky narušující hospodářskou soutěž používané společnostmi, jako je Apple, Amazon nebo Facebook.

2.10. Ve stejném duchu Komise provedla reorganizaci zaměřenou na významné projekty společného evropského zájmu. Důležité bylo také zřízení pracovní skupiny na podporu provádění aktu o digitálních trzích.

2.11. Za účelem posílení fungování jednotného trhu byl poskytnut rozpočet ve výši 4,2 miliardy eur na Program pro jednotný trh, jehož cílem je prosazovat politiku EU v oblasti hospodářské soutěže.

2.12. Účinné prosazování pravidel EU pro hospodářskou soutěž a reforem právních předpisů je zásadní pro digitální transformaci hospodářství EU a pro větší odolnost jednotného trhu ve velmi obtížné době.

2.13. V této souvislosti je nanejvýš důležitý význam antimonopolního šetření a šetření nekalých praktik uplatňovaných velkými nadnárodními korporacemi. Kontrola spojování podniků prováděná Komisí také zajišťuje, aby spojení proběhlo způsobem, který umožní hospodářskou soutěž na trhu a jenž bude řešit dominantní postavení na trhu. V různých odvětvích bylo přijato 396 rozhodnutí o spojení, což je impozantní počet.

2.14. Další významnou událostí byly pokyny poskytnuté ohledně širokopásmové infrastruktury, která splňuje požadavky na velmi náročnou digitální rychlost stanovené v cíli gigabitová společnost v EU 2025 a v digitální strategii i v cílech uvedených v Digitálním kompasu 2030. Státní podpora podporuje širokopásmovou infrastrukturu v celé EU při řešení situací, kdy neexistují pobídky pro soukromé provozovatele, pokud jde o poskytování dostatečného širokopásmového pokrytí.

2.15. Činnosti Komise přispěly rovněž k environmentálním cílům, zejména co se týče snižování emisí uhlíku v hospodářství a postupného, avšak stabilního posunu od fosilních paliv k alternativním palivům v odvětví dopravy. Je rozhodující, aby se při podpoře Zelené dohody pro Evropu zamezilo narušování hospodářské soutěže, a i v této souvislosti Komise schválila několik opatření v oblasti státní podpory zaměřených na usnadnění ekologické transformace EU.

2.16. Důležité bylo také prosazování antimonopolních pravidel a kontrola spojování podniků v automobilovém odvětví, což pomáhá přispět k ekologické transformaci. Toto opatření Komise zahrnovalo udělení peněžitých sankcí dosahujících stovek milionů eur.

2.17. Obrovský význam má skutečnost, že Komise při prosazování politiky v oblasti hospodářské soutěže vychází z toho, jak hospodářská soutěž funguje pro spotřebitele v celé EU. Jak zpráva správně zdůrazňuje, sociálně tržní hospodářství je jedním z hlavních pilířů EU a trvalé prosazování pravidel hospodářské soutěže a její ochrana podporují další rozvoj tohoto typu hospodářství.

2.18. Tatáž logika platí pro finanční služby. Komise se zabývala možnými kartely v odvětví finančních služeb a udělila vysoké pokuty několika finančním institucím.

2.19. Stejně důležitá je reakce Komise na hospodářský a sociální pokles v důsledku onemocnění COVID-19 v podobě uplatnění flexibility povolené v pravidlech státní podpory prostřednictvím dočasného rámce pro opatření státní podpory. To členským státům umožnilo poskytnout režimy pro podniky, jako jsou úvěrové záruky. Komise podle dočasného rámce schválila několik režimů dosahujících výše několika miliard eur, a to v řadě odvětví zasažených omezeními v souvislosti s onemocněním COVID-19, včetně odvětví letecké dopravy, s cílem řešit potřebu likvidity a kapitálu.

2.20. Důležitou úlohou, kterou Komise plnila, bylo poskytnutí pokynů a podpory s cílem usnadnit plány pro oživení a odolnost předložené členskými státy. To bylo nezbytné k zajištění slučitelnosti těchto plánů s pravidly státní podpory.

2.20.1. V roce 2021 Komise nadále zajišťovala, aby byly důsledně uplatňovány články 101 a 102 Smlouvy o fungování Evropské unie. Komise také sledovala členské státy a pomáhala jim v jejich úsilí o provedení směrnice ECN+ (*) do vnitrostátního práva. Tato směrnice zplnomocňuje orgány pro hospodářskou soutěž v celé EU k účinnějšímu prosazování pravidel hospodářské soutěže a zajištění řádného fungování jednotného trhu.

2.21. Komise zůstala aktivní ve Výboru pro hospodářskou soutěž OECD, Mezinárodní síti pro hospodářskou soutěž a Konferenci OSN o obchodu a rozvoji.

3. Obecné připomínky

3.1. EHSV bere na vědomí konstruktivní práci, kterou Komise provádí při dalším posilování jednotného trhu pomocí prosazování pravidel hospodářské soutěže a ochrany hospodářské soutěže v celé EU.

3.2. EHSV také bere na vědomí, že Komise účinně reagovala v zájmu zmírnění dopadu omezení souvisejících s onemocněním COVID-19 tím, že přijala dočasný rámec pro opatření státní podpory s cílem umožnit nezbytnou podporu členských států podnikům a současně zachovat celistvost jednotného trhu.

3.3. Stejná úroveň účinnosti byla uplatněna v reakci na krizi, která se odehrává v důsledku invaze Ruska na Ukrajině. EHSV se domnívá, že urychlené přijetí dočasného krizového rámce pro státní podporu bylo stejně rozhodující jako opatření přijatá v souvislosti s omezeními v důsledku onemocnění COVID-19. EHSV proto naléhavě vyzývá Komisi, aby využila maximální flexibilitu přípustnou podle pravidel státní podpory, jestliže budou členské státy čelit hospodářským otřesům.

3.4. EHSV také bere na vědomí práci, kterou Komise odvedla při svém přezkumu hlavních nařízení, pokynů a sdělení s cílem zajistit, aby zůstaly vhodné pro daný účel, zejména pokud jde o revizi nařízení o blokových výjimkách pro vertikální dohody a pokynů k vertikálním omezením.

3.5. EHSV se domnívá, že přijetí nařízení rozšiřujícího oblast působnosti obecného nařízení o blokových výjimkách a zveřejnění pokynů pro státní podporu v oblasti klimatu, životního prostředí a energetiky je důležitým krokem na podporu hlavních politických cílů EU. Za významné se také považuje přijetí revidovaného sdělení pro významné projekty společného evropského zájmu.

(*) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1 ze dne 11. prosince 2018 o posílení postavení orgánů pro hospodářskou soutěž v členských státech tak, aby mohly účinněji prosazovat pravidla, a o zajištění řádného fungování vnitřního trhu (Úř. věst. L 11, 14.1.2019, s. 3).

3.6. EHSV bere na vědomí úsilí vyvinuté s cílem posunout se směrem k přijetí aktu o digitálních trzích. EHSV se domnívá, že tento právní předpis je obrovským krokem směrem k prosazování hospodářské soutěže a k ochraně zákazníků při využívání digitálních služeb.

3.7. EHSV bere dále na vědomí probíhající proces přijetí návrhu nařízení o zahraničních subvencích, které narušují vnitřní trh. EHSV se v několika svých stanoviscích stavěl proti tomu, aby byly podnikům aktivním v EU poskytovány zahraniční subvence narušující vnitřní trh; navrhované nařízení by Komisi světilo nové pravomoci tyto zahraniční subvence prošetřit a přijmout nápravná opatření, kdykoli je to nezbytné. EHSV se domnívá, že to je slučitelné se zásadou spravedlivé hospodářské soutěže za rovných podmínek.

3.8. EHSV bere na vědomí antimonopolní opatření a opatření přijatá ohledně kontroly spojování podniků. Tato opatření jsou nezbytná pro zachování celistvosti jednotného trhu a pro ochranu občanů EU, zejména proti rozhodnutím velkých technologických společností.

3.9. Skutečnost, že Komise schválila několik opatření státní podpory ve prospěch ekologické transformace EU, včetně opatření na podporu energie z obnovitelných zdrojů a čisté mobility, připravuje cestu dalším pozitivním opatřením v budoucnosti.

4. Konkrétní doporučení

4.1. EHSV požaduje trvalý dialog s Komisí o dalších opatřeních potřebných k posílení fungování jednotného trhu. V této souvislosti EHSV zdůrazňuje své nedávné stanovisko, v němž poukázal na nedostatky na jednotném trhu EU.

4.2. I když EHSV vyzdvihl rychlost, s jakou Komise reagovala na omezení spojená s onemocněním COVID-19 a před nedávnem na hospodářské dopady způsobené válkou na Ukrajině, vyzývá k nepřetržitému sledování režimů schválených Komisí a zahájených členskými státy v reakci na COVID-19 a válku na Ukrajině, aby se zabránilo přesměrování finančních prostředků společností, které nejsou hospodářsky životaschopné. Výše podpory, která je zapotřebí, a tlaky, jímž čelí vlády v celé EU, aby poskytly státní podporu, jsou mimořádné a mohou vést k takovým situacím.

4.3. EHSV tedy vyzývá Komisi, aby využila maximální flexibilitu přípustnou v rámci pravidel státní podpory s cílem umožnit členským státům schválit režimy, jež poskytnou účinnou podporu podnikům a komunitám zasaženým válkou na Ukrajině. EHSV současně zdůrazňuje, že tato podpora by měla být umožněna s minimálním narušením hospodářské soutěže.

4.4. EHSV poukazuje na úsilí vyvinuté na podporu zelené agendy EU prostřednictvím politiky v oblasti hospodářské soutěže. To je zásadní a nové pokyny Komise pro státní podporu v oblasti klimatu, životního prostředí a energetiky jsou krokem správným směrem. Protože jsou tyto tři oblasti vzájemně propojeny, EHSV se domnívá, že nové pokyny poskytují spolehlivý základ pro účinnou podporu Zelené dohody pro Evropu.

4.5. EHSV poukazuje na šetření, která provedla Komise a jež se týkala protisoutěžního jednání několika velkých technologických společností, a plně tato šetření podporuje, neboť jsou v souladu s postojem, který EHSV zaujal k aktu o digitálních trzích, zejména pokud jde o jeho význam pro umožnění hospodářské soutěže v oblasti digitálních služeb a ochrany občanů EU před nekalými praktikami velkých technologických společností. Dokazuje to, že Komise má nyní silnější postavení co do jejího záměru směřovat k vyšší míře regulace digitálního trhu.

4.6. EHSV požaduje silnější spolupráci mezi vnitrostátními orgány v rámci Evropské sítě pro hospodářskou soutěž s cílem více prosazovat právní předpisy EU v oblasti hospodářské soutěže vůči společnostem, které se dopouštějí přeshraničních obchodních praktik omezujících hospodářskou soutěž a škodlivých pro zákazníky. EHSV se domnívá, že zásadní je koordinace šetření.

4.7. EHSV zaznamenal význam rozhodnutí Komise o leteckém odvětví, zejména během pandemie, a požaduje rovné podmínky hospodářské soutěže v celém tomto odvětví. Varuje však před takovým vývojem trhu v oblasti letectví, který by vyústil v dominantní postavení několika málo leteckých společností.

4.8. EHSV plně podporuje Komisi navržené nařízení o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh, které jsou poskytovány podnikům ze zemí mimo EU, jež jsou činné v EU. Uvedený jev očividně narušuje hospodářskou soutěž a zahraniční podniky mohou také získat daňové zvýhodnění, což vede k dalším narušením hospodářské soutěže. EHSV také vyzývá Komisi, aby přijala vhodná opatření k problému subvencí narušujících vnitřní trh a dalších protisoutěžních praktik ve státních či soukromých podnicích mimo EU. Napomohlo by to též plnění cílů průmyslové strategie EU.

4.9. EHSV bere na vědomí, že Komise a vnitrostátní orgány pro hospodářskou soutěž monitorují situaci potravinových řetězců v Evropě. EHSV varuje před možnými protisoutěžními dohodami nebo zneužitími dominantního postavení, které by měly dopad na spotřebitele prostřednictvím vyšších cen. EHSV také varuje před rizikem, že odvětví hypermarketů a prodejen potravin zaujme dominantní postavení na trhu s potravinami na úkor spotřebitelů prostřednictvím vyšších cen a výrobců v podobě nižších cen nákupních. EHSV si je vědom, že je na členských státech, aby zajistily provádění směrnice o nekalých obchodních praktikách s cílem řešit situace, kdy existuje nerovnováha v jednotlivých obchodních vztazích⁽⁵⁾. EHSV tedy naléhavě vyzývá Komisi, aby průběžně sledovala účinnost analýzy trhu a opatření přijímaných vnitrostátními orgány.

4.10. EHSV vítá návrh Komise týkající se nového nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu, který doplňuje další legislativní opatření EU pro řešení krizí, jako je mechanismus civilní ochrany Unie, a pravidla EU pro konkrétní odvětví, dodavatelské řetězce a produkty, jako jsou zdraví, polovodiče a potravinové zabezpečení, které již poskytují cílená opatření v reakci na krizi. EHSV se domnívá, že to poskytuje vyvážený rámec pro řešení krizí za účelem určení jednotlivých hrozeb pro jednotný trh a zajištění jeho hladkého fungování pomocí: vytvoření struktury pro řízení krizí, návržení nových opatření s cílem vyvážit negativní dopady na jednotný trh a umožnění opatření, která jsou poslední možností, v naléhavých případech.

4.11. EHSV požaduje další kroky za účelem posílení hospodářské soutěže a jednotného trhu v době, kdy hospodářství nadále čelí problémům způsobeným vysokými cenami energií, omezením na straně nabídky a hospodářské nejistotě.

4.12. EHSV je pevně přesvědčen, že agenda EU pro zelenou a digitální ekonomiku vycházející ze základů sociálně tržního hospodářství by se neměla měnit kvůli krizi, která se odehrává na Ukrajině. Cílem EU by měly zůstat trhy poskytující konkurenční a spravedlivé ceny občanům EU, a to pomocí opatření Komise a vnitrostátních orgánů v celé EU. V této souvislosti je třeba odkázat na nedávný návrh Komise, který se týká společného zadávání veřejných zakázek na zemní plyn jako dočasného, avšak efektivního řešení stabilizace cen energie.

4.13. Poslední bod se týká použití státní podpory v rozsahu přípustném podle předpisů EU, a to v zájmu zmírnění socioekonomických dopadů války na Ukrajině, včetně uprchlické krize zasahující členské státy sousedící s Ukrajinou. Je rovněž třeba věnovat zvláštní pozornost genderové rovnosti a širší genderové perspektivě.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽⁵⁾ Tato směrnice byla změněna směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/2161 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, 2005/29/ES a 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů Unie na ochranu spotřebitele (Úř. věst. L 328, 18.12.2019, s. 7).

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nový evropský program inovací

(COM(2022) 332 final)

(2023/C 100/13)

Zpravodaj: **Maurizio MENSI**

Spoluzpravodaj: **Christophe LEFÈVRE**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropská komise, 27.10.2022
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	10.11.2022
Přijato na plenárním zasedání	14.12.2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	177/0/0

1. Závěry a doporučení

1.1. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) vítá evropský program inovací, který navrhla Komise, a souhlasí zejména s dvojitým cílem, jímž je podpora konkurenceschopnosti Evropy a zároveň zajištění zdraví a dobrých životních podmínek jejich občanů.

1.2. EHSV rovněž vítá, že Komise klade důraz na potřebu odstranit nedostatky, pokud jde o otázky týkající se rozvíjejících se podniků (tzv. scale-ups) v oblasti deep tech technologií, které v současné době v EU existují ve srovnání se třetími zeměmi, kde jsou technologické rozvíjející se podniky rozšířenější. EHSV navrhuje, aby Komise kladla větší důraz na úlohu podniků, zejména malých a středních podniků a startupů, a na úlohu inovačních sítí, které tyto podniky řídí, při uskutečňování ekologické a digitální transformace.

1.3. EHSV oceňuje strukturu návrhu, který se opírá o pět stěžejních iniciativ. Je také nutné zajistit nástroje pro ověřování a monitorování dosažených výsledků.

1.4. EHSV vítá návrh na vytvoření poradní skupiny pro předpisy vstřícné k inovacím v oblasti veřejných služeb a navrhuje, aby byl jejím řádným členem i zástupce EHSV.

1.5. EHSV zdůrazňuje, že je důležité financovat experimentální a zkušební infrastrukturu, aby se pomohlo startupům a překlenula se propast mezi laboratořemi a tržním uplatněním. V této souvislosti vítá zavedení nového pojmu „zkušební a experimentální infrastruktury“ v návrhu revize obecného nařízení o blokových výjimkách v oblasti státní podpory.

1.6. EHSV rovněž vítá iniciativu týkající se veřejných zakázek. V této souvislosti navrhuje, aby bylo stanoveno, že v rámci inovativního zadávání veřejných zakázek by měl nabídku předložit alespoň jeden startup.

1.7. EHSV zdůrazňuje, že je důležité, aby se na vynálezy startupů vztahoval spolehlivý režim duševního vlastnictví, čímž se podpoří kontinuální rozvoj výzkumu.

1.8. EHSV vyzývá Komisi, aby podporovala meziregionální rozměr investic za společné účasti méně a více inovativních regionů.

1.9. EHSV zdůrazňuje, že prospěch z veřejné podpory by měl plynout i vysokoškolskému vzdělávání a inovačním laboratořím. V této souvislosti navrhuje, aby Komise k plnění cílů v oblasti inovací využívala určitá výzkumná centra a univerzity jako pilotní instituce.

1.10. HSV rovněž vítá, že Komise podporuje členské státy v rozvoji přeshraničních projektů společného evropského zájmu. Navrhuje proto, aby byly financovány jak výzkumné činnosti, tak profesní rozvoj výzkumných pracovníků a aby výsledky výzkumu podporované z veřejných prostředků byly zpřístupněny inovátorům za účelem dalšího rozvoje, případně prostřednictvím platformy Innospace.

1.11. EHSV vítá zveřejnění pokynů, které mají příslušným orgánům pomoci při výběru nejvhodnějšího evropského strategického programu, a zdůrazňuje význam provádění těchto strategických programů na základě horizontálního přístupu.

1.12. EHSV vítá myšlenku prostudování možností příznivějšího daňového režimu pro akciové opce a daňového režimu pro talentované lidi, kteří cestují za prací do zahraničí. Žádá Komisi, aby koordinovala vnitrostátní iniciativy zaměřené na podporu talentů.

1.13. EHSV souhlasí se záměrem Komise vytvořit spolehlivější a srovnatelnější databáze a společnou taxonomii údajů, které mohou být podkladem pro politiky na všech úrovních, a také její záměr strukturovaným způsobem šířit osvědčené postupy prostřednictvím fóra Evropské rady pro inovace.

1.14. EHSV rovněž vítá záměr Komise sdílet osvědčené postupy a zveřejňovat pokyny pro vlády, jak je využít k překonání roztržičnosti právních předpisů v členských státech.

2. Obecné souvislosti

2.1. Cílem nového evropského programu inovací je dostat Evropu do čela nové vlny inovací a startupů z oblasti deep tech, a to prostřednictvím následujících iniciativ:

- zlepšení přístupu k financování pro evropské startupy a rozvíjející se podniky,
- zlepšení podmínek umožňujících inovátorům testovat nové nápady prostřednictvím regulačních pískovišť,
- pomoc s vytvářením „regionálních inovačních údolí“, a to i v zaostávajících regionech,
- přilákání a udržení talentů v Evropě,
- zlepšení politického rámce prostřednictvím jasnější terminologie, ukazatelů a souborů dat, jakož i prostřednictvím strategické podpory členských států.

2.2. Nový evropský program inovací zahrnuje 25 konkrétních opatření rozdělených do pěti stěžejních iniciativ:

- Financování rozvíjejících se podniků (scale-ups) bude motivací k investování pro institucionální a jiné soukromé investory.
- Umožnění inovací prostřednictvím experimentálních prostor a veřejných zakázek inovace usnadní.
- Urychlení a posílení inovací v rámci evropských ekosystémů v celé EU za účelem řešení nerovností mezi různými zeměmi a regiony podpoří vytváření a propojování regionálních inovačních údolí a pomůže členským státům vyčlenit nejméně 10 miliard EUR na inovace související s prioritami EU, realizované na regionální úrovni.
- Podpora, přilákání a udržení talentů v oblasti deep tech technologií zajistí rozvoj a příliv nezbytných talentů v oblasti deep tech technologií v rámci EU.
- Zlepšení nástrojů pro tvorbu politik bude mít zásadní význam pro rozvoj a používání spolehlivých a srovnatelných datových souborů a sdílených definic (startup, rozvíjející se podnik), které mohou být podkladem pro politiky na všech úrovních v EU.

3. Obecné připomínky

3.1. EHSV vítá evropský program inovací, který vypracovala Komise, a souhlasí zejména s dvojím cílem, jímž je podpora konkurenceschopnosti Evropy a zároveň zajištění zdraví a dobrých životních podmínek jejich občanů.

3.2. EHSV v této souvislosti vítá, že plán Komise vychází z hlavního cíle, kterým je překlenout přetrvávající rozdíly v inovacích mezi členskými státy a v rámci evropských regionů, které by mohly bránit sociální a hospodářské soudržnosti.

3.3. Podle EHSV by digitální dividenda měla být dostupná všem evropským občanům bez ohledu na to, kde žijí. Digitální revoluce by měla odstranit přetrvávající rozdíly, které se objevily během průmyslové revoluce a které se ještě prohloubily v některých členských státech, jež vstoupily do EU po pádu železné opony.

3.4. To je nyní ještě důležitější, protože všechny členské státy a regiony Unie musí být nezávislé na třetích zemích, které – jak ukazuje válka na Ukrajině, probíhající energetická krize a problémy s nedostatkem čipů – nejsou vždy spolehlivé a v každém případě nevyznávají základní evropské hodnoty.

3.5. EHSV rovněž vítá, že Komise klade důraz na potřebu odstranit nedostatky, pokud jde o otázky týkající se rozvíjejících se podniků (tzv. scale-ups) v oblasti deep tech technologií, které existují ve srovnání se třetími zeměmi, kde jsou technologické rozvíjející se podniky rozšířenější. Navrhuje, aby Komise kladla větší důraz na úlohu firem, malých a středních podniků, startupů, a inovačních sítí, které tyto podniky řídí, při uskutečňování ekologické a digitální transformace a podporovala jejich konkurenceschopnost⁽¹⁾. Důležité je také podporovat iniciativy zaměřené na přeměnu tradičních podniků na inovativní.

3.6. Podle názoru EHSV by hlubší a rovnoměrnější digitalizace mohla spustit pozitivní spirálu, zlepšit životní podmínky občanů, umožnit dosažení cílů udržitelnosti, posílit hospodářskou a sociální soudržnost v Unii a snížit průmyslovou a hospodářskou závislost na třetích zemích, které nesdílejí stejné hodnoty.

3.7. Ze všech výše uvedených důvodů EHSV hodnotí iniciativu Komise jednoznačně pozitivně a z hlediska obsahu ji plně podporuje.

3.8. EHSV souhlasí také se strukturou návrhu, který se opírá o pět stěžejních iniciativ. Upozorňuje, že by měly být zavedeny nástroje pro pravidelné ověřování a monitorování dosažených výsledků, aby bylo možné v případě potřeby připravit nezbytná opatření pro nápravu a zlepšení.

3.9. EHSV vítá návrh na vytvoření poradní skupiny pro předpisy vstřícné k inovacím v oblasti veřejných služeb a navrhuje, aby byl jejím řádným členem i zástupce EHSV.

4. Stěžejní iniciativa týkající se financování rozvíjejících se podniků v deep tech technologií

4.1. EHSV vřele vítá všechna navrhovaná opatření ke snížení nákladů na nový vlastní kapitál v celé EU. Patří mezi ně možnost používat práva duševního vlastnictví jako zajištění a návrh nových právních předpisů o uvádění na burzu, které zjednoduší a usnadní prvotní i průběžné požadavky pro uvedení na burzu pro určité typy společností s cílem snížit náklady a zvýšit právní jistotu pro emitenty a zároveň zajistit ochranu investorů a integritu trhu.

4.2. EHSV konstatuje, že je třeba, aby Evropa měla režim duševního vlastnictví, který by náležitě vyvažoval otevřenou vědu a duševní vlastnictví. V tomto ohledu mnoho startupů vlastní (nebo používá) patent, jehož využití je nezbytné k dodržení technických norem (tzv. patent SEP). Přinejmenším v případě malých a středních podniků je třeba zabránit ukládání právní povinnosti provádět kontroly nezbytnosti u souborů patentů, jejichž využití je nezbytné k dodržení technických norem (tzv. patentů SEP), k nimž hodlají udělit licenci. Taková povinnost by mohla mít negativní dopad na inovace, protože může prodloužit jednání tím, že povede ke sporům ve fázi, kdy jsou vyhlídky na příjmy z licencí stále nejisté.

⁽¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Centra pro digitální inovace a malé a střední podniky (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 75, 2023.2.28, s. 82).

4.3. EHSV vítá důraz kladený na ženy a na shromažďování údajů o ženách a méně zastoupených skupinách s cílem vypracovat cílené politiky k odstranění genderových a jiných rozdílů, které mají dopad i na startupy. Podpora zaměstnávání žen v odvětví inovací má zásadní význam pro zajištění evropské konkurenceschopnosti, přičemž užitečným nástrojem pro řešení této otázky je vytvoření genderového indexu a indexu méně zastoupených skupin.

4.4. EHSV upozorňuje, že pro dosažení ekologické a digitální transformace je důležité, aby inovovaly i malé a střední podniky a zavedené společnosti se střední kapitalizací. Z tohoto důvodu by do programu měla být zařazena opatření, jež jim v tomto úsilí pomohou a podpoří jejich konkurenceschopnost. Obecněji řečeno je důležité vytvořit ekosystém, který umožní i tradičním podnikům transformovat se na inovativní.

4.5. Vzhledem k tomu, že – jak Komise připomíná – pro podniky jsou hlavním zdrojem financování bankovní produkty, zdůrazňuje EHSV význam záruk financovaných z veřejných zdrojů a vyzývá Komisi, aby zvážila možnost zopakovat v této oblasti to, co je již stanoveno v dočasných rámcích pro krizi COVID-19 a válku na Ukrajině. V tomto ohledu je možné, že veřejné záruky přilákají dlouhodobé investory, kteří jsou méně ochotni podstupovat riziko (např. penzijní fondy a státní investiční fondy) a jejichž financování je v Evropě nedostatečně využíváno.

4.6. EHSV vyzývá Komisi, aby při provádění této stěžejní iniciativy upřednostnila přeshraniční výzkumné laboratoře a startupy vzniklé při výzkumných institucích (spin off společnosti vzniklé odštěpením) na různých univerzitách. Široká spolupráce mezi univerzitami by totiž mohla podpořit inovace díky praktickým uplatněním v rámci přístupu zdola nahoru, který se v zájmu stimulace kreativity jeví vhodnějším.

4.7. EHSV rovněž vyzývá Komisi, aby podporu EU zaměřila na jednotlivá odvětví (např. odvětví čipů, obnovitelných zdrojů energie atd.) a podpořila tak aplikovaný výzkum tam, kde je to skutečně zapotřebí pro dosažení strategických cílů Unie.

4.8. EHSV vyzývá Komisi, aby kromě snížení nákladů na vlastní kapitál a harmonizace daňových režimů zvážila zavedení zvláštního financování rozvíjejících se podniků v EU určeného na podporu růstu některých strategických startupů. Může se tím také snížit atraktivita tzv. „likvidačních akvizic“ nebo přesídlování do zahraničí, protože zakladatelé by mohli podporovat rozvoj svých podniků, aniž by je prodávali nebo přemísťovali.

4.9. EHSV vyzývá Komisi, aby zvážila vytvoření evropského on-line tržiště, které by jim umožnilo komunikovat s potenciálními investory z celé EU. Takové tržiště by mohlo pomoci překonat potíže, s nimiž se startupy zejména v menších členských státech mohou potýkat při hledání místních investorů a v rámci úsilí o získání včasného přístupu k významné likviditě.

4.10. EHSV zdůrazňuje význam technologické infrastruktury pro rozvoj technologií startupů v oblasti deep tech. Tento přístup je tudíž třeba více podporovat a usnadňovat. V případě infrastruktur a dat financovaných z veřejných prostředků by mohla být uložena povinnost poskytnout otevřený a nediskriminační přístup.

5. Stěžejní iniciativa umožňující vědecky deep tech inovace prostřednictvím experimentálních prostor a veřejných zakázek

5.1. EHSV vítá zveřejnění pokynů k regulačním pískovištím, zkušebním zařízením a živým laboratořím jako prostředku pro přilákání experimentování do EU a šíření osvědčených postupů v členských státech s cílem podpořit harmonizaci.

5.2. EHSV rovněž vítá zavedení nového pravidla v rámci státní podpory pro výzkum, vývoj a inovace, které členským státům umožní financovat více zkušebních a experimentálních infrastruktur. V této souvislosti EHSV navrhuje stanovit strop pro způsobilé vnitrostátní veřejné financování, aby nedocházelo ke znevýhodňování menších nebo chudších členských států, nebo naopak zajistit cílené a doplňkové evropské financování pro členské státy, které nejsou schopny soutěžit v závodech o státní podporu. Navrhuje také zveřejnit evropské pokyny, které by harmonizovaly výklady jednotlivých států v případech, kdy se mohou lišit.

5.3. EHSV zdůrazňuje, že je důležité financovat experimentální a zkušební infrastruktury s cílem pomoci startupům s rozvojem jejich technologií a odstranit rozdíly mezi podmínkami v laboratořích a tržním uplatněním. V této souvislosti vítá zavedení nového pojmu „zkušební a experimentální infrastruktura“ v návrhu revize obecného nařízení o blokových výjimkách v oblasti státní podpory. Zejména je třeba odlišit pojem „zkušební a experimentální infrastruktura“ od zařízení běžně označovaných jako „technologická infrastruktura“. V tomto ohledu může být rozlišujícím prvkem převažující hospodářské využití. Kromě toho by měly být prahové hodnoty oznamovací povinnosti sjednoceny na 21 milionů EUR pro zkušební a experimentální infrastruktury i pro technologické infrastruktury a měl by být stanoven režim příznivý pro společnosti, které se na investičních nákladech do zkušebních a experimentálních infrastruktur podílejí alespoň 5 %.

5.4. EHSV rovněž vítá iniciativu týkající se veřejných zakázek. V této souvislosti navrhuje zvážit zavedení mechanismu, který by u nejinnovativnějších veřejných zakázek zajistil účast alespoň jednoho startupu.

5.5. EHSV zdůrazňuje, že je důležité, aby se na vynálezy startupů vztahoval spolehlivý režim duševního vlastnictví, čímž se podpoří kontinuální rozvoj výzkumu. Jakmile si obchodní partneři nárokují výlučné právo na vědecké výsledky v počáteční fázi (což vyžaduje výlučné právo na podporu vědeckých laboratoří a spolupráci s nimi), existuje riziko, že vědecké laboratoře tyto výsledky nebudou dále rozvíjet, protože již nebudou ekonomicky zajímavé.

6. Stěžejní iniciativa zaměřená na urychlení a posílení inovací v evropských inovačních ekosystémech v celé EU a na řešení inovační propasti

6.1. EHSV vyzývá Komisi, aby podpořila meziregionální rozměr investic, a zejména vítá upřednostnění některých meziregionálních inovačních projektů spojených s hlavními prioritami EU (např. udržitelností) za společné účasti méně a více inovativních regionů.

6.2. EHSV zdůrazňuje, že inovace jsou založeny na celém řetězci výzkumu a vývoje, od výzkumu motivovaného zvědavostí až po aplikovaný výzkum a vývoj a rovněž vzdělávání a odbornou přípravu, a závisí na kapacitách a zdrojích potřebných pro zavádění inovací, které jsou dány politickými, kulturními a socioekonomickými systémy. EHSV v této souvislosti vyzdvihuje, že v zájmu strukturálních inovací a rozvoje nových nápadů by veřejná podpora měla být poskytována také vysokoškolským institucím, včetně programů odborného vzdělávání (jež mají stěžejní význam pro urychlení inovací) a inovačních laboratoří, a nikoli pouze projektům, které již dosáhly fáze komercializace. Za tímto účelem by Komise mohla využívat určité univerzity jako pilotní.

6.3. EHSV rovněž vítá, že Komise podporuje členské státy při rozvoji důležitých přeshraničních projektů společného evropského zájmu, a zdůrazňuje, že je důležité podporovat také výzkumnou fázi, neboť inovace jsou místním procesem, který by měl být podporován od samého počátku podle scénáře zdola nahoru, v souladu se závěrečnou zprávou k Konferenci o budoucnosti Evropy (návrhy č. 12 a 35). Proto by měly být financovány jak výzkumné činnosti, tak profesní rozvoj výzkumných pracovníků. K výsledkům výzkumu podporovaného z veřejných prostředků by měly mít přístup inovátoři za účelem jejich dalšího rozvoje, případně prostřednictvím platformy Innospace.

6.4. EHSV vítá zveřejnění pokynů, které mají příslušným orgánům pomoci při výběru nejvhodnějšího evropského strategického programu. Zdůrazňuje také, že je důležité, aby strategické programy nebyly koncipovány jako „uzavřená síla“, ale aby byla zohledněna jejich doplňkovost a aby byly pokud možno uplatňovány na základě horizontálního přístupu.

7. Stěžejní iniciativa v oblasti podpory, přilákání a udržení talentů v oblasti deep tech technologií

7.1. EHSV vítá tuto iniciativu, jejímž cílem je zvýšit počet příležitostí a usnadnit navazování kontaktů mezi zaměstnavateli a talentovanými pracovníky v celé Evropě.

7.2. EHSV vítá zejména myšlenku zvážení možnosti vytvořit příznivější daňový režim pro akciové opce.

7.3. EHSV vyzývá Komisi, aby zohlednila daňovou situaci talentovaných lidí, kteří cestují za prací do zahraničí, aby se tak předešlo vytváření překážek znesnadňujících jejich volný pohyb.

7.4. EHSV žádá Komisi, aby koordinovala vnitrostátní iniciativy zaměřené na podporu talentů.

8. Stěžejní iniciativa na zlepšení nástrojů tvorby politik

8.1. EHSV souhlasí se záměrem Komise vytvořit spolehlivější a srovnatelnější databáze a společnou taxonomii údajů a také její záměr strukturovaným způsobem šířit osvědčené postupy prostřednictvím fóra Evropské rady pro inovace.

8.2. EHSV rovněž vítá záměr Komise sdílet osvědčené postupy s cílem shromáždit dobré příklady regulačních pískovišť a flexibilních právních rámců z celé EU a zveřejnit pokyny pro vlády, jak je využívat. EHSV vyzývá Komisi, aby tyto nástroje využila k překonání roztržitosti právních předpisů a rozdílů mezi členskými státy.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k

a) návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu a zrušuje nařízení Rady (ES) č. 2679/98

(COM(2022) 459 final – 2022/0278 (COD))

b) návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (EU) č. 2016/424, (EU) č. 2016/425, (EU) č. 2016/426, (EU) č. 2019/1009 a (EU) č. 305/2011, pokud jde o mimořádné postupy pro posuzování shody, přijetí společných specifikací a dohledu na trhem v důsledku mimořádné situace na jednotném trhu

(COM(2022) 461 final – 2022/0279 (COD))

c) návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2000/14/ES, 2006/42/ES, 2010/35/EU, 2013/29/EU, 2014/28/EU, 2014/29/EU, 2014/30/EU, 2014/31/EU, 2014/32/EU, 2014/33/EU, 2014/34/EU, 2014/35/EU, 2014/53/EU a 2014/68/EU, pokud jde o mimořádné postupy pro posuzování shody, přijetí společných specifikací a dohled nad trhem v důsledku mimořádné situace na jednotném trhu

(COM(2022) 462 final – 2022/0280 (COD))

(2023/C 100/14)

Zpravodaj: **Andrej ZORKO**

Spoluzpravodajka: **Janica YLIKARJULA**

Žádost o vypracování stanoviska	<ul style="list-style-type: none"> a) Evropský parlament, 9.11.2022 a) Rada Evropské unie, 11.11.2022 b) Evropský parlament, 21.11.2022 b) Rada Evropské unie, 24.11.2022 c) Evropský parlament, 21.11.2022 c) Rada Evropské unie, 30.11.2022
Právní základ	<ul style="list-style-type: none"> a) články 114, 21, 45 a 304 Smlouvy o fungování Evropské unie b) články 114 a 304 Smlouvy o fungování Evropské unie c) články 91, 114 a 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	10.11.2022
Přijato na plenárním zasedání	14.12.2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	208/0/1

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV podporuje záměr Komise zřídit nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu, který je určen k řešení budoucích krizí, jež by mohly mít dopad jednak na fungování jednotného trhu a podniků, které na něm působí, ale též na občany EU. EHSV podporuje opatření k zajištění volného pohybu zboží, služeb a osob, která mají současně zabránit vnitrounijním omezením také v průběhu krize. Nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu by měl upřednostnit sdílení informací, spolupráci, komunikaci a solidaritu mezi členskými státy. Klíčový význam mají opatření k zajištění lepší administrativní spolupráce členských států a transparentnosti, EHSV však lituje, že nemají být vyvozeny důsledky v případě, že členské státy tyto požadavky nesplní.

1.2. Reakce na krizi musí být pohotová, dočasná, přesně zacílená a koordinovaná na úrovni EU tak, aby jejím výsledkem byl společný přístup. Měla by vzít v potaz dopady krize na podniky a životní podmínky občanů EU a vytvořit podmínky pro odolnější společnost a hospodářství do budoucna. Za hlavní cíl by namísto zásahů do výroby a poskytování zboží a služeb a do jejich dodavatelských řetězců měl být zřetelně označen volný pohyb zboží, služeb a osob v době krize a zmírnění dopadů krize na životní podmínky občanů.

1.3. Zmírnění krize vyžaduje jasný právní rámec, aby nedocházelo k odlišným výkladům, nejednotným opatřením ani zbytečným soudním sporům. Dle názoru EHSV jsou definice pojmů „krize“, „strategicky významné oblasti“, „zboží a služby strategického významu“ a „zboží a služby pro krizové situace“ příliš široké na to, aby mohly sloužit k řešení těchto problémů, a doporučuje Komisi, aby je rozpracovala podrobněji.

1.4. Mimořádná opatření by neměla zasahovat do základních práv evropských občanů a výkon těchto práv, včetně práva na stávku v libovolném odvětví, by neměl být důvodem k aktivaci reakce na krizi. Komise by rovněž měla jasně uvést, že stávka ani jiná protestní akce v kolektivním vyjednávání podle vnitrostátního práva nepředstavuje krizi podle předpisu o nástroji pro mimořádné situace na jednotném trhu. Obdobně je nutné, aby všechna opatření ke zmírnění krize byla v souladu se zásadami nezbytnosti a proporcionality, pokud se jedná o podniky. Návrh však tuto podmínku nesplňuje. Navíc musí být respektována nezávislost sociálních partnerů. Existuje riziko, že opatření způsobí vznik nadbytečných nových překážek, omezení a zátěže, kterým je třeba předejít, o to více v době krize. Je třeba zachovat přístup na jednotný trh pro všechny a chránit jej proti sociálnímu a daňovému dumpingu.

1.5. EHSV se domnívá, že mimořádná situace vyžaduje pohotovou a účinnou reakci. EHSV proto doporučuje Komisi, aby návrh přehodnotila, a umožnila tak zaujmout k řešení krize přiměřeně pohotový a účinný přístup. EHSV se obává, že účinnost navrženého postupu krok za krokem může být ohrožena administrativní zátěží.

1.6. EHSV doporučuje, aby byla mezi poradní skupinou pro nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu a stávajícími nástroji EU pro strategický výhled navázána úzká spolupráce s cílem předvídat krizové události na základě průběžného monitorování a posuzování rizik globálních a regionálních událostí. Do tohoto procesu by měli být úzce zapojeni zástupci občanské společnosti, aby bylo možné v prognostické činnosti EU využít jejich poznatky a výsledky jejich práce.

1.7. EHSV navrhuje, aby byli do poradní skupiny pro nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu přizváni jako pozorovatelé zástupci sociálních partnerů a příslušných organizací občanské společnosti. EHSV dále vyzývá k vyjasnění úlohy navržené poradní skupiny, a to zejména ve vztahu k jiným subjektům obdobného zaměření.

1.8. V návrhu by mělo být znovu uváženo přenesení pravomocí na Komisi s tím, že cílem je dosáhnout rovnováhy mezi účinnou reakcí na krizi a zapojením členských států do rozhodovacího procesu.

1.9. Existuje riziko, že intervenční pravomoci svěřené v návrhu Komisi, jako je stanovení priority zakázek a doložka o překonání právní síly obchodních smluv, které lze zaměřit na konkrétní podniky, mohou mít škodlivý dopad na fungování jednotného trhu. Už jejich existence sama zavádí prvek nepředvídatelnosti. EHSV proto doporučuje Komisi, aby návrh důkladně přehodnotila též s ohledem na otázku, které podniky by byly předmětem těchto zásahů a kdo ponese náklady případné reorganizace výrobních linek.

1.10. Je naprosto nezbytné omezit shromažďování údajů od podniků ze strany Komise nebo členských států, a to tím, že budou dodržovány zásady mimořádné potřeby a proporcionality. U některých návrhů hrozí narušení rovných podmínek. Příkladem může být sestavování seznamů „nejdůležitějších hospodářských subjektů“ před oznámením mimořádné situace. EHSV považuje za problematické, jaké signály může takové opatření vysílat na trh a jak může celkově ovlivnit hospodářskou soutěž.

1.11. Stěžejní součástí řešení krizí na jednotném trhu je pohotová, srozumitelná a otevřená komunikace s veřejností, podniky a dalšími aktéry. V případě krize by mělo být okamžitě zprovozněno specializované informační rozhraní online.

2. Výhodiska stanoviska

2.1. Řádně fungující jednotný trh patří k největším výhodám EU a je zásadní složkou jejího hospodářství a nástrojem, jenž má „zlepšit životní podmínky prostřednictvím sociální a hospodářské konvergence, která by měla snížit nerovnosti a zajistit, aby se prohlubující se sociální nerovnováha nestala v konečném důsledku vážnou překážkou evropské integrace“⁽¹⁾.

2.2. Nedávné krize jako pandemie COVID-19 a ruská invaze na Ukrajinu odhalily, do jaké míry jsou jednotný trh a jeho dodavatelské řetězce zranitelné vůči nepředvídaným narušením. Omezení volného pohybu osob během pandemie zastavilo provoz mnoha podniků, byly uzavřeny hranice, přerušeny dodavatelské řetězce, došlo k narušení poptávky a pracovníci ani poskytovatelé služeb se nemohli pohybovat po Evropě. To vše lidem připomnělo, že volný pohyb osob je také úzce spjat s volným pohybem zboží a služeb. Krize často dopadají zejména na mikropodniky, malé a střední podniky a nízkopříjmové domácnosti.

2.3. Opatření, která členské státy přijaly v rámci boje proti krizím, nebyla dostatečně transparentní, a proto vyvolala nejistotu ohledně jejich oprávněnosti a přiměřenosti. Důsledkem bylo oslabení vzájemné důvěry a solidarity a vznik překážek pro fungování jednotného trhu. Na druhé straně tyto okolnosti vrhly jasné světlo na význam spolupráce, otevřenosti a dialogu mezi členskými státy a na hodnotu diverzifikovaných hodnotových řetězců. Jako klíčové řešení, jak zajistit trvale otevřené vnitřní hranice EU a předejít narušením hlavních cestovních tras a dodavatelských řetězců, se ukázaly hraniční přechody se „zelenými pruhy“.

2.4. Nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu doplňuje další legislativní opatření či návrhy EU pro řešení krizí, které se týkají např. zdraví, polovodičů, potravinového zabezpečení a mechanismu civilní ochrany EU.

3. Obecné připomínky

3.1. EHSV vítá úsilí Komise o zavedení nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu proti negativním dopadům stávajících a potenciálních krizí na jednotný trh, jeho občany a podniky. Oceňuje potvrzení, že nástroj bude uplatňován, aniž by byly dotčeny stávající nástroje pro řešení krizí, které se budou považovat za *leges speciales*.

3.2. EHSV poukazuje na to, že nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu by měl zlepšit koordinaci opatření mezi členskými státy, posílit solidaritu, zvýšit účinnost všech čtyř svobod a využít jednotný trh k řešení naléhavých a neočekávaných krizí. Výbor podotýká, že řádně fungující jednotný trh je účinným nástrojem a předností z hlediska připravenosti a reakce na krize.

3.3. Krize, která může ovlivnit fungování jednotného trhu, může narušit chod podniků, ale také výrazně zasáhnout do života lidí v celé EU. Navržená opatření k boji proti jakékoli krizi by proto měla brát v potaz obě tyto perspektivy a zohlednit cestu k digitální, zelené a spravedlivé transformaci s cílem lépe připravit jednotný trh na budoucí otřesy a krize. Budoucnost jednotného trhu může být postavena jedině na spojení pevné hospodářské základny a silného sociálního rozměru⁽²⁾.

3.4. EHSV zdůrazňuje, že reakce na krizi musí být pohotová, dočasná, přiměřená a přesně zacílená tak, aby vytvořila podmínky pro odolnější společnost a hospodářství do budoucna. Musí být také koordinována na úrovni EU, aby se nerozcházela opatření jednotlivých států, což by mohlo bránit fungování jednotného trhu.

3.5. EU bude v budoucích krizích čelit novým výzvám. Opatření ke zmírnění krize by měla být transparentní a snadno dostupná – v omezeném rozsahu a na základě přísných kritérií – a měla by být nasazena rychle, což vyžaduje jasný právní rámec na úrovni EU. Nástroj by měl chránit podniky a obyvatele EU a svobody jednotného trhu v případě rozsáhlé a vážné krize, měl by kontrolovat protikrizová opatření přijímaná na úrovni členských států a EU v souladu se základními zásadami nezbytnosti, proporcionality a nediskriminace a měl by zajistit administrativní spolupráci v reálném čase a přístup podniků i jednotlivců k informacím.

(1) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „sdělení Komise Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nová průmyslová strategie pro Evropu“ (COM(2020) 102 final) (Úř. věst. C 364, 28.10.2020, s. 108).

(2) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Jednotný trh pro všechny (průzkumné stanovisko) (Úř. věst. C 311, 18.9.2020, s. 19).

3.6. EHSV se obává, že postup reakce na krizi krok za krokem tak, jak je stanoven pro nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu, bude příliš zdoluhavý a zpomalí rozhodovací proces, místo aby byl rychlou reakcí na krizi.

3.7. Je nemožné předpovědět rozsah a druh konkrétní budoucí krize. Reakce na krizi je zároveň nejúčinnější a nejméně invazivní, pokud je zahájena v rané fázi krize. EHSV zdůrazňuje, že je důležité se v EU věnovat strategickému výhledu, a nadále vřele vítá začlenění prognostické metodiky do procesu tvorby politik EU. Nástroje navržené jako součásti nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu by měla doplnit úzká spolupráce mezi poradní skupinou a stávajícími mechanismy EU pro strategický výhled, aby bylo možné předpovídat budoucí krize na základě probíhajících globálních a regionálních událostí, které mohou výrazně narušit chod jednotného trhu tak, že je nebude možno považovat za jeho běžné fungování. Poradní skupina by měla být pověřena nejen posuzováním incidentů, na které členské státy Komisi upozorní, ale měla by při monitorování a posuzování rizik globálních a regionálních incidentů nepřetržitě spolupracovat s osobami, které na úrovni EU strategické prognózy sestavují. Vzhledem k tomu, že je příprava strategického výhledu participativní proces, EHSV předpokládá, že se díky tomu budou rozvíjet synergie a zlepší se také strukturální zapojení všech orgánů a institucí EU, včetně EHSV⁽³⁾.

3.8. Cílem návrhu je pokrýt všechny významné krize, které mají dopad na jednotný trh a jeho dodavatelské řetězce, s několika výjimkami, pro něž EU má nebo připravuje vlastní opatření. Z široké oblasti působnosti plynou značné výzvy. EHSV zdůrazňuje, že nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu vyžaduje přesnější definici krize, která nesmí vést k rozdílným výkladům. Také definice „strategicky významných oblastí“, „zboží a služeb strategického významu“ a „zboží a služeb pro krizové situace“ jsou velmi široké. EHSV se domnívá, že tyto definice by měly být jednoznačné tak, aby byly zárukou proporcionality a přesného zacílení mimořádných opatření. Bez jasných a přesných definic hrozí právní nejistota a soudní spory na jednotném trhu.

3.9. Veškeré definice a reakce na krizi podle nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu musí být přiměřené a nesmí vytvářet nadbytečnou administrativní zátěž. Nástroj by měl zejména být aktivován pouze v případě naléhavé a přechodné krize na jednotném trhu, včetně krizí regionálních, které mají dopad na všechny čtyři svobody. Podobně by využití nástroje mělo být omezeno v čase a nemělo by se stát trvalým. Návrh svěřuje Komisi přenesené pravomoci ke krizovým protokolům, které by měly být znovu pečlivě uváženy s cílem dosáhnout rovnováhy mezi účinnou reakcí na krizi a plnohodnotnou účastí členských států na společných opatřeních.

3.10. Zásadním předpokladem je schopnost rozpoznat, že si určitá situace žádá krizovou reakci, a přesně zacílit na problémy, které plynou z dané mimořádné situace. Žádné mimořádné opatření by nemělo omezovat základní práva evropských občanů, zvláště ne pak práva chráněná mezinárodními dohodami a úmluvami. I v dobách krize musí EU zůstat věrna podpoře základních lidských práv. Obdobně je nutné, aby všechna opatření ke zmírnění krize byla v souladu se základními zásadami nezbytnosti a proporcionality, pokud se jedná o podniky. Návrh však tuto podmínku nesplňuje.

3.11. Samo uznání a regulace zboží pro krizové situace může na jednotném trhu vytvářet nejistotu, která bude omezovat jeho fungování, neboť nelze určit, které zboží bude při libovolné budoucí krizi patřit do této skupiny. EHSV je srozuměn se záměrem delegovat v rámci návrhu určité pravomoci na Komisi, současně je však nucen se pozastavit na intervenčními pravomocemi, které tento návrh pro Komisi stanoví, včetně zveřejňování obchodně citlivých informací a stanovení priority zakázek, navíc s doložkou o překonání právní síly obchodních smluv. Výroba a poskytování zboží a služeb a jejich dodavatelské řetězce jsou především záležitostí účastníků trhu a součástí pohotovostního plánování a připravenosti podniků a států.

3.12. EHSV je přesvědčen, že v dobách krize je třeba předejít vzniku vnitrounijních bariér a omezení. K tomu je zapotřebí, aby nástroj při přijímání mimořádných opatření a s přihlédnutím k pravomocem členských států zaručil intenzivnější sdílení informací, koordinaci a solidaritu mezi členskými státy. EHSV plně podporuje uvedení výčtu zakázaných omezení svobod jednotného trhu. Lituje však, že pro případ porušení těchto požadavků ze strany členských států nejsou stanoveny jasné důsledky.

⁽³⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě Zpráva o strategickém výhledu z roku 2021 – Schopnost a svoboda EU jednat (COM(2021) 750 final) (Úř. věst. C 290, 29.7.2022, s. 35).

3.13. Výroba a dodávky specifického zboží, které může nabýt kritického významu v boji proti libovolné krizi, jsou na jednotném trhu rozloženy nerovnoměrně. V závislosti na konkrétní krizi mohou také podniky a občané na různých místech EU čelit různě intenzivním dopadům, a to v i případě krize, která postihne celé území EU. Při zvládnutí těchto situací je klíčová solidarita mezi členskými státy. Soubor nástrojů reakce na krizi by tedy měl odrazovat od protekcionismu, který by jednotný trh tříštil a bránil toku kriticky důležitého zboží a služeb k podnikům a občanům EU.

3.14. EHSV doporučuje, aby Komise vyhodnotila zkušenosti načerpané během nedávných krizí a zjištění využila jako podklady do budoucna. Zavedení tzv. zelených pruhů během pandemie zmírnilo řadu nákladných překážek zvláště vnitrouniního toku zboží, usnadnilo však také poskytování služeb. Kromě toho pomohlo relativně svižné přijetí digitální certifikátu EU COVID obnovit mobilitu na jednotném trhu pro přeshraniční poskytovatele služeb, migrující pracovníky a služebně cestující osoby. Jednotnějšímu provádění opatření napomohla také technická pomoc ze strany EU.

3.15. EHSV souhlasí s Komisí, že opatření na úrovni EU by měla být koordinována společně s členskými státy. Je třeba maximalizovat využití společného přístupu všech členských států. Fragmentace by do jednotného trhu vnesla další překážky, které by bránily inovacím, investicím a tvorbě pracovních míst a stejně tak by omezovaly sociální soudržnost a kvalitu života. I v dobách krize je důležité zachovat přístup na jednotný trh pro všechny a účinně jej chránit proti sociálnímu a daňovému dumpingu⁽⁴⁾.

3.16. Pro podniky i občany by rovněž měly být připraveny pobídky, které jim pomohou co nejlépe se přizpůsobit pokrizovým podmínkám, které se budou vyznačovat vyššími náklady na energii a dopady změny klimatu. Veškerá mimořádná opatření by měla být v souladu s klimatickými cíli EU a směřováním ke klimatické neutralitě. Aktivace opatření by pak měla vytyčit cestu ke splnění těchto cílů a současně posílit odolnost jednotného trhu. Každá reakce na mimořádnou situaci by rovněž měla brát v potaz, že krize může také kdykoli vyvolat následkem rozdílů mezi zeměmi EU, pokud jde o jejich hospodářský rozvoj, sociální záruky a míru prosperity⁽⁵⁾, a proto je třeba vzniku těchto rizik bránit již při formulaci těchto opatření.

3.17. Stěžejní součástí řešení krizí na jednotném trhu je pohotová, srozumitelná a otevřená komunikace s veřejností, podniky a dalšími aktéry. Na pomoc aktérům v praxi EHSV doporučuje okamžité zprovoznění společného specializovaného informačního rozhraní online, jakmile ke krizi dojde, které bude pravidelně aktualizováno a bude obsahovat spolehlivé informace o krizi a prováděných opatřeních. Nástroj by měl zajistit transparentní informování občanů i podniků o opatřeních ve všech členských státech, což podpoří zachování jejich volného pohybu. Veškerá mimořádná opatření je třeba srozumitelně oznamovat, aby nedocházelo ke zmatku nebo nevznikaly nové překážky fungování jednotného trhu. EHSV se domnívá, že důležitou úlohu zde mohou sehrát sociální partneři a občanská společnost.

3.18. Pro provádění nástroje je rovněž nezbytná úzká spolupráce se zúčastněnými stranami, neboť právě aktéři občanské společnosti jsou těmi, kdo příslušná opatření uvádějí do praxe. Mají též nejlepší povědomí o tom, která opatření a které postupy fungují. Posílit je třeba dále infrastrukturu pro řízení jednotného trhu a k proaktivní účasti přizvat organizované subjekty zastupující občany, spotřebitele a podniky⁽⁶⁾. EHSV vyzývá Komisi, aby do procesu posouzení a monitorování rizik i do přípravy a koordinace krizových opatření zapojila sociální partnery, organizace občanské společnosti a odbornou veřejnost.

4. Konkrétní připomínky

4.1. Co se týče oznamování, norem apod., měla by opatření co nejvíce vycházet ze stávajících nástrojů. Měla by se soustředit na vyjasnění a usnadnění jejich pohotového a účinného využití k ochraně fungování jednotného trhu pro případ vypuknutí krize.

⁽⁴⁾ Viz poznámka pod čarou č. 2.

⁽⁵⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k a) sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Dlouhodobý akční plán pro lepší provádění a prosazování pravidel jednotného trhu [COM(2020) 94 final] a b) sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Identifikace a řešení překážek pro jednotný trh (COM(2020) 93 final) (Úř. věst. C 364, 28.10.2020, s. 116).

⁽⁶⁾ Viz poznámka pod čarou č. 2.

4.2. Jako součást nástroje stojí za zvážení zrychlené posuzování shody, koordinace veřejných zakázek a dohled nad trhem se zbožím a službami, které jsou během konkrétní krize kriticky důležité. Nástroj by však měl pamatovat též na to, že stávající směrnice EU již skýtají několik možností rychlého zadávání veřejných zakázek v mimořádných situacích.

4.3. Mimořádná opatření by neměla umožňovat omezení základních práv občanů EU. Stejně tak by výkon těchto práv, včetně práva na stávkou v libovolném odvětví, neměl být důvodem k aktivaci reakce na krizi podle nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu. EHSV je přesvědčen, že právní úprava stávek spadá do pravomoci členských států, a že tudíž dojde-li ke stávce nebo jiné protestní akci v kolektivním vyjednávání podle vnitrostátního práva, nepředstavuje to krizi podle předpisu o nástroji pro mimořádné situace na jednotném trhu.

4.4. Je naprosto nezbytné omezit shromažďování údajů od podniků ze strany Komise nebo členských států, a to tím, že budou dodržovány zásady mimořádné potřeby a proporcionality. Nesmí být schválena povinnost podniků zveřejňovat obchodně citlivé informace, stanovení priority zakázek ani doložka o překonání právní síly obchodních smluv, neboť jsou kontraproduktivní vůči proaktivní snaze nacházet řešení krizí. U některých návrhů hrozí narušení rovných podmínek. Příkladem může být sestavování seznamů „nejdůležitějších hospodářských subjektů“ před oznámením mimořádné situace. EHSV považuje za problematické, jaké signály může takové opatření vysílat na trh a jak může celkově ovlivnit hospodářskou soutěž.

4.5. EHSV se domnívá, že poradní skupina zakotvená v článku 3 návrhu by měla plně využít znalostí a zkušeností sociálních partnerů a příslušných organizací občanské společnosti, neboť právě oni jsou nejvíce v kontaktu s každodenní praxí jednotného trhu. Je jisté důležité, aby poradní skupina zahrnovala všechny příslušné tvůrce politik na úrovni EU i členských států, příslušné orgány a úřady. Sociální partneři jsou však podle názoru EHSV neoddelitelně spjati s jednotným trhem a měli by být spolu s příslušnou organizací občanské společnosti, jako je organizace spotřebitelů, do poradní skupiny automaticky zapojeni jako pozorovatelé, kteří poskytnou poradenství k praktickým opatřením přijatým v rámci nástroje pro mimořádné situace na jednotném trhu a zúčastní se jejich provádění i monitorování.

4.6. EHSV se v souladu s článkem 13 domnívá, že je nutné zavést solidaritu mezi členskými státy, například co se týče zajištění strategických rezerv. EHSV proto podporuje doporučení Komise, aby členské státy distribuovaly strategické rezervy cíleně všude tam, kde je to možné.

4.7. EHSV vyzývá Komisi, aby přehodnotila možnost omezení volného pohybu pracovníků, navrženou v článku 17, pokud jde o příhraniční pracovníky. Jak totiž již bylo řečeno, omezení jejich volného pohybu může mít na jednotný trh negativní dopad.

4.8. Podle názoru EHSV není v návrhu jasně definována souhra poradní skupiny, která se návrhem zřizuje, s již vytvořenými skupinami pro řešení krizí, jako je pracovní skupina pro prosazování pravidel jednotného trhu, nástroj pro zjišťování informací o jednotném trhu a platformy pro reakci na krizi v oblasti potravinového zabezpečení. Komise by neměla dopustit duplicitu oblastí působnosti různých orgánů pro řešení krizí, aby nevznikala nadbytečná administrativní zátěž a nedocházelo ke zpomalení reakce na krizi.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o horizontálních požadavcích na kybernetickou bezpečnost produktů s digitálními prvky a o změně nařízení (EU) 2019/1020

(COM(2022) 454 final – 2022/0272 (COD))

(2023/C 100/15)

Zpravodaj: **Maurizio MENSI**

Spoluzpravodaj: **Marinel Dănuț MUREȘAN**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropský parlament, 9. 11. 2022 Rada Evropské unie, 28. 10. 2022
Právní základ	Článek 114 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	10. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	177/0/0

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV vítá návrh Komise na přijetí aktu o kybernetické odolnosti, který stanoví přísnější předpisy týkající se kybernetické bezpečnosti, tak aby byl vytvořen spolehlivý systém pro hospodářské subjekty a občanům EU bylo zaručeno bezpečné používání produktů dostupných na trhu. Jedná se o iniciativu, která je součástí evropské strategie pro data, zvyšuje bezpečnost údajů (včetně údajů osobních) a posiluje základní práva, což jsou základní předpoklady existence naší digitální společnosti.

1.2. Podle EHSV je nezbytné posílit společná opatření proti kybernetickým útokům a konsolidovat proces harmonizace v oblasti kybernetické bezpečnosti na úrovni jednotlivých členských států, pokud jde o provozní pravidla a nástroje, aby se zabránilo tomu, že by lišící se vnitrostátní přístupy způsobily vznik právní nejistoty a právních překážek.

1.3. EHSV vítá iniciativu Komise, která nejenom pomůže snížit vysoké náklady podniků způsobené kybernetickými útoky, ale také občanům a spotřebitelům zajistí lepší ochranu jejich základních práv, kupříkladu práva na soukromí. Komise dala zejména najevo, že budou při poskytování služeb ze strany certifikačních orgánů brány v úvahu specifické potřeby malých a středních podniků. EHSV však podotýká, že je třeba vyjasnit kritéria týkající se uplatňování.

1.4. Podle EHSV je třeba zdůraznit, že ačkoli je potěšující, že se akt o kybernetické odolnosti vztahuje prakticky na všechny digitální produkty, mohly by při jeho praktickém uplatňování vzniknout problémy vzhledem ke značnému rozsahu a složitosti ověřovací a kontrolní činnosti, která je jeho součástí. Proto je nutné posílit nástroje zaměřené na monitorování a ověřování.

1.5. EHSV poukazuje na nutnost přesného vymezení oblasti působnosti aktu o kybernetické odolnosti, zejména pokud jde o produkty s digitálními prvky a software.

1.6. EHSV zdůrazňuje, že výrobci budou povinni hlásit nedostatky produktů i případné bezpečnostní incidenty a informovat Agenturu Evropské unie pro kybernetickou bezpečnost (ENISA). V této souvislosti je důležité, aby měla tato agentura nezbytné prostředky, a mohla tak včas a účinně plnit důležité a citlivé úkoly, které jí budou svěřeny.

1.7. EHSV navrhuje, aby Komise v zájmu zamezení veškerých pochybností ohledně výkladu vypracovala příslušné pokyny, kterými by se mohli výrobci a spotřebitelé řídit při zjišťování konkrétních použitelných pravidel a postupů, neboť se zdá, že se na řadu produktů spadajících do oblasti působnosti návrhu vztahují i jiné právní předpisy v oblasti kybernetické bezpečnosti. V této souvislosti by bylo rovněž zapotřebí zajistit, aby měly zejména mikropodniky a malé a střední podniky k dispozici pomoc kvalifikovaných odborníků, kteří jim budou moci poskytnout konkrétní specializované služby.

1.8. EHSV konstatuje, že není zcela jasný vztah mezi certifikačními orgány ve smyslu aktu o kybernetické odolnosti a dalšími orgány oprávněnými k certifikaci kybernetické bezpečnosti podle jiných právních předpisů. Stejný problém s provozní koordinací pravděpodobně vznikne i mezi orgány dohledu stanovenými v tomto nařízení a orgány, které již působí podle jiných nařízení vztahujících se na předmětné produkty.

1.9. EHSV konstatuje, že na základě návrhu dopadne na certifikační orgány značná pracovní zátěž a odpovědnost a že je nutné zaručit, aby mohly fakticky fungovat. Cílem je mj. zabránit tomu, že akt o kybernetické odolnosti způsobí nárůst byrokratické zátěže a znevýhodní výrobce, kteří budou muset splňovat řadu dalších požadavků na certifikaci, aby mohli nadále působit na trhu.

2. Shrnutí návrhu

2.1. Návrhem aktu o kybernetické odolnosti (Cyber Resilience Act) hodlá Komise komplexně a horizontálně zefektivnit a nově definovat stávající právní předpisy v oblasti kybernetické bezpečnosti a zároveň je aktualizovat s ohledem na dostupné technologické inovace.

2.2. Akt o kybernetické odolnosti sleduje v zásadě čtyři cíle: zajistit, aby výrobci zlepšili bezpečnost produktů s digitálními prvky ve fázi návrhu a vývoje a během celého jejich životního cyklu; zajistit soudržný rámec pravidel kybernetické bezpečnosti, který výrobcům hardwaru a softwaru usnadní jejich dodržování; zlepšit transparentnost bezpečnostních vlastností u produktů s digitálními prvky; umožnit podnikům a spotřebitelům bezpečné používání těchto produktů. Návrh v podstatě zavádí označení CE pro kybernetickou bezpečnost a vyžaduje, aby byly tímto označením opatřeny všechny produkty, na které se vztahuje akt o kybernetické odolnosti.

2.3. Jedná se o horizontální zásah, kterým Komise hodlá celou problematiku komplexně upravit, neboť se týká prakticky všech produktů s digitálními prvky. Vyloučeny jsou pouze produkty pro zdravotnictví a produkty týkající se civilního letectví, vozidla a vojenský materiál. Návrh se rovněž nevztahuje na služby typu SaaS (cloud), pokud se nepoužívají k vývoji produktů s digitálními prvky.

2.4. Definice „produktů s digitálními prvky“ je velmi široká a zahrnuje jakýkoli softwarový nebo hardwarový produkt či software nebo hardware, který není součástí produktu, ale je uváděn na trh samostatně.

2.5. Nařízení zavádí povinné požadavky na kybernetickou bezpečnost pro produkty s digitálními prvky po celou dobu jejich životního cyklu, ale nenahrazuje již platné předpisy. Naopak produkty, které již byly certifikovány jako vyhovující již existujícím normám EU, budou považovány za „platné“ i podle nového nařízení.

2.6. Hlavní obecnou zásadou je, že na evropský trh jsou uváděny pouze „bezpečné“ produkty, jejichž výrobci se chovají tak, aby tyto produkty zůstaly „bezpečné“ během celého svého životního cyklu.

2.7. Produkt je považován za „bezpečný“, pokud je navržen a vyroben tak, aby jeho úroveň bezpečnosti odpovídala kybernetickým rizikům spojeným s jeho používáním, nemá v době prodeje žádné známé nedostatky, má bezpečnou výchozí konfiguraci, je chráněn před nedovoleným připojením, chrání údaje, které shromažďuje, a shromažďování údajů je omezeno pouze na ty, které jsou nutné k jeho fungování.

2.8. Výrobce je považován za způsobilého k uvádění svých produktů na trh, pokud zpřístupní seznam softwarových komponent svých produktů, v případě nově zjištěných nedostatků rychle zajistí bezplatnou nápravu, zveřejní a podrobně vysvětlí zjištěné nedostatky, které odstraní, a pravidelně ověřuje spolehlivost produktů, které uvádí na trh. Tyto a další činnosti, které ukládá akt o kybernetické odolnosti, musí být prováděny po celou dobu životnosti výrobku, nebo alespoň pět let po jeho uvedení na trh. Výrobce je povinen zajistit odstranění nedostatků pravidelným prováděním aktualizací softwaru.

2.9. Podle obecné zásady uplatňované v různých odvětvích se povinnosti ukládají také dovozcům a distributorům.

2.10. Akt o kybernetické odolnosti stanoví makro-kategorii takzvaných „běžných“ produktů a softwaru, u nichž se lze spolehnout na vlastní hodnocení výrobce, jak je tomu již u jiných typů certifikace označením CE. Podle Komise do této kategorie spadá 90 % produktů na trhu.

2.11. Dotyčné produkty mohou být uvedeny na trh poté, co výrobce provede vlastní hodnocení jejich kybernetické bezpečnosti a předloží příslušnou dokumentaci stanovenou v pokynech k nařízení. Výrobce je povinen hodnocení zopakovat, je-li produkt pozměněn.

2.12. Zbývajících 10 % produktů je rozděleno do dvou dalších kategorií (třída I – méně nebezpečné, a třída II – nebezpečnější), jejichž uvádění na trh je třeba věnovat větší pozornost. Jedná se o tzv. „kritické produkty s digitálními prvky“, jejichž závady mohou vést k dalším nebezpečným a rozsáhlejším narušením bezpečnosti.

2.13. U produktů těchto dvou tříd je základní autocertifikace přípustná pouze tehdy, pokud výrobce prokáže, že dodržel konkrétní tržní normy a bezpečnostní specifikace nebo certifikace kybernetické bezpečnosti, které již EU stanovila. V opačném případě může produkt získat certifikaci od akreditovaného certifikačního orgánu, jehož osvědčení je pro produkty třídy II povinné.

2.14. Systém klasifikace produktů do kategorií rizik je rovněž obsažen v návrhu nařízení o umělé inteligenci. Aby se předešlo pochybnostem o použitelném předpisu, jsou v aktu o kybernetické odolnosti zohledněny produkty s digitálními prvky, které jsou současně klasifikovány jako „vysoce rizikové systémy umělé inteligence“ podle návrhu nařízení o umělé inteligenci. Tyto produkty budou muset obecně v souladu s postupem posuzování shody stanoveným v nařízení o umělé inteligenci, s výjimkou „kritických digitálních produktů“, pro které se kromě „základních požadavků aktu o kybernetické odolnosti“ použijí pravidla posuzování shody podle aktu o kybernetické odolnosti.

2.15. Aby bylo zajištěno dodržování aktu o kybernetické odolnosti, bude probíhat dohled, jímž musí každý členský stát pověřit příslušný vnitrostátní orgán. V souladu s právními předpisy o bezpečnosti jiných výrobků může být v případě, že vnitrostátní orgán zjistí, že produkt nemá dostatečné vlastnosti kybernetické bezpečnosti, jeho uvedení na trh v daném státě pozastaveno. Agentura ENISA má pravomoci k podrobnému posouzení nahlášeného produktu. Jestliže při tomto posouzení zjistí, že produkt není bezpečný, může to vést k pozastavení uvádění daného produktu na trh v EU.

2.16. Sankční systém aktu o kybernetické odolnosti je zaručen celou škálou sankcí – v závislosti na závažnosti porušení –, které mohou v případě porušení základních požadavků na kybernetickou bezpečnost produktů dosáhnout až 15 milionů EUR nebo 2,5 % obrátu za předchozí zdaňovací rok.

3. Připomínky

3.1. EHSV vítá záměr Komise začlenit klíčový prvek do širší mozaiky právních předpisů o kybernetické bezpečnosti, a to v koordinaci se směrnicí o bezpečnosti sítí⁽¹⁾ a informací a s cílem doplnit tuto směrnici a také akt o kybernetické bezpečnosti⁽²⁾. Přísné normy kybernetické bezpečnosti hrají klíčovou roli při vytváření spolehlivého systému kybernetické bezpečnosti EU pro všechny hospodářské subjekty a slouží k zaručení toho, že budou občané EU moci bezpečně používat všechny produkty, které jsou na trhu k dispozici, a ke zvýšení jejich důvěry v digitální svět.

3.2. Nařízení se proto zabývá dvěma otázkami: nízkou úrovní kybernetické bezpečnosti u mnoha produktů a především skutečností, že mnozí výrobci neposkytují aktualizace týkající se odstranění nedostatků. Výrobci produktů s digitálními prvky sice někdy utrpí újmu na své pověsti, pokud jejich produkty nejsou dostatečně zabezpečeny, ale náklady spojené s nedostatky nesou převážně profesionální uživatelé a spotřebitelé. To omezuje motivaci výrobců investovat do navrhování a vývoje bezpečných produktů a poskytovat bezpečnostní aktualizace. Podniky a spotřebitelé navíc často nemají dostatečné a přesné informace, pokud jde o výběr bezpečných produktů, a často nevědí, jak se ujistit o tom, že produkty, které kupují,

(1) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1148 ze dne 6. července 2016 o opatřeních k zajištění vysoké společné úrovně bezpečnosti sítí a informačních systémů v Unii (Úř. věst. L 194, 19.7.2016, s. 1).

(2) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/881 ze dne 17. dubna 2019 o agentuře ENISA („Agentuře Evropské unie pro kybernetickou bezpečnost“), o certifikaci kybernetické bezpečnosti informačních a komunikačních technologií a o zrušení nařízení (EU) č. 526/2013 („akt o kybernetické bezpečnosti“) (Úř. věst. L 151, 7.6.2019, s. 15).

byly bezpečně konfigurovány. Nové právní předpisy tyto dva aspekty řeší tím, že upravují problematiku aktualizací a poskytování aktuálních informací zákazníkům. EHSV se domnívá, že v tomto smyslu by se navrhované nařízení v případě, že bude náležitě uplatňováno, mohlo stát mezinárodním měřítkem a vzorem v oblasti kybernetické bezpečnosti.

3.3. EHSV vítá návrh na zavedení požadavků na kybernetickou bezpečnost produktů s digitálními prvky. Bude však důležité zamezit překrývání s jinými platnými právními předpisy upravujícími tuto oblast, jako je směrnice NIS 2⁽³⁾ a nařízení o umělé inteligenci.

3.4. Podle EHSV je třeba zdůraznit, že ačkoli je potěšující, že se akt o kybernetické odolnosti vztahuje prakticky na všechny digitální produkty, mohly by při jeho praktickém uplatňování vzniknout problémy vzhledem ke značnému rozsahu ověřovací a kontrolní činnosti, která je jeho součástí.

3.5. Oblast působnosti aktu o kybernetické odolnosti je široká a zahrnuje všechny produkty s digitálními prvky. Podle navrhované definice jsou zahrnuty všechny softwarové a hardwarové produkty a související operace zpracování dat. EHSV navrhuje, aby Komise vyjasnila, zda do oblasti působnosti navrhovaného nařízení spadá veškerý software.

3.6. Výrobci budou povinni hlásit aktivně zneužívané nedostatky i bezpečnostní incidenty. Budou povinni informovat agenturu ENISA o každém aktivně zneužitém nedostatku produktu a (samostatně) o každém incidentu, který má dopad na bezpečnost produktu, a to vždy do 24 hodin od okamžiku, kdy se o něm dozví. V této souvislosti EHSV upozorňuje, že je nutné poskytnout agentuře ENISA odpovídající množství finančních prostředků i náležitou odbornou přípravu na to, aby mohla účinně plnit důležité a citlivé úkoly, které jí budou na základě nařízení svěřeny.

3.7. Skutečnost, že řada produktů, které spadají do oblasti působnosti návrhu, podléhá také jiným právním předpisům v oblasti kybernetické bezpečnosti, by mohla vést k nejistotě ohledně toho, které právní předpisy se použijí. Ačkoli se očekává, že akt o kybernetické odolnosti bude v souladu se stávajícím rámcem pro právní předpisy EU týkající se produktů a s dalšími návrhy, které se v současné době připravují v souvislosti s digitální strategií EU, pravidla, která jsou plánována například pro vysoce rizikové produkty založené na umělé inteligenci, se kříží s pravidly stanovenými v nařízení o zpracování osobních údajů. V této souvislosti EHSV navrhuje, aby Komise vypracovala pokyny k řádnému uplatňování aktu, kterými by se mohli výrobci a spotřebitelé řídit.

3.8. EHSV konstatuje, že vztah mezi certifikačními orgány ve smyslu aktu o kybernetické odolnosti a případnými dalšími orgány oprávněnými k certifikaci kybernetické bezpečnosti podle jiných stejně použitelných předpisů se nezdá být zcela jasný.

3.9. Na certifikační orgány pak dopadne značná pracovní zátěž a odpovědnost, a proto je nezbytné ověřit a zaručit, že budou moci fakticky fungovat. Zabrání se tak tomu, že akt o kybernetické odolnosti způsobí zvýšení byrokratické zátěže, jíž jsou už nyní vystaveni výrobci, kteří chtějí působit na trhu. V této souvislosti by bylo rovněž zapotřebí zajistit, aby měly zejména mikropodniky a malé a střední podniky k dispozici pomoc kvalifikovaných odborníků, kteří jim budou moci poskytnout konkrétní specializované služby.

3.10. V aktu o kybernetické odolnosti je stanoveno, že certifikační orgány musí při poskytování svých služeb brát v úvahu specifické potřeby malých a středních podniků. EHSV však podotýká, že je třeba vyjasnit kritéria týkající se uplatňování.

3.11. Problém s koordinací navíc pravděpodobně vznikne i mezi orgány dohledu stanovenými v tomto nařízení a orgány, které již působí podle jiných nařízení vztahujících se na předmětné produkty. EHSV proto navrhuje, aby Komise doporučila členským státům celou situaci sledovat a v případě potřeby podniknout kroky k nápravě.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽³⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2555 ze dne 14. prosince 2022 o opatřeních k zajištění vysoké společné úrovně kybernetické bezpečnosti v Unii a o změně nařízení (EU) č. 910/2014 a směrnice (EU) 2018/1972 a o zrušení směrnice (EU) 2016/1148 (směrnice NIS 2) (Úř. věst. L 333, 27.12.2022, s. 80).

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o vymáhání a konfiskaci majetku**(COM(2022) 245 – final)**

(2023/C 100/16)

Zpravodaj: **Ionuț SIBIAN**

Žádosti o vypracování stanoviska	Evropská komise, 27. 10. 2022
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato v sekci	23. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	208/0/2

1. Závěry a doporučení

1.1. Navrhovaná směrnice správně reaguje na potřebu rozšířit oblast působnosti mechanismů konfiskace, posiluje pravomoci vnitrostátních orgánů a zavádí mechanismy přeshraniční spolupráce s cílem zvýšit míru vymáhání majetku z trestné činnosti.

1.2. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby při rozšiřování oblasti působnosti mechanismů konfiskace o nový soubor trestných činů jasně určila a do oblasti působnosti navrhované směrnice zařadila též převaděčství migrantů a nezákonný obchod s tabákovými výrobky.

1.3. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby zvážila, jak uplatňovat navrhovanou směrnici na porušování omezujících opatření EU, a domnívá se, že v této oblasti jsou zapotřebí samostatné právní předpisy. Navrhovaná směrnice by měla dávat úřadům pro vyhledávání majetku z trestné činnosti možnost, aby posílily svou kapacitu provádět své činnosti, aniž by bylo nutné přidávat jim další pravomoci.

1.4. Měl by být zaručen přístup veřejnosti k informacím, aniž jsou dotčena probíhající řízení v souvislosti s vymáháním majetku. EHSV doporučuje, aby navrhovaná směrnice výslovně uváděla, že vnitrostátní orgány a Evropská komise mají povinnost pravidelně zveřejňovat komplexní statistiky o opatřeních přijatých podle této směrnice a zajistit přístup veřejnosti k informacím.

1.5. EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby zajistila, že členské státy přijmou vnitrostátní strategie týkající se vymáhání majetku, přičemž je třeba, aby plně zohlednily transparentnost a přístupnost.

1.6. EHSV důrazně vybízí Evropskou komisi, aby během procesu provedení ve vnitrostátním právu přijala veškerá nezbytná opatření, kterými v rámci v řízení v souvislosti s vymáháním majetku zabrání zneužívání v případě konfiskačních opatření, která nejsou založena na odsuzujícím rozsudku.

1.7. Nově zavedený mechanismus zajišťující konfiskaci majetku, který není přímo spojen s trestným činem uvedeným ve směrnici, ale zakládá se na podezření z držení nezákonného majetku či majetku plynoucího z trestné činnosti, vyžaduje přísnější normy pro procesní práva a záruky obžalovaných.

1.8. EHSV naléhavě vyzývá Komisi, aby v rámci navrhované směrnice znovu zvažila ustanovení o opětovném využití konfiskovaného majetku pro sociální účely a vybídla členské státy k vytvoření mechanismů, které by zahrnovaly organizace občanské společnosti jako přednostní subjekty určené ke správě konfiskovaného majetku a nakládání s ním. Komise by měla vytyčit cíle v podobě minimálního procentního podílu konfiskovaného majetku, který by byl určen na opětovné využití pro sociální účely. Veřejný zájem by neměl být chápán tak, že znamená pouze činnosti spadající do kompetence veřejných subjektů.

1.9. EHSV považuje za velmi důležité, aby Komise přesněji stanovila právo obětí na odškodnění a upřednostňovala je v pořadí věřitelů.

1.10. EHSV podporuje návrh Komise zakotvit ve směrnici povinnost členských států zřídit alespoň jeden úřad pro vyhledávání majetku z trestné činnosti, který musí mít k dispozici potřebné zdroje, aby mohl účinně a účelně plnit svou úlohu. K zajištění minimálního standardu pro fungování úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v celé EU by Evropská komise měla požadovat pravidelné podávání zpráv o zdrojích, které jim jsou přiděleny v každém členském státě.

1.11. EHSV uznává cíl, jímž je zintenzivnění využívání mechanismu předběžného prodeje tím, že se zavede referenční definice a upřesní se podmínky, za nichž by měl být uplatňován. Zároveň i „odborné znalosti, které nejsou snadno dostupné“ představují standard, který by mohl být vylepšen, a mohly by se tedy stát „odbornými znalostmi, jejichž získání je nepřiměřeně obtížné“. Prodej by měl zůstat s ohledem na opětovné využití pro sociální účely poslední možností, s tím, že konfiskované finanční prostředky lze použít na odškodnění obětí.

1.12. EHSV vybízí Evropskou komisi, aby doplnila mandát úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti i úřadů pro správu majetku tím, že do navrhované směrnice začlení příslušná ustanovení o dohodách o dělení majetku.

1.13. EHSV považuje za nezbytné zahrnout do návrhu konkrétnější nástroje na pomoc úředníkům třetích zemí a aktivně vybízet členské státy, aby rozvíjely spolupráci s těmito zeměmi s cílem co nejvíce využít mechanismy vymáhání majetku stanovené v navrhované směrnici. Totéž platí pro uplatňování právních nástrojů potřebných k tomu, aby oběti trestných činů měly plné právo na odškodnění ve třetích zemích.

1.14. EHSV doporučuje, aby Komise vydala pokyny, v nichž bude uvedeno srovnání právních předpisů, které mají být nahrazeny, a nové směrnice, jež má být přijata, a to s cílem podpořit přijetí opatření usnadňujících nadcházející provedení navrhované směrnice ve vnitrostátních jurisdikcích a umožnit vnitrostátním orgánům, aby ji promptně uvedly do souladu s vlastními právními předpisy.

1.15. EHSV doporučuje, aby Evropská komise využila nástroje pro shromažďování srovnávacích údajů představené v navrhované směrnici s cílem zavést transparentní monitorovací mechanismy za účasti občanské společnosti a nejpozději do tří let od jejího přijetí vyhodnotila dopad navrhované směrnice.

2. Souvislosti

2.1. Vymáhání majetku je zásadním prvkem boje proti praní peněz a financování terorismu, tj. činností souvisejícím s organizovanou trestnou činností. Organizovaná trestná činnost závisí na získávání zisků, které mohou být následně „vyprány“ a převáděny do legální ekonomiky, čímž vzniká více obětí, jsou narušována pravidla trhu a přetrvává schopnost oslabovat finanční trhy a způsobovat ztráty jednotlivcům a podnikům. Právní rámce pro vymáhání majetku a nástroje přeshraniční spolupráce musí být dále revidovány a prosazovány, neboť pouze přibližně 2 % majetku pocházejícího z trestné činnosti jsou v EU zajištěna a 1 % zkonfiskováno⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Europol, *Does crime still pay? Criminal Asset Recovery in the EU* (Vyplácí se stále trestná činnost? Vymáhání majetku z trestné činnosti v EU) – Průzkum statistických informací za roky 2010–2014, 2016.

2.2. První specializovaná strategie EU pro boj proti organizované trestné činnosti⁽²⁾ byla přijata v dubnu 2021 a zabývá se hrozbou, kterou organizovaná trestná činnost představuje pro evropské občany, státní instituce a hospodářství jako celek. Jedním z pilířů strategie je odstranění zisků z organizované trestné činnosti a zabránění jejich pronikání do legální ekonomiky a legálních podniků (přístup založený na sledování toku peněz) a Komise byla vyzvána, aby přijala opatření v návaznosti na revizi směrnice o konfiskaci⁽³⁾ a rozhodnutí Rady o úřadech pro vyhledávání majetku z trestné činnosti⁽⁴⁾.

2.3. EHSV si je plně vědom nárůstu organizované trestné činnosti a jeho značných hospodářských, politických a sociálních nákladů a tato situace ho již po nějakou dobu zneklidňuje. Činnost EHSV je v souladu s jeho posláním a stanoviska⁽⁵⁾ vydaná k tématům souvisejícím s bojem proti organizované trestné činnosti pomáhají evropským zákonodárcům zajistit pro občany možnost jednat a být vyslyšeni prostřednictvím organizované občanské společnosti. Vymáhání majetku je součástí širšího legislativního ekosystému EU, který má přispět k restorativní spravedlnosti, již komunity potřebují ke snížení škod způsobených trestnými činy.

2.4. V hodnocení⁽⁶⁾ stávajícího právního rámce pro vymáhání majetku bylo uvedeno, že navzdory celkovému zlepšení ze strany členských států nejsou celkové výsledky, pokud jde o zkonfiskovaný majetek, uspokojivé a míra konfiskace je v EU i nadále velmi nízká. Schopnost vysledovat a identifikovat majetek je zásadním faktorem pro zvýšení míry úspěšnosti a pro zajišťování a konfiskaci většího množství nezákonného majetku. Revize právních předpisů by měla rozšířit rozsah vymáhání nezákonného majetku a zvýšit počet vhodných nástrojů a zároveň posílit kapacitu vnitrostátních úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti⁽⁷⁾.

2.5. Možnosti politiky pro revizi rámce pro vymáhání majetku byly v roce 2021 předmětem veřejné konzultace. Počáteční posouzení dopadů⁽⁸⁾ bylo pro účely zpětné vazby zveřejněno v březnu 2021 a následovala veřejná konzultace, která probíhala mezi 21. červnem a 27. zářím 2021 a jejímž cílem bylo shromáždit názory široké veřejnosti a zúčastněných stran. Ve zprávě o posouzení dopadů byly analyzovány a představeny čtyři možnosti politiky⁽⁹⁾:

- **Možnost č. 1:** tato možnost je založena na **nelegislativních opatřeních**, která mají podporovat výměnu zkušeností, znalostí a osvědčených postupů mezi příslušnými orgány.
- **Možnost č. 2:** tato opatření by spočívala především v **cílených změnách** rozhodnutí Rady o úřadech pro vyhledávání majetku z trestné činnosti a směrnice o konfiskaci, přičemž účelem by bylo upřesnit oblast působnosti stávajících obecných požadavků a zvýšit jejich účinnost. Tato opatření by zahrnovala požadavky, aby členské státy přijaly vnitrostátní strategii pro vymáhání majetku z trestné činnosti a zajistily, že příslušné orgány budou mít potřebné dovednosti a zdroje. Dále by sem patřila opatření zaměřená na zlepšení přeshraniční spolupráce mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti, včetně přístupu k databázím a rozšířených pravomocí k zajišťování.

⁽²⁾ Sdělení Komise o strategii EU pro boj proti organizované trestné činnosti na období 2021–2025 (COM(2021) 170, 14.4.2021).

⁽³⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (Úř. věst. L 127, 29.4.2014, s. 39).

⁽⁴⁾ Rozhodnutí Rady 2007/845/SVV ze dne 6. prosince 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností (Úř. věst. L 332, 18.12.2007, s. 103).

⁽⁵⁾ Mezi relevantní stanoviska EHSV patří: stanovisko k balíčku opatření týkajících se bezpečnostní unie (Úř. věst. C 323, 26.8.2022, s. 69), soubor stanovisek k právním předpisům v oblasti boje proti praní peněz, naposledy stanovisko k balíčku legislativních opatření proti praní peněz z roku 2021 (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 89), stanovisko ke strategii EU pro boj proti organizované trestné činnosti na období 2021–2025 (Úř. věst. C 517, 22.12.2021, s. 91), stanovisko k posílení mandátu Europolu (Úř. věst. C 341, 24.8.2021, s. 66), stanovisko ke kontrolám peněžní hotovosti vstupující do Unie nebo ji opouštějící (Úř. věst. C 246, 28.7.2017, s. 22), stanovisko k Evropskému programu pro bezpečnost (Úř. věst. C 177, 18.5.2016, s. 51) a stanovisko k Otevřené a bezpečné Evropě (Úř. věst. C 451, 16.12.2014, s. 96).

⁽⁶⁾ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě, *Vyhledávání a konfiskace majetku: zajištění toho, aby se trestná činnost nevyplácela* (COM(2020) 217 final).

⁽⁷⁾ V souladu se závěry Rady o posílení finančního vyšetřování za účelem boje proti závažné a organizované trestné činnosti, dokument Rady 8927/20, 17. června 2020.

⁽⁸⁾ Podělte se o svůj názor: Boj proti organizované trestné činnosti – posílení mandátu úřadů EU pro vyhledávání majetku z trestné činnosti.

⁽⁹⁾ Evropská komise, ZPRÁVA O POSOUZENÍ DOPADŮ – Průvodní dokument k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o vymáhání a konfiskaci majetku, (2022).

- **Možnost č. 3:** tato možnost by kromě opatření uvedených v možnosti č. 2 obsahovala podrobnější požadavky vůči členským státům pro všechny fáze procesu vymáhání a oblast působnosti směrnice o konfiskaci by byla rozšířena tak, aby zahrnovala širší škálu trestných činů.
- **Možnost č. 4:** tato opatření by vycházela z opatření uvedených v rámci možnosti č. 3, avšak oblast působnosti ustanovení by byla rozšířena na všechny trestné činy a zahrnovala by rozsáhlejší požadavky, pokud jde o zahájení vyšetřování. Dále by byly stanoveny konkrétnější podmínky týkající se naléhavých příkazů k zajištění a výměny informací mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti.

2.5.1. V posouzení dopadů bylo zjištěno, že nejvhodnější je možnost č. 3, neboť zajišťuje nejlepší rovnováhu mezi účinností, účelností a proporcionalitou na jedné straně a různými hospodářskými, sociálními a environmentálními dopady na straně druhé.

2.6. Dne 25. května 2022 Komise navrhla novou směrnici o vymáhání a konfiskaci majetku, která by nahradila stávající směrnici o konfiskaci, rozhodnutí Rady o úřadech pro vyhledávání majetku z trestné činnosti a rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV⁽¹⁰⁾. Stanoveným cílem je zavést společné normy pro vysledování a identifikaci majetku, jeho zajištění, správu a konfiskaci v jediném nástroji, který by dále zajistil soudržnější a strategičtější přístup pro všechny aktéry v rámci systému vymáhání majetku.

3. Obecné a konkrétní připomínky

3.1. Obecný přístup navrhované směrnice je v souladu s jejími cíli, jimiž je posílení schopnosti příslušných orgánů, pokud jde v první řadě o identifikaci, zajištění a správu nezákonného majetku, dále pak posílení a rozšíření možností konfiskace a posléze zlepšení spolupráce mezi všemi orgány zapojenými do vymáhání majetku.

3.2. Navrhovaná směrnice pravděpodobně posílí účinnost a účelnost mechanismů vymáhání majetku tím, že zavede základní soubor minimálních pravidel pro vysledování a identifikaci, zajištění, konfiskaci a správu majetku v trestních věcech a v případě potřeby usnadní provádění omezujících opatření EU. Navrhovanou směrnicí by však měly doprovázet další právní předpisy a opatření týkající se porušování omezujících opatření EU a Komise by měla pečlivě posoudit možnost, jak zabránit oslabení schopnosti úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti plnit svůj hlavní mandát.

3.3. EHSV se domnívá, že navrhované ustanovení ohledně toho, že každý členský stát přijme vnitrostátní strategii pro vymáhání majetku z trestné činnosti, zajistí v této oblasti strategičtější přístup, podpoří větší spolupráci mezi příslušnými orgány a poskytne jasný přehled o výsledcích vymáhání majetku.

3.4. Rozšířená oblast působnosti mechanismů konfiskace umožní vnitrostátním justičním orgánům uplatňovat rozšířenou konfiskaci na větší soubor trestných činů, než je tomu podle aktuálně platné směrnice o konfiskaci. EHSV vítá širší oblast působnosti navrhované směrnice, neboť je tak zaplněna mezera ve směrnici o konfiskaci, pokud jde o významný seznam trestných činů, včetně trestných činů proti životnímu prostředí, obchodování s orgány, obchodování s kulturními statky, únosů, neoprávněného omezování osobní svobody nebo braní rukojmí a obchodování s odcizenými vozidly, pokud je trestný čin spáchán zločinným společením. V navrhované směrnici zároveň není výslovně uvedeno převaděčství migrantů a nezákonný obchod s tabákovými výrobky i přes významné roční příjmy těchto kriminálních trhů (odhadem se jedná o 289,4 milionu EUR v případě převaděčství a 8 309,3 milionu EUR v případě tabákových výrobků⁽¹¹⁾).

3.5. Pokud bude příslušným orgánům poskytnut okamžitý a přímý přístup k informacím jiných vnitrostátních orgánů, jako jsou daňové a finanční úřady nebo vnitrostátní registry nemovitostí, zvýší se schopnost úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti jednat a reagovat účinně a včas. Zároveň by měl být zajištěn přístup veřejnosti k informacím, aniž by byla dotčena probíhající řízení na vnitrostátní úrovni i na úrovni EU.

⁽¹⁰⁾ Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti (Úř. věst. L 68, 15.3.2005, s. 49).

⁽¹¹⁾ Evropská komise, Generální ředitelství pro migraci a vnitřní věci, *Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses: final report (Mapování rizika infiltrace závažné a organizované trestné činnosti do legitimních podniků: závěrečná zpráva)*, Disley, E. (editor), Blondes, E. (editor), Hulme, S. (editor), Úřad pro publikace, 2021.

3.6. Navrhovaná směrnice rozšiřuje seznam situací vedoucích k opatřením ke konfiskaci nezaložené na odsuzujícím rozsudku vyplývajícím z trestního řízení o další případy, kdy odsouzení za trestný čin není možné z důvodu objektivních okolností souvisejících s imunitou, amnestií a uplynutím promlčecí lhůty. EHSV uznává úsilí, které Komise vynaložila při vymezení těchto případů, neboť by mohly být zneužity nebo použity pro účely obtěžování či pronásledování.

3.7. Navrhovaná směrnice zahrnuje nový konfiskační mechanismus zajišťující konfiskaci majetku, která není přímo spojena s trestným činem uvedeným ve směrnici, ale je založena na podezření z držení nezákonného majetku nebo majetku plynoucího z trestné činnosti. Přestože příkazu ke konfiskaci musí předcházet soudní řízení a žalobce musí dotčený majetek spojit s trestnou činností předložením důkazního břemene, je zapotřebí více záruk, aby se vyloučilo jakékoli možné zneužití v průběhu řízení. Vnitrostátní jurisdikce se řídí různými přístupy, a to od konfiskace podle občanského práva až po trestní právo. Navrhovaná směrnice by měla zahrnovat normy pro procesní práva a záruky obžalovaných a zajistit, aby soudci a žalobci měli k dispozici odpovídající odbornou přípravu.

3.8. Ustanovení o opětovném využití konfiskovaného majetku pro sociální účely uvedené ve směrnici o konfiskaci má omezený dopad, a proto by bylo žádoucí podpořit členské státy, aby zavedly vhodná opatření k zajištění účinnosti tohoto ustanovení. EHSV žádá Evropskou komisi, aby byla ambicióznější, pokud jde o její úsilí v otázce zajištění účinnosti opětovného využití konfiskovaného majetku pro sociální účely, a aby pro členské státy stanovila minimální procentní podíl opětovného využití konfiskovaného majetku pro sociální účely. V zájmu sociální soudržnosti je nanejvýše důležité, aby dotčené komunity získaly náhradu škody přímo a měly prospěch z výnosů z této náhrady. Mimoto je třeba zlepšit pomoc pro komunity, a přispět tak ke zvýšení jejich odolnosti vůči organizované trestné činnosti, a občanská společnost musí být zapojena do správy konfiskovaného majetku a nakládání s ním.

3.9. Jak je rovněž uvedeno ve směrnici o konfiskaci, právo obětí na odškodnění nebude konfiskačními opatřeními dotčeno. Navrhovaná směrnice však stále nezaručuje to, aby bylo odškodnění obětí upřednostňováno z hlediska pořadí věřitelů. Také občané třetích zemí nejsou navrhovanou směrnicí a dalšími unijními právními předpisy dostatečně chráněni, neboť tyto předpisy se zaměřují na občany EU.

3.10. Zpráva o posouzení dopadů poukazuje na následující nedostatky: nedostatečné podrobnosti o úloze úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti a nedostatečné lidské, finanční a technické zdroje přidělené na vysledování majetku. Navrhovaná směrnice na tato zjištění reaguje a vyžaduje, aby byl v každém členském státě zřízen alespoň jeden úřad pro vyhledávání majetku z trestné činnosti. Výslovná povinnost poskytnout odpovídající zdroje k zajištění účinnosti a účelnosti úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti je vítaným krokem. V návaznosti na tuto povinnost by však měly být Komisi z vnitrostátní úrovně pravidelně podávány zprávy o přidělených zdrojích, aby Komise mohla posoudit, zda mezi jednotlivými úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti nedochází k roztržičnosti nebo k nedostatečné rovnováze.

3.11. Náklady spojené se správou zajištěného a/nebo konfiskovaného majetku mohou být velmi vysoké a dokonce mohou převyšovat hodnotu příslušného majetku. Navrhovaná směrnice obsahuje povinnost příslušných orgánů posoudit náklady před vydáním příkazu k zajištění. EHSV vítá toto opatření, jelikož představuje účinný a užitečný nástroj, jehož cílem je snížit nezbytné náklady a maximalizovat následnou hodnotu majetku.

3.12. Mechanismus předběžného prodeje lze použít v omezených případech, které jsou nyní uvedeny v navrhované směrnici, a je pravděpodobné, že přispěje k účinnější správě zajištěného majetku. Přestože je tento mechanismus k dispozici ve většině členských států, používá se v malém měřítku a s velkými rozdíly. Navrhovaná směrnice pravděpodobně posílí používání tohoto mechanismu, protože zavádí jednotnou definici a podmínky, za nichž by měl být používán.

3.13. Bylo zjištěno, že neexistence komplexních a srovnatelných statistik je hlavním nedostatkem při zvyšování účinnosti systému vymáhání majetku. V tomto ohledu navrhovaná směrnice vyžaduje, aby každý členský stát zřídil registr obsahující informace o vymáhání majetku z trestné činnosti, který bude shromažďovat zakódované informace od příslušných orgánů během celého procesu vymáhání majetku z trestné činnosti.

3.14. EHSV se domnívá, že sjednocení všech příslušných právních ustanovení týkajících se vymáhání majetku do jediné směrnice je v souladu s Programem pro účelnost a účinnost právních předpisů (REFIT), který vypracovala Komise, a pomůže příslušným orgánům a zúčastněným stranám lépe pochopit pravidla a zlepšit provádění a účinnost opatření, jež usilují o zvýšení míry vymáhání nezákonného majetku ve vnitrostátních jurisdikcích.

3.15. Úřady pro správu majetku budou specializovanými subjekty, jež budou v každém členském státě zřízeny nebo určeny k tomu, aby zajistily účinnou správu zajištěného a konfiskovaného majetku a spolupracovaly s dalšími příslušnými orgány odpovědnými za vyšetřování, identifikaci, zajištění, konfiskaci a správu buď na vnitrostátní úrovni, nebo v přeshraničních případech. Navrhovaná směrnice je přesnější, pokud jde o stanovení role a úkolů těchto úřadů, a poskytuje členským státům jasnější vymezení jejich infrastruktury pro vymáhání majetku z trestné činnosti.

3.16. Nakládání s majetkem nebo navrácení majetku v přeshraničních řízeních by mělo být předmětem dohod o dělení majetku, které uzavřou příslušné členské státy. Vnitrostátní systémy se mohou značně lišit, pokud jde o druh orgánů a postupy potřebné k uzavírání takových dohod. Navrhovaná směrnice neobsahuje v souvislosti s touto otázkou žádná zvláštní ustanovení. Proto by v tomto ohledu měla výslovně udělit příslušné pravomoci úřadům pro vyhledávání majetku z trestné činnosti a úřadům pro správu majetku.

3.17. Spolupráce se třetími zeměmi je obzvláště důležitá, neboť organizovaná trestná činnost existuje i mimo EU a představuje významné riziko pro vnitřní bezpečnost EU. Vzhledem k tomu, že organizovaná trestná činnost je stále více propojená, mezinárodní a digitální, je důležité zajistit, aby orgány ve třetích zemích byly schopné spolupracovat se svými protějšky v členských státech. V zájmu dalšího prosazování navrhované směrnice by měly být zváženy různé nástroje pomoci a podpory.

3.18. Konzultační nástroje, které Komise používala před navrhovanou směrnicí, byly inkluzivní a přizpůsobené pro různé zúčastněné strany, zejména příslušné orgány, odborníky, obchodní organizace, organizace občanské společnosti a širokou veřejnost, pokud jde o dobu trvání a metody. EHSV oceňuje úsilí Komise o zpřístupnění spolehlivých údajů a informací o situaci a pokroku členských států a EU jako celku v oblasti vymáhání nezákonného majetku. Očekává se, že podobné úsilí bude vynaloženo i během provedení směrnice ve vnitrostátním právu a během hodnocení jejího provádění.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví společný rámec pro mediální služby na vnitřním trhu (Evropský akt o svobodě sdělovacích prostředků) a mění směrnice 2010/13/EU

(COM(2022) 457 final – 2022/0277 (COD))

(2023/C 100/17)

Zpravodaj: **Christian MOOS**

Spoluzpravodaj: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropský parlament, 17.10.2022 Rada Evropské unie, 28.10.2022
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato v sekci	23.11.2022
Přijato na plenárním zasedání	14.12.2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	155/0/3

1. Závěry a doporučení

1.1. Svoboda a rozmanitost sdělovacích prostředků má zásadní význam pro právní stát a liberální demokracii. EHSV s politováním poukazuje na to, že se v EU v této oblasti objevují znepokojivé trendy, a proto vítá iniciativy, jimiž chce Evropská komise zaručit svobodu sdělovacích prostředků.

1.2. EHSV si klade otázku, zda je dokončení vnitřního mediálního trhu postačujícím krokem k zajištění ochrany svobody a plurality sdělovacích prostředků. Zachování nebo opětovné dosažení svobody a rozmanitosti sdělovacích prostředků by mělo být nejdůležitějším cílem, přičemž je ovšem třeba mít na paměti, že s touto svobodou je spojena také ekonomická prosperita.

1.3. EHSV oceňuje, že Evropská komise uznala, že koncentrace mediálního trhu, která vede ke vzniku monopolů, může svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků výrazně ohrozit. Koncentrace trhu však může být i přínosná a nemusí mít sama o sobě nutně negativní dopad.

1.4. Není postačující vydat v tomto ohledu pouze doporučení a právně nevynutitelné předpisy. Bude nutné zahrnout existenci svobodných a nezávislých sdělovacích prostředků mezi závazná kritéria, která jsou posuzována ve výročních zprávách o právním státu a jejichž nesplnění zavádá podnět k aktivaci příslušného mechanismu.

1.5. EHSV vítá návrhy týkající se posílení a ochrany redakční nezávislosti. Upozorňuje na to, že je nutné ochránit nezávislost novinářů a vydavatelů.

1.6. Veřejné sdělovací prostředky mohou náležitě fungovat pouze tehdy, jsou-li nestranné a zcela nezávislé na politickém vlivu. V této souvislosti je mimořádně důležité jim zajistit přiměřené a stabilní finanční zdroje, ale zároveň také zavést účinný systém kontrol, aby bylo možné dohlížet na efektivní vynakládání prostředků.

1.7. EHSV se domnívá, že stanovení závazných požadavků na transparentnost vlastnictví sdělovacích prostředků má zásadní význam, ale že tyto požadavky nesmí způsobit přílišnou administrativní zátěž malým sdělovacím prostředkům.

1.8. EHSV je znepokojen tím, že některé vnitrostátní regulační subjekty nejsou nezávislé, a vyzývá k vytvoření rámce, který by tuto nezávislost zajistil.

1.9. EHSV vítá zřízení Evropského sboru pro mediální služby, zdůrazňuje však, že tento sbor musí být zcela nezávislý. EU by totiž v tomto směru měla jít příkladem, aby pak byla po jejím vzoru zaručena plná nezávislost i u vnitrostátních regulačních subjektů. Nebylo by vhodné, aby se na činnosti sboru podílely vnitrostátní regulační orgány, které nejsou nezávislé.

1.10. EHSV zdůrazňuje, že je důležité zajistit transparentnost ve všech procesech spojených s moderováním obsahu na velmi velkých online platformách.

1.11. EHSV doporučuje stanovit celounijní minimální standardy, které budou vycházet z platných právních předpisů EU zamezujících koncentrací trhu. Vyzývá normotvůrce, aby v této věci přijali závazné předpisy, v nichž bude náležitě respektováno právo podnikatelů svobodně se rozhodovat, a aby zamezili zbytečné byrokratické zátěži a zbytečným nákladům.

1.12. Pokud vnitrostátní regulační orgány náležitě neposoudí koncentraci mediálního trhu, pak by na to měla Evropská komise reagovat, a to v souladu s platnými právními předpisy EU zamezujícími koncentraci trhu.

1.13. EHSV vítá závazné požadavky na transparentnost pro oblast zadávání reklamy státem.

1.14. EHSV je potěšen tím, že má být prováděno každoroční sledování, a požaduje, aby byly v této souvislosti vedeny konzultace s příslušnými zainteresovanými stranami a s občanskou společností. Navrhuje rozšířit záběr monitorování o veškeré další aspekty, které mají souvislost s ochranou svobody a plurality sdělovacích prostředků.

2. Obecné připomínky

2.1. EHSV opětovně zdůrazňuje svůj názor, že svoboda a rozmanitost sdělovacích prostředků má zásadní význam pro liberální demokracii a právní stát, jejichž fungování musí zaručit všechny členské státy, poněvadž se k tomu zavázaly ratifikací Smluv EU. V nedávné době na to již poukázal, a sice ve svém podrobném stanovisku z vlastní iniciativy Zajištění svobody a rozmanitosti sdělovacích prostředků v Evropě⁽¹⁾, ve stanovisku Evropský akční plán pro demokracii⁽²⁾ a ve stanovisku týkajícím se strategických žalob proti účasti veřejnosti⁽³⁾.

2.2. Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen ve svém projevu o stavu Unie v roce 2021⁽⁴⁾ zcela správně řekla, že informace je veřejným statkem. Nebudou-li mít občané EU volný přístup k nezávislým a spolehlivým informacím, pak nebudou moci uplatňovat své právo podílet se na demokratickém životě Unie, které je zakotveno v článku 10 Smlouvy o Evropské unii.

2.3. Obecně vzato je Evropa i nadále kontinentem se svobodnými a rozmanitými sdělovacími prostředky. V poslední době se však v EU objevují znepokojivé trendy. Jedním z hlavních problémů z hlediska účinných regulačních záruk svobody sdělovacích prostředků zůstává ochrana novinářů, zejména z důvodu absence nástrojů, které by umožnily zamezit strategickým žalobám proti účasti veřejnosti. Ve zprávě, která byla vypracována v roce 2022 v rámci nástroje pro sledování plurality sdělovacích prostředků⁽⁵⁾, se rovněž uvádí, že ze všech zkoumaných oblastí je nejvíce ohrožena pluralita trhu.

⁽¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zajištění svobody a rozmanitosti sdělovacích prostředků v Evropě (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 517, 22.12.2021, s. 9).

⁽²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o evropském akčním plánu pro demokracii (COM(2020) 790 final) (Úř. věst. C 341, 24.8.2021, s. 56).

⁽³⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o ochraně osob, které se podílejí na účasti veřejnosti, před zjevně neopodstatněnými nebo zneužívajícími soudními řízeními („strategickými žalobami proti účasti veřejnosti“) (COM(2022) 177 final — 2022/0117 (COD)) (Úř. věst. C 75, 28.2.2023, s. 143)

⁽⁴⁾ Evropská komise, Projev předsedkyně Komise von der Leyenové o stavu Unie v roce 2021, Štrasburk, 15. září 2021.

⁽⁵⁾ Evropský univerzitní institut, Centrum pro pluralitu a svobodu sdělovacích prostředků, *Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania, Montenegro, the Republic of North Macedonia, Serbia and Turkey in the year 2021* (Použití nástroje pro sledování plurality sdělovacích prostředků k posouzení situace v Evropské unii, Albánii, Černé Hoře, Republice Severní Makedonie, Srbsku a Turecku v roce 2021), San Domenico di Fiesole 2022.

Upozorňuje se v ní na to, že v uplynulých letech nebyla nijak posílena politická nezávislost a že zlepšení této situace brání především absence účinných mechanismů na ochranu redakční autonomie ve většině zemí.

2.4. Vedle vnitřních faktorů ohrožujících svobodu sdělovacích prostředků čelí EU také vnějším zásahům, jejichž cílem je zmanipulovat veřejnou diskusi v Evropě. V souvislosti s rostoucím geopolitickým napětím hraje ochrana svobody a plurality sdělovacích prostředků důležitou roli, neboť pomáhá posílit odolnost EU vůči vnějším hrozbám.

2.5. Bylo nicméně zaznamenáno i několik případů pozitivního vývoje, které dokládají, že právní předpisy EU mohou příznivě ovlivnit stav věcí. Podle zprávy vypracované v roce 2022 v rámci nástroje pro sledování plurality sdělovacích prostředků došlo ve čtyřech zemích ke zlepšení ukazatele týkajícího se ochrany práva na informace, což bylo přičteno skutečnosti, že tyto země provedly směrnici (EU) 2019/1937⁽⁶⁾ o ochraně oznamovatelů.

2.6. EHSV proto v zásadě vítá Komisi navržený Evropský akt o svobodě sdělovacích prostředků⁽⁷⁾ a její doporučení o vnitřních zárukách redakční nezávislosti a transparentnosti vlastnictví v odvětví sdělovacích prostředků⁽⁸⁾. Jedná se totiž o další významný krok na cestě k zajištění ochrany svobody a plurality sdělovacích prostředků, a tudíž i liberální demokracie v EU.

2.7. EHSV podtrhuje, nakolik je důležité, že bylo v případě Evropského aktu o svobodě sdělovacích prostředků zvoleno nařízení jakožto přímo použitelný nástroj. A naopak si klade otázku, zda je forma doporučení vzhledem k jeho právně nevytíkatelnému charakteru účinným prostředkem k dosažení vytyčených cílů. Svobodu a rozmanitost sdělovacích prostředků v členských státech totiž nelze zaručit jen prostřednictvím doporučení. Bude nutné zahrnout existenci svobodných a nezávislých sdělovacích prostředků mezi závazná kritéria, která jsou posuzována ve výročních zprávách o právním státu a jejichž nesplnění zavádá podnět k aktivaci příslušného mechanismu v členském státě, jehož vláda tuto svobodu a nezávislost porušuje.

2.8. Právním základem nařízení je článek 114 Smlouvy o fungování Evropské unie, který umožňuje sblížit vnitrostátní právní předpisy v zájmu vytvoření a fungování vnitřního trhu. EHSV si klade otázku, zda je dokončení vnitřního mediálního trhu postačujícím krokem k zajištění ochrany svobody a plurality sdělovacích prostředků. Související problémy a nedostatky mají totiž velmi politický charakter a týkají se fungování demokratických systémů opírajících se o zásady právního státu.

2.9. Návrh nařízení má pět různých cílů: a) harmonizovat vnitrostátní pravidla a postupy, aby bylo možné odstranit překážky, které mediálním společnostem brání v činnosti a investicích na vnitřním trhu, b) prolomit tzv. skleněné stropy, kvůli nimž zahraniční vydavatelé nemohou investovat na místních trzích členských států, c) posílit redakční svobodu všech sdělovacích prostředků, aniž by došlo k omezení práv soukromých vydavatelů, d) zaručit nezávislost veřejných sdělovacích prostředků vytvořením stálých mechanismů, které nebudou podléhat politickému vlivu, a e) regulovat přidělování hospodářských zdrojů, tj. zadávání reklamy státem. EHSV se pozastavuje nad pořadím těchto cílů. Domnívá se, že nejdůležitějším cílem by mělo být zachování nebo opětovné dosažení svobody a rozmanitosti sdělovacích prostředků a že by neměl být kladen přednostní důraz na ekonomické otázky, pokud ovšem nemají zjevnou spojitost se svobodou sdělovacích prostředků.

2.10. Z nařízení je jasně patrné, že se chce Komise zaměřit na „narušení“ vnitřního trhu a vnést na mediální trh výraznější přeshraniční konkurenci, zejména co se týče audiovizuálních mediálních služeb a sdílení videonahrávek. Skutečná oblast působnosti nařízení je tedy mnohem užší, než by se dalo usuzovat z jeho názvu. EHSV se domnívá, že tento přístup nebude postačovat k tomu, aby bylo možné účinně ochránit a v případě potřeby obnovit svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků, které jsou napadány v téměř všech členských státech a v některých závažných případech prakticky zanikly, se všemi katastrofálními důsledky, které z toho plynou pro práci a bezpečnost novinářů a integritu veřejné diskuse a veřejného zpravodajství. V souvislosti s otevřením trhu je nutné zaručit uplatňování stejných norem ochrany svobody projevu, aby rozsáhlejší přístup na trh neměl za následek monopolizaci trhu zahraničními subjekty, obzvláště v chudších zemích.

⁽⁶⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie (Úř. věst. L 305, 26.11.2019, s. 17).

⁽⁷⁾ COM(2022) 457.

⁽⁸⁾ Doporučení Komise (EU) 2022/1634 ze dne 16. září 2022 o vnitřních zárukách redakční nezávislosti a transparentnosti vlastnictví v odvětví sdělovacích prostředků (Úř. věst. L 245, 22.9.2022, s. 56).

2.11. EHSV vítá návrhy týkající se posílení a ochrany redakční nezávislosti. Upozorňuje rovněž na to, že je nezbytné ochránit nezávislost novinářů a vydavatelů, tj. právo vydavatelů určovat redakční koncepci daného média. EHSV konstatoval, že je v několika členských státech EU vyvíjen stále větší politický a ekonomický vliv, a to ve veřejných i v soukromých sdělovacích prostředcích, které mají velmi blízko k mocenským kruhům. Tato skutečnost je v rozporu s úlohou médií, která představují čtvrtou složku moci. V nařízení není uvedeno, jakým způsobem lze současně ochránit redakční nezávislost a legitimní práva a zájmy vydavatelů a soukromých vlastníků sdělovacích prostředků.

2.12. EHSV podporuje opatření, která mají posílit odolnost vůči zahraniční manipulaci s informacemi a vměšování. Tato opatření však nesmí vést k narušení svobody projevu v Evropské unii.

2.13. V Evropském aktu o svobodě sdělovacích prostředků se uvádí, že je nutné zabezpečit mediálnímu odvětví finanční prostředky, jak doporučil i EHSV ve svém stanovisku Zajištění svobody a rozmanitosti sdělovacích prostředků v Evropě⁽⁹⁾. Zavedené nástroje však zatím nepostačují k tomu, aby bylo možné docílit v členských státech kvalitní žurnalistiky a rozmanitosti sdělovacích prostředků. EHSV se zároveň domnívá, že nejpříznivější podmínky pro svobodu sdělovacích prostředků může poskytnout regulační rámec, díky němuž se budou moci samy financovat z toho, co nabízejí na trhu. Veřejné sdělovací prostředky mohou náležitě fungovat pouze tehdy, jsou-li nestranné a zcela nezávislé na politickém vlivu. V opačném případě může v souvislosti s financováním z veřejných zdrojů dojít k různým formám zneužití a manipulace ze strany vlády. Veškeré projekty v oblasti financování médií by měly být založeny na velmi transparentních pravidlech a na zárukách politické nezávislosti novinářů.

2.14. EHSV podporuje závěrečnou zprávu Konference o budoucnosti Evropy⁽¹⁰⁾ a v ní uvedenou důraznou výzvu k podpoře nezávislosti a plurality sdělovacích prostředků (návrh č. 27 opatření č. 1 a návrh č. 37 opatření č. 4). Komise se o ní zmiňuje, ale neřídí se pořadím důležitosti plynoucím z těchto návrhů.

3. Konkrétní připomínky

3.1. EHSV vítá, že dle článku 3 mají příjemci a poskytovatelé mediálních služeb právo „přijímat pluralitní zpravodajský a publicistický obsah, který je vytvářen způsobem, který zajišťuje dodržování redakční svobody poskytovatelů mediálních služeb a je přínosem pro veřejný diskurz“.

3.2. EHSV se pozastavuje nad úzkým rozsahem působnosti čl. 4 odst. 2 písm. c), v němž se hovoří pouze o nasazení špiónážního softwaru (tj. pouze „produktu či produktů s digitálními prvky“). Navrhuje, aby bylo zakázáno použití jakéhokoli zařízení nebo jakékoli technologie, jež může posloužit ke sledování.

3.3. EHSV zdůrazňuje, že je důležité zaručit nezávislost poskytovatelů veřejnoprávních sdělovacích prostředků a zajistit jim přiměřené a stabilní finanční zdroje (článek 5). Měl by však být zaveden účinný systém kontrol, který by umožnil dohlížet na efektivní vynakládání prostředků. EHSV se domnívá, že by bylo nevhodnější pověřit určením přiměřené výše finančních zdrojů, jež poskytovatelé veřejnoprávních sdělovacích prostředků potřebují k plnění svého poslání, nezávislý orgán. Musí se ovšem jednat o orgán, jehož složení nemůže být ovlivněno politickými hledisky. Současná tendence politizovat otázku financování poskytovatelů veřejnoprávních sdělovacích prostředků totiž vážně ohrožuje svobodu médií.

3.4. EHSV se domnívá, že povinnosti poskytovatelů mediálních služeb, které jsou vymezeny v čl. 6 odst. 1, nebudou stačit k zajištění transparentnosti vlastnictví sdělovacích prostředků. Absence této transparentnosti má podstatný podíl na tom, že není respektována redakční svoboda a novináři nemožou kvalitně odvádět svou práci (v souladu s novinářskými standardy). Poskytovatelé mediálních služeb a online platformy musí své uživatele transparentně informovat o tom, kdo je jejich vlastníkem. Transparentnost vlastnictví sdělovacích prostředků nesmí být omezována z důvodu ochrany údajů a soukromí, ale že tyto požadavky nesmí způsobit přílišnou administrativní zátěž malým sdělovacím prostředkům.

⁽⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zajištění svobody a rozmanitosti sdělovacích prostředků v Evropě (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 517, 22.12.2021, s. 9).

⁽¹⁰⁾ Konference o budoucnosti Evropy, Zpráva o konečném výsledku, květen 2022.

3.5. EHSV doporučuje doplnit mezi závazné požadavky na transparentnost stanovené v bodě 20 doporučení Komise další požadavky, které jsou uvedeny v bodech 4.1 až 4.6 přílohy doporučení Výboru ministrů Rady Evropy určeného členskými státy o pluralitě a transparentnosti vlastnictví sdělovacích prostředků⁽¹⁾.

3.6. EHSV spatřuje určité riziko v právní nevyvazitelnosti doporučení Komise, poněvadž to může mít za následek nejednotnost právní úpravy, a narušit tak integritu společného trhu a realizaci cílů směrnice.

3.7. EHSV se domnívá, že odkaz na požadavky stanovené v článku 30 směrnice 2010/13/EU⁽²⁾, který je uveden v článku 7, je příliš neurčitý a nebude postačovat k zajištění nezávislosti vnitrostátních regulačních orgánů nebo subjektů. Doporučuje tudíž navrhnout rámec pro zajištění nezávislosti vnitrostátních regulačních subjektů a také nástroje, pomocí nichž by bylo možné napravit případné nedostatky v této oblasti.

3.8. EHSV považuje za nepřijatelné, aby se zástupce vnitrostátního orgánu nebo subjektu, který není zcela nezávislý, podílel na rozhodovacím procesu v rámci navrhovaného Evropského sboru pro mediální služby. Bude nezbytné stanovit v nařízení jasná kritéria pro posuzování nezávislosti vnitrostátních orgánů či subjektů.

3.9. EHSV soudí, že navrhovaný Evropský sbor pro mediální služby není nezávislý na Evropské komisi, a vyzývá evropského normotvůrce, aby zaručil jeho plnou nezávislost. Nebude-li tento sbor zcela nezávislý na Evropské komisi, pak nebude moci plnit své úkoly v oblasti dohledu a regulace.

3.10. EHSV doporučuje přeformulovat čl. 10 odst. 5 takto: „Komise do sboru jmenuje svého zástupce. Zástupce Komise se může účastnit schůzí sboru, ale nemá hlasovací právo.“

3.11. EHSV doporučuje přeformulovat čl. 10 odst. 6 takto: „Sbor může na svá zasedání přizvat odborníky a pozorovatele.“

3.12. Pokud jde o článek 11, nesouhlasí EHSV s tím, že Komise zvolila variantu A, tj. zřídit Evropský sbor pro mediální služby podporovaný ze strany sekretariátu Komise. Nezávislost tohoto sboru totiž může zaručit pouze varianta B, v jejímž rámci by mu byl nápomocen nezávislý úřad EU.

3.13. EHSV je potěšen tím, že má být v souladu s čl. 12 prvním pododstavcem veden strukturovaný dialog se všemi zainteresovanými stranami, a konkrétně pak se zástupci občanské společnosti. EHSV jakožto instituce zastupující nejdůležitější složky občanské společnosti (mj. také sociální partnery) může k tomuto strukturovanému dialogu přispět svými odbornými znalostmi.

3.14. EHSV vítá, že má mezi vnitrostátními regulačními orgány a subjekty probíhat strukturovaná spolupráce a že si budou navzájem poskytovat pomoc. Doporučuje však rozšířit rozsah působnosti čl. 13 odst. 2 a zahrnout do něj vedle rizik ohrožujících fungování vnitřního trhu mediálních služeb a veřejnou bezpečnost a obranu také jiná rizika ohrožující svobodu a rozmanitost sdělovacích prostředků a rizika ohrožující politickou nezávislost regulačních orgánů a subjektů.

3.15. EHSV vítá snahu lépe ochránit obsah poskytovatelů mediálních služeb na velmi velkých online platformách (v souladu s článkem 17) a zdůrazňuje, že je důležité zajistit ve všech procesech spojených s moderováním obsahu na velmi velkých online platformách transparentnost. Povinnosti uvedené v tomto odstavci ovšem nesmí narušit fungování velkých online platforem. EHSV je potěšen tím, že má v souladu s článkem 18 probíhat strukturovaný dialog, a podtrhuje, že je důležité zapojit do kontroly uplatňování článku 17 občanskou společnost.

3.16. EHSV vítá, že bylo uživatelům v článku 19 přiznáno právo změnit výchozí nastavení audiovizuálních sdělovacích prostředků. V tomto ohledu je mimořádně důležité zajistit uživatelskou přívětivost zařízení nebo uživatelských rozhraní, aby toto právo mohlo být skutečně uplatňováno. Nemělo by však dojít k narušení činnosti výrobců a vývojářů ani k omezení jejich budoucího rozvoje. Tato zařízení a rozhraní musí být koncipována ve srozumitelném jazyce a tak, aby byla snadno použitelná.

⁽¹⁾ Doporučení CM/Rec(2018)1[1] Výboru ministrů členskými státy o pluralitě sdělovacích prostředků a jejich transparentním vlastnictví, 7. března 2018, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680790e13

⁽²⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU ze dne 10. března 2010 o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách) (Úř. věst. L 95, 15.4.2010, s. 1).

3.17. EHSV navrhuje, aby bylo Evropskému sboru pro mediální služby (v čl. 20 odst. 4) uděleno právo vypracovat v případě, že by některé vnitrostátní legislativní, regulační nebo správní opatření mohlo mít vliv na fungování vnitřního trhu mediálních služeb, stanovisko i z vlastní iniciativy.

3.18. EHSV opětovně vyjadřuje svou obavu, že k zaručení plurality a svobody sdělovacích prostředků v Evropě nepostačuje uplatnit pouze čistě tržní přístup. Je si vědom toho, že velikost podniků na trhu mediálních služeb může přispět k hospodářské udržitelnosti poskytovatelů těchto služeb. Oceňuje nicméně, že Evropská komise uznala, že koncentrace mediálního trhu může výrazně ohrozit svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků.

3.19. EHSV vítá opatření, která byla navržena v článku 21 s cílem posílit transparentnost spojování na trhu. Jedná se totiž o první krok k potlačení hrozeb, které koncentrace mediálního trhu přináší z hlediska svobody a plurality sdělovacích prostředků. Spojování na trhu však nemusí mít nutně negativní dopad na svobodu a rozmanitost sdělovacích prostředků – může například pomoci zaručit další existenci menších médií. Je ale nezbytné proti němu zasáhnout, pokud by vedlo ke vzniku informačního monopolu. EU musí zejména podniknout kroky proti ovládnutí sdělovacích prostředků mediálními magnáty a oligarchy, kteří mnohdy udržují těsné vztahy s předními politickými představiteli daného státu nebo dokonce s vládami třetích zemí.

3.20. EHSV připomíná, že mediální trhy jsou velmi roztržštěné, a vyzývá k tomu, aby byla koncentrace trhu měřena nejen ve vztahu k celostátnímu trhu mediálních služeb, ale také ve vztahu k jednotlivým dílčím trhům na subnárodní nebo regionální úrovni. Pokud se totiž na mediálním trhu určitého regionu vyskytuje jen jeden subjekt, pak tato koncentrace představuje značnou hrozbu pro svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků.

3.21. EHSV se domnívá, že pokyny Komise ohledně „faktorů, které mají být zohledněny při uplatňování kritérií pro posuzování dopadu spojování na mediálním trhu“, nejsou postačujícím krokem k tomu, aby byla zaručena srovnatelnost těchto posouzení v rámci celé EU. EHSV doporučuje stanovit pro tato posouzení celounijní minimální standardy, jimiž by se musely řídit všechny členské státy. Členské státy pak žádá, aby nevycházely pouze z minimálních požadavků EU a prováděly svá posouzení ještě podrobněji a rozsáhleji.

3.22. Vzhledem k tomu, nakolik dnes koncentrace trhu ohrožuje svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků, však nestačí formulovat nezávazné požadavky na transparentnost. EHSV proto vyzývá evropské normotvůrce, aby ve věci koncentrace trhu přijali závazné předpisy, v nichž bude náležitě respektováno právo podnikatelů svobodně se rozhodovat. Tyto předpisy však nesmí sdělovací prostředky či mediální instituce zatížit dalšími administrativními úkony a nákladnými postupy.

3.23. EHSV doporučuje, aby bylo Evropskému sboru pro mediální služby (v článku 22) uděleno právo vypracovat v případě, že „není provedeno posouzení nebo konzultace podle článku 21“, stanovisko i z vlastní iniciativy. Není namístě ponechat posouzení koncentrace trhu pouze na členských státech, neboť některé vlády tuto koncentraci aktivně podporují, aby tak umlčely kritické hlasy a opoziční média.

3.24. EHSV připomíná, že narušení vnitřního trhu mediálních služeb dopadá na svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků i tehdy, když k němu dojde jen v některých částech společného trhu, tj. na úrovni určitého státu, regionu nebo dokonce na místní úrovni. Sbor musí mít ve všech těchto případech právo přistoupit k posouzení koncentrace trhu, jestliže tak neučiní vnitrostátní regulační orgány nebo subjekty.

3.25. EHSV doporučuje, aby byl Evropskému sboru pro mediální služby svěřen úkol provést posouzení dalších hrozeb pro svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků, jestliže tak neučiní vnitrostátní regulační orgány nebo subjekty.

3.26. EHSV vítá závazné požadavky na transparentnost pro oblast zadávání reklamy státem, které byly stanoveny v článku 24. Domnívá se však, že nebudou-li se tyto požadavky vztahovat na územní celky s více než 1 milionem obyvatel, pak tím vznikne možnost vyhnout se transparentnosti. EHSV uznává, že administrativní zátěž spojená s požadavky na poskytování informací musí být přiměřená. Navrhuje tudíž stanovit v tomto ohledu určitou minimální výši výdajů v rámci jednoho celostátního, regionálního nebo místního orgánu. Pokud celkové roční výdaje jednoho orgánu na reklamu zadávanou státem nepřesáhnou tuto částku, pak nebude nutné splnit požadavky týkající se transparentnosti.

3.27. EHSV je potěšen tím, že má být v souladu s článkem 25 prováděno každoroční sledování. Požaduje, aby byly v rámci tohoto monitorovacího procesu vedeny konzultace s příslušnými zainteresovanými stranami a s občanskou společností. Jeho předmětem by však nemělo být pouze fungování vnitřního trhu mediálních služeb. EHSV proto navrhuje rozšířit záběr monitorování o veškeré další aspekty, které mají souvislost s ochranou svobody a plurality sdělovacích prostředků. Doporučuje, aby byl Evropský sbor pro mediální služby pověřen vypracováním ukazatelů pro tento monitorovací proces.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o směřování k budoucnosti bez azbestu: evropský přístup k řešení zdravotních rizik spojených s azbestem

(COM(2022) 488 final]

a k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2009/148/ES o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí azbestu při práci

(COM(2022) 489 final – 2022/0298 (COD))

(2023/C 100/18)

Zpravodajka: **Ellen NYGREN**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropský parlament, 6. 10. 2022 Rada Evropské unie, 7. 10. 2022
Právní základ	čl. 153 odst. 2 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato v sekci	23. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	155/9/49

1. Závěry a doporučení

1.1. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) vítá záměr Komise omezit výskyt rakoviny a přijmout konkrétní opatření k minimalizaci expozice azbestu při práci.

1.2. Z vědeckých poznatků vyplývá, že neexistuje žádná úroveň expozice azbestu, kterou lze z hlediska rizika rakoviny považovat za bezpečnou. EHSV proto stejně jako Evropský parlament doporučuje, aby byla technická limitní hodnota expozice azbestu podle směrnice o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí azbestu při práci nakonec stanovena na nižší úrovni, než jakou nyní navrhuje Komise, a aby byl vypracován plán doplňkových opatření k těm, jež nyní navrhuje Komise, a bylo tak možné tohoto cíle dosáhnout. V plánu by se mělo počítat s finanční podporou pro podniky a regiony, které ji ke splnění vytyčených cílů potřebují.

1.3. EHSV doporučuje uspořádat rozsáhlou veřejnou informační kampaň o azbestu a jeho fatálních rizicích. Kromě toho je nutná odborná příprava pro pracovníky, kteří by mohli být vystaveni azbestu, a to v jejich mateřském jazyce nebo v jazyce, který ovládají.

1.4. EHSV doporučuje, aby byli všichni pracovníci, u nichž by mohla hrozit expozice azbestu, pravidelně vyšetřováni a aby měli záznamy či průkazy obsahující dokumentaci o expozici azbestu, které by v případě změny pracovního místa umožňovaly sledovat jejich zdravotní stav.

1.5. K účinnému řešení rizik spojených s azbestem je nutná mezinárodní spolupráce v otázkách regulace. EHSV upozorňuje zejména na úmluvu MOP č. 162 a na Rotterdamskou úmluvu. Při jejich projednávání a provádění by EU spolu se svými členskými státy měla hrát aktivní a vůdčí úlohu a usilovat o zlepšení situace v této otázce všude na světě a také

v mezinárodních obchodních řetězcích. V dohodách o volném obchodu mezi EU a jinými zeměmi by mělo být zakotveno, že je nutné vynaložit větší úsilí na stanovení zákazu používání azbestu a snížení jeho škodlivých účinků na celém světě. EHSV vyzývá EU a její členské státy, aby se aktivně zasazovaly o mezinárodní zákaz používání azbestu a o ochranu pracovníků, kteří například během renovací, demolicí a nakládání s odpady přicházejí s azbestem do kontaktu.

2. Souvislosti a obecné připomínky

2.1. Zákaz používání azbestu v EU

2.1.1. Azbest je nebezpečná látka, která způsobuje rakovinu. To je známo již několik desítek let. Již více než 40 let podniká EU kroky, aby omezila a následně zakázala veškeré používání azbestu. V roce 1999 EU zakázala všechny druhy azbestových vláken. Tento zákaz začal platit v roce 2005 a vztahuje se jak na zboží vyrobené v EU, tak na zboží dovážené do EU. Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/148/ES⁽¹⁾ byly kodifikovány doposud platné předpisy o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí azbestu při práci.

2.1.2. Jelikož se azbest používal ve stavebnictví poměrně dlouho, existuje stále ještě velký počet budov, které jej obsahují. V závislosti na druhu prováděných prací se při renovacích a demolicích mohou aktivovat nebezpečné látky. Azbest se vyskytuje i v jiných odvětvích, jako je hornictví a těžební průmysl, nakládání s odpady či údržba vozidel. Navzdory současnému zakazu používání dalšího azbestu tedy existuje i nadále široká škála zaměstnání, v nichž jsou zaměstnanci vystaveni jeho působení. Kromě pracovníků podchycených v oficiálních statistikách existuje i neoficiální počet pracovníků, kteří jsou státními příslušníky třetích zemí a kteří do oficiálních statistik členských států zahrnutí nejsou. Podle Komise je směrnice o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí azbestu při práci z roku 2009 z větší části i nadále relevantní, měla by však být s ohledem na nejnovější vědecké poznatky v této oblasti aktualizována.

2.1.3. EHSV přijal dvě stanoviska k souvisejícím tématům: CCMI/130 – *Zbavení EU azbestu*⁽²⁾ a CCMI/166 – *Práce s azbestem při energetické renovaci*⁽³⁾. Úplné odstranění veškerého použitého azbestu a všech výrobků obsahujících azbest musí být podle něj pro EU prioritním cílem. EHSV vybízí EU, aby spolupracovala se sociálními partnery a dalšími zainteresovanými stranami – včetně příslušných organizací občanské společnosti – na evropské, vnitrostátní a regionální úrovni při přípravě a sdílení akčních plánů nakládání s azbestem a jeho odstraňování. Za současných podmínek je však stále obtížné dosáhnout urychleně cíle naprostého odstranění azbestu. V některých zemích nebo regionech EU jdou proto činitelé s rozhodovací pravomocí cestou zajištění bezpečnosti z hlediska azbestu.

2.1.4. Komise ve svém nynějším návrhu stanoví snížení technických limitních hodnot koncentrace azbestu ve vzduchu z 0,1 vlákna/cm³ na 0,01 vlákna/cm³ vypočtené jako časově vážený průměr (TWA) za referenční období osmi hodin.

2.2. Ambice EU v boji proti rakovině

2.2.1. V roce 2021 byl předložen Evropský plán boje proti rakovině, v němž je popsána řada způsobů, jak proti tomuto onemocnění bojovat. EHSV ve svém stanovisku SOC/677⁽⁴⁾ tento plán uvítal. Významná část tohoto plánu je totiž věnována primárním preventivním opatřením, jejichž cílem je předcházet vypuknutí rakoviny. V souladu s tím by mělo být považováno za účinné přijmout opatření proti expozici azbestu, která je již známá, neboť se tím konkrétně sníží riziko nových případů rakoviny a dosavadní výzkumy již prokázaly, že expozice azbestu je hlavní příčinou rakoviny z povolání. Vzhledem k tomu, že rizikových faktorů mezoteliomu je celá řada (kromě azbestu jej způsobují např. nanovlákná), navrhuje EHSV, aby osoby, jež jsou při práci vystaveny působení azbestu, obdržely o této skutečnosti doklad.

(1) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/148/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí azbestu při práci (Úř. věst. L 330, 16.12.2009, s. 28).

(2) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Zbavení EU azbestu (Úř. věst. C 251, 31.7.2015, s. 13).

(3) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Práce s azbestem při energetické renovaci (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 240, 16.7.2019, s. 15).

(4) Stanovisko Evropského výboru regionů Evropský plán boje proti rakovině (Úř. věst. C 97, 28.2.2022, s. 17).

2.2.2. V této souvislosti by se mělo zdůraznit, že expozici azbestu může být vystavena i široká veřejnost, přičemž se nemusí jednat o pracovníky. Může se jednat i o jednotlivce, kteří renovují svůj dům a nemají informace nebo znalosti týkající se souvisejících rizik. Kromě toho se azbest může uvolňovat do ventilačních zařízení a vést k expozici osob bez jejich vědomí. EHSV se proto zasazuje o vzdělávání veřejnosti prostřednictvím všech možných kanálů, včetně sdělovacích prostředků, které nesou velkou odpovědnost.

2.3. Obecné připomínky

2.3.1. EHSV podporuje záměr Komise bojovat proti rakovině různými prostředky. Jedním z konkrétních způsobů, jak snížit počet případů rakoviny, je omezit riziko expozice azbestu. Existují rozsáhlé vědecké poznatky o nebezpečí spojeném s azbestem a o přímé souvislosti mezi expozicí azbestu a rakovinou. Na základě nejnovějších vědeckých poznatků v této oblasti, které Komise nashromáždila, nyní navrhuje, aby byl odpovídajícím způsobem aktualizován právní rámec.

2.3.2. Každý případ rakoviny znamená pro společnost náklady a pro jednotlivce utrpení a ztrátu. Omezením expozice azbestu při práci lze zabránit značnému počtu případů rakoviny. EHSV proto vyzývá všechny zainteresované strany, aby na boj proti expozici azbestu vynaložily veškeré možné úsilí. To se týká zejména ochrany zaměstnanců, kteří jsou expozici azbestu vystaveni při své práci, ale také šíření obecných znalostí s cílem zvýšit povědomí veřejnosti o rizicích, která azbest skrývá.

3. Konkrétní připomínky

3.1. Nejambicióznějším opatřením, které může EU při revizi směrnice přijmout, je snížit technické mezní hodnoty tolerovaného množství azbestových vláken ve vzduchu. EHSV iniciativu Komise vítá a domnívá se, že představuje dobrý základ pro to, abychom k otázce expozice azbestu při práci zaujali výhledově přístup nulové tolerance.

3.1.1. Komise navrhuje změnit článek 8 tak, že se sníží mezní hodnota 0,1 vlákna na cm^3 vypočtená jako časově vážený průměr (TWA) za referenční období osmi hodin. Ve směrnici se rovněž uvádí, že expozice zaměstnanců azbestovému prachu na pracovišti nebo prachu z materiálů, které azbest obsahují, musí být snížena na minimum a v každém případě na nejnížší technicky možnou úroveň pod limitní hodnotu stanovenou v článku 8. V této souvislosti EHSV připomíná, že sociální partneři mohou jít nad rámec nové limitní hodnoty, která bude podle směrnice platit, a mohou přijmout vhodná opatření k dalšímu omezení přítomnosti azbestových vláken na pracovištích.

3.1.2. Podle Mezinárodní komise pro ochranu zdraví při práci (ICOH) neexistuje žádná úroveň expozice, kterou lze z hlediska rizika rakoviny považovat za bezpečnou. Profesor Jukka Takala během slyšení v EHSV dne 31. října 2022 uvedl, že v EU umírá každý rok na rakovinu související s azbestem přibližně 90 370 osob, což dokazuje, že je nutné limitní hodnotu snížit. Proto se EHSV domnívá, že by EU měla jít nad rámec toho, co navrhuje Komise, a technickou mezní hodnotu – po náležitém přechodném období – nakonec stanovit na 0,001 vlákna/ cm^3 . K dosažení tohoto cíle by měl být vypracován plán s návrhy opatření, včetně opatření finančních, na podporu podniků a regionů, které taková opatření ke splnění vytyčených cílů potřebují.

3.2. Zaměstnavatel by měl před zahájením renovačních nebo demoličních prací zjistit, které materiály mohou obsahovat azbest. To předpokládá, že zaměstnavatel bude mít přístup k informacím od vlastníka nemovitosti a z dalších dostupných zdrojů a bude tyto informace moci použít, nebo že bude případně proveden screening budovy. EHSV se zasazuje o vytvoření rejstříků, v nichž by byly v tomto ohledu shromážděny informace o všech nemovitostech. Začít by se mělo u budov, které procházejí renovací, a postupně by se mělo přejít k ostatním budovám. Členské státy by tyto informace měly třídit způsobem dohodnutým společně na úrovni EU, aby bylo možné získat srovnatelné údaje o tom, kde by se měl azbest pravděpodobně vyskytovat (země/místo/funkce budovy/část budovy), v jakém množství (přibližná forma azbestu a jeho množství na metr čtvereční) atd. Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (EU-OSHA) by mohla být požádána, aby přispěla k vypracování harmonizovaného rámce pro katastry nemovitostí.

3.3. Důležitá je odborná příprava pracovníků, jimž hrozí expozice azbestu. EHSV upozorňuje, že je nesmírně důležité, aby tato odborná příprava probíhala v mateřském jazyce pracovníků nebo v jazyce, který ovládají, a to i v případech, kdy pracovníci pocházejí z jiné země, než kde pracují, a proto nemusejí mít dostatečné znalosti jazyka země, v níž pracují. To platí jak pro občany EU, tak pro pracovníky z třetích zemí.

3.4. EHSV dále doporučuje poskytnout veřejnosti více informací o azbestu a rizicích s ním spojených, aby se zvýšilo povědomí o této problematice jak mezi pracovníky, tak i zadavateli prací, které mohou zahrnovat nakládání s azbestem, tak mezi jednotlivci a orgány, kteří o tomto tématu nemají hlubší znalosti. EHSV vyzývá Komisi, aby ve spolupráci s členskými státy, sociálními partnery a příslušnými organizacemi občanské společnosti uspořádala informační kampaň o azbestu a jeho fatálních rizicích. EHSV by mohl sloužit jako platforma pro uspořádání mezinárodní konference s cílem zvýšit povědomí o azbestu a jeho škodlivém vlivu a o tom, jak mu předcházet.

3.5. Služby pracovního lékařství mají povinnost provádět (předběžné, pravidelné a závěrečné) prohlídky pracovní způsobilosti pracovníků, u nich došlo k expozici azbestu, a tato osvědčení jsou předkládána zaměstnavateli. Po skončení expozice azbestu je zaměstnavateli i zaměstnanci předložen výsledek závěrečné prohlídky společně se zvláštním dokumentem, záznamem či průkazem dokládajícím expozici azbestu, který provází pracovníka po celou dobu jeho života, aby bylo možné sledovat jeho zdravotní stav a v případě potřeby konstatovat nemoc z povolání či pozdní účinky expozice azbestu. Tyto dokumenty by měly být předkládány zaměstnavatelům i zaměstnancům a musí je mít i pracovníci bez dokladů a mobilní pracovníci. Předají se pracovníkovi, aby je mohl předložit při všech dalších lékařských prohlídkách, a zajistit tak celoživotní sledování možných pozdních následků expozice azbestu. EHSV vyzývá EU a členské státy, aby podporovaly přístup ke službám v oblasti pracovního lékařství, které budou mít v této oblasti odborné znalosti.

3.6. Pojištění pro případ nemoci z povolání se musí vztahovat i na případy nemocí, k nimž došlo následkem expozice azbestu. EHSV apeluje na EU a členské státy, aby zajistily, že se u případů rakoviny, k nimž dojde v důsledku domnělé expozice azbestu, bude při posuzování nároku na náhradu škody z pojištění pro případ nemoci z povolání předpokládat věcná souvislost, neboť existují rozsáhlé a jednoznačně vědecky podložené důkazy o souvislosti mezi expozicí azbestu a rakovinou. Měl by být vytvořen mezinárodní fond solidarity, aby bylo zaručeno vyplacení nároků na odškodnění.

3.7. EHSV doporučuje, aby členské státy spolupracovaly prostřednictvím svých inspektorátů práce, aby bylo možné ověřit, že je pracovníkům, kteří působí ve stavebnictví, v hornictví a těžebním průmyslu, v dopravě, ve výstavbě silnic a dálnic, v budování tunelů a v nakládání s odpady a jimž hrozí expozice azbestu, poskytována náležitá odborná příprava. Na základě této spolupráce lze zajistit vytvoření příslušných registrů budov, v nichž je přítomen azbest, a jejich zpřístupnění na úrovni členských států i EU. EHSV připomíná, že počet inspektorů práce (tj. inspektorů bezpečnosti a ochrany zdraví) musí být dostatečný k plnění těchto úkolů.

3.8. K účinnému řešení rizik spojených s azbestem je nutná mezinárodní spolupráce v otázkách regulace. V této souvislosti lze zmínit příklady platných předpisových rámců, jako je úmluva MOP č. 162 a Rotterdamská úmluva o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné chemické látky a pesticidy v mezinárodním obchodu. EU a její členské státy v rámci těchto úmluv mohou a měly by hrát aktivní a vůdčí úlohu a usilovat o zlepšení situace v otázkách azbestu všude na světě a také v mezinárodních obchodních řetězcích. V dohodách o volném obchodu mezi EU a jinými zeměmi by mělo být zakotveno, že je nutné vynaložit větší úsilí na stanovení zákazu používání azbestu a snížení jeho škodlivých účinků na celém světě. EHSV vyzývá EU a její členské státy, aby se aktivně zasazovaly o mezinárodní zákaz používání azbestu a o ochranu pracovníků, kteří například během renovací, demolicí a nakládání s odpady přicházejí s azbestem do kontaktu.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

PŘÍLOHA

Následující pozměňovací návrhy byly v průběhu jednání zamítnuty, získaly však nejméně jednu čtvrtinu odevzdaných hlasů (čl. 43 odst. 2 jednacího řádu):

Pozměňovací návrh 1

Odstavec 3.1.2

Změnit:

Stanovisko sekce	Pozměňovací návrh
<p>Podle Mezinárodní komise pro ochranu zdraví při práci (ICOH) neexistuje žádná úroveň expozice, kterou lze z hlediska rizika rakoviny považovat za bezpečnou. Profesor Jukka Takala během slyšení v EHSV dne 31. října 2022 uvedl, že v EU umírá každý rok na rakovinu související s azbestem přibližně 90 370 osob, což dokazuje, že je nutné limitní hodnotu snížit. Proto se EHSV domnívá, že by EU by měla jít nad rámec toho, co navrhuje Komise, a technickou mezní – hodnotu po náležitém přechodném období – nakonec stanovit na 0,001 vlákn/cm³. K dosažení tohoto cíle by měl být vypracován plán s návrhy opatření, včetně opatření finančních, na podporu podniků a regionů, které taková opatření ke splnění vytyčených cílů potřebují.</p>	<p>Podle Mezinárodní komise pro ochranu zdraví při práci (ICOH) neexistuje žádná úroveň expozice, kterou lze z hlediska rizika rakoviny považovat za bezpečnou. Profesor Jukka Takala během slyšení v EHSV dne 31. října 2022 uvedl, že v EU umírá každý rok na rakovinu související s azbestem přibližně 90 370 osob, což dokazuje, že je nutné limitní hodnotu snížit. Proto EHSV vítá návrh Komise a domnívá se, že by technická mezní hodnota měla být po náležitém přechodném období dále snížena. K dosažení tohoto cíle by měl být vypracován plán s návrhy opatření, včetně opatření finančních, na podporu podniků a regionů, které taková opatření ke splnění vytyčených cílů potřebují.</p>

Výsledek hlasování:

hlasů pro: 68

hlasů proti: 106

zdrželo se hlasování: 16

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roku dovedností 2023

(COM(2022) 526 final – 2022/0326 (COD))

(2023/C 100/19)

Zpravodajka: **Tatjana BABRAUSKIENĚ**

Žádosti o vypracování stanoviska	Rada Evropské unie, 21. 10. 2022 Evropský parlament, 20. 10. 2022
Právní základ	články 149 a 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato na plenárním zasedání	15. 12. 2022
Plenární zasedání č.	547
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	155/0/1

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV vítá vyhlášení roku 2023 Evropským rokem dovedností. Evropský rok dovedností musí mladým lidem a dospělým, nezaměstnaným i zaměstnaným bez ohledu na jejich smluvní postavení, úroveň kvalifikace nebo pohlaví poskytnout cesty k účinným řešením a přínosům v oblasti vzdělávání, a to v souladu s cílem zajistit „pracovní sílu s odpovídajícími dovednostmi“, jak uvedla předsedkyně Ursula von der Leyen, abychom dokázali zvýšit konkurenceschopnost evropského hospodářství, zvláště pak malých a středních podniků. EHSV se těší, že v zájmu dosažení konkrétních výsledků se bude moci do aktivit Evropského roku dovedností 2023 také sám zapojit, a je proto připraven přispět jako zprostředkovatel při vytváření sítí a diskusích.

1.2. Vzhledem k tomu, že některé části EU stále trpí nerovnoměrným přístupem ke vzdělávacím příležitostem, přičemž úroveň dosaženého vzdělání se až příliš často přenáší z generace na generaci, by měl Evropský rok dovedností 2023 podnítit další diskuse a činnosti zaměřené na předcházení diskriminaci ve všech oblastech vzdělávání a pomoci lidem získat dovednosti, které jim zaručí kariérní růst a kvalitu života. Zvláštní pozornost je proto třeba věnovat sociálně a ekonomicky znevýhodněným skupinám osob, pokud jde o přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě v oblasti změny kvalifikace a prohlubování dovedností. Jako důležitý cíl Evropského roku dovedností je třeba prosazovat a provádět **doporučení Rady o cestách prohlubování dovedností**, jehož cílem je podporovat dospělé osoby s nízkou kvalifikací, aby mohly prohloubit své dovednosti a začlenit se na trh práce.

1.3. EHSV je přesvědčen, že jsou zapotřebí účinné mechanismy financování, pomocí nichž budou mobilizovány evropské a vnitrostátní zdroje a které budou zahrnovat odpovídající sdílení nákladů mezi orgány veřejné správy, soukromými subjekty, jednotlivci a dalšími příslušnými zúčastněnými stranami (sociálními partnery, poskytovateli odborné přípravy a nevládními organizacemi). Umožnit pracovníkům účastnit se odborné přípravy je zásadní rovněž pro vytvoření kultury celoživotního učení.

1.4. EHSV očekává, že Evropský rok dovedností bude věnovat zvláštní pozornost nastolení otázky odpovědnosti za zajištění zdrojů nezbytných pro prohlubování dovedností a změny kvalifikace, což je důležitým předpokladem zmírňování rizika sociálního vyloučení, včetně nasměrování financování. To zahrnuje otázku sdílené odpovědnosti sociálních partnerů na odvětvové a podnikové úrovni, pokud jde o investice do progresivního vzdělávání a progresivní odborné přípravy zaměstnaných pracovníků. Patří sem i závazek zaměstnavatelů učinit nezbytné kroky, aby každý pracovník, kterého propustili, mohl žádat o pomoc z podpůrných programů. EHSV vyzývá sociální partnery a doporučuje jim, aby podnikli účinné kroky k zapojení do sociálního dialogu s cílem zajistit, aby všichni pracovníci měli rovný přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě v souladu s evropským pilířem sociálních práv. Kromě toho by měly být posíleny mechanismy konzultací mezi vzdělávacími institucemi, úřady, podniky a odbory, neboť to může přispět k vypracování realistických a účinných strategií pro přechod z procesu vzdělávání do pracovního života.

1.5. V tomto ohledu EHSV navrhuje konečně realizovat myšlenku záruky k získání dovedností, která by všem nabídla právo na přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě, a podporovat účast na kolektivním vyjednávání a budování kapacit s cílem stanovit pravidla a podmínky placeného studijního volna, což by lidem umožnilo plně se zapojit do společnosti a úspěšně zvládat přechody ve společnosti a na trzích práce. Odborná příprava by v tomto ohledu měla zahrnovat rozvoj klíčových kompetencí, základních dovedností a odborných dovedností u osob se všemi úrovněmi dovedností.

1.6. Komise vyzývá členské státy, aby jmenovaly národního koordinátora pro Evropský rok dovedností, který by zajišťoval koordinaci příslušných činností na vnitrostátní úrovni. EHSV navrhuje, aby národní koordináční místo pracovalo transparentně a inkluzivně a mělo příslušné pravomoci a odpovídající finanční prostředky ze zdrojů EU a členských států. Na výběru tohoto národního koordináčního místa by se měly podílet všechny zúčastněné strany v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (zejména poskytovatelé vzdělávání a odborné přípravy, veřejné a soukromé služby zaměstnanosti, sociální partneři a další příslušné organizace občanské společnosti) tak, aby všechny zúčastněné strany byly součástí tohoto koordináčního místa a měly vedoucí postavení při plánování a provádění aktivit během roku i při jeho hodnocení. Tentýž koordináční princip by měl být použit rovněž na úrovni EU.

1.7. EHSV opakuje svá doporučení z dřívějších stanovisek k předchozím vyhlášením evropských roků, podle nichž by tyto evropské roky měly jít nad rámec pouhé propagační činnosti a měly by namísto toho přispívat k realizaci jasných plánů a skutečnému zapojení.

1.8. EHSV připomíná předchozí stanoviska k těmto tematickým rokům, která mimo jiné vyzývala k dostatečnému financování z prostředků EU a intenzivnímu dialogu s občanskou společností při přípravě evropských roků, jakož i k přijetí specifických opatření, která by zabezpečila vazbu mezi různými tematickými roky a trvalým výsledkem, a připomíná, že nezbytným předpokladem úspěchu koncepce „evropských roků“ je jejich včasné vyhlášení tak, aby bylo možno se na ně řádně připravit a vybudovat jim solidní podporu⁽¹⁾.

2. Legislativní návrh

2.1. V návaznosti na oznámení předsedkyně Ursuly von der Leyen v jejím projevu o stavu Unie v roce 2022 přijala Komise návrh na vyhlášení roku 2023 Evropským rokem dovedností.

2.2. Komise navrhuje, aby byl prostřednictvím Evropského roku dovedností – ve spolupráci s Evropským parlamentem, členskými státy, sociálními partnery, veřejnými a soukromými službami zaměstnanosti, obchodními a průmyslovými komorami, poskytovateli vzdělávání a odborné přípravy, pracovníky a podniky – poskytnut nový impuls celoživotnímu učení, a to těmito prostředky:

- propagovat vyšší, účinnější a inkluzivnější investice do odborné přípravy a prohlubování dovedností s cílem plně využít potenciál evropské pracovní síly a podporovat lidi při zvládnutí přechodů mezi zaměstnáními,
- zajistit, aby dovednosti odpovídaly potřebám trhu práce, a to i prostřednictvím spolupráce se sociálními partnery a podniky,
- sladit očekávání a dovednosti lidí s příležitostmi na trhu práce, zejména s těmi, které nabízí ekologická a digitální transformace a hospodářském oživení,
- zvláštní důraz bude kladen na aktivaci většího počtu lidí pro trh práce, konkrétně žen a mladých lidí, a zejména těch, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy,
- lákat lidi ze třetích zemí s dovednostmi, které EU potřebuje, mimo jiné posílením příležitostí ke vzdělávání a mobility a usnadněním uznávání kvalifikací.

2.3. Za účelem dosažení těchto cílů bude Komise usilovat o následující:

- podpora příležitostí k prohlubování dovedností a změně kvalifikace, například zdůrazňováním příslušných iniciativ EU, včetně možností financování ze strany EU, s cílem podpořit jejich zavádění, provádění a realizaci v praxi,

⁽¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roce mládeže 2022 (COM(2021) 634 final – 2021/0328 (COD)) (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 122).

- v celé EU budou rovněž pořádány akce a osvětové kampaně na podporu vzájemného učení partnerů v oblasti prohlubování dovedností a změny kvalifikace,
- cílem navrhovaného roku je rovněž pomoci dále rozvíjet nástroje pro získávání poznatků o dovednostech a podporovat nástroje pro zvýšení transparentnosti a snadnější uznávání kvalifikací, včetně kvalifikací udělených mimo EU.

2.4. V zájmu zajištění koordinace příslušných činností na vnitrostátní úrovni Komise vyzývá členské státy, aby jmenovaly národního koordinátora pro Evropský rok dovedností.

3. Obecné připomínky

3.1. EHSV souhlasí s tím, že angažování občané, včetně odborně způsobilé a kvalifikované pracovní síly, jsou jedním z hlavních přínosů evropského sociálního a hospodářského modelu a že podpora odborné přípravy lidí všech věkových kategorií musí být využita jako nástroj k posílení společenské účasti a dlouhodobého a udržitelného růstu, neboť pomáhá zvyšovat inovace, produktivitu a konkurenceschopnost. Je klíčová rovněž pro podporu lidí v souvislosti s dosažením spravedlivé transformace, neboť přechod k udržitelnějšímu způsobu života, produkce a spotřeby se stal nutností pro boj proti změně klimatu a jejím negativním dopadům v celosvětovém měřítku, přičemž je třeba zajistit, aby nikdo nebyl opomenut. Zároveň souhlasí s tím, že komplexní osobní rozvoj každého účastníka vzdělávání má zásadní význam pro přizpůsobení se budoucím změnám a výzvám, a to s ohledem na rychle se měnící povahu současné společnosti.

3.2. K rozhodujícím faktorům, které ovlivňují evropské hospodářství, patří nedostatek kvalifikovaných pracovníků v důsledku demografických výzev a strukturálních změn, jakož i v důsledku digitalizace a dekarbonizace. Kromě získávání nových dovedností musí být cílem také zajistit, aby kvalifikovaní pracovníci mohli vykonávat řadu odborných úkolů a povolání v měnících se podmínkách⁽²⁾, přičemž jejich odborná příprava napomáhá důstojným pracovním příležitostem a zárukám pro předcházení nejistému zaměstnání.

3.3. Kromě toho má výzva týkající se potřeb v oblasti dovedností a jejich předjímání zásadní význam pro úspěšné dosažení hlavních cílů EU stanovených v Akčním plánu pro evropský pilíř sociálních práv, tj. aby se alespoň 60 % dospělých osob každoročně účastnilo odborné přípravy a aby míra zaměstnanosti do roku 2030 činila nejméně 78 %.

3.4. EHSV vítá, že se Evropská komise zaměřila na dovednosti a vyhlásila rok 2023 Evropským rokem dovedností, který bude následovat po Evropském roce mládeže 2022.

3.5. To potvrzuje názor Výboru vyjádřený v mnoha stanoviscích, že kvalitní základní vzdělávání a také na vysokých standardech založená a účinná odborná příprava, celoživotní učení, prohlubování dovedností a změna kvalifikace budou nezbytnými nástroji pro úspěšné přizpůsobování se společenským změnám a posilování aktivního občanství, jakož i k tomu, aby se lidé mohli chopit budoucích pracovních příležitostí a bylo podpořeno učení se podnikatelským dovednostem⁽³⁾.

(2) Studie Střediska pro sledování trhu práce (SSTP): The work of the future: ensuring lifelong learning and training of employees (Práce budoucnosti: zajištění celoživotního učení a odborné přípravy zaměstnanců) | Evropský hospodářský a sociální výbor (europa.eu).

(3) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Vzdělávání dospělých (průzkumné stanovisko na žádost slovenského předsednictví) (Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 16); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Jak prostřednictvím vzdělávání a odborné přípravy podporovat z hlediska celoživotního učení dovednosti, které Evropa potřebuje k vytvoření spravedlivější, soudržnější, udržitelnější, digitálnější a odolnější společnosti (průzkumné stanovisko na žádost portugalského předsednictví) (Úř. věst. C 286, 16.7.2021, s. 27); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Evropská agenda dovedností pro udržitelnou konkurenceschopnost, sociální spravedlnost a odolnost“ (COM(2020) 274 final) – „Návrh doporučení Rady o odborném vzdělávání a přípravě pro udržitelnou konkurenceschopnost, sociální spravedlnost a odolnost“ (COM(2020) 275 final) (Úř. věst. C 10, 11.1.2021, s. 40); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu doporučení Rady o evropském přístupu k mikrokreditům pro celoživotní učení a zaměstnatelnost (COM(2021) 770 final), k návrhu doporučení Rady o individuálních vzdělávacích účtech (COM(2021) 773 final) (Úř. věst. C 323, 26.8.2022, s. 62); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o Evropské strategii pro univerzity (COM(2022) 16 final) a k návrhu doporučení Rady o budování mostů pro účinnou evropskou spolupráci v oblasti vysokoškolského vzdělávání (COM(2022) 17 final) (Úř. věst. C 290, 29.7.2022, s. 109).

3.6. Celoživotní učení a rozvoj dovedností jsou klíčem k sociálnímu a hospodářskému pokroku v naší společnosti. Podle názoru EHSV však nejde pouze o předávání znalostí, které lze využít na trhu, ale také o schopnosti a dovednosti, které lidem umožňují aktivně se zapojit do společenského života. Studie ukazují, že pro trh práce a pro společnost jsou stále více zapotřebí kritické myšlení, komunikace, týmová práce, tvořivost, iniciativnost a mnoho dalších průřezových dovedností. Kromě těchto dovedností jsou zde svoboda, tolerance, kritický duch, evropské hodnoty a demokratické občanství, které jsou základními aktivy pro budoucnost Evropy v boji proti rostoucí nesnášenlivosti a vznikajícím radikálním hnutím. Žádáme proto, aby během akcí v rámci Evropského roku dovedností 2023 byly mezi „správné dovednosti“, které musí získat občané, včetně pracovníků a budoucích pracovníků, zařazeny také sociální dovednosti a průřezové dovednosti⁽⁴⁾. To je v přímém souladu s doporučením Rady o klíčových kompetencích pro celoživotní učení a zároveň v souladu s Evropským rámcem pro osobní a sociální vzdělávání a učení se klíčovým schopnostem (LifeComp) a evropským rámcem kompetencí v oblasti udržitelnosti (GreenComp).

3.7. EHSV zastává názor, že vzdělávání začíná již v dětství a provází nás po celý život. V souladu s usnesením Rady o novém evropském programu pro vzdělávání dospělých na období 2021–2030 EHSV zdůrazňuje, že vzdělávání dospělých musí být více než jen rozvoj dovedností relevantních pro zaměstnání. Stejně tak je důležité podporovat větší informovanost veřejnosti o významu a přínosech účasti na celoživotním učení holistickým způsobem⁽⁵⁾.

3.8. Pro EHSV je tedy zřejmé, že všechny činnosti v rámci Evropského roku dovedností 2023 musí být zaměřeny na co největší pokrok ve všech oblastech vzdělávání a odborné přípravy (základní vzdělávání, počáteční a další odborné vzdělávání a celoživotní učení – formální, neformální a informální). Na všech úrovních vzdělávání se tedy jedná především o zajištění rovných příležitostí pro všechny bez diskriminace. Na vzdělávací dráhu osoby již nesmí mít významný vliv příjem nebo úroveň vzdělání rodičů.

3.9. Vzhledem k tomu, že některé části EU trpí nerovnoměrným přístupem ke vzdělávacím příležitostem a úroveň dosaženého vzdělání se stále příliš často přenáší z generace na generaci, mělo by být všude naprosto nezbytné v co největší míře nabízet příležitosti a možnosti a podporovat kompetence a schopnosti.

3.10. Celoživotní učení pro všechny se musí v Evropě stát skutečností a všichni Evropané by měli mít přístup ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání a odborné přípravě. Rovný přístup k prohlubování dovedností a změně kvalifikace znamená, že je třeba poskytnout další možnosti prohlubování dovedností všem lidem bez ohledu na pohlaví, původ a věk⁽⁶⁾. Toto zaměření na inkluzivnost agendy dovedností musí dále zahrnovat zejména všechny pracovníky bez ohledu na jejich situaci v oblasti zaměstnání, velikost podniků a druh jejich pracovní smlouvy, včetně dospělých osob s nízkou kvalifikací a osob přistěhovaleckého původu, přičemž zranitelným skupinám by měla být věnována zvláštní pozornost a politiky, neboť se potýkají s většími obtížemi.

3.11. Navzdory tomu, že EHSV Evropský rok dovedností 2023 a zaměření na podporu odborné přípravy a celoživotního učení podporuje, je znepokojen tím, že program tohoto roku se zdá být přeplněný a priorit je příliš mnoho. Obsahují velký počet závazků a odkazů na všechny iniciativy, rozpočtové položky a oblasti politiky uvedené v Evropské agendě dovedností. To s sebou nese riziko, že tento rok bude spíše ve znamení významných politických prohlášení než dlouhodobého systematického rozvoje.

⁽⁴⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Evropská agenda dovedností pro udržitelnou konkurenceschopnost, sociální spravedlnost a odolnost“ (COM(2020) 274 final) – „Návrh doporučení Rady o odborném vzdělávání a přípravě pro udržitelnou konkurenceschopnost, sociální spravedlnost a odolnost“ (COM(2020) 275 final) (Úř. věst. C 10, 11.1.2021, s. 40).

⁽⁵⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Vzdělávání dospělých (průzkumné stanovisko na žádost slovinského předsednictví) (Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 16).

⁽⁶⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Vzdělávání dospělých (průzkumné stanovisko na žádost slovinského předsednictví) (Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 16).

3.12. Abychom se vyhnuli situaci, kdy dlouhý seznam stávajících oblastí politik a sdílených odpovědností zastíní jasné zaměření na výsledky, bude zásadní, aby byl návrh jasný a dobře zacílený, a to prostřednictvím zaměření na několik strategických priorit. EHSV opakuje svůj požadavek z dosavadních stanovisek k předchozím vyhlášením evropských roků, že by se tyto evropské roky neměly omezit na pouhé propagační akce, ale měly by vyústit v jasné plány a závazky⁽⁷⁾.

3.13. Důležitou úlohu při řízení systému vzdělávání a odborné přípravy, včetně předjímání a poskytování dovedností, hrají rovněž sociální partneři a organizace občanské společnosti. Účinné zapojení sociálních partnerů a příslušných organizací občanské společnosti na evropské a vnitrostátní úrovni a účinná opatření k upevnění efektivního řízení ve všech oblastech politiky odborného vzdělávání a přípravy a vzdělávání dospělých, včetně aktivních politik trhu práce a politik řízení finančních prostředků EU a jednotlivých států na dovednosti, budou klíčem k úspěšnému zajištění účinných řešení pro všechny.

3.14. Je důležité zvážit posílení dialogu ve stávajících skupinách a sítích zúčastněných stran, a to i prostřednictvím zavedených on-line platforem, zejména pak prostřednictvím posílení procesu strategického dialogu v roce 2023, rozvoje fór zúčastněných stran zapojených do stěžejních akcí pořádaných v roce 2023, ale také prostřednictvím nových procesů podobných občanskému dialogu. To by mělo zaručit, že se zúčastněné strany v oblasti vzdělávání a odborné přípravy budou moci smysluplně podílet na tvorbě politik a rozhodování, a to s přihlédnutím k jejich praktickým odborným znalostem, jejich schopnosti tlumočit potřeby účastníků vzdělávání a jejich úzké vazbě na různé vnitrostátní a regionální orgány odpovědné za provádění doporučení v oblasti vzdělávání a odborné přípravy.

3.15. EHSV očekává, že Evropský rok dovedností v tomto ohledu nastolí otázku sdílené odpovědnosti sociálních partnerů na odvětvové a podnikové úrovni, pokud jde o investice do progresivního vzdělávání a progresivní odborné přípravy jejich zaměstnaných pracovníků. Patří sem i závazek zaměstnavatelů učinit nezbytné kroky, aby každý pracovník, kterého propustili, mohl žádat o pomoc z podpůrných programů. V tomto ohledu EHSV vyzývá sociální partnery, aby podnikli účinné kroky k zapojení do sociálního dialogu s cílem zajistit, aby všichni pracovníci měli rovný přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě v souladu s evropským pilířem sociálních práv.

3.16. Důležitou úlohu při rozvoji souborů dovedností účastníků vzdělávání v souladu s potřebami trhu práce hrají učitelé a školitelé tím, že vyučují nejen odborné dovednosti, ale také průřezové dovednosti, jako jsou základní a sociálně-emoční dovednosti. Podporují přechod ze školy do zaměstnání u studentů z různých prostředí, včetně dospělých, kteří potřebují nové, aktualizované nebo lepší dovednosti. Tváří v tvář nebyvalým výzvám způsobeným pandemií a válkou na Ukrajině byly jejich nasazení a tvořivost zásadní pro udržení výuky a učení ve školách a na pracovištích.

3.17. Nedostatek učitelů odborného vzdělávání a přípravy je v mnoha zemích EU značný, což je způsobeno také faktory souvisejícími s omezenou atraktivitou povolání učitele odborného vzdělávání a přípravy, mezi něž patří i pracovní podmínky, platy a nedostatek finančních pobídek a kariérní podpory. Jednou z klíčových strategií pro zajištění dostatečného počtu učitelů odborného vzdělávání a přípravy s odpovídajícími dovednostmi a znalostmi by mělo být přilákání odborníků z oboru do učitelské profese, což vyžaduje zajištění dobrých a atraktivních pracovních podmínek, důstojných mezd a flexibilních cest k této profesi a mechanismů, které zajistí, aby tito odborníci měli správnou kombinaci dovedností, včetně pedagogických.

4. Konkrétní připomínky

4.1. EHSV vítá přístup, který spočívá v diskusi o potřebách v oblasti odborné přípravy z hlediska sociálně i obecně spravedlivé ekologické a digitální transformace trhu práce. Požaduje však, aby bylo jasné řečeno, že odpovědnost za prohlubování dovedností a změnu kvalifikace by měla být vždy formulována spravedlivě jako odpovědnost sdílená.

⁽⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o Evropském roce mládeže 2022 (COM(2021) 634 final – 2021/0328 (COD)) (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 122).

4.2. Sdílená odpovědnost

4.2.1. Má-li být probíhající transformace úspěšná, je třeba podpořit jednotlivce, aby se připravili na změny a úspěšně je zvládli. Jsou zapotřebí mechanismy financování, pomocí nichž budou mobilizovány evropské a vnitrostátní zdroje a které budou zahrnovat odpovídající sdílení nákladů a nefinančních příspěvků (například času stráveného odbornou přípravou) mezi orgány veřejné správy, zaměstnavateli, jednotlivci a dalšími příslušnými zúčastněnými stranami (např. sociálními partnery, poskytovateli odborné přípravy a nevládními organizacemi). EHSV v mnoha předchozích stanoviscích⁽⁸⁾ zdůraznil zásadní potřebu rozhodných závazků ze strany podniků i orgánů veřejné správy, zejména pokud jde o zajištění dostatečných zdrojů, včetně dostatečného financování pro vzdělávání a odbornou přípravu.

4.2.2. EHSV navrhuje, aby Evropský rok dovedností důrazně prosazoval sociální odpovědnost v oblasti komplexního prohlubování dovedností a změny kvalifikace, a v této souvislosti rovněž myšlenku záruky k získání dovedností, která by všem nabídlá právo na přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě, včetně účasti na kolektivním vyjednávání a budování kapacit s cílem stanovit pravidla a podmínky placeného studijního volna, aby se mohli plně zapojit do společnosti a úspěšně zvládat přechody ve společnosti a na trzích práce.

4.2.3. To zahrnuje i otázku sdílené odpovědnosti sociálních partnerů na odvětvové a podnikové úrovni, pokud jde o investice do progresivního vzdělávání a progresivní odborné přípravy jejich zaměstnaných pracovníků. Významnými nástroji pro řešení změn potřeb v oblasti dovedností a odborné přípravy a pro pomoc při předjímaní těchto změn a posilování inovací jsou kolektivní vyjednávání na všech úrovních – v souladu s vnitrostátním právem a praxí – a mechanismy pro účast pracovníků na úrovni podniků. Bylo by užitečné začít během Evropského roku dovedností vytvářet kvalitní rámec EU pro odbornou přípravu zaměstnanců, což by mohlo být činností sociálních partnerů.

4.3. Zvýšení investic do vzdělávání a odborné přípravy

4.3.1. EHSV již zdůraznil nutnost „ofenzivy“ v oblasti kvalifikací, která by podpořila postupující digitalizaci našich trhů práce, s cílem poskytnout pobídky pro investice jak na úrovni podniků, tak ve veřejném sektoru a podpořit veřejné a soukromé investice do odborného vzdělávání a přípravy. Veřejné investice do celoživotního učení, zejména u dospělých, se musí zvýšit ve všech členských státech⁽⁹⁾.

4.3.2. EHSV vyzývá Evropskou komisi a členské státy, aby přikročily k účinnému provádění první a čtvrté zásady evropského pilíře sociálních práv, kterými je zajistit, aby kvalitní a inkluzivní celoživotní učení bylo právem všechny občanů v Evropě, a to jak na pracovišti, tak mimo něj, a aby podpořily provádění těchto zásad pomocí udržitelného veřejného financování dohodnutého se sociálními partnery a občanskou společností.

4.3.3. Vzhledem k tomu, že členské státy nesou hlavní odpovědnost za udržitelné investice, které mají nejen zajistit odbornou přípravu, v neposlední řadě nezaměstnaným a osobám s nízkou kvalifikací, ale také umožnit získat certifikované základní dovednosti, odborné dovednosti a klíčové kompetence vedoucí ke kvalifikacím, měl by Evropský rok dovedností zdůraznit potřebu přiměřených a dostatečných veřejných investic do všech oblastí vzdělávání a odborné přípravy.

4.3.4. EHSV v tomto ohledu požaduje, aby udržitelné investice do účasti dospělých na celoživotním učení a odborné přípravě zaměstnanců byly zdůrazněny jako priority v rámci procesu evropského semestru a aby se jim dostalo větší podpory z fondů EU, zejména z evropských strukturálních a investičních fondů, na prohlubování dovedností a změny kvalifikace.

⁽⁸⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu doporučení Rady o evropském přístupu k mikrokreditům pro celoživotní učení a zaměstnatelnost (COM(2021) 770 final), k návrhu doporučení Rady o individuálních vzdělávacích účtech (COM(2021) 773 final) (Úř. věst. C 323, 26.8.2022, s. 62); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Vzdělávání dospělých (průzkumné stanovisko na žádost slovenského předsednictví) (Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 16); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Jak prostřednictvím vzdělávání a odborné přípravy podporovat z hlediska celoživotního učení dovednosti, které Evropa potřebuje k vytvoření spravedlivější, soudržnější, udržitelnější, digitálnější a odolnější společnosti (průzkumné stanovisko na žádost portugalského předsednictví) (Úř. věst. C 286, 16.7.2021, s. 27).

⁽⁹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Udržitelné financování celoživotního učení a rozvoje dovedností v souvislosti s nedostatkem kvalifikované pracovní síly (průzkumné stanovisko na žádost chorvatského předsednictví) (Úř. věst. C 232, 14.7.2020, s. 8).

4.4. Právo na přístup k příležitostem celoživotního učení bez ohledu na jeho úroveň a druh (formální, informální a neformální)

4.4.1. EHSV vyzývá k plnému provádění první zásady evropského pilíře sociálních práv s cílem zajistit, aby přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě a celoživotnímu učení byl právem všech účastníků odborného vzdělávání a přípravy, pracovníků a zaměstnanců, aby se mohli plně zapojit do společnosti a úspěšně zvládat přechody na trhu práce. Toto právo musí k získávání dovedností nezbytných pro trh práce motivovat i nezaměstnané a dospělé osoby s nízkou kvalitací. Vyzýváme Evropskou komisi, aby provedla výzkum týkající se toho, jak tohoto práva dosáhnout, a zavedla přísnější monitorovací mechanismus, který by od zemí EU vyžadoval, aby vypracovaly národní akční programy a pravidelně předkládaly zprávy o tom, jak je toto právo zajišťováno.

4.4.2. V tomto ohledu EHSV vyzývá Komisi, členské státy a sociální partnery, aby využili Evropský rok dovedností k přijetí účinných opatření, která by je zapojila do společných aktivit na podporu učení se prací, a účinných opatření ke zvýšení investic do kvalitní učňovské přípravy, účasti dospělých na celoživotním učení a odborné přípravě zaměstnanců tím, že všem pracovníkům zajistí rovný přístup ke kvalitní a inkluzivní odborné přípravě, který bude jejich právem. V roce 2023 oslaví své páté výročí Evropský rámec pro kvalitní a efektivní učňovskou přípravu, který je třeba vyhodnotit a posílit. Byl by nejvyšší čas zeptat se učňů, mladých i dospělých, do jaké míry byly kvalitativní podmínky tohoto rámce splněny v praxi na pracovišti.

4.5. Zapojení zúčastněných stran

4.5.1. EHSV vítá výslovný závazek Komise posílit význam dovedností prostřednictvím úzké spolupráce se sociálními partnery, veřejnými a soukromými službami zaměstnanosti, podniky a poskytovateli vzdělávání a odborné přípravy. EHSV se v této souvislosti domnívá, že je rovněž zásadní:

- stimulovat aktivní zapojení pracovníků do programů celoživotního učení a do odborné přípravy v rámci zaměstnání, což je nezbytnou podmínkou pro růst a konkurenceschopnost podniků, uplatnitelnost pracovníků na trhu práce i pro zajištění kvalitních pracovních míst ⁽¹⁰⁾,
- zlepšit účast všech pracovníků na celoživotním učení a společně s poskytovateli vzdělávání a odborné přípravy a subjekty s rozhodovací pravomocí určovat náplň učení tak, aby bylo přínosem jak pro každého účastníka vzdělávání, tak pro příslušnou komunitu i společnost jako celek,
- podporovat kolektivní vyjednávání a sociální dialog, a to v souladu s vnitrostátními systémy pracovněprávních vztahů, aby bylo možné předjímat vývoj v technické a digitální oblasti, přizpůsobovat mu dovednosti a rozvíjet odbornou přípravu na pracovišti, ale také podporovat občanský dialog, aby bylo možné získat komplexní přehled o potřebách každého účastníka vzdělávání.

4.6. Posílení účinných služeb zaměstnanosti

4.6.1. Aby byl přechod spravedlivý a aby aktivní politiky na trhu práce fungovaly, jsou stejnou měrou zapotřebí účinné služby zaměstnanosti schopné nejen řídit poptávku a nabídku pracovních míst, ale také nabízet poradenství a pomoc osobám hledajícím práci. EHSV vyzývá členské státy, aby investovaly více zdrojů do zlepšení účinnosti a efektivity, ale i kapacity služeb zaměstnanosti a jejich personálu, jakož i do navrhování nástrojů na podporu těch osob, které dosud nejsou na trhu práce.

4.7. Individuální vzdělávací účty a mikrocertifikáty

4.7.1. EHSV vítá iniciativu Komise týkající se individuálních vzdělávacích účtů, neboť poskytovatelé vzdělávání a odborné přípravy potřebují finanční podporu, aby mohli uspokojovat potřeby účastníků vzdělávání. Tlak na kvalifikaci se neustále zvyšuje, avšak individuální vzdělávací účty by neměly nahradit stávající struktury financování, ale doplnit je, zejména tam, kde individuální vzdělávací účty dosud neexistují.

⁽¹⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Budoucnost světa práce – získávání odpovídajících znalostí a dovedností s cílem vyhovět potřebám budoucích pracovních míst (průzkumné stanovisko na žádost bulharského předsednictví) (Úř. věst. C 237, 6.7.2018, s. 8).

4.7.2. Individuální vzdělávací účty jsou důležitým stavebním kamenem pro financování dalšího vzdělávání. Měly by se lišit podle cílové skupiny a každopádně musí být průběžně vyhodnocovány a v případě potřeby upravovány. Především by pak lidé v produktivním věku měli mít ke svým individuálním vzdělávacím účtům přímý přístup a možnost sami rozhodnout, na jakou další odbornou přípravu je osobně využijí.

4.7.3. V rámci návrhu, který se týká evropského přístupu k celoživotnímu učení a zaměstnanosti, by mikrocertifikáty měly lépe řešit problémy spojené s odbornou přípravou a změnou kvalifikace. To by lidem usnadnilo a zlepšilo získávání všech dovedností potřebných pro zvládnání současných společenských otřesů a přechodů na trhu práce. Tento přístup je zároveň zaměřen také na to, aby poskytovatelé prostřednictvím mikrocertifikátů zlepšili transparentnost a pružnost svých nabídek.

4.7.4. EHSV se domnívá, že zavedení mikrocertifikátů pro uznávání kvalifikací účastníků informálního vzdělávání může být poměrně proveditelné a opodstatněné, ale zároveň je důležité, aby cílem mikrocertifikátů nebylo oslabit nebo nahradit formální počáteční vzdělávání, vysokoškolské vzdělávání, odborné vzdělávání a přípravu nebo tradiční dovednosti.

4.8. *Přilákání státních příslušníků třetích zemí*

4.8.1. Zaměření na přilákání státních příslušníků třetích zemí s dovednostmi potřebnými v EU by mělo být vyváжено zmírňováním „odlivu mozků“. EHSV je zastáncem řádnějších způsobů migrace pracovních sil, ale hlavní prioritou politik v oblasti dovedností by mělo být zajištění rozvoje dovedností evropských pracovníků, jakož i nezaměstnaných a migrantů bez dokladů, kteří se již v EU nacházejí a pracují.

4.8.2. Opatrně je třeba přistupovat i k vytvoření rezervoáru talentů EU (který je dostupný pouze ukrajinským uprchlíkům). EHSV vybízí Komisi, aby vypracovala opatření, která zajistí, že každý uprchlík a žadatel o azyl bude mít stejnou příležitost jako občané prokázat své dovednosti a kompetence a bude mu nabídnuta učňovská příprava, změna kvalifikace a prohlubování dovedností, aby se mohl začlenit na trh práce, v souladu s Listinou základních práv Evropské unie.

4.8.3. Kromě toho je v každém případě nutné, aby se jednodušší, rychlejší a snazší uznávání kvalifikací státních příslušníků třetích zemí projednávalo a prosazovalo nezávisle na jejich náboru. Zdá se však jasné, že v případě regulovaných povolání může být uznávání jejich kvalifikací urychleno nebo usnadněno pouze uplatňováním pravidel kvalifikační směrnice EU na státní příslušníky třetích zemí.

4.9. *Koordinace evropského roku*

4.9.1. Komise vyzývá členské státy, aby jmenovaly národního koordinátora pro Evropský rok dovedností, který by zajišťoval koordinaci příslušných činností na vnitrostátní úrovni. Vzhledem k tomu, že jmenování národních koordinátorů a příslušné schůze jsou klíčovými součástmi článků o koordinaci na vnitrostátní úrovni a na úrovni Unie, jeví se to jako velmi minimalistické.

4.9.2. EHSV žádá, aby tato národní koordináční místa měla příslušné pravomoci a odpovídající finanční prostředky ze zdrojů EU a členských států a nástroje k tomu, aby mohla účinně zapojovat zástupce široké sítě zúčastněných stran v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a dovedností na vnitrostátní a unijní úrovni. Tyto zúčastněné strany (zejména sociální partneři, veřejné a soukromé služby zaměstnanosti, poskytovatelé vzdělávání a odborné přípravy a další příslušné organizace občanské společnosti) by měly být součástí koordinace a mít vedoucí postavení při plánování a provádění aktivit během roku i při jeho hodnocení. Hlavní pozornost je třeba zaměřit na udržitelné výsledky, jichž lze během daného roku dosáhnout. Jako vzor k financování lze coby osvědčený postup využít Evropský rok pro rozvoj.

4.10. *Nesoulad mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi*

4.10.1. Ačkoli některá odvětví mohou trpět nedostatkem kvalifikovaných pracovníků, tzv. nesoulad často souvisí spíše se špatnými pracovními podmínkami (nízké mzdy, nejisté smlouvy, neúcta, pracovní doba neslučitelná s rovnováhou mezi pracovním a soukromým životem, nedostatečná odborná příprava a profesní rozvoj zaměstnanců) a nedostatkem nástrojů pro předjímání coby systému včasného varování pro předvídaní změn na trhu práce. Pokud Evropský rok dovedností nezohlední tuto stranu mince, bude zřejmé, že se zátěž nerovnoměrně přenáší na pracovníky a společnost jako takovou, aniž by se trvalo na sdílené odpovědnosti podniků.

4.10.2. Strategie v oblasti dovedností v tomto ohledu nelze oddělit od tvorby kvalitních pracovních míst a strategií v této oblasti. Programy odborné přípravy, změny kvalifikace nebo prohlubování dovedností totiž budou k ničemu, pokud lidé budou žít v ekonomicky opuštěné oblasti, která nenabízí alternativní pracovní příležitosti. Kvalitní pracovní místa, spravedlivé mzdy a důstojné pracovní podmínky jsou předpokladem dlouhodobého a udržitelného růstu, produktivity a inovací a rozvoj dovedností a celoživotní učení jsou jedním z nástrojů k dosažení těchto cílů. V tomto ohledu má zásadní význam účinný sociální dialog s odbory, dodržování a prosazování pracovních práv a informování o možnostech odborné a učňovské přípravy zaměstnanců na úrovni podniků, jakož i konzultování těchto možností s pracovníky.

V Bruselu dne 15. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Analýza nedostatků v oblasti investic do obrany a další postup**(JOIN(2022) 24 final)**

(2023/C 100/20)

Zpravodaj: **Panagiotis GKOFAS**Spoluzpravodaj: **Jan PIE**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropská komise, 28.6.2022
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Poradní komise pro průmyslové změny
Přijato v sekci	11.11.2022
Přijato na plenárním zasedání	14.12.2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	202/6/4

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV podporuje iniciativy navržené ve společném sdělení o analýze nedostatků v oblasti investic do obrany a dalším postupu. Společné sdělení představuje důležitý krok k posílení spolupráce v oblasti obrany mezi členskými státy, která je nezbytná pro omezení nákladné duplicity vojenských schopností a zabránění roztržitému obrannému trhu EU. EHSV zdůrazňuje následující hlavní myšlenky stanoviska.

1.1.1. Strategie EU v oblasti obranného průmyslu by měla vycházet ze silné evropské obranné a bezpečnostní politiky.

1.1.2. Nízký objem investic a nedostatečná koordinace mezi členskými státy v oblasti výzkumu a vývoje, výroby a zadávání veřejných zakázek vede k nedostatkům v oblasti schopností a narušuje evropskou technologickou a průmyslovou základnu obrany (EDTIB).

1.1.3. EHSV podporuje konkrétní opatření, která navrhla EK – akt o posílení evropského obranného průmyslu prostřednictvím kolaborativního zadávání veřejných zakázek a Evropský program investic do obrany (EDIP) –, a vyzývá k lepší koordinaci mezi členskými státy v oblasti obranné politiky a zadávání veřejných zakázek na úrovni EU.

1.1.4. Rozpočty jednotlivých států na obranu je zapotřebí přezkoumat, aby bylo možné každoročně stanovit podíl určený na konsolidaci společných evropských investic do obrany. Přispějí tak k posouzení finanční základny pro konkrétní koordinovaná opatření EU zaměřená na posílení evropských obranných schopností.

1.1.5. Zvláštní pozornost by měla být věnována moderním formám války (jako jsou kybernetické útoky, digitální války a propaganda založená na šíření falešných zpráv).

1.1.6. Evropský parlament musí vytvořit mechanismus, který umožní sledovat provádění evropské obranné politiky (smlouvy, zadávání veřejných zakázek, investice), a musí k tomu mít vhodné technické a institucionální nástroje.

1.1.7. Evropská komise by měla předložit ambiciózní návrh, který půjde nad rámec možného osvobození od DPH a bude zahrnovat důrazná opatření, která by průmyslovému odvětví pomohla přizpůsobit se novým strategickým výzvám.

1.2. EHSV souhlasí s posouzením nedostatků v oblasti investic do obrany v Evropské unii, které je uvedeno ve společném sdělení. Toto nedostatečné investování oslabilo nejen bezpečnost Evropy, ale také úlohu NATO a postavení Unie vůči ostatním světovým mocnostem. Současně však v Evropské unii přetrvávají nedostatky, pokud jde o investice do obrany. To je v rozporu se zásadou solidarity mezi členskými státy a posiluje odstředivé politické síly, které podkopávají úsilí o rozvoj společné bezpečnostní kultury a obranné politiky v Evropě.

1.3. EHSV vítá skutečnost, že několik členských států oznámilo, že zvýší svůj rozpočet na obranu, a vyzývá je, aby dodržely svůj závazek investovat nejen více, ale také lépe, a reagovaly tak na potřebu posílit solidaritu mezi občany EU a celkovou připravenost na mimořádné situace. Je nanejvýš důležité koordinovat úsilí členských států v oblasti obrany na evropské úrovni, aby nemělo negativní vedlejší účinky na nedávné iniciativy EU a nebránilo probíhajícím ani plánovaným evropským rozvojovým projektům. Tato zvýšená evropská koordinace by měla být rovněž považována za způsob, jak posílit celkové kapacity NATO. EHSV podporuje myšlenku posílení rámce evropské spolupráce v oblasti obrany, zejména prostřednictvím společného zadávání veřejných zakázek. V tomto ohledu EHSV plně podporuje okamžité zřízení pracovní skupiny pro společné zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany jako způsobu, jak na úrovni EU koordinovat reakce členských států na velmi krátkodobé naléhavé potřeby, zejména doplnění zásob.

1.4. EHSV žádá, aby bylo po technické stránce dále prozkoumáno, jak docílit evropského rozhraní, které by umožnilo optimalizovat na úrovni EU výsledky, k nimž vedou vnitrostátní výdaje na obranu.

1.5. EHSV vítá navrhovaný krátkodobý nástroj disponující prostředky ve výši 500 milionů EUR na období dvou let (2022–2024), který má podpořit společné zadávání veřejných zakázek. Na základě činnosti pracovní skupiny pro společné zadávání veřejných zakázek může tento nástroj pomoci strukturovat a koordinovat současnou poptávku po naléhavě potřebných produktech pro obranné účely a předcházet účinkům vytlačování.

1.6. EHSV rovněž vítá avizovaný Evropský program investic do obrany (EDIP) pro společně vyvíjené projekty v oblasti obrany a vybízí Komisi, aby urychleně předložila ambiciózní návrh, který půjde nad rámec možného osvobození od DPH a bude zahrnovat důrazná opatření, která by průmyslovému odvětví pomohla přizpůsobit se novým strategickým výzvám. Evropská unie musí rozvíjet investiční iniciativy, které umožní průmyslovou spolupráci prostřednictvím začínajících podniků a malých a středních podniků (v návaznosti na iniciativu „Small Business Act“ pro Evropu), plně využívat vysoce kvalifikovanou pracovní sílu v odvětví obrany a zároveň také prohlubovat dovednosti a rozvíjet nové prostřednictvím zvláštních programů v oblasti výzkumu a vývoje a evropských projektů, které umožní spolupráci vnitrostátních průmyslových odvětví.

1.7. EHSV vítá avizovaný záměr Komise předložit iniciativu v oblasti kritických surovin, včetně legislativních opatření, s cílem posílit odolnost EU a bezpečnost dodávek v souvislosti s kritickými surovinami. EHSV je přesvědčen, že tato iniciativa musí odrážet strategický význam odvětví obrany.

1.8. Integrace společné obranné politiky by umožnila autonomnější průmyslové inovace, větší technologické přesahy mezi vojenským a civilním sektorem a účinnější a nezávislejší obrannou a energetickou politiku EU.

1.9. EHSV uznává význam navazování pevných vazeb v oblasti kybernetické bezpečnosti v zájmu boje proti nové hybridní válce. Vzhledem k jejich úloze v boji proti nové hybridní válce by se na ně měly zaměřit budoucí investice do kybernetické bezpečnosti.

1.10. EHSV se domnívá, že společné sdělení neobsahuje dostatek strategických pokynů pro další rozvoj EDTIB. V reakci na nové bezpečnostní výzvy, které ohrožují evropský rámec solidarity, je zapotřebí komplexní evropská strategie v oblasti obranného průmyslu, která sladí všechna opatření průmyslové politiky s cílem posílit výkonnost EDTIB, pokud jde o její hlavní funkce. V tomto ohledu představuje společné sdělení pouze jeden krok správným směrem.

1.11. EHSV doporučuje vytvořit pod politickým dohledem Evropského parlamentu vědecký výbor či agenturu, která by průběžně monitorovala a vyhodnocovala klíčové aspekty investic do obrany a vydávala pokyny pro účinné poskytování finančních a vojenských zdrojů. Výsledky a doporučení by měl mít k dispozici každý členský stát.

1.12. EHSV se domnívá, že evropské odvětví obrany může podnítit součinnost a spolupráci mezi mnoha hospodářskými odvětvími, subjekty a zúčastněnými stranami. Zvláštní pozornost by se v souladu s iniciativou „Small Business Act“ měla věnovat malým a středním podnikům.

2. Souvislosti

2.1. Hlavy států nebo předsedové vlád EU se v březnu 2022 na zasedání ve Versailles v souvislosti s ruskou vojenskou agresí vůči Ukrajině zavázali zlepšit obranné schopnosti Evropy. Konkrétně se dohodli 1) zvýšit výdaje na obranu; 2) posílit spolupráci prostřednictvím společných projektů; 3) odstranit nedostatky a splnit cíle v oblasti schopností; 4) podporovat inovace, mimo jiné prostřednictvím civilně-vojenských synergií, a 5) posilovat a rozvíjet evropský obranný průmysl, včetně malých a středních podniků.

2.2. Dále hlavy států nebo předsedové vlád EU vyzvali Evropskou komisi, aby ve spolupráci s Evropskou obrannou agenturou „do poloviny května předložila analýzu nedostatků v oblasti investic do obrany a aby navrhla veškeré další kroky nezbytné k posílení evropské obranné průmyslové a technologické základny“.

2.3. Evropská komise a vysoký představitel/vedoucí Evropské obranné agentury (EDA) předložili Evropské radě v reakci na toto zadání soubor opatření a doporučení s cílem zajistit, aby ohlášená navýšení výdajů členských států na obranu nevedla k další roztržitosti evropského odvětví obrany a aby jejich výsledkem byla silnější evropská průmyslová a technologická základna obrany. Tato doporučení zahrnují zejména opatření na podporu společného zadávání veřejných zakázek, zlepšení plánování v oblasti obrany a posílení výrobních kapacit. Zvláštní zmínka je rovněž věnována posílení možností financování v odvětví obrany.

2.4. Doporučení uvedená ve společném sdělení vycházejí z posouzení současných nedostatků v oblasti investic a schopností. Navzdory zvýšení evropských výdajů na obranu v roce 2020 činily investice vynaložené v rámci spolupráce pouhých 11 % – což je hluboko pod referenční hodnotou 35 %, na které se členské státy dohodly v rámci EDA a která byla stanovena v rámci stále strukturované spolupráce (PESCO) – oproti 89 % vynaloženým na vnitrostátní úrovni. Je třeba připomenout, že členské státy EU čelí různým rizikům a mají různou schopnost reagovat na vojenské nebo jiné krize, které vyžadují diferencované zdroje v oblasti obrany.

2.5. Kromě toho kombinované výdaje členských států na výzkum a technologie v oblasti obrany (2,5 miliardy EUR) představují pouze 1,2 % jejich celkových výdajů na obranu, tedy mnohem méně než referenční hodnota ve výši 2 % sjednaná v rámci EDA a stanovená jako přísnější závazek v rámci PESCO.

2.6. Evropské odvětví obrany se navíc stále potýká se značným nedostatkem efektivity: nízké úspory z rozsahu, roztržitost trhu a výroby, duplicita obranných systémů a pořizování většího množství obranných systémů stejného druhu atd. Nedostatečná spolupráce mezi členskými státy oslabuje průmyslové a technologické schopnosti nezbytné k zachování obranné kapacity EU a k uspokojení jejich současných a budoucích potřeb v oblasti bezpečnosti.

3. Obecné připomínky

3.1. Investice do odvětví obrany by měly fungovat preventivně a měly by působit jako faktor odrazování a stability, usilovat o zvýšení bezpečnosti a snižovat rizika konfliktů, nikoliv podněcovat další závody ve zbrojení a zvyšovat pravděpodobnost nových konfliktů, ať už regionálních, či globálních.

3.2. V ideálním případě by při předcházení konfliktům a jejich řešení měla mít vždy přednost diplomacie. Použití vojenské síly by mělo zůstat krajním odrazujícím nástrojem a poslední možností. Evropské hodnoty míru, demokracie, solidarity a stability je zapotřebí bránit nabídnutím vyhlídek na rozvoj a zajištěním hospodářské prosperity, než se přistoupí k případnému ozbrojenému zásahu. EHSV podporuje veškeré mezinárodní snahy o dosažení mírového, spravedlivého a konkrétního řešení konfliktů, sporů nebo nezákonných činů (invaze, okupace, ohrožení státní svrchovanosti, zastrahování) v souladu s Chartou OSN a rezolucí Rady Evropy (například v případě Ukrajiny, Kypru, západního Balkánu či jinde).

3.3. EHSV je přesvědčen, že je nezbytná úzká koordinace mezi EU a NATO. Obě organizace mají své specifické nástroje a silné stránky, které se musí v zájmu dosažení společného cíle, jímž je zajištění bezpečnosti v Evropě, vzájemně doplňovat.

3.4. EHSV vyjadřuje politování nad tím, že roky povážlivě nedostatečných investic do obrany vedly k nedostatkům v oblasti průmyslu a schopnosti v EU. Zároveň konstatuje, že velikost EDTIB odpovídá v současné době potřebám mírových operací (tj. má nízkou produkční kapacitu), a vyzývá tedy, aby byla přijata opatření, která by pomohla zajistit, aby tato základna dokázala uspokojit náhlý nárůst poptávky v důsledku války proti Ukrajině.

3.5. EHSV podporuje výzvu uvedenou ve společném sdělení, aby členské státy nezbytné obranné vybavení a materiál nakupovaly ve vzájemné spolupráci. Společné zadávání veřejných zakázek na naléhavě nutné produkty by přineslo vyšší hodnotu za vynaložené prostředky, zvýšilo interoperabilitu a zabránilo tomu, aby nejvíce ohrožené členské státy nebyly schopny získat to, co potřebují, kvůli protichůdným požadavkům na obranný průmysl, který na tento nárůst poptávky nemůže v krátkodobém horizontu reagovat.

3.6. EHSV rovněž podporuje návrh motivovat ke kolaborativnímu zadávání veřejných zakázek z rozpočtu EU, a to pomocí specializovaného krátkodobého nástroje. Finanční podpora EU poskytnutá prostřednictvím tohoto nástroje by měla stimulovat kooperativní zadávání veřejných zakázek v oblasti obrany prováděné členskými státy a přinést prospěch základně EDTIB a zároveň zajistit akceschopnost evropských ozbrojených sil, bezpečnost jejich dodávek a vyšší interoperabilitu.

3.7. EHSV rovněž se zájmem očekává návrh Evropského programu investic do obrany. Zároveň má Výbor pochybnosti o tom, zda bude osvobození od DPH představovat dostatečnou pobídku ke společnému zadávání veřejných zakázek na společně vyvíjené projekty. Je třeba umožnit EDTIB podporovat evropské ozbrojené síly, a to i při přípravě na dlouhé a rozsáhlé konflikty a v jejich průběhu. To by vyžadovalo systematické využívání různých nástrojů průmyslové politiky k posílení dodavatelských řetězců, podpoře dovedností, vytváření strategických zásob atd. V Evropském programu investic do obrany by se proto měl uplatňovat komplexní přístup v zájmu podpory nezbytné transformace EDTIB.

3.8. Společné sdělení zároveň postrádá ambice, pokud jde o jiné iniciativy, jako je např. Evropský obranný fond. EHSV doporučuje využít flexibility v rámci stávajícího víceletého finančního rámce (VFR) a výrazně navýšit rozpočet Evropského obranného fondu na úroveň, která odpovídá avizovanému zvýšení výdajů členských států na obranu. To je nezbytné pro zajištění pákového efektu Evropského obranného fondu a využití jeho potenciálu stimulovat spolupráci. Má se za to, že Evropský obranný fond by měl hrát rozhodující úlohu při překonávání roztržitého evropských obranných systémů a při snižování nedostatku v oblasti investic do obrany. Podle EHSV by Evropský obranný fond mohl tuto úlohu případně plnit, pokud by členské státy výrazně zlepšily svou spolupráci. Evropský obranný fond by měl být pravidelně vyhodnocován a posilován, pokud to účinně přispěje k větší soudržnosti a efektivitě evropských výdajů na obranu. Pro odůvodnění tohoto nástroje je nanejvýš důležitá přidaná evropská hodnota. EHSV navíc navrhuje, aby jednou z priorit bylo zajistit, aby byl Evropský obranný fond strategičtější (určení omezeného počtu náležitě financovaných stěžejních projektů), bylo možno jej rychleji využít (navýšení rozpočtové položky pro malé a střední podniky a přelomové technologie, organizování otevřených výzev k urychlení reakcí na inovativní myšlenky, stanovení zrychlených postupů pro naléhavé projekty atd.) a byl účinnější (optimalizace transferů v oblasti obrany pro projekty v rámci Evropského obranného fondu, harmonizace rámce pro duševní vlastnictví, definování udržitelných řešení pro nakládání s utajovanými údaji atd.).

3.9. EHSV se dále domnívá, že pro snížení strategické závislosti Evropy na autokratických režimech má nyní zásadní význam komplexní a strategická politika v oblasti surovin a kritických surovin. EHSV je přesvědčen, že tato strategie by měla být založena na třech pilířích: 1) volný a otevřený celosvětový přístup k surovinám, včetně těch kritických; 2) posílení využívání a zpracování evropských/domácích surovin, včetně těch kritických, daňové pobídky, iniciativy v oblasti vytváření zásob a 3) recyklace surovin, včetně těch kritických, zlepšení rámcových podmínek pro oběhové hospodářství.

3.10. EHSV má za to, že hlavním posláním EDTIB je podporovat evropské ozbrojené síly při plnění jejich úkolů. Za tímto účelem musí být EDTIB podle EHSV schopna plnit čtyři hlavní funkce: 1) vždy a za všech okolností dodávat požadované obranné vybavení a související služby; 2) zlepšovat klíčové obranné technologie a způsoby jejich využití a vyvíjet nové, vylepšené verze a další generace těchto technologií; 3) reagovat na nastupující technologické trendy a průlomové objevy konkurentů a potenciálních protivníků a 4) čelit konkurentům a potenciálním protivníkům vývojem inovativních koncepcí, přelomových technologií a zcela nových způsobů využití. Komise a členské státy by měly na základě společného sdělení urychleně vypracovat komplexní strategii v oblasti obranného průmyslu, v níž by se zaměřily na zlepšení výkonnosti EDTIB z hlediska těchto základních funkcí.

4. Konkrétní připomínky

4.1. EHSV rovněž uznává význam navazování pevných vazeb v oblasti kybernetické bezpečnosti v zájmu boje proti nové hybridní válce, která se v nedávných mezinárodních vojenských i nevojenských konfliktech projevuje kybernetickými útoky a digitálními nekalými praktikami. Zvláštní pozornost by proto měla být věnována investicím do kybernetické bezpečnosti, což je odvětví, které v posledním desetiletí zaznamenalo rychlý růst a které, jak se zdá, rychle mění mezinárodní a vnitřní vztahy a politické aspekty.

4.2. EHSV zdůrazňuje, že Evropská unie musí rozvíjet investiční iniciativy, které umožní průmyslovou spolupráci prostřednictvím začínajících podniků a malých a středních podniků, a musí plně využít vysoce kvalifikované pracovní síly v odvětví obrany a zároveň prohlubovat dovednosti a rozvíjet nové prostřednictvím evropských programů spolupráce.

4.3. EHSV opakuje svůj návrh vytvořit on-line jednotné kontaktní místo pro malé a střední podniky a začínající podniky, jakýsi on-line „stánek pro malé a střední podniky z EU“, kde by bylo možno zadat předem určené údaje a nechat si sestavit individualizovaný přehled nejvhodnějších programů EU, z nichž lze čerpat podporu.

4.4. Pokud jde o opatření na podporu kritických technologií a průmyslových kapacit, zásadní význam má i nadále omezení kritické závislosti v rámci hodnotových řetězců v oblasti obrany, a to od přístupu ke kritickým surovinám až po dodávky kritických konstrukčních částí, subsystémů atd. Zahrnuje to také finanční a hospodářskou stabilitu průmyslového dodavatelského řetězce a dostupnost dostatečných dovedností pro uspokojení současných a budoucích požadavků v oblasti schopností a technologie. EHSV by rovněž rád zdůraznil své názory a doporučení, které již vyjádřil ve svém stanovisku *Plán v oblasti bezpečnostních a obranných technologií* (CCMI/189).

4.5. Při navrhování nového modelu investic do obrany v Evropě by měla být zohledněna rovněž sociální a environmentální kritéria, čímž by se vyřešila potřeba účinně začlenit spolehlivé a přenositelné nástroje do Zelené dohody a cílů udržitelného rozvoje. Zároveň by to umožnilo řešit hlavní evropské priority a reagovat na rizika, jako je oběhové hospodářství, civilní ochrana, přírodní katastrofy, zvládnutí mimořádných událostí a námořní teroristické akce. Řešení krizí a jevy spojené s klimatickou krizí vyžadují okamžitá vzájemně se doplňující opatření a moderní nástroje. S GR ECHO by měl být projednán samostatný program spolupráce.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin a změně nařízení (EU) 2021/2115

(COM(2022) 305 final – 2022/0196 (COD))

(2023/C 100/21)

Zpravodaj: **José Manuel ROCHE RAMO**

Spoluzpravodaj: **Arnold PUECH d'ALISSAC**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropský parlament, 14. 7. 2022 Rada, 6. 7. 2022
Právní základ	čl. 192 odst. 1 a článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Rozhodnutí předsednictva EHSV	22. 2. 2022
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	24. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	157/01/04

1. Závěry a doporučení

1.1. Návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin zavádí soubor novinek a opatření zaměřených na odstranění některých nedostatků zjištěných při uplatňování a prosazování směrnice o udržitelném používání pesticidů ⁽¹⁾.

1.2. EHSV uznává potřebu tohoto přezkumu a zároveň s uspokojením konstatuje, že o mnohých omezeních zjištěných ve stávající směrnici, jakož i o iniciativách plánovaných v tomto novém návrhu se již zmínil v připomínkách a doporučeních v rámci své zprávy o hodnocení ⁽²⁾. K otázkám, jejichž řešení se toto nařízení snaží najít, patří například nezbytnost větší harmonizace při provádění národních akčních plánů, rozdílná situace v jednotlivých členských státech, odpovídající odborná příprava uživatelů či důležitost podpory osvojování nových technologií, jako je např. přesné zemědělství.

1.3. V souladu s cíli stanovenými ve strategii „Od zemědělce ke spotřebiteli“ a ve Strategii v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 usiluje návrh nařízení o udržitelném používání pesticidů o zlepšení environmentální, hospodářské a sociální udržitelnosti potravinových systémů. V této souvislosti EHSV vítá začlenění těchto cílů a zároveň uznává z toho vyplývající přínosy pro zlepšení zdraví občanů a spotřebitelů i životního prostředí.

1.4. Nová evropská strategie zavádí kvantitativní cíle omezení používání pesticidů a rizika s nimi spojeného do roku 2030. Tyto cíle jsou nepochybně ambiciózní, a proto je nutné stanovit přiměřená přechodná období, která zohlední ⁽³⁾, do jaké míry bylo používání pesticidů omezeno již v minulosti, jakož i zeměpisné, agronomické a socioekonomické podmínky jednotlivých členských států, a během nichž bude zemědělcům umožněn přístup k používání nových, alternativních

⁽¹⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů (Úř. věst. L 309, 24.11.2009, s. 71).

⁽²⁾ Informační zpráva EHSV *Hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů*.

⁽³⁾ Eurostat, Pesticide sales in the EU.

přípravků. S ohledem na to, že současným nástrojům s nízkým rizikem trvá uvedení na trh v průměru deset let, musí být normotvůrci při stanovování harmonogramu k dosažení těchto cílů obzvláště opatrní a ponechat v něm nezbytnou flexibilitu, aby bylo možné dodržet zásadu „nikoho neopomíjet“. Komise navíc v rámci svých navrhovaných tzv. „citlivých oblastí“ počítá s dalekosáhlým omezením použití přípravků na ochranu rostlin. EHSV upozorňuje na skutečnost, že do navrhované definice a oblasti působnosti ustanovení týkajících se „citlivých oblastí“ spadají v EU rozsáhlé plochy využívané k zemědělské výrobě. Tento navrhovaný záměr by měl dalekosáhlé důsledky, a proto by měl být uskutečněn pouze po předchozím důkladném vědeckém a agronomickém posouzení dopadů.

1.5. Harmonizované ukazatele rizika vyžadují jasné pokyny a adekvátní ukazatele. Vzhledem k tomu, že jsou k dispozici pouze omezené aktuální údaje, především co se týče používání chemických pesticidů, je třeba věnovat použité metodě zvláštní pozornost. To je nezbytné zejména v případech, kdy obchodní prodeje slouží jako základní referenční hodnota (harmonizovaný ukazatel rizika č. 1). Obdobně je třeba věnovat zvláštní pozornost dočasnému období použitému pro její výpočet. V tomto ohledu by se mohly odhady objemu pesticidů uvedených na trh zlepšit například tím, že by se rozlišovalo mezi povoleními pro profesionální uživatele a povoleními pro „domácí a zahradní použití“ (tj. pro zemědělské, resp. nezemědělské účely).

1.6. Vzhledem k negativním dopadům nedávných krizí – od pandemie přes prudký nárůst dopadů změny klimatu (sucha, požáry, záplavy, noví škůdci, vlny veder apod.) až po invazi a válku na Ukrajině – je třeba produkci potravin a potravinovému zabezpečení přiznat jedno z předních míst v politické agendě EU.

1.7. EU by však měla pokračovat v přípravě plánu, jenž jí má umožnit splnit její závazky týkající se opatření v oblasti klimatu a udržitelnosti. Vzhledem k tomu, že Evropa musí i nadále provádět kroky stanovené v rámci Agendy 2030 a cílů udržitelného rozvoje, by měly být zohledněny rovněž dopady a účinky současné situace na zemědělsko-potravinářské systémy. V tomto smyslu by měl současný krizový scénář stanovit možnost uplatňovat pevně stanovené výjimky, a to jen v mimořádných případech a na omezenou dobu⁽⁴⁾.

1.8. Tuto krizi je třeba rovněž využít jako příležitost zabývat se strukturálními příčinami globální nestability a přetvořit dynamiku dodavatelských řetězců, přičemž je třeba zajistit trvalá zlepšení pro lidi a pro planetu. Zejména je naléhavě nutné zahájit důkladnou diskusi a úvahy týkající se zemědělsko-potravinářského systému, který musí EU navrhnout pro nadcházející desetiletí.

1.9. Zároveň má EU povinnost zahrnout produkci potravin a potravinové zabezpečení mezi hlavní strategické cíle a nese za ně odpovědnost. V tomto smyslu musí cíle Zelené dohody, jakož i strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“, pod něž spadá i tento návrh, vždy vycházet ze spolehlivých vědeckých důkazů, jež budou doplněny o odpovídající posouzení dopadů. Jen tak lze zajistit řádný soulad cílů se zásadou proporcionality.

1.10. V tomto ohledu již různé studie⁽⁵⁾ varovaly před možnými nepříznivými dopady, které by v celosvětovém měřítku způsobily drastický nárůst cen potravin v důsledku menší úrody a nižších výnosů. Snížení zemědělské produkce by mohlo prohloubit závislost Evropské unie na dovozu potravin ze třetích zemí, což by přineslo ekologické, sociální a ekonomické škody.

1.11. Konečným cílem návrhu proto musí být zaměření na alternativní řešení (soubor nástrojů) upřednostňující lepší uplatňování integrované ochrany rostlin a soulad s touto ochranou, což musí zůstat základním kamenem návrhu, a zvyšování a podpora používání alternativních řešení ochrany proti škůdcům, jako jsou přípravky na ochranu rostlin představující nízké riziko nebo přípravky biologického původu. Tato řešení však zatím nemohou nahradit používání

⁽⁴⁾ Usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Válka na Ukrajině a její hospodářský, sociální a environmentální dopad (Úř. věst. C 290, 29.7.2022, s. 1).

⁽⁵⁾ FAO, Hunger Hotspots – FAO-WFP early warnings on acute food insecurity.

chemických pesticidů. Členské státy by se měly zasadit o to, aby začal být tento soubor nástrojů používán co nejdříve, a zároveň zajistit, aby byly zavedeny vhodné systémy pobídek.

1.12. Tento soubor nástrojů by se měl zaměřit na používání různých řešení a opatření založených na vědě a inovacích. Jako vodítko pro úspěšný přechod k modelu založenému na méně intenzivním používání přípravků na ochranu rostlin by mělo sloužit používání odolnějších odrůd a certifikovaných osiv, ochranné zemědělství, integrovaná produkce, nové šlechtitelské postupy, ekologické zemědělství, střídání plodin, digitální technologie nebo používání méně významných plodin.

1.13. K dosažení tohoto cíle je nezbytné mít udržitelné, vědecky podložené, účinné, bezpečné a cenově dostupné systémy ochrany rostlin, které mohou zemědělcům poskytnout potřebné nástroje, aby zůstali konkurenceschopní. V tomto smyslu musí Komise vyžadovat reciprocitu pravidel, tak aby dovozy produktů ze třetích zemí ošetřených přípravky nepovolenými na trhu Unie podléhaly pravidlům, jež jsou přinejmenším rovnocenná s pravidly uplatňovanými v EU.

1.14. Zároveň je nezbytné zabránit neúměrnému nárůstu byrokratické zátěže zemědělců, která by se ještě výrazněji dotkla malých a středních zemědělských podniků, které jsou vůči takovým situacím méně odolné z důvodů souvisejících s úsporami z rozsahu.

1.15. Řídící orgány pověřené publikováním statistických údajů musí být kromě toho při zacházení s těmito údaji velmi obezřetné, zejména musí plně respektovat právo osob na soukromí a vlastnictví údajů, které mají v mnoha případech charakter důvěrných informací.

1.16. EHSV vítá, že byl zvolen model nestranného, profesionálního a nezávislého poradenství, které zemědělcům umožní, aby na svých polích pokračovali v uplatňování udržitelných postupů. Role, kterou v tomto ohledu mohou sehrát zemědělské organizace a družstva, bude klíčová pro zajištění toho, aby měli zemědělci co největší užitek jak z produkce, tak i z případného společného prodeje (např. zemědělská družstva).

1.17. EHSV rovněž vítá zavedení zvláštního opatření, jež má zemědělcům prostřednictvím finanční podpory kompenzovat vzniklé náklady. Domnívá se však, že je ještě nutné blíže specifikovat některé aspekty jeho integrace do rámce SZP, zejména upřesnit aspekty související s harmonogramem a jeho prováděním, vzhledem k tomu, že k 1. lednu 2023 by měla být schválena a vstoupit v platnost nová SZP a odpovídající strategické plány všech členských států.

2. Souvislosti

2.1. Evropská komise zveřejnila dne 22. června 2022 návrh nařízení o udržitelném používání přípravků na ochranu rostlin v rámci revize směrnice o udržitelném používání pesticidů. Přijetí návrhu bylo původně naplánováno na 23. března 2022, bylo však odloženo v důsledku ruské invaze na Ukrajině. Nařízení bylo zveřejněno v rámci „balíčku o ochraně přírody“ spolu s nařízením o obnově přírody. Balíček je rozhodným krokem při provádění Zelené dohody pro Evropu, strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ a Strategie v oblasti biologické rozmanitosti.

2.2. V souladu se strategií „Od zemědělce ke spotřebiteli“ jsou hlavní cíle návrhu Komise tyto:

— omezit do roku 2030 celkové používání chemických pesticidů a snížit riziko s nimi spojené o 50 % (první cíl omezení) a snížit do roku 2030 používání nebezpečnějších pesticidů o 50 % (druhý cíl omezení) ve srovnání s průměrem za roky 2015, 2016 a 2017,

— zvýšit uplatňování a prosazování integrované ochrany rostlin,

— zvýšit používání méně nebezpečných a nechemických alternativ k chemickým pesticidům na ochranu rostlin,

- zlepšit dostupnost údajů ze sledování týkajících se aplikace a používání pesticidů a jejich rizik pro zdraví a životní prostředí,
- zlepšit provádění, uplatňování a dodržování ustanovení právních předpisů ve všech členských státech, a zvýšit tak účinnost a efektivnost politik,
- podpořit osvojování nových technologií, jako je přesné zemědělství, s cílem snížit celkové používání a riziko pesticidů.

2.3. Členské státy budou moci snížit svůj vnitrostátní cíl týkající se používání chemických přípravků na ochranu rostlin a rizik s nimi spojených prostřednictvím systému koeficientů, který zohlední stupeň intenzity používání a údaj týkající se používání a rizika. Toto procento snížení nemůže být do roku 2030 v žádném případě nižší než 35 % a vyšší než 70 %.

2.4. Aby se dosáhlo těchto výsledků, stanoví návrh předložený Komisí cíle snížení, které budou v EU právně závazné. Nové normy rovněž stanoví, že členské státy přijmou závazné cíle, aby přispěly k dosažení celkového cíle EU. Nařízení dává členským státům určitou flexibilitu, aby mohly zohlednit svou vnitrostátní situaci. Je třeba věnovat zvláštní pozornost dříve dosaženému pokroku a intenzitě používání pesticidů v jednotlivých členských státech.

2.5. Komise bude každoročně měřit používání chemických pesticidů a rizika s nimi spojená, přičemž jako metodu použije údaje o prodeji přípravků na ochranu rostlin, které jí sdělí členské státy. Základní hodnotou pro výpočet omezení o 50 % bude prodej v letech 2015, 2016 a 2017.

2.6. Všechny účinné látky uváděné na trh jako přípravky na ochranu rostlin budou zařazeny do jedné ze čtyř skupin, z nichž každé bude přidělen koeficient, jenž bude vyšší v případě nebezpečnějších skupin.

2.7. Základní nové prvky revize lze shrnout takto:

- přijetí nařízení, které je přímo závazné a uplatnitelné jednotným způsobem ve všech členských státech,
- právně závazné cíle: snížení používání chemických pesticidů a s nimi spojených rizik a používání nebezpečnějších pesticidů o 50 % do roku 2030,
- racionalizované národní akční plány a výroční zprávy, které podpoří právně závazné cíle,
- ekologická ochrana rostlin, která zaručí, aby všichni zemědělci uplatňovali integrovanou ochranu rostlin, při které jsou chemické pesticidy používány pouze jako poslední možnost,
- nový registr na podporu kontroly zařízení pro aplikaci pesticidů,
- závazek revidovat harmonizované ukazatele rizika s ohledem na údaje ze statistik zemědělských vstupů a výstupů (SAIO),
- pobídky v rámci nové společné zemědělské politiky (SZP), aby zemědělci omezili používání pesticidů: mimořádné financování po dobu pěti let s cílem podpořit splnění požadavků,
- odborná příprava: nová období platnosti osvědčení o odborné přípravě a doklad o odborné přípravě nezbytný pro určité aktivity,
- zákaz veškerého používání pesticidů v citlivých oblastech a v pásmu tří metrů od takových oblastí,
- přísnější kritéria pro výjimky týkající se leteckého postřiku.

2.8. Balíček klíčových politik podpoří zemědělce a ostatní uživatele při přechodu na udržitelnější systémy produkce potravin, konkrétně půjde o: i) zvýšení řady biologických alternativ a alternativ s nízkým rizikem na trhu; ii) pobídky v rámci nové SZP, aby zemědělci omezili používání pesticidů; iii) výzkum a rozvoj v rámci programu Horizont 2030; iv) akční plán pro ekologickou produkci.

3. Obecné připomínky

3.1. Současný krizový scénář – od pandemie přes prudký nárůst dopadů změny klimatu (sucha, požáry, záplavy, noví škůdci, vlny veder apod.) až po invazi a válku na Ukrajině – vytváří silný tlak na evropské i světové zemědělsko-potravinářské systémy. Navzdory tomu by tyto obtíže neměly představovat překážku, jež by EU bránila v jejím rozhodném úsilí o další rozvoj opatření zaměřených na dosažení spravedlivého přechodu, jak je stanoveno v Agendě 2030⁽⁶⁾.

3.2. EHSV v mnoha svých stanoviscích požadoval ucelenou potravinovou politiku EU, jež by poskytla: i) hospodářskou, environmentální a sociálně-kulturní udržitelnost; ii) integraci mezi odvětvími, politickými oblastmi a úrovněmi správy; iii) inkluzivní rozhodování; a iv) kombinaci povinných opatření (nařízení a daně) a pobídek (vyšší prodejní ceny, přístup k úvěrům, prostředkům a pojistkám) s cílem urychlit přechod na udržitelné potravinové systémy⁽⁷⁾.

3.3. Aby se těchto cílů dosáhlo, je nezbytná větší harmonizace a soudržnost mezi různými politikami a právními předpisy EU: Zelenou dohodou pro Evropu, strategií „Od zemědělce ke spotřebiteli“, strategií pro biologickou rozmanitost, akčním plánem pro nulové znečištění, udržitelným používáním přípravků na ochranu rostlin atd.

3.4. Kromě toho by rozpočet SZP neměl být snížen ani zachován na současné úrovni, nýbrž by měl být zvýšen a měl by podpořit uvedený přechod. Schválení strategických plánů SZP by mělo být podmíněno tím, že členské státy přijmou komplexní plány k přetvoření potravinového prostředí, které propojí pobídky pro produkci zdravých a udržitelných potravin s vytvořením nových trhů pro tyto produkty⁽⁸⁾.

3.5. V tomto ohledu Výbor s uspokojením vítá rozhodnutí upřednostnit v rámci nové SZP financování dobrovolných postupů zaměřených na splnění udržitelného používání přípravků na ochranu rostlin, aniž by zaměření této pomoci penalizovalo nebo poškozovalo výnosy z používání ostatních alternativních postupů, jež jsou v rámci evropské legislativy stejnou měrou legální a povolené. Obecně je financování, jako jsou ekorežimy a iniciativy pro rozvoj venkova, přístupné pouze pro iniciativy, které přesahují zákonné požadavky. Nový rámec umožní všem členským státům poskytovat po dobu pěti let zemědělcům finanční podporu na splnění všech požadavků týkajících se udržitelného používání přípravků na ochranu rostlin.

3.6. V témže duchu Komise oceňuje úsilí vynaložené za účelem zvýšení účinnosti národních akčních plánů v oblasti udržitelného používání přípravků na ochranu rostlin. I když tyto národní akční plány mohly být poměrně různorodé a cíle byly dobrovolné a mohly se týkat různých oblastí zájmu, mají národní akční plány v oblasti udržitelného používání přípravků na ochranu rostlin racionalizovanější obsah, včetně podrobného seznamu iniciativ a jejich vazeb na cíle strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“. Všechny členské státy budou požádány, aby vyhotovily seznam finančních a ostatních opatření na podporu integrované ochrany rostlin a nechemických alternativ. U všech cílů budou muset předložit trendy z výročních zpráv o pokroku a uplatňování, přičemž budou muset racionalizovat kvantitativní údaje o plnění udržitelného používání přípravků na ochranu rostlin. Komise jednou za dva roky vypracuje analýzu výročních zpráv o pokroku a uplatňování.

⁽⁶⁾ Usnesení Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Válka na Ukrajině a její hospodářský, sociální a environmentální dopad (Úř. věst. C 290, 29.7.2022, s. 1).

⁽⁷⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ pro spravedlivé, zdravé a ekologické potravinové systémy“ [COM(2020) 381] (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 268).

⁽⁸⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ pro spravedlivé, zdravé a ekologické potravinové systémy“ [COM(2020) 381] (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 268).

3.7. Je však nezbytné, aby tento nový model správy „nikoho neopomenul“: to znamená, že je třeba zajistit, aby mohly všechny členské státy – navzdory odlišným výchozím pozicím – dosáhnout optimálního uplatňování udržitelného používání přípravků na ochranu rostlin.

3.8. Aby se dosáhlo tohoto cíle, měla by být do návrhu, sledování a budoucího hodnocení nového nařízení úzce zapojena organizovaná občanská společnost, a zejména organizace se zkušenostmi v oblasti pesticidů. Je nezbytné zlepšit kvalitu informací pro veřejnost obecně, a zejména pro spotřebitele, pokud jde o úlohu pesticidů, jakož i odbornou přípravu a informace určené uživatelům pesticidů⁽⁹⁾.

3.9. Pro dosažení udržitelných potravinových systémů v dlouhodobém horizontu jsou zásadní spravedlivé ceny potravin (odrážející skutečné výrobní náklady pro životní prostředí a společnost). Je podstatné, aby EU i během současné krize zajistila v preferenčních obchodních dohodách skutečnou reciprocitu norem⁽¹⁰⁾.

4. Konkrétní připomínky

4.1. Pro udržitelné používání přípravků na ochranu rostlin je zásadní zlepšit dostupnost a ziskovost alternativních řešení a nových technologií a přístup k nim. Integrovaná ochrana rostlin byla – stejně jako ostatní postupy ochrany rostlin s nízkými vstupy pesticidů, které jsou typické pro integrovanou produkci a ekologické zemědělství – jedním z klíčových prvků směrnice a představuje jádro nového nařízení⁽¹¹⁾.

4.2. Návrh nařízení stanoví jako obecné pravidlo, že před tím, než začnou profesionální uživatelé – včetně zemědělců – aplikovat chemické přípravky na ochranu rostlin, uplatní nejprve nechemická opatření. Patří k nim např. střídání plodin, sledování výskytu škodlivých organismů, integrovaná ochrana rostlin a používání nechemických metod ochrany před škodlivými organismy a jiných pesticidů s nižším rizikem⁽¹²⁾.

4.3. To neznamená, že by použití pesticidů nebylo za určitých okolností možné nebo nezbytné. V některých případech je naopak možné rostliny – při komerční výrobě potravin – uspokojivě chránit pouze za použití pesticidů, v souladu s hlavní zásadou integrované ochrany rostlin, jako poslední možností. Jako příklad je třeba zdůraznit jejich význam při menšinovém použití.

4.4. Změna klimatu urychluje šíření škodlivých organismů, které vyžadují dostupnost pesticidů poté, co se vyčerpaly všechny ostatní nástroje ochrany. Tato nezbytnost je ještě zřejmější, pokud všechny odhady ukazují na nárůst světového obyvatelstva v příštích 30 letech o více než 2 miliardy osob. Tento scénář je třeba náležitě zohlednit v zájmu zajištění stabilního systému produkce potravin, jenž bude schopen zásobovat neustále rostoucí světové obyvatelstvo.

4.5. Na druhou stranu stále častější sucha, povodně, vlny veder a drastické změny teploty, k nimž dochází v posledních letech, snižují kapacitu produkce potravin a sklizně zemědělců. V tomto smyslu je v současném kontextu krizí způsobených nejdříve pandemií a poté invazí na Ukrajině, jakož i výše uvedenými následky změny klimatu, nezbytné zajistit zachování stabilních výnosů zemědělské produkce, aby bylo možné zásobovat svět vysoce kvalitními produkty v dostatečném množství, a zachovat tak potravinové zabezpečení.

⁽⁹⁾ Informační zpráva EHSV *Hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů*.

⁽¹⁰⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ pro spravedlivé, zdravé a ekologické potravinové systémy“ [COM(2020) 381] (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 268).

⁽¹¹⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Integrovaná produkce v Evropské unii (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 214, 8.7.2014, s. 8).

⁽¹²⁾ Informační zpráva EHSV *Hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů*.

4.6. Nařízení poukazuje také na klíčovou úlohu, kterou mají hrát nezávislí poradci, kteří zajistí odborné poradenství zohledňující zvláštní pravidla pro příslušné plodiny a integrovanou ochranu rostlin. V tomto smyslu je zásadní zvýšit a podpořit poradenskou úlohu profesních a družstevních zemědělských organizací, které poskytují přímou podporu coby terénní subjekty v praxi. Například ve Španělsku je stanovisko poradce povinné u převážné většiny plodin, což posílilo existenci více než 20 000 úředně certifikovaných poradců.

4.7. EHSV ve svém předchozím hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů zdůraznil, že je důležité zlepšit systém ochrany a zaručit soulad mezi směrnicí o udržitelném používání pesticidů a národními akčními plány. V rámci udržitelného používání pesticidů budou muset profesionální uživatelé zaznamenávat důvody veškerých zásahů (chemických, biologických, fyzických nebo kulturních).

4.8. V tomto ohledu je třeba věnovat v návrhu nařízení zvláštní pozornost koncepci chráněných nebo citlivých oblastí. Používání přípravků na ochranu rostlin již nebude v určitých chráněných nebo citlivých oblastech (oblasti městské zeleně včetně veřejných parků či zahrad, hřiště, rekreační nebo sportovní oblasti, veřejné stezky, chráněné oblasti sítě Natura 2000 a ekologicky citlivé oblasti, které mohou být zachovány pro ohrožené opylovače) možné, s výjimkou případů, kdy budou splněny určité podmínky, a pouze poté, co odborník, který bude produkty aplikovat, důkladně odůvodní, které produkty použije, jak, kdy a po jakou dobu tak bude činit. Proto je zásadní, aby příslušné schvalující orgány měly dostatečný počet kvalifikovaných zaměstnanců, aby se zabránilo prodlení, jež by znamenala opožděné ošetření znemožňující včasný zásah proti výskytu škodlivých organismů.

4.9. Na druhou stranu je třeba zohlednit specifickou geografickou a klimatickou situaci v členských státech v tom smyslu, aby se zajistilo, že nedojde k přílišnému omezení používání přípravků na ochranu rostlin vztahujícímu se na zemědělské plochy v ekologicky citlivých oblastech, které by jinak nemohly čelit výskytu nových škodlivých organismů. Například ve Španělsku pokrývá síť Natura 27 % území, přičemž zahrnuje tisíce hektarů zemědělských plodin a plochy, na níž jsou chována hospodářská zvířata. Dobrá strategie by mohla spočívat v rozčlenění jednotlivých oblastí a vymezení a odlišení těch, jejichž území je chráněné v celém rozsahu, od těch ostatních. Rozhodnutí omezit používání v citlivých oblastech by se ve výsledku mělo opírat o přesvědčivé vědecké a agronomické důkazy, které podpoří klasifikaci určité oblasti jakožto chráněné.

4.10. Práh, kterého je třeba dosáhnout, než bude možné přistoupit k chemickému zásahu, bude podrobně stanoven v konkrétních normách pro plodiny a příslušné orgány členských států budou mít za úkol vytvořit elektronický registr integrované ochrany rostlin a přípravků na ochranu rostlin, přičemž zajistí, aby profesionální uživatelé vkládali příslušné údaje.

4.11. Kromě toho vzhledem k tomu, že jednou z hlavních překážek uplatňování směrnice o udržitelném používání pesticidů byly chybějící znalosti o jejich optimálním použití⁽¹³⁾, EHSV vítá, že Komise zohlednila mnohá z jeho doporučení v oblasti odborné přípravy a školení.

4.12. Bude vytvořen nový centrální elektronický registr pro vydávání osvědčení o odborné přípravě. Bude obsahovat podrobné informace o období platnosti osvědčení o odborné přípravě (pět let pro poradce a deset let pro distributora nebo profesionálního uživatele). K tomu, aby mohl uživatel zakoupit nebo použít přípravek na ochranu rostlin povolený pro profesionálně používané aplikační zařízení, a k tomu, aby mohl poradce poskytovat poradenství, bude nezbytný doklad o odborné přípravě. Distributoři budou muset mít dostatečný počet vyškolených zaměstnanců.

4.13. Je třeba zajistit soukromí při používání zemědělských údajů ze strany správy, a zejména daleko více zemědělcům zpřístupnit digitální dovednosti a vysokorychlostní připojení, a to s cílem předcházet nadměrnému zatěžování zemědělců a ušetřit jim úsilí, neboť v mnoha případech postrádají technické prostředky a lidské zdroje potřebné k tomu, aby mohli vyhovět požadavkům souvisejícím s elektronickým registrem.

⁽¹³⁾ Informační zpráva EHSV *Hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů*.

4.14. Pro uplatňování daného nařízení by bylo přínosné zajištění větší informovanosti občanů, zejména spotřebitelů, o úloze a používání pesticidů v souladu s vnitrostátní a evropskou legislativou. Zásadní by byly informační kampaně zaměřené na lepší informování veřejnosti obecně a odpovědných politických činitelů. Je třeba šířit informace například o faktorech, které ovlivňují tvorbu cen potravin, jakož i o otázkách, které se týkají spíše označování nebo certifikace produktů ⁽¹⁴⁾.

4.15. Taktéž je třeba zachovat srovnatelné podmínky v oblasti mezinárodního obchodu. Soudržnost mezi různými politikami EU vyžaduje zachovat extrémní obezřetnost při zákazu dovozu potravinářských výrobků ošetřených přípravky, jež jsou v EU zakázány.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽¹⁴⁾ Informační zpráva EHSV *Hodnocení směrnice o udržitelném používání pesticidů*.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení (EU) č. 389/2012, pokud jde o výměnu informací uchovávaných v elektronických registrech, které se týkají hospodářských subjektů přepravujících zboží podléhající spotřební dani mezi členskými státy pro obchodní účely

(COM(2022) 539 final – 2022/0331(CNS))

(2023/C 100/22)

Žádost o vypracování stanoviska	Rada Evropské unie, 27. 10. 2022
Právní základ	články 113 a 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Hospodářská a měnová unie, hospodářská a sociální soudržnost
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	209/0/3

Jelikož se Výbor domnívá, že obsah návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení (EU) č. 389/2012, pokud jde o výměnu informací uchovávaných v elektronických registrech, které se týkají hospodářských subjektů přepravujících zboží podléhající spotřební dani mezi členskými státy pro obchodní účely⁽¹⁾, je uspokojivý, a nemá k němu žádné připomínky, rozhodl se na 574. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 14. a 15. prosince 2022 (jednání dne 14. prosince 2022), 209 hlasy pro, nikdo nebyl proti a 3 členové se zdrželi hlasování, zaujmout k navrhovanému znění příznivé stanovisko.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ COM(2022) 539 final.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví opatření pro řízení, zachování a kontrolu zdrojů použitelná v oblasti působnosti Dohody o rybolovu v jižním Indickém oceánu (SIOFA)

(COM(2022) 563 final – 2022/348 (COD))

(2023/C 100/23)

Žádost o vypracování stanoviska	Evropský parlament, 9. 11. 2022 Rada, 10. 11. 2022
Právní základ	čl. 43 odst. 2 a článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	202/0/3

Jelikož se Výbor domnívá, že obsah návrhu je uspokojivý, a nemá k němu žádné připomínky, rozhodl se zaujmout k navrhovanému znění příznivé stanovisko.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0863 (elektronické vydání)
ISSN 1725-5163 (papírové vydání)

Úřad pro publikace
Evropské unie
L-2985 Lucemburk
LUCSEMBURSKO

CS